

**ROMÂNIA
MINISTERUL APĂRĂRII**

NESECRET
Exemplarul nr.

BULETINUL
UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE
"CAROL I"



PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

Nr. 3

Anul 2007

**PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ DE IMPORTANȚĂ NAȚIONALĂ DE CATEGORIA "C"
RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE
DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR (CNCSIS)**

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE "CAROL I"
BUCUREȘTI – 2007**

Coperta: Prof.univ.dr. ION EMIL

CONSILIUL DE COORDONARE

Gl.prof.univ.dr. Mircea Mureșan - președinte
Col.(r) prof. univ.dr. Ion Emil - secretar
Cdor.prof.univ.dr. Florian Râpan
Gl.bg.(r) prof.univ.dr. Viorel Buța
Cam.fl.(r) prof.univ.dr. Marius Hanganu
Cdor.prof.univ.dr. Traian Anastasiei
Lt.col.prof.univ.dr. Daniel Dumitru
Col.(r) cercetător științific gr. I dr. Constantin Moștoflei

Referenți

Gl.bg.(r) prof.univ.dr.Costică Țenu
Cdor.prof.univ.dr. Vasile Bucinschi
Col.prof.univ.dr. Constantin Hlihor
Col.prof.univ.dr. Dănuț Manta
Lt.col.prof.univ.dr. Gheorghe Minculete
Lt.col.prof.univ.dr. Ion Roceanu
Conf.univ.dr. Ana-Maria Negrilă
Lect.univ.dr. Consuela Drăgan

COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea taxelor aferente cu condiția precizării sursei.

• *Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor.*

ISSN 1453-4967



BULETINUL UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE "CAROL I"

CUPRINS

Noțiunea și evoluția procesului dezarmării	5
<i>Prof.dr. ION DRAGOMAN</i> <i>Drd. MIRELA ILEANA BÎRCHI</i>	
Sprijinul N.B.C. în acțiunile militare	21
<i>Col.prof.univ.dr. ION MITULEȚU</i>	
Aspecte ale aplicării conceptului de operații bazate pe efect în operațiile multinaționale	34
<i>Col. GHEORGHE CALOPĂREANU</i>	
Scutul antirachetă american în Europa – realități și exagerări	40
<i>Lt.col.lect.univ. ION PURICEL</i>	
Activitatea politico-diplomatică a lui Dimitrie Cantemir	44
<i>Prof.univ.dr. CONSTANTIN IORDACHE</i>	
Implementarea conceptului "grupurile tactice de luptă ale Uniunii Europene"	51
<i>Cpt.lect.univ. DOREL BUȘE</i> <i>OVIDIU BELEA</i>	
Terorism și antiterorism	61
<i>Lt. ȘERBAN DRĂGAN</i>	
Conținutul material al libertății de circulație a lucrătorilor în Uniunea Europeană	64
<i>Lect.univ.dr. COSMIN CERNAT</i> <i>Jurist GABRIELA COSTACHE</i>	

Aspecte socio-juridice privind intervenția la inundațiile produse în România, în ultimii doi ani	82
<i>Gl.bg.drd. CONSTANTIN ZAMFIR</i>	
Managementul strategic al mentenanței	94
<i>Col.(r) prof.univ.dr. EUGEN SITEANU</i>	
Considerații privind o metodă de calcul al gradului de compatibilitate și interoperabilitate pentru o structură de geniu.....	102
<i>Lt.col.dr. DUMITRU RADU</i>	
Managementul comunicării în situații de criză	107
<i>MARIA PRIOTEASA</i>	
Comunicare instituțională și informare publică	115
<i>MARIA PRIOTEASA</i>	
Necesitatea interpretării corecte a informațiilor în lupta de prevenire și combatere a terorismului	123
<i>Col.(r) dr. NICOLAE CIOBANU</i>	
<i>MARIA PRIOTEASA</i>	
Considerații privind activitatea de audit a sistemelor informatice financiar-bancare	134
<i>Lect.univ.dr. LAURENȚIU CĂTĂLIN FRĂȚILĂ</i>	
<i>Ec.dr. ROMEO FRĂȚILĂ</i>	
Elemente de proiectare sistemică a produselor informatice financiar-monetare	143
<i>Lect.univ.dr. LAURENȚIU CĂTĂLIN FRĂȚILĂ</i>	
Statul național în epoca contemporană (provocările diversității)	151
<i>Cpt. ELENA-LAURA UNGUREANU</i>	
Opinii privind tehnicile de manipulare și războiul psihologic.....	157
<i>Drd. CARMEN IRIMIA</i>	
Studiu privind calitățile motrice necesare militarului în cadrul procesului instructiv-educativ	163
<i>Lt.col.prof.mil.dr. VIOREL CEASCAI</i>	
Studiu privind impactul pregătirii fizice în pregătirea pentru luptă a armatelor moderne.....	168
<i>Lt.col.prof.mil.dr. VIOREL CEASCAI</i>	
Biografia unui dictator	178
<i>SORIN-IONEL GRECU</i>	
Război și pace în cărțile Pentateuhului (partea I).....	189
<i>Pr. lect.dr. MIHAIL TEODORESCU</i>	

NOȚIUNEA ȘI EVOLUȚIA PROCESULUI DEZARMĂRII

**Prof.dr. Ion DRAGOMAN
Drd. Mirela Ileana BÎRCHI**

A côté de l'action pour le maintien de la paix et de la sécurité internationales, l'article 11 de la Charte de l'ONU prévoit le développement d'un processus de désarmement. Il peut être défini comme un processus de négociation sur la réduction des armements visant la suppression générale et complète des armes. Il s'agit d'une activité permanente de coopération entre les États permettant à ces derniers de se rapprocher indéfiniment d'un but ultime, en fait impossible à atteindre.

Le désarmement ne doit pas être confondu avec l'interdiction de l'utilisation de certaines armes justifiée par des considérations d'humanité et il s'applique à la détention d'armes licites ou illicites. Il se distingue aussi de la démilitarisation qui a pour objet de supprimer ou de réduire la présence d'armes ou de forces armées dans un espace déterminé. Le désarmement est réalisé par voie de promesses conventionnelles consenties sur une base de réciprocité garantie par l'équilibre des forces. Cette notion fondamentale d'équilibre justifie l'importance acquise par les mécanismes de surveillance des mesures de désarmement et la complexité du processus de désarmement.

Originea și evoluția inițiativelor de limitare a armamentelor până la cel de-al Doilea Război Mondial

În paralel cu procesul de înarmare în vederea realizării securității comunităților umane organizate a fost exprimată și ideea limitării mijloacelor și metodelor de purtare a războiului în conformitate cu anumite principii de umanitate specifice societății omenești. Se admite însă că dacă exprimarea unor concepții de diminuare a efectelor războiului prin elaborarea anumitor reguli de ducere a acestuia este la fel de veche ca și uzul de forță armată, inițiativa interzicerii forței în relațiile internaționale este relativ recentă, impunându-se cu autoritate politică și juridică deplină abia în sistemul ONU creat după cel de-al Doilea Război Mondial. Ceea ce nu înseamnă că procesul dezarmării s-a născut abia atunci, el având rădăcini cunoscute în epocile

anterioare și cunoscând o evoluție constantă de-a lungul timpului, chiar dacă unii o apreciază ca fiind lentă față de dezvoltările rapide și profunde din timpurile noastre. Într-adevăr, studiile ne arată că: grecii antici recomandau interdicția utilizării armelor otrăvite sau otrăvirea surselor de apă, regulă existentă și la romani; la vechii indieni, războinicii nu puteau folosi împotriva adversarilor arme perfide, săgeți otrăvite ori incendiau; în civilizația islamică, erau interzise jaful și tortura ca și folosirea de metode prea distructive precum incendierea și inundarea; civilizația creștină a introdus prin intermediul teologilor scolastici prohibiția unor arme considerate inumane precum și obligația de a acorda azil în biserici, de a nu lupta în anumite zile considerate sfinte ori de a înceta ostilitățile prin "armistiții ale lui Dumnezeu"¹.

Efectele concrete ale concepțiilor enumerate selectiv anterior n-au avut mare importanță practică în Antichitate și în Evul Mediu asupra felului de a se purta războiul și nici n-au influențat decisiv eforturile statelor în direcția maximizării puterii lor militare în vederea asigurării propriei securități, societățile pașnice fiind considerate o utopie periculoasă² și în Epoca Modernă, posibilitatea dezarmării existând doar ca măsură de constrângere exercitată unilateral de către învingători asupra celor pe care i-au învins într-un război. Lucrarea din 1795 a lui Kant intitulată "Spre pacea eternă" vizează și desființarea completă cu timpul, a armatelor regulate, prin invocarea următoarelor motive: "căci ele amenință neîncetat alte state cu războiul prin înarmarea permanentă; pe acestea le impulsionează să-și sporească reciproc numărul personalului, care nu cunoaște nici o limită, și întrucât costurile afectate păcii, din acest motiv, în cele din urmă mai apăsătoare decât un război de scurtă durată, ele constituie însăși sursa războaielor de agresiune, spre a se degreva de această povară; la care se mai adaugă faptul că a fi luat în soldă spre a ucide sau a fi ucis pare să susțină întrebuințarea oamenilor ca simple mașini și instrumente în mâna altuia (a statului), ceea ce, desigur, nu corespunde dreptului umanității"³. Pe astfel de baze teoretice ale unei viitoare societăți pacifiste s-a propus în 1831 de către regele Franței convocarea unei Conferințe europene care să dezbată problema dezarmării generale, iar în

¹ Le Comité Internațional de la Croix-Rouge et le désarmement, extrait de Reuie Internationale de la Croix-Rouge, mars- avril 1978, pp. 90-92.

² I. Dragoman, E. Popescu, *Drept European constituțional*, Editura Mapamond, Târgu- Jiu, 2004, p. 22. Primele izvoare scrise și bine definite în sensul limitării armamentelor au apărut în lucrările unor teoreticieni precum Emeric Cruce, care publică în 1623 proiectul de federație mondială "Le nouveau cignee" prin care preconiza crearea unei organizații pacifiste internaționale, sau regele Henric al IV-lea al Franței care a prezentat în 1645 proiectul unei Europe federaliste prin care se urmărea pacificarea continentului. Putem adăuga aici și *Proiectul pentru a asigura pacea permanentă în Europa* a lui Saint Pierre (1713-1717) și *Planul pentru o pace universală și permanentă* elaborat de Jeremy Bentham (1786-1789).

³ I. Kant, *Scrieri moral-politice*, Editura Științifică, București, 1991, p. 390.

1863 Napoleon III a prezentat un proiect de dezarmare europeană însă ambele inițiative au eșuat⁴.

În secolul XIX se duce la bun sfârșit încheierea unor acorduri bilaterale de dezarmare precum cel dintre Marea Britanie și SUA din 1817 (prin care cele două părți au convenit să limiteze forțele lor navale pe Marile Lacuri) sau cel dintre Bolivia și Peru din 1831 (care prevedea reducerea forțelor militare ale celor două state); sunt semnate, de asemenea, și tratate multilaterale conținând prevederi de dezarmare, cum ar fi Tratatul de pace de la Paris, din 1856, la sfârșitul Războiului Crimeii, prin care Rusia a renunțat la flota de război și fortificațiile din Marea Neagră, sau Convenția din 1888 asupra Canalului de Suez prin care beligeranților li se interzicea să introducă în această zonă trupe, muniții sau material de război⁵.

Chiar dacă n-are decât o legătură indirectă cu dezarmarea, Declarația de la Sankt-Petesburg, din 1868, privind interzicerea utilizării anumitor proiectile în timp de război, este importantă prin faptul că în preambulul său stabilește următoarele: “progresele civilizației trebuie să aibă ca efect atenuarea pe cât posibil a calamităților războiului; singurul scop legitim pe care beligeranții trebuie să și-l opună în timpul războiului este slăbirea forțelor militare ale inamicului; în acest scop, este suficient să se scoată în afara luptei cel mai mare număr de oameni; acest scop ar fi depășit prin folosirea de arme care ar agrava în mod deosebit suferințele oamenilor scoși în afara luptei sau ar face moartea lor inevitabilă (și) folosirea unor asemenea arme ar fi contrară legilor umanității”⁶. Putem considera că astfel s-au pus fundamentele principiilor procesului dezarmării care va urma ulterior și s-a deschis calea unor acțiuni mai concrete pentru limitarea armamentelor și forțelor militare. O mare efervescență a ideilor pacifiste conținând obligații de dezarmare, egalată doar în perioada interbelică prin intenții și doar în sistemul ONU prin rezultate, se va manifesta spre sfârșitul secolului XIX când se întrunește la Haga prima Conferință de pace, nu la terminarea unui război, ci pentru încetarea cursei înarmărilor, umanizarea războiului și soluționarea diferendelor dintre state prin mijloace pașnice, deoarece "cheltuielile de înarmare și acumulările uriașe de arme creșteau de la an la an și oamenii aveau impresia că totul se-ndreaptă spre o explozie finală mortală”⁷; din păcate, cu toate rezultatele considerate pozitive în domeniul arbitrajului și al

⁴ I. Cloșcă, I. Suceavă, *Drept internațional umanitar*, Casa de Editură și Presă „SANSĂ” S.R.L., București, 1992, p. 442.

⁵ Ibidem, pp. 442-443.

⁶ Vezi textul integral al Declarației din 1868 în *Dreptul internațional cu privire la conducerea operațiunilor militare și statutul unor arme și sisteme de arme*, Centrul Tehnic Editorial al Armatei, București, 2004, p. 199.

⁷ B.W. Tuchman, *Trufașa citadelă*, Editura Politică, București, 1977, p. 298. În legătură cu pregătirea și desfășurarea Conferinței din 1899 ca și cu atitudinea altor 26 de state participante, vezi și pp. 298-348.

codificării legilor războiului, comisia de reducere a armamentelor din cadrul conferinței n-a reușit să impună decât semnarea unei rezoluții, prin care se exprimă părerea că limitarea cheltuielilor militare și a noilor tipuri de arme era extrem de avantajoasă pentru folosul moral și material al omenirii, astfel că trebuia supusă unui studiu ulterior care va avea loc peste șapte ani, fără a se adopta vreo măsură concretă asupra celor trei probleme negociate și anume reducerea forțelor militare existente, reducerea bugetelor militare și renunțarea la fabricarea și achiziționarea unor arme noi.

Într-adevăr, în 1907 se reușește convocarea celei de-a doua Conferințe de Pace de la Haga la care erau reprezentate 44 de națiuni și, în pofida ideii preconceptuate că activitatea militară avea nevoie să fie “protejată” de părerile neavizate ale nespecialiștilor, se include pe ordinea de zi și problema dezarmării din considerație față de opinia publică.⁸ Prin Convenția pentru reglementarea pașnică a conflictelor internaționale, Convenția privind limitarea folosirii forței pentru acoperirea datoriilor contractuale și cele 12 convenții referitoare la legile și obiceiurile războiului terestru, maritim și aerian (adoptându-se în premieră pentru acest domeniu o declarație privind interdicția de a lansa proiectile și explozivi din înaltul baloanelor), conferința a fost considerată un succes; mai multe convenții se refereau la drepturile și obligațiile puterilor și persoanelor neutre, ceea ce ne oferă prilejul de a evidenția că neutralitatea n-a însemnat niciodată dezarmare sau renunțarea la puterea militară, ci numai neparticiparea la un anumit război. Din nou, însă, în domeniul dezarmării statele nu s-au putut înțelege, în Actul final al Conferinței din 1907 stipulându-se că se “confirmă rezoluția adoptată de Conferința din 1899 cu privire la limitarea poverilor militare și, văzând că poverile militare au crescut în mod considerabil în aproape toate țările din acel an, declară că este de dorit în cel mai înalt grad să vadă guvernele reluând în mod serios studierea acestei probleme”; în plus, s-a emis dezideratul ca statele să-și regleze, prin convenții speciale, situația din punctul de vedere al poverii militare a străinilor stabiliți pe teritoriile lor. În sfârșit, Actul final al Conferinței din 1907 recomandă reunirea unei a treia Conferințe de Pace, care ar putea să aibă loc într-o perioadă omoloagă celei care s-a scurs de la precedenta conferință, adică peste 8 ani.⁹ În locul negocierilor de dezarmare purtate într-o conferință de pace, la trecerea acestei perioade de timp statele își vor confrunța puterile militare în prima conflagrație mondială, iar procesul dezarmării nu va putea fi reluat decât la terminarea războiului.

Ororile recursului universal la arme a făcut ca încă din timpul războiului să se pună problema limitării armamentelor naționale la nivelul compatibil cu securitatea internă a țărilor, ea fiind lansată ca deziderat în cel

⁸ Idem, p. 369 și urm.

⁹ Vezi textul Actului final din 1907 în *Dreptul internațional al conflictelor armate, documente*, ARDU, Casa de Editură și Presă „ȘANSA” S.R.L., 1993, pp. 16-18.

de-al patrulea punct al mesajului în 14 puncte al președintelui american W. Wilson către Congres, care va deveni un adevărat program al Conferinței de pace de la Paris. Considerându-se că, între alte cauze, acumulările de forțe și armamente au condus la creșterea inimaginabilă până atunci a numărului total de victime, până la zece milioane de oameni, tratativele de pace au consacrat în 1919 o adevărată dezbateră a dezarmării, care a fost soluționată pe moment în tratatele adoptate între Puterile Aliate și Asociate învingătoare și statele învinse. În primul rând, tratatele de pace din 1919-1920 au inclus obligații speciale de dezarmare a statelor învinse, Germaniei fiindu-i supuse, spre exemplu, următoarele condiții conținând prevederi referitoare la dezarmare: interzicerea construirii de fortificații la 50 km de malul stâng al Rinului; distrugerea fortificațiilor, stabilimentelor militare și porturilor din Heligoland; limitarea efectivelor armatei germane precum și a armamentelor, munițiilor și materialelor militare; abolirea serviciului militar obligatoriu și interzicerea tuturor măsurilor de mobilizare; interzicerea acreditării în străinătate a misiunilor militare, navale și aeriene (în schimb, Puterile Aliate nu vor încadra germani în armatele lor, cu excepția Franței în Legiunea Străină); dezarmarea și dezafectarea fortificațiilor la 50 km de Rin; limitarea flotei germane; desființarea aviației cu excepția a 100 de hidroavioane pentru căutarea minelor și predarea materialului aeronautic ș.a. Prevederi asemănătoare se găsesc și în Tratatul cu Austria, Ungaria, Bulgaria și Turcia, executarea clauzelor militare, navale sau aeriene de dezarmare fiind încredințate unei Comisii interaliat de control¹⁰.

În al doilea rând, tratatele de pace din 1919-1920 au stipulat în prima lor parte Pactul Societății Națiunilor ca primă formă de organizare a comunității internaționale, care preciza că “menținerea păcii impune limitarea armamentelor naționale la minimum compatibil cu securitatea națională și cu executarea obligațiilor internaționale impuse de o acțiune comună”, un adevărat principiu al dezarmării viitoare, art. 8 din Pact fiind textul fundamental al unei obligații generale de dezarmare a tuturor statelor; în continuare, în art. 9 al Pactului, se dispunea constituirea unei comisii permanente care să avizeze Consiliului Societății toate problemele dezarmării. Cu toate că, din cauza complexității procesului dezarmării inițiat în plenitudinea sa de Societatea Națiunilor, rezultatele n-au fost pe măsura așteptărilor, s-a considerat că după dezarmarea statelor învinse prin tratate era rândul statelor învingătoare să-și îndeplinească obligația morală și legală de a-și reduce armamentele deoarece limitarea mijloacelor de a face război era o necesitate absolută a păcii; în acest sens, N. Titulescu propunea în 1930 în conferința "Progresul ideii de pace", ținută la Universitatea Cambridge,

¹⁰ Vezi textul tratatelor de pace în Războiul și neutralitatea, colecție de texte, Institutul de Arte Grafice N. V. Ștefăniu, București, 1934.

adoptarea de măsuri progresive concrete de limitare a armamentelor în interesul păcii și renunțarea la dezbaterea controverselor conform căreia securitatea trebuie să preceadă dezarmarea sau e necesar ca dezarmarea să preceadă securitatea, din moment ce dezarmarea odată efectuată constituie securitate iar cei care se opun dezarmării au dorința de a reduce povara impozitelor ce apasă armamentele pe bugetele statelor, dar se tem să nu fie atacate, cu toate garanțiile Pactului Societății Națiunilor și ale celui de renunțare generală la război adoptat în 1928, cunoscut sub numele de Pactul Briand-Kellogg¹¹. În pofida reticențelor unor state față de necesitatea dezarmării, în perioada interbelică se reușește adoptarea Protocolului de la Geneva din 1925 referitor la prohibiția întrebuintării în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare și a mijloacelor bacteriologice, iar prin Tratatul multilateral de la Washington din 1922 se reduce parțial și se limitează armamentele navale, operațiune continuată prin Tratatul de la Londra din 1930 și 1936; în ceea ce privește dezarmarea generală în cadrul Societății Națiunilor, la Geneva au avut loc două Conferințe internaționale, prima în 1925, soldată cu adoptarea Convenției cu privire la comerțul cu arme și materiale de război, și cea de-a doua în 1932-1933, care a examinat mai multe planuri de dezarmare, fiind însă până în final un eșec total, nereușindu-se să se ajungă la un acord general¹². Eșecul dezarmării generale va pune capăt și regimului discriminator stabilit prin tratatele de pace statelor învinse, revizionismul soldându-se cu o distrugătoare cursă a înarmărilor care se va finaliza cu izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial.

Procesul dezarmării în sistemul ONU

Propunându-și să ducă la îndeplinire hotărârea popoarelor Națiunilor Unite de a izbăvi generațiile viitoare de flagelul războiului care, de două ori în cursul unei vieți de om, a provocat omenirii suferințe de nespus¹³, Carta ONU semnată la San Francisco în ziua de 26 iunie 1945 a interzis într-o manieră totală, universală și irevocabilă străvechiul drept al statelor de a-și folosi armele, instituind prin art. 2 par. 4 principiul fundamental conform căruia “Membrii Organizației se vor abține, în relațiile lor internaționale, de a recurge la amenințarea cu forța sau la utilizarea ei, fie împotriva integrității teritoriale ori independenței politice a vreunui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite”. Acest principiu n-a însemnat însă desființarea automată a forțelor armate și a mijloacelor de purtare a războiului, deoarece Carta conținea și două excepții de la abolirea forței, și anume dreptul inerent la legitimă autoapărare individuală sau colectivă în

¹¹ N. Titulescu, *Discursuri*, Editura Științifică, București, 1967, pp. 356-357.

¹² Amănunte în I. Dragoman, *Contribuții la studiul dreptului războiului în perioada interbelică*, Editura AISM, București, 2000, pp. 126-131.

¹³ Cu aceste cuvinte începe Preambulul Cartei ONU.

cazul în care se produce un atac armat împotriva unui Membru al Națiunilor Unite (art. 51) precum și dreptul Consiliului de Securitate de a întreprinde operațiuni executate cu forțe aeriene, maritime sau terestre ale Membrilor Națiunilor Unite, necesare pentru menținerea sau stabilirea păcii și securității internaționale (art. 42).

Astfel, la fel cum statele au monopolizat uzul de forță în cadrul societății naționale atunci când s-au constituit, particularii nemaiavând dreptul să folosească forța pentru apărarea propriilor interese (decât în legitimă apărare), s-a instituit și la nivelul societății internaționale un veritabil monopol al Consiliului de Securitate asupra recursului la forță în relațiile internaționale, reglementat prin art. 24, care prevede că acestui organism i se încredințează răspunderea principală pentru menținerea păcii și securității internaționale, Membrii ONU recunoscând că, îndeplinindu-și îndatoririle impuse de această răspundere, Consiliul de Securitate acționează în numele lor, în conformitate cu Scopurile și Principiile Națiunilor Unite¹⁴; de asemenea, prin art. 25, statele sunt de acord să accepte și să execute hotărârile Consiliului de Securitate luate în conformitate cu Carta, inclusiv în cazul existenței dreptului la autoapărare, art. 51 precizând că acest drept se aplică “până când Consiliul de Securitate va fi luat măsurile necesare pentru menținerea păcii și securității internaționale” iar “măsurile luate de membri în exercitarea acestui drept de autoapărare vor fi aduse imediat la cunoștința Consiliului de Securitate și nu vor afecta în nici un fel puterea și îndatorirea acestuia de a întreprinde oricând acțiunile pe care le va socoti necesare pentru menținerea sau stabilirea păcii și securității internaționale”. Prevederi asemănătoare există în capitolul VIII al Cartei și în raporturile dintre Consiliul de Securitate și organizațiile regionale de apărare colectivă, art.52-54 neopunându-se existenței unor acorduri regionale destinate a se ocupa cu problemele păcii și securității susceptibile de acțiuni cu caracter regional, cu condiția ca asemenea acorduri și organizații să fie compatibile cu Scopurile și Principiile ONU; acestea ar putea fi folosite de Consiliul de Securitate pentru aplicarea acțiunilor de constrângere sub autoritatea sa fără însă ca ele să poată întreprinde acțiuni de constrângere fără autorizarea Consiliului, care trebuie să fie în permanență deplin informat asupra acțiunilor întreprinse sau preconizate la nivel regional.

Monopolul Consiliului de Securitate asupra uzului internațional de forță este demonstrat și de art. 26 prin care este autorizat să elaboreze planuri care vor fi supuse membrilor Națiunilor Unite în vederea stabilirii unui sistem de reglementare a înarmărilor, în scopul de a promova stabilirea și menținerea păcii și securității internaționale fără a folosi pentru înarmări decât un minim

¹⁴ V. Crețu, *Nerecurgerea la forță în relațiile internaționale*, Editura Politică, București, 1072, p. 63.

din resursele umane și economice ale lumii¹⁵; aceste planuri se stabilesc cu ajutorul Comitetului de Stat Major compus din șefii statelor majore ale membrilor permanenți ai Consiliului, care ar fi trebuit înființat potrivit art. 47 pentru a sfătui și asista Consiliul în toate problemele referitoare la mijloacele de ordin militar necesare Consiliului, la folosirea și comanda forțelor puse la dispoziția sa, la reglementarea înarmărilor și la eventuala dezarmare. Din cauza războiului rece, acest organism nu s-a mai înființat, sarcinile sale fiind preluate în virtutea unor cutume internaționale create de-a lungul timpului de către cartierele generale ale unor forțe multinaționale create prin coaliție de bunăvoință a statelor pentru îndeplinirea mandatului Consiliului de Securitate de a restabili pacea prin utilizarea forței împotriva unor state agresoare (Coreea de Nord în 1950, Iranul în 1990 și Afganistanul în 2001) ori de către Departamentul Operațiunilor de Menținere a Păcii din cadrul Secretariatului General al ONU pentru mandatele Consiliului de a utiliza forța în mod limitat în cazul operațiunilor de menținere a păcii.

Exercitarea dreptului Consiliului de Securitate de a recurge la forță pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale obligă statele să pună la dispoziția acestuia, la cererea sa și în conformitate cu acorduri speciale, forțele armate, asistența și înlesnirile, inclusiv dreptul de trecere (art. 43) scop în care membrii Națiunilor Unite vor menține contingente naționale de forțe armate imediat utilizabile (de reacție rapidă) pentru o acțiune militară combinată și urgentă de constrângere internațională¹⁶, efectivele și gradul de pregătire ale acestor contingente, precum și planurile pentru operația combinată respectivă fiind stabilite de Consiliu (cu ajutorul Comitetului de Stat Major) în limitele indicate în acordurile speciale încheiate de ONU cu statele participante (art. 45). Merită menționate, de asemenea, prevederile art. 48 ale Cartei, conform căruia măsurile necesare executării rezoluțiilor Consiliului de Securitate în scopul menținerii păcii și securității internaționale vor fi luate de toate statele sau numai de unele dintre ele, după cum va stabili Consiliul, putând fi atrase și organizații internaționale regionale, precum și art. 49 care conține posibilitatea asocierii statelor pentru a-și acorda asistență mutuală în

¹⁵ J. Zourek, *L'interdiction de l'emploi de la force en droit international*, Institut Henry Dunant, Geneve, 1974, p. 112.

¹⁶ Merită menționat în acest context art.44 al Cartei, conform căruia, atunci când Consiliul de Securitate a decis să recurgă la forță, înainte de a cere unui membru nereprezentat în Consiliu să pună la dispoziție forțe armate, el trebuie să-l invite pe acel membru ca, dacă dorește, să participe la luarea hotărârilor Consiliului privind folosirea forțelor armate ale acelui membru. De asemenea, potrivit art.84, autoritatea administrantă a unui teritoriu aflat sub tutela ONU, va avea datoria ca acesta să-și aducă contribuția la menținerea păcii și securității internaționale prin contingente de voluntari, înlesniri și sprijinul teritoriului respectiv pentru îndeplinirea obligațiilor asumate în această privință de Consiliul de Securitate, precum și pentru apărarea locală și menținerea legalității și a ordinii în teritoriul sub tutelă.

executarea măsurilor decise de Consiliul de Securitate. Concluzia care se impune este aceea că, așa cum a demonstrat practica de peste șase decenii a aplicării acestor dispoziții ale Cartei ONU, sistemul este perfectibil, fiind necesară revizuirea unor concepte și adoptarea altora la realitățile mileniului al treilea, total schimbate de la momentul înființării ONU la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Oricum, față de jungla națiunilor în care fiecare stat avea dreptul de a folosi forța conform propriului interes în relațiile internaționale, sistemul de securitate colectivă instituit de ONU reprezintă un veritabil progres chiar dacă unele state îl interpretează potrivit propriilor doctrine de apărare.

Organizând principiul nerecurgerii la forță în relațiile internaționale, Carta ONU se referă în art. 11 și la procesul dezarmării, stabilind că: "1. Adunarea Generală poate examina principiile generale de cooperare pentru menținerea păcii și securității internaționale, inclusiv principiile care guvernează dezarmarea și reglementarea înarmărilor, și poate face recomandări cu privire la asemenea principii Membrilor ONU sau Consiliului de Securitate". Urmare a acestei atribuții, nu e de mirare că prima rezoluție adoptată de Adunarea Generală la 24 ianuarie 1946 se referea chiar la dezarmare¹⁷, instituind o Comisie însărcinată cu studiul problemelor implicate de descoperirea energiei atomice, având mandatul de: a dezvolta între toate națiunile schimburi de informații științifice fundamentale pentru scopuri pașnice; a asigura controlul asupra energiei atomice în măsura necesară realizării utilizării sale în scopuri pur pașnice; a elimina din rândul armatelor naționale armele atomice și toate celelalte arme importante ce permit distrugerea în masă; a lua măsuri de salvagardare prin organizarea de inspecții și prin orice alte mijloace în scopul de a proteja statele ce respectă angajamentele împotriva unor riscuri de violare și de recurgere la subterfugii. La nici un an de zile, prin Rezoluția nr. 41 (I) din 14 decembrie 1946, în cadrul aplicării art. 11 din Cartă, Adunarea Generală a decis înființarea unei Comisii pentru armamente clasice, stabilind că problema securității este strâns legată de aceea a dezarmării¹⁸. Aceste două prime organe create de ONU pentru studierea problemei dezarmării și elaborarea de propuneri de dezarmare vor fuziona în 1952 în cadrul Comisiei de dezarmare, creată prin Rezoluția nr. 502 (VI) și pusă sub autoritatea Consiliului de Securitate.

Sub auspiciile acestor organisme aflate sub autoritatea Adunării Generale și a Consiliului de Securitate, procesul dezarmării în sistemul ONU a avut de la început un caracter global în sensul că, în afara faptului că se referea la ansamblul tuturor statelor, a încercat să cuprindă toate aspectele

¹⁷ *ABC des Nations Unites*, New York, 1975, p. 32.

¹⁸ Vezi textul Rezoluției în *Dezarmarea, documente*, Editura Politică, București, 1978, pp. 165-166.

reducerii și eliminării armamentelor (Anexa nr. 1); în diferitele sale etape, el s-a focalizat numai pe anumite aspecte ale dezarmării, pe de o parte sub impulsul realităților vieții internaționale aflate mereu în schimbare, pe de altă parte având în vedere perspectivele realiste ale voinței statelor de a-și da consimțământul la diversele planuri de dezarmare. De fapt, până în primii ani ai deceniului al șaselea, crezându-se că energia atomică va fi folosită doar în scopuri pașnice și că toate armamentele și forțele armate pot fi reglementate și reduse prin intermediul unui sistem internațional de control și inspecție, s-au adoptat obiective mai mult decât ambițioase de reglementare, limitare și reducere echilibrată pe etape a tuturor forțelor armate și armamentelor în cadrul unui program acceptat și coordonat; lipsa de progrese concrete în această direcție a determinat trecerea spre sfârșitul anilor '50 la abordări specifice dezarmării parțiale, în anumite domenii bine precizate sau pentru anumite zone ale lumii, urmărindu-se ca prin pași mai mici să crească încrederea între state ca bază pentru crearea unei atmosfere favorabile unor acorduri de dezarmare generală, speranțele și așteptările mării majorități a statelor fiind îndreptate spre încetarea experiențelor cu armele nucleare și prevenirea răspândirii lor¹⁹.

De la începutul deceniului al șaptelea a devenit clar și oarecum general acceptat că dezarmarea generală și completă nu putea fi un obiectiv realizabil într-un timp scurt sau la un moment anume precizat, astfel încât în următorii 15 ani tendința a fost de a considera dezarmarea generală ca un obiectiv strategic pe termen lung, posibil de îndeplinit prin asumarea unor obiective tactice parțiale. Că această perspectivă strategică a corespuns realităților lumii contemporane este argumentat prin "productivitatea" anilor 1963-1978 în domeniul adoptării reglementărilor multilaterale concrete, chiar dacă acestea n-au reușit să înfrâneze cursa înarmărilor sau să îndepărteze amenințarea nucleară, deoarece interzicerea anumitor tendințe specifice înarmărilor nedorite nu s-a concretizat în reducerea substanțială a vreunui sistem important de arme, multe țări acceptând să renunțe la unele arme în momentul când se dotau cu altele care nu erau supuse vreunei reglementări juridice. Ca reacție la această politică a dezarmării, care favoriza marile puteri și țările dezvoltate, statele nealiniat au luat inițiativa care va conduce la desfășurarea în 1978 a primei sesiuni speciale a Adunării Generale dedicată dezarmării, care a adoptat un Document Final în care sunt cuprinse scopurile principale și prioritățile acceptate de toate statele în ceea ce privește limitarea armelor și dezarmarea, demonstrându-se astfel că Națiunile Unite au un rol central și responsabilitatea primară în domeniul măsurilor specifice de dezarmare universală. După această primă sesiune a Adunării Generale a ONU, la care România și-a adus o importantă contribuție recunoscută oficial la convocarea și

¹⁹ *Națiunile Unite și dezarmarea, 1970-1975*, New York, 1976, p. 11.

desfășurarea lucrărilor, au mai avut loc încă două sesiuni speciale ale dezarmării, în 1982 și 1988, în care, cu toată diminuarea tensiunilor dintre Est și Vest, nu s-a mai reușit adoptarea vreunui angajament concret sau document final.

După încetarea războiului rece, dizolvarea URSS și schimbările profunde de regim politic în Europa de Est, competiția ideologică și militară de peste patruzeci de ani dintre Est și Vest a încetat, creându-se oportunități fără precedent pentru obținerea de progrese reale în procesul dezarmării, evidențiate de reducerile arsenalelor nucleare ale SUA și Federației Ruse, de anumite măsuri unilaterale luate de alte state deținătoare de arme nucleare și de adoptarea Convenției asupra interzicerii armelor chimice²⁰. Sfârșitul secolului XX a fost, totuși, marcat și de anumite curse regionale ale înarmărilor ori de acumularea de către unele state a unor armamente mai distrugătoare. De asemenea, instabilitatea regională, accentuarea unor tensiuni etnice și religioase ca și continuarea competiției militare a statelor au creat dezarmării provocări serioase și n-au condus, așa cum se așteptau unii, la evoluții spectaculoase, ceea ce a impus mai mult decât altă dată ca procesul dezarmării să devină o prioritate urgentă și un element esențial al sistemului păcii și securității internaționale. Această necesitate imperioasă a sfârșitului de secol și de mileniu a permis încununarea eforturilor în domeniul dezarmării prin interzicerea minelor antipersonal și crearea Curții Penale Internaționale, competentă să judece și să condamne, între altele, și crimele comise prin încălcarea regulilor specifice mijloacelor și metodelor de război. La toate aceste realizări, care ne dau speranța finalizării în secolul XXI a procesului dezarmării, ONU și-a adus o contribuție esențială care, conform Declarației Mileniului, va continua și în anii următori astfel încât generațiile viitoare ale umanității să poată trăi într-o lume mai bună și mai dreaptă.

Definiția și caracteristicile dezarmării

Definită de dicționarele cu caracter general²¹ ca fiind fie acțiunea de a lua cuiwa armele, silindu-l să le predea, fie ca inițiativă a statelor de a-și limita forțele armate și armamentul, dezarmarea reprezintă un proces complex și contradictoriu, cu caracter obiectiv și istoric; el este complex deoarece se referă la o mulțime de aspecte ale securității sociale (precum neutralitatea, neutralizarea, demobilizarea), este contradictoriu fiindcă, deși are ca scop securitatea, se împletește cu procesul de înarmare și achiziționare de noi arme, este istoric pentru că în diferite etape s-a realizat în forme specifice realităților, evoluând în funcție de interesele de moment ale statelor și este obiectiv pentru că dincolo de ideile pacifiste care se pot exprima în diferite teorii și doctrine, s-a manifestat prin modalități și proceduri concrete de

²⁰ *The United Nations and disarmament since 1945*, New York, 1996, pp. 80, 52, 53.

²¹ *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei, 1984, pp. 258, 242, 601.

limitare a armamentelor și forțelor armate, de reducere a puterii militare a actorilor scenei internaționale. De fapt, esența dezarmării constă, așa cum apreciază chiar unele dicționare generale²², în "ansamblul de măsuri în scopul lichidării sau limitării armamentelor și a forțelor armate ale statelor, în primul rând al armelor de distrugere în masă". Merită arătate aici și înțelesurile unor cuvinte precum "demilitarizare", ca desființare totală sau parțială, în urma unei convenții internaționale, a forțelor armate, armamentului, instalațiilor și a oricărei activități cu caracter militar într-o țară sau o regiune, "demobilizare", ca lăsare la vatră a trupelor mobilizate care nu sunt sub arme în timp normal și trecere a armatei la starea de pace precum și "neutralizare", ca acțiune prin care ceva sau cineva este făcut inofensiv, anihilarea unei forțe prin altă forță contrară ori "nealinieră" ca neapartenență la blocurile militare.

Dicționarele specializate nu se îndepărtează de definițiile date de cele generale, dar pun accentele și nuanțele necesare delimitării genului proxim și a diferențelor specifice. Spre exemplu, cele din domeniul militar²³ nici nu conțin noțiunea de "dezarmare", ci numai pe acelea de demilitarizare (exemplificată cu malurile Rinului și Renaniei, Strâmtoarelor Bosfor și Dardanele, frontierele Italiei cu Franța și Iugoslavia ș.a.), "demobilizare" (conținând față de cele arătate deja și trecerea economiei la producția de pace) și "dezangajare militară", ca situație rezultată între doi beligeranți aflați în stare de armistițiu sau între doi inamici potențiali, ca urmare a unor acorduri internaționale, prin care se urmărește înlăturarea pericolului reluării ostilităților (declanșării lor), realizată prin unele măsuri militare cum ar fi crearea unor zone demilitarizate, angajamentul solemn al celor două părți de a se abține de la folosirea forței²⁴ etc.; definind însă dreptul internațional militar, dicționarele militare se referă în mod implicit și la dezarmare fără a-i preciza conținutul. În schimb, dacă dicționarele juridice de drept intern nu se referă la dezarmare²⁵ probabil considerând-o un fenomen internațional, dicționarele de drept internațional conțin mai multe noțiuni care evocă ideea de dezarmare; spre exemplu, cele de drept internațional al conflictelor armate²⁶ definesc dezarmarea (ca fiind opusul mobilizării), zona demilitarizată (ca orice zonă în care au fost scoase combatanții, armamentele și echipamentul militar și în care instituțiile și stabilimentele militare fixe nu

²² *Dicționar enciclopedic*, vol. II, D-G, Editura Enciclopedică, București, 1996, pp. 80, 52, 53.

²³ *Lexicon militar*, Editura militară, București, 1980, pp. 242, 243, 253 și 280-282.

²⁴ Dezangajarea militară mai are și înțelesul de noțiune care exprimă cerințele realizării în fapt a securității internaționale prin încetarea cursei înarmărilor, retragerea trupelor și a bazelor militare de pe teritorii străine, depășirea situației potențial periculoase pe care o genera menținerea blocurilor militare opuse.

²⁵ *Dicționar Juridic*, Editura Albatros, București, 1985, p. 625.

²⁶ P. Verri, *Dictionary of the international law of armed conflict*, I.C.R.C., Geneva, 1992, pp. 40, 131-132.

sunt folosite în scopuri ostile, nu sunt comise acte de ostilitate de către autorități ori populație și a încetat orice activitate legată de efortul militar) și zona neutralizată (stabilită în regiuni în care luptele se desfășoară încă, pentru a-i proteja de efectele războiului pe răniții și bolnavii combatanți și necombatanți precum și pe civilii care nu iau parte la ostilități și nu desfășoară activități cu caracter militar).

Considerându-se că dezarmarea aparține relațiilor internaționale, dicționarele de drept internațional public se referă la o multitudine de aspecte, dintre care putem prezenta selectiv pe cele incluse în cel coordonat în 1982 de I. Cloșcă²⁷ : acorduri internaționale de dezarmare (p. 11-12); diferite categorii de arme (p. 29-31); Comisia dezarmării ONU (p. 59); Comisia pentru energie atomică a ONU (p.61); diferite comitete de dezarmare (p. 63); conferințele statelor nealiniat (p. 67); Conferința ONU asupra interzicerii și limitării unor arme clasice (p. 72); declarația de neutralitate (p. 103); demilitarizarea și denuclearizarea (p. 112); dezangajare militară (p. 114); dreptul războiului (p. 127); efort de război (p.133); experiențele nucleare franceze (p. 138); forțe armate (p. 143); încetarea ostilităților și a stării de război (p. 165); mijloace de luptă (p. 181); mișcarea nealiniatilor (p. 187); nealiniere (p. 191); neutralitate (p. 193); neutralizare (p. 195); remilitarizare (p. 256); sistemul de garanții al AIEA (p. 271); suspendarea ostilităților (p. 284); diferite tratate de dezarmare (p. 298-299); zonă demilitarizată și denuclearizată (p. 317).

Pornind de la definițiile date de dicționare, reflectate și în realitățile negocierilor și acțiunilor internaționale de dezarmare, putem defini dezarmarea, în sens restrâns, ca fiind procesul de reducere numerică, de limitare calitativă, de interzicere completă și de eliminare prin distrugere a unor arme și sisteme de arme, proces desfășurat la nivel internațional atât la terminarea unui război cât și pe timp de pace, cu scopul de a evita declanșarea conflictelor armate sau de a le micșora pierderile și pagubele produse în limita necesităților militare și a principiilor umanitare. În sens larg, dezarmarea reprezintă ansamblul măsurilor naționale și internaționale luate de state în mod unilateral, bilateral, multilateral și global, cu sau fără participarea unor organizații internaționale specializate pentru asigurarea păcii și securității internaționale prin: interzicerea războiului și condamnarea actelor de agresiune; limitarea, reducerea și elaborarea anumitor tipuri de arme, de forțe armate (combatanți) și activități militare la nivel zonal ori universal; înghețarea reducerea treptată și eliminarea cheltuielilor (bugetelor) militare și transformarea sumelor astfel disponibilizate către dezvoltare; controlul armatelor statale prin măsuri de observare, inspecție și verificare în scopul creșterii încrederii între state. Așa cum precizează Rezoluția 1378 (XIV) a

²⁷ I. Cloșcă (coord.), *Dicționar de drept internațional public*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1992.

Adunării Generale, scopul ultim al dezarmării este eliminarea generală și completă a armelor printr-o activitate permanentă de cooperare între state, atingerea acestui obiectiv final fiind însă doar un ideal considerat adesea ca imposibil de atins. Ceea ce înseamnă, așa cum a demonstrat deja realitatea, că rămâne posibilă obținerea unor rezultate parțiale care ne apropie de acest ideal, în speranța unei lumi tot mai pașnice. Indiferent de sensul restrâns sau larg al noțiunii, dezarmarea are anumite caracteristici specifice în ansamblul problemelor internaționale, regionale sau globale.

În afara caracterelor deja menționate (complexitate, contradictorialitate, obiectivitate și evoluție istorică) putem să mai adăugăm și faptul că deși nu sunt excluse unele manifestări unilaterale de voință din partea statelor, dezarmarea este în ultimă instanță un proces internațional, chiar dacă prin unele din măsurile sale vizează puterea militară doar a unui stat ori își propune ca entitățile nestatale (grupurile teroriste) să nu aibă acces la arme. De asemenea, ea este un proces rațional, aflat în domeniul "*rațiunii de stat*" în sensul că, până la urmă actorii internaționali înțeleg și acceptă că este mai profitabil pentru ei să se dezarmeze decât să facă război, fiind demonstrat că întotdeauna costurile înarmării și ale conflictelor armate le-au întrecut pe cele ale păcii, deși acestea din urmă pot fi adesea considerabile (Anexa 2 și 3). Pe de altă parte, acest proces global al umanității se află în strânsă legătură cu alte procese globale, cum ar fi dezvoltarea, protecția mediului și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Nu în ultimul rând, ca importanță, evidențiem și caracterul permanent al dezarmării în sensul că el trebuie desfășurat prin negocieri continue între state și organizații internaționale, deoarece evoluțiile în acest domeniu nu sunt lineare, după progrese revoluționare ajungându-se, câteodată, la eșecuri răsunătoare; nu e deci de mirare că speranțele puse în terminarea războiului rece n-au fost realizate în realitate, iar la începutul mileniului al treilea asistăm, din nou, la diferite "*dosare nucleare*", la accentuarea proliferării armelor în diferite zone ale lumii, inclusiv în Europa, și la declanșarea unei noi curse a înarmărilor. Așa se face că în strategiile de securitate naționale, regionale și globale se apreciază că astăzi nu conflictele armate reprezintă amenințarea principală la adresa păcii, ci achiziționarea de arme, în special de distrugere în masă, ceea ce înseamnă că trebuie continuate eforturile în direcția dezarmării, inclusiv prin intermediul dreptului dezarmării care s-a dovedit a fi un instrument indispensabil și eficace în respectarea diferitelor forme de regim internațional al armamentelor și sistemelor de arme.

**PROBLEMATICA REZOLUȚIILOR ONU
ÎN DOMENIUL DEZARMĂRII**

Nr. crt.	PROBLEMATICA	REZOLUȚII ALE ONU (selectiv)	FINALITATE
1	Cursa înarmărilor și rolul ONU în dezarmare	Consecințele cursei înarmărilor și rolul dezarmării în domeniul economic și al securității	1516(XV);2162(XXI);342(XXII);2667(XXV);2831(XXVI); 3075(XXVIII);3462(XXX); 32/75; 32/87
2		Pericole generate de cursa înarmărilor	1149(XII), 36/100
3		Dezarmarea și dezvoltarea	1252(XIII);1931(XVIII);2387(XXIII);39/160
4		Rolul ONU în dezarmare	31/90
5		Deceniul dezarmării	2602(XXIV);3484(XXX);31/68;32/80;35/46;45/62
6		Sesiunea specială a Adunării Generale	31/189;32/88
7	Arme clasice și forțe armate	Dezarmarea generală și completă	1378(XIV);1884(XVIII);2342(XXII);2661(XXV);2031(XX);2932(XXVII);32/87
8		Reducerea bugetelor militare	1252(XII);3254(XXIX); 31/87; 32/85
9		Reducerea armelor clasice și a forțelor armate	41(I);192(III);704(VII);808(IX);914(X);1011(XI); 1148(XII);31/64
10		Desființarea bugetelor militare	2165(XXI);2344(XXII)
11		Limitarea armelor incendiare	2817(XXVI);3076(XXVIII);3464(XXX);32/152
12		Negocieri de dezarmare	1(I);191(III);1722(XVI); 2661(XXVI);34/88
13		Negocieri SALT	2602(XXIV);3184(XXVIII);3484(XXX);32/87
14		Conferința mondială a dezarmării	2030(XX);2930(XXVII);3469(XXX);32/89
15	Arme de distrugere în masă	Efectele radiațiilor ionizate	913(X);2905(XXVII);3154(XXVIII)
16		Interzicerea armelor nucleare	1252(XIII);1653(XVI);1909(XVIII); 2936(XXVIII); 31/89;32/87
17		Încetarea experiențelor cu arme nucleare	1252(XIII);1578(XV);1648(XVI);2032(XX);2663(XXV);3466(XXX);31/89;32/78
18		Neproliferarea nucleară	1380(XIV);2028(XX);2664(XXV);31/169
19		Arme chimice și biologice	2162(XXI);2662(XXV);3465(XXX);32/77
20		Noi arme de distrugere în masă	2602(XXIV);3475(XXX);31/72;32/84
21		Folosirea pașnică a energiei atomice	2661(XXI);2779(XXVI)
22		Spațiul cosmic	2222(XXI);2779(XXVI)
23		Fundul mărilor și oceanelor	2602(XXIV);2660(XXV);3484(XXX);32/87
24		Africa	1652(XVI);2033(XX);31/69
25		America Latină	1911(XVIII);2286(XXII);31/67
26		Oceanul Indian	2832(XXVI);2992(XXVII);31/88
27		Orientul Mijlociu	32(XXIX);3474(XXX);31/71
28	Asia de Sud	3265(XXIX);3476(XXX);31/73	
29	Pacificul de Sud	3477(XXX)	
30	Atlanticele de Sud	49/84	
31	Studiu Complet	3472(XXX);31/70	

Anexa nr. 2**Costurile economice ale războiului,
în diverse zone de conflict**

Regiunea/Perioadă	Observații
Iran-Irak 1980-88	Războiul a avut un cost estimativ de 416 miliarde USD numai până în 1985, incluzând sumele pentru purtarea luptelor, distrugerile suferite, beneficiile pentru petrol neîncasate și PNB pierdut. Aceasta depășește beneficiile combinate în valoare de 364 miliarde USD obținute de cele două țări de pe urma exportului de petrol.
Golful Persic 1990-91	Conform Fondului Monetar Arab, ocuparea Kuweitului de către Irak și războiul care a urmat au costat circa 676 miliarde USD. Această sumă include costurile directe ale războiului și distrugerile sale, precum și impactul economic datorat pierderii unor venituri, dar nu și vastul dezastru ecologic.
America Centrală 1980-89	Pierderile de război directe și indirecte sunt estimate la 1,1 miliarde USD în Salvador și 2,5 miliarde USD în Nicaragua (inclusiv costul embargoului SUA). Nu sunt incluse costurile echipamentului și reabilitării terenului.
Africa de Sud 1980-88	Costurile economice ale actelor de destabilizare și agresiune ale Africii de Sud sunt estimate la 27-30 miliarde USD pentru Angola și circa 15 miliarde USD pentru Mozambic.

Sursă: L.R. Brown (coord.) *Probleme globale ale omenirii*

Anexa nr. 3**Cheltuieli globale pentru pace și demilitarizare
în perioada 1989-1994**

Categoria/ Anii	1989	1990	1991	1992	1993	1994
	milioane USD					
Deminare	10	10	197	200	238	241
Demobilizare	46	28	38	54	56	52
Repatrierea refugiaților	77	101	160	172	252	463
Dezarmare						
nucleară	1174	1214	1706	1775	2007	1998
convențională	25	26	144	351	321	529
chimică	180	270	317	421	591	586
Ajutor fostei URSS	0	0	1275	1708	2370	1194
Altele	126	124	199	218	206	246
Închiderea bazelor	-	538	998	1148	2120	2864
Conversie	93	114	511	1302	1609	2707
Păstrarea/edificarea păcii	749	677	760	2149	3450	4080
Curtea Mondială/Tribunalul Crimelor de Război	6	9	9	9	9	20
Total	2486	3111	6314	9507	13229	15770

Sursă: *Baza de date a Worldwatch*

SPRIJINUL N.B.C. ÎN ACȚIUNILE MILITARE

Col.prof.univ.dr. Ion MITULEȚU

NBC Support of the Joint Force supposes NBC defense missions planning and execution in decisive, modelling and sustainment operations conducted into CBRN conditions or environment.

The concept of operations explains how the JFC intends to attain his objectives in a possible NBC or TIM risk environment, while informing both his superiors and subordinates of his intentions. The commander's intent and his main effort are means by which this can be communicated.

Riscurile, pericolele și amenințările de natură chimică, biologică, radiologică și nucleară determină stabilirea unor relații de sprijin în cadrul forței întrunite, pentru întreaga gamă a misiunilor militare și non-militare la care participă.

Relațiile de sprijin N.B.C. stabilite în cadrul forței întrunite au rolul de a spori efectul capacităților acesteia prin utilizarea complementarității, în situația existenței condițiilor sau mediilor C.B.R.N.

În acest context, rezultă faptul că acest tip de relații are un rol foarte important în pregătirea și executarea operației de către forța întrunită care acționează în condiții, respectiv medii C.B.R.N., determinate de existența mijloacelor convenționale sau asimetrice la adversarul potențial.

Pentru sprijinul eficient al forței întrunite, la nivelul statului major al acesteia, trebuie să existe capacități specializate pentru *anticiparea* acțiunilor C.B.R.N. ale adversarului potențial și pentru *confirmarea* unui eventual atac C.B.R.N. sau eveniment E.A.D.A.

Anticiparea acțiunilor C.B.R.N. ale adversarului potențial constituie atributul compartimentului informații, care, prin pregătirea informativă a câmpului de luptă, asigură vizualizarea pericolelor C.B.R.N. și a consecințelor posibile asupra forței întrunite.

Capacitatea unei structuri de a anticipa acțiunilor C.B.R.N. ale adversarului potențial presupune organizarea și funcționarea subsistemului de informații militare în cadrul sistemului de comandă și control, al cărui scop constă în punerea, în timp util, la dispoziția factorilor de conducere a informațiilor necesare cunoașterii situației, astfel încât ansamblul activităților

și măsurilor planificate să prevină surprinderea și să asigure intervenția oportună a forțelor și mijloacelor specializate.

Specialiștii N.B.C. din cadrul comandamentului sunt beneficiarii informațiilor C.B.R.N. culese, evaluate și diseminate de compartimentul informații, prin forme, proceduri, metode și căi specifice, iar pe baza acestora, planifică, organizează și coordonează modul de realizare a protecției N.B.C. și acțiunile structurilor de apărare N.B.C.

Gestionarea pericolului și a consecințelor posibile se realizează prin măsuri preventive care vizează, pe de-o parte, acoperirea, camuflarea, ascunderea, dispersarea și înșelarea, iar pe de altă parte, pregătirea structurilor de apărare N.B.C. pentru intervenție.

Confirmarea atacului C.B.R.N. sau a evenimentului E.A.D.A. constituie atributul specialiștilor N.B.C., prin *subsistemul de supraveghere, avertizare și raportare N.B.C.*, al cărui scop constă în detectarea imediată a unui atac C.B.R.N. sau eveniment E.A.D.A. și transmiterea, în timp util, a informațiilor necesare factorilor de decizie pentru avertizarea, realizarea protecției forței întrunite și a intervenției imediate a structurilor de apărare N.B.C.

Pentru confirmarea la timp a atacului C.B.R.N. sau a evenimentului E.A.D.A., *subsistemul de de supraveghere, avertizare și raportare N.B.C.* trebuie să dispună de *surse de informare N.B.C.* dotate cu senzori și echipamente de comunicații performante, *centre și subcentre de prognoză și control N.B.C.* la eșaloanele tactice, *centre de control N.B.C.* la eșaloanele operative întrunite și *centru de coordonare N.B.C.* în cadrul Statului Major General (Centrul Național Militar de Comandă) înzestrate cu echipamente de comunicații și informatică.

Indiferent în compunerea căror entități de armă se regăsesc pe timp de pace *centrele și subcentrele N.B.C.*, în situații de criză și conflict armat, acestea se vor dispune în cadrul punctelor de comandă ale eșaloanelor respective, pentru a confirma atacul C.B.R.N. sau evenimentul E.A.D.A. și a propune măsurile necesare pentru avertizare, protecție și acțiune.

Confirmarea atacului C.B.R.N. sau evenimentului E.A.D.A. presupune măsuri și acțiuni executate imediat după producerea acestuia și ulterior, pentru limitarea și înlăturarea efectelor produse asupra forței întrunite.

Măsurile și acțiunile executate imediat după producerea atacului C.B.R.N./evenimentului E.A.D.A. vizează protecția individuală și colectivă a personalului, echipamentelor și materialelor, avertizarea și raportarea despre atac/eveniment, decontaminarea inițială și monitorizarea permanentă a situației.

Măsurile și acțiunile ulterioare sunt destinate pentru descoperirea și determinarea contaminării R.B.C., marcarea raioanelor contaminate, stabilirea rutelor ocolitoare și prelevarea probelor, decontaminarea operațională, totală și finală a personalului, armamentului și echipamentelor de luptă, decontaminarea unor comunicații cu importanță tactică și care nu pot fi

ocolite, decontaminarea îmbrăcămintei, echipamentelor de protecție individuală N.B.C. și a materialelor, menținerea nivelului corespunzător de protecție individuală/colectivă, gestionarea deșeurilor și transmiterea rapoartelor după executarea misiunilor.

Descoperirea și determinarea contaminării R.B.C. se execută de către *subunitățile de cercetare N.B.C.* dotate cu echipamente de luptă performante care să permită detecția celor trei tipuri de contaminare pe o suprafață de 3000 kmp, la nivelul forței întrunite.

Subunitățile de cercetare N.B.C. trebuie să dispună și de capacități pentru detecția contaminării în urma producerii evenimentelor E.A.D.A., în mod deosebit a substanțelor chimice toxice industriale, precum și pentru *prelevarea probelor* suspecte sau contaminate și asigurarea transportului acestora la *laboratorul de teren integrat pentru analize N.B.C.*

Echipele EOD NBC acționează în raioanele ordonate pentru detectarea, limitarea și eliminarea explozivilor ce conțin agenți chimici de luptă sau industriali.

În zonele contaminate, unitățile și subunitățile realizează *protecția individuală și colectivă*.

Purtarea echipamentelor de protecție N.B.C. în poziția de luptă scade performanța individului și unității, fapt ce presupune aplicarea unor proceduri speciale pentru menținerea capacității de luptă în medii C.B.R.N.

În situația în care acțiunile se desfășoară în medii contaminate cu substanțe chimice toxice industriale, masca contra gazelor asigură protecție pentru un timp limitat, doar pentru evacuarea personalului, de aceea, în astfel de situații, sunt necesare cartușe filtrante speciale.

Protecția colectivă asigură reducerea nivelului de protecție a personalului și, implicit, menținerea/refacerea capacității de luptă a acestuia.

Existența echipamentelor de protecție colectivă la unități și mari unități permite organizarea corespunzătoare a acestei misiuni pe timpul acțiunilor executate pe plan intern și internațional.

Decontaminarea R.B.C. este necesară dacă măsurile preventive luate pentru evitarea pericolului și pentru controlul răspândirii contaminării nu sunt eficiente.

Abordarea decontaminării R.B.C. presupune analiza unor elemente specifice privind acțiunile militare, deoarece un anumit tip de decontaminare are legătură directă cu dinamica operației, iar alt tip de decontaminare se execută ulterior, după îndeplinirea misiunilor sau pe timpul refacerii capacității de luptă a trupelor.

În acest context, decontaminarea operațională se execută de către structurile afectate, de regulă, cu echipamentele de decontaminare din înzestrare, în scopul reducerii riscurilor de contaminare a personalului, ca

urmare a mânuirii/manipulării echipamentelor și materialelor, evitării transferului contaminării și continuării acțiunilor.

Rezultă faptul că decontaminarea operațională se execută, astfel încât structura afectată, după finalizarea acesteia, să continue executarea misiunii.

Decontaminarea operațională trebuie executată în timp de o oră de la producerea contaminării, iar *decontaminarea totală/finală*, după îndeplinirea misiunii, dar numai târziu de 6 ore de la contaminare, pentru ocuparea unor noi raioane sau pentru refacerea capacității de luptă a structurii respective.

Decontaminarea totală/finală include decontaminarea personalului, armamentului și echipamentelor de luptă.

Rezultă faptul că, din punct de vedere tactic, acțiunea unei structuri contaminată R.B.C. trebuie planificată, astfel încât, după executarea decontaminării operaționale, aceasta să fie finalizată în cel mult 6 ore de la contaminare, pentru a fi eficientă decontaminarea totală/finală. Executarea decontaminării totale/finale, după acest termen, devine inutilă sau puțin eficientă, deoarece unitatea afectată își poate pierde rapid capacitatea de luptă.

Dacă unitatea afectată este în situația atingerii punctului culminant, fapt ce nu-i mai permite continuarea misiunii, atunci va executa direct decontaminarea totală/finală în zona de spate și va fi trecută în refacere.

De aceea, problema decontaminării R.B.C. devine foarte importantă și complexă pentru specialiștii N.B.C., deoarece de modul cum este planificată și executată se asigură continuarea misiunii, avându-se în vedere timpul de întârziere a acțiunii și consumul mare de resurse sau unitatea afectată nu mai continuă misiunea și trece la refacerea capacității de luptă.

În situația în care analizăm un scenariu privind executarea unui contraatac de către o unitate care a fost contaminată R.B.C., dar care nu și-a pierdut capacitatea de luptă și poate continua misiunea, după executarea decontaminării operaționale, iar durata acțiunii pentru refacerea limitei dinaintea apărării este de 2-3 ore, rezultă faptul că unitatea poate executa în condiții bune decontaminarea totală în zona de spate, deoarece se încadrează în termenul de 6 ore de la contaminare.

În situația în care se execută acțiunea de către o mare unitate tactică supusă contaminării R.B.C., timpul necesar pentru îndeplinirea misiunii depășește termenul de 6 ore de la contaminare în care trebuie executată decontaminarea totală, iar în acest caz, soluția eficientă constă în executarea decontaminării totale de către unitatea afectată, care nu va mai participa la acțiune sau poate participa ulterior, după decontaminarea totală, dacă se consideră oportună continuarea misiunii mării unități.

Pentru executarea decontaminării R.B.C. *subunitățile de decontaminare* trebuie să dispună de capacitățile necesare pentru executarea decontaminării timp de 12 ore a unui batalion de infanterie (60 persoane și 6-12 vehicule/oră).

În condițiile existenței echipamentelor care compun sistemul de comunicații și informatică, se impune adoptarea unor proceduri specifice pentru decontaminare, fără afectarea capacităților de lucru ale acestora.

Decontaminarea terenului, în condițiile desfășurării operației în zone cu infrastructură rutieră dezvoltată sau în deșert, devine o misiune complementară, care se va executa pe comunicațiile cu importanță tactică și care nu pot fi ocolite sau pe itinerarele de evacuare a personalului și echipamentelor punctelor de comandă sau punctelor medicale, dacă nu există mijloace aeriene la dispoziție.

În condițiile creșterii mobilității forței și a utilizării unei game largi de mijloace performante pentru deplasare și acțiune, este puțin probabilă oprirea coloanelor unor unități și mari unități, timp de 6-8 ore, pentru decontaminarea unei comunicații contaminată, ce va putea fi traversată ulterior, folosind procedurile de protecție individuală și colectivă adecvate.

Rezultă faptul că decontaminarea terenului, în contextul executării unei deplasări/acțiuni de către o unitate sau mare unitate, nu este oportună, deoarece durata decontaminării întârzie foarte mult misiunea acesteia și o face ineficientă din punct de vedere tactic.

La nivelul unităților de apărare N.B.C. ar fi necesară existența unor capacități care să asigure decontaminarea unor suprafețe orizontale sau verticale în localități sau zone industriale, fără a întârzia sau afecta acțiunile militare.

Decontaminarea îmbrăcămintei, echipamentelor de protecție individuală N.B.C. și a materialelor în condițiile câmpului de luptă modern și a eficienței scăzute a acestui proces anevoios, care consumă mult timp și resurse, considerăm că trebuie reevaluată pentru a constata dacă este utilă și oportună, deoarece în armatele celorlalte state membre NATO, toate tipurile de îmbrăcăminte contaminată se distrug prin ardere.

În situația în care, de regulă, îmbrăcămintea, mijloacele de protecție și materialele decontaminate R.B.C. nu se mai folosesc din punct de vedere tactic, datorită scăderii rezistenței fizice a materialului, această misiune se poate transforma în spălarea tuturor tipurilor de materiale de campanie care nu au fost contaminate.

Mascarea cu aerosoli în acțiunile militare constituie o misiune importantă pentru ascunderea și protecția forței, precum și pentru înșelarea adversarului potențial și canalizarea acțiunilor acestuia în zone fără importanță tactică.

Atunci când se face referire la existența unor capacități care să asigure îndeplinirea cu eficiență a mascării cu aerosoli, trebuie să afirmăm că suntem deficitari în acest domeniu, deoarece la nivel tactic nu există subunități specializate, iar la nivel operativ, subunitățile de specialitate

asigură mascarea cu fum a unor obiective fixe și numai în spectrul vizibil, fapt ce nu este compatibil cu necesitățile câmpului de luptă modern.

În condițiile actuale, consider că folosirea manuală a fumului de mascare la nivel tactic, de către militarii luptători disponibilizați, are un indice de eficiență scăzut la nivelul mării unități, însă poate fi utilă pentru o acțiune punctuală a unei subunități.

Privind mascarea cu aerosoli, se impune regândirea acestei misiuni, în sensul materializării unei opțiuni care să vizeze crearea unei subunități de specialitate la nivel tactic, în cadrul companiei de apărare N.B.C. și care să asigure mascarea de pe loc și din mișcare în spectrul vizibil, infraroșu și de radiolocație, iar în cadrul batalionului de apărare N.B.C. din compunerea forțelor de generare/regenerare să funcționeze o subunitate de mascare multispectrală cu aerosoli.

Planificarea și executarea misiunilor de specialitate asigură *sprijinul N.B.C. în operațiile decisive, de modelare și de susținere* ale forței întrunite.

În *operațiile decisive*, comandamentul forței întrunite poate pune sub *controlul operațional* al forțelor de angajare imediată, subunități de apărare N.B.C. sau poate asigura *sprijinul direct* al acestora, dacă se solicită acest lucru.

Rezultă faptul că, în acest tip de operații, misiunile de specialitate se planifică și se execută de către structurile de apărare N.B.C. din organica mării unități respective, cele aflate sub control operațional și prin sprijinul direct al eșalonului superior cu subunități de cercetare N.B.C. și de decontaminare R.B.C.

În *operațiile de modelare*, structurile de apărare N.B.C. din subordinea forței întrunite, asigură executarea întregii game de misiuni de specialitate în cadrul *sprijinului general*, în acest context, integrând punctele de comandă, forțele de sprijin de luptă, forțele de angajare ulterioară, rezerva și elementele de infrastructură din acest spațiu.

În această zonă, se organizează detectarea, controlul și monitorizarea, avertizarea și raportarea N.B.C., prelevarea probelor, misiunile EODNBC, decontaminarea operațională, totală și finală, decontaminarea terenului, dacă se consideră necesar și mascarea cu aerosoli.

La executarea acestor misiuni participă componentele subsistemului de supraveghere, avertizare și raportare N.B.C. și unitatea de apărare N.B.C. din organica forței întrunite sau pusă sub comandă operațională/control operațional.

În *operațiile de susținere*, structurile de apărare N.B.C. asigură *sprijinul N.B.C.* al elementelor sistemului logistic din compunerea forței întrunite, avându-se în vedere structurile militare, facilitățile civile și infrastructura.

În acest tip de operații, misiunile apărării N.B.C. devin foarte importante în condițiile executării unor manevre ample pentru aprovizionare,

transport, evacuare, spitalizare, mentenanță, cartuire etc., fapt ce impune planificarea acțiunilor de specialitate pe priorități.

Privind organizarea *decontaminării îmbrăcăminte, echipamentelor de protecție individuală N.B.C. și a materialelor* în cadrul structurilor de logistică, mi-am exprimat opinia anterior, iar punctul de vedere formulat poate fi analizat de specialiștii N.B.C. în vederea rezolvării eficiente a problemei.

Din prezentarea problemelor de sprijin N.B.C. al forței întrunite în acțiunile militare, am dorit, pe de-o parte, să evidențiez importanța misiunilor de apărare N.B.C. executate de către structurile de specialitate în condiții/medii N.B.C., iar pe de altă parte, să solicit realism din partea specialiștilor, atunci când sunt analizate problemele armeei, deoarece necorelarea necesităților, cu posibilitățile și gradul de eficiență preconizat, conduce la superficialitate și amatorism în acest gen de abordare.

De aceea, consider ca fiind interesantă exprimarea unor puncte de vedere și opinii de către specialiști, cu privire la prezentul și viitorul armeei apărare N.B.C. și, mai ales, cum se preconizează proiectarea, dotarea și întrebuințarea cu eficiență a structurilor de specialitate în tot spectrul acțiunilor militare.

Planificarea sprijinului N.B.C. în acțiunile militare

Planificarea acțiunii militare este o activitate intelectuală desfășurată într-un comandament prin care este condus procesul de luare a deciziei și materializarea acesteia în concepția operației (CONOPS) și dezvoltată în planul de operații (OPLAN).

Produsul final al procesului de planificare constă în elaborarea OPLAN/OPORD și documentele adiționale ale acestuia.

Specialiștii N.B.C. participă la toate etapele procesului de planificare, analiza și reformularea misiunii, analiza situației, analiza, compararea și selectarea celui mai bun curs de acțiune (COA) favorabil.

Aceste activități se materializează inițial în realizarea estimării pentru apărare N.B.C., iar ulterior, în dezvoltarea acesteia în Anexa J-Apărare N.B.C. la OPLAN/OPORD.

Anexa J-Apărare N.B.C. cuprinde concepția de întrebuințare a structurilor de apărare N.B.C. și de realizare a misiunilor de specialitate, pe etape ale operației, pe baza estimării nivelului amenințării C.B.R.N., ca urmare a evaluării capabilităților C.B.R.N. ale adversarului potențial și a posibilităților/intențiilor acestuia în timp și spațiu.

Aprecierea nivelului amenințării C.B.R.N. determină adoptarea măsurilor de protecție N.B.C. corespunzătoare acestuia, în corelație cu pregătirea acțiunilor structurilor de apărare N.B.C.

Rezultă faptul că, în toate situațiile, există o corelație între nivelul amenințării C.B.R.N., nivelul optim de protecție N.B.C. adoptat și gradul de pregătire a misiunilor de către structurile de apărare N.B.C.

După primirea OPLAN/OPORD și a Anexei J- Apărare N.B.C., toate structurile subordonate, inclusiv unitățile de apărare N.B.C., parcurg etapele procesului de planificare pentru elaborarea OPLAN-urilor proprii și a Anexelor J-Apărare N.B.C. la acestea, iar unitatea de specialitate întocmește OPLAN/OPORD și anexele corespunzătoare pentru îndeplinirea misiunilor primite.

În acest context, fiecare eșalon organizează subsistemul de supraveghere, avertizare și raportare N.B.C., realizează relațiile de comandă, control și sprijin pe linia armii, pregătesc echipamentele de protecție individuală N.B.C. și facilitățile de protecție colectivă, dispun sursele de informare N.B.C. în locurile precizate, recunosc rutele de deplasare, aprovizionare și evacuare, recunosc și pregătesc punctele de decontaminare și asigură executarea măsurilor de logistică specifice apărării N.B.C.

Declanșarea operației pentru structurile de apărare N.B.C. presupune faptul că acestea sunt pregătite pentru descoperirea începutului unui eventual atac C.B.R.N./eveniment E.A.D.A., transmiterea informațiilor necesare către centrele/subcentrele N.B.C. și intervenția în zonele contaminate R.B.C.

Pe timpul executării operației, nivelul amenințării C.B.R.N. poate crește gradual sau direct de la “Foarte redus” la “Foarte mare” ori poate deveni “Efectiv”, ca urmare a întrebuițării muniției C.B.R.N. de către adversarul potențial sau producerii unui eveniment E.A.D.A.

În situația în care s-a executat atacul C.B.R.N. de către adversar în zona de operații a forțelor proprii, subsistemul de supraveghere, avertizare și raportare N.B.C. reacționează prin detectarea imediată a atacului sau evenimentului și transmiterea rapoartelor N.B.C.-1 cu informațiile de bază despre acesta.

Centrele/subcentrele N.B.C. execută prognoza N.B.C., generează și transmit rapoartele N.B.C.-2 cu datele evaluate și N.B.C.-3 pentru avertizarea imediată despre contaminare și zonele de risc prognozate, către structurile subordonate, vecini, eșalonul superior și alte forțe existente în zonă.

Structurile afectate trec echipamentele de protecție individuală N.B.C. în poziția “De luptă”, ocupă facilitățile de protecție colectivă sau părăsesc zonele respective și se dispun în raioane necontaminate.

După precizarea măsurilor necesare și diseminarea informațiilor către structurile din zona contaminată R.B.C., în cadrul compartimentului operații se determină efectele atacului C.B.R.N./evenimentului E.A.D.A.

Prin determinarea efectelor se stabilesc, pe baza aplicării unor proceduri specifice, pierderile probabile în personal, distrugerile, personalul

contaminat, cantitățile de armament, echipamente de luptă, componente ale echipamentelor de comunicații și informatică și materiale contaminate, rutele contaminate și facilitățile logistice afectate.

Aceste date sunt utilizate pentru întocmirea și prezentarea estimării N.B.C., cu măsurile preconizate în vederea limitării și înlăturării urmărilor contaminării R.B.C.

Aceste măsuri se materializează în ordinul de operații fragmentar (FRAGO) și vizează atât acțiunile marilor unități și unități afectate, cât și intervenția structurilor de apărare N.B.C.

Măsurile generale includ schimbarea raioanelor de dispunere a marilor unități/unităților sau restructurarea acestora, interzicerea pentru manevră a unor rute și pentru dispunere a unor raioane, varientarea unor itinerare de deplasare, stabilirea unor aliniamente de îmbrăcare a echipamentelor individuale de protecție.

Măsurile specifice structurilor de apărare N.B.C. presupun descoperirea, determinarea și marcarea raioanelor contaminate R.B.C., prelevarea probelor din locurile precizate prin misiune, cercetarea și marcarea rutelor ocolitoare, misiuni EODNBC în raioanele ordonate, decontaminarea operațională (dacă se solicită), decontaminarea totală și finală a forțelor, după îndeplinirea misiunilor de către unități și mari unități, decontaminarea unor itinerare cu importanță tactică, marcarea raioanelor unde s-a executat decontaminarea și înaintarea rapoartelor, transportul reziduurilor rezultate din procesul de decontaminare, controlul expunerii personalului la radiații și înregistrarea datelor măsurate în raioanele contaminate radioactiv.

Măsurile de sprijin logistic al acțiunilor de apărare N.B.C. presupun pregătirea și executarea unor activități complexe în mediul contaminat pentru recuperarea, evacuarea și mentenanța echipamentelor, aprovizionarea și transportul materialelor, tratamentul medical și evacuarea răniților/intoxicațiilor/contaminațiilor, decontaminarea răniților, bolnavilor și decedaților.

Din ansamblul măsurilor logistice, consider faptul că sprijinul medical în mediul contaminat R.B.C. este vital pentru supraviețuirea personalului afectat.

Procesul de planificare a acțiunilor în cadrul batalionului de apărare N.B.C.(B.Ap.N.B.C.) se desfășoară pe baza OPORD al eșalonului superior.

Acest proces are ca finalitate elaborarea planului de operații/ordinului de operații (OPLAN/OPORD).

În condițiile în care B.Ap.N.B.C. se găsește în subordinea unei grupări de forțe de nivel divizie, comandamentul acestuia este integrat din punct de vedere organizatoric în cadrul sistemului de comandă și control al mării unități.

Analiza acestei situații presupune două paliere de abordare.

În primul rând, trebuie stabilit cine planifică apărarea N.B.C. la nivelul diviziei și cum sunt încadrate cu specialiști N.B.C. elementele de comandă și control care se organizează în cadrul acestui eșalon (Centrul de decizie și conducere – CDC, Centrul operațional tactic – TOC, Centrul de conducere a susținerii logistice – CCSL și Centrul mobil – C.Mob.).

Dacă în cadrul comandamentului diviziei există un compartiment N.B.C., șeful acestui compartiment este consilierul comandantului pentru problemele apărării N.B.C., participă la toate etapele procesului de planificare, întocmește și prezintă estimarea pe linia armeei, elaborează Anexa J - N.B.C. la OPORD.

Dacă în cadrul comandamentului diviziei nu există un compartiment N.B.C., atunci se constituie o grupă specială din cadrul comenzii B.Ap.N.B.C., condusă de comandantul de batalion, care va fi consilierul comandantului diviziei pentru problemele apărării N.B.C. și va participa la toate etapele procesului de planificare și la elaborarea documentelor de conducere, raportare și ajutoare pe linia armeei.

În aceste condiții, activitățile de planificare, organizare, coordonare și control în cadrul B.Ap.N.B.C. sunt conduse de locțiitorul comandantului de batalion sau șeful de stat major.

Privind repartizarea specialiștilor N.B.C. din cadrul B.Ap.N.B.C. în structura de comandă și control a diviziei, suntem de acord cu varianta în care grupa specială condusă de comandantul de batalion intră în compunerea CDC (P.C.Bz), un ofițer din compartimentul S-3 în compunerea TOC (P.C.Rz) și un ofițer din compartimentul S-4 în compunerea CCSL (P.C.Log.).

În acest context, considerăm că fiecare element de comandă și control constituit în cadrul comandamentului diviziei are specialiști N.B.C. cu rol de consilieri pentru problemele de apărare N.B.C.

Din prezentarea acestei variante, rezultă faptul că în cadrul comandamentului B.Ap.N.B.C. trebuie executată instruirea necesară, pentru a asigura atât pregătirea și desfășurarea acțiunilor acestuia în condiții/medii C.B.R.N., cât și planificarea apărării N.B.C. la nivelul elementelor sistemului de comandă și control al diviziei sau al grupării de forțe întrunite de nivel operativ.

Această situație poate avea în vedere și evaluarea unor variante în care module de specialiști din cadrul B.Ap.N.B.C. pot participa în teatrul de operații în compunerea unor elemente de comandă și control din cadrul forței întrunite multinaționale, cu rol de consilieri pentru problemele apărării N.B.C.

Acest lucru, presupune un înalt nivel de instruire al specialiștilor N.B.C. pentru a se integra rapid și a aplica procedurile de operare standard existente în cadrul comandamentelor întrunite multinaționale.

În al doilea rând, analiza are în vedere modul de constituire și încadrare cu specialiști a elementelor de comandă și control ce se organizează la nivelul comandamentului B.Ap.N.B.C.

Suntem de acord cu varianta studiată de către structurile de specialitate din care rezultă faptul că, la nivelul comandamentului B.Ap.N.B.C., se pot organiza elementele de comandă și control similare diviziei, CDC, TOC, CCSL și C.Mob.

Centrul de decizie și conducere (CDC) va fi condus de locțiitorul comandantului de batalion/șeful de stat major și va elabora OPLAN/OPORD.

Centrul operațional tactic (TOC) va fi condus de șeful compartimentului S-3 și va asigura desfășurarea acțiunilor curente de către subunitățile de apărare N.B.C. Rolul acestei structuri este foarte important, deoarece coordonează funcționarea subsistemului de supraveghere, avertizare și raportare N.B.C.

Centrul de conducere a susținerii logistice (CCSL) va fi condus de șeful compartimentului S-4 și va asigura sprijinul logistic al acțiunilor subunităților de apărare N.B.C.

Centrul mobil (C.Mob.), atunci când se constituie, va fi condus de un ofițer din compartimentul operații, pentru a asigura desfășurarea unei acțiuni de specialitate temporară, executată la contact, pe direcția principală de efort.

Constituirea comandamentului B.Ap.N.B.C. în elemente de comandă și control cu atribuții și responsabilități distincte și corelate cu cele organizate de către eșalonul superior, eficientizează acțiunile de apărare N.B.C. pentru menținerea/refacerea capabilității operaționale a structurilor care acționează în condiții/medii C.B.R.N.

Rezultă faptul că, în cadrul B.Ap.N.B.C., se stabilesc următoarele relațiile de comandă și control:

- comanda combatantă (COCOM);
- comanda operațională (OPCOM);
- controlul operațional (OPCON);
- comanda tactică (TACOM);
- controlul tactic (TACON).

Comanda combatantă acoperă toate aspectele militare și administrative ale unei operații și se regăsește numai în cadrul forțelor armate naționale. În acest sens, B.Ap.N.B.C. se găsește în subordinea unei grupări de forțe ce acționează pe teritoriul național.

Comanda operațională presupune autoritatea cu care este învestit un comandant, conform căreia acesta stabilește misiunile și sarcinile subordonaților, desfășoară sau detașează forțele din subordine. Nu include responsabilități pe linie logistică sau administrativă.

OPCOM este cel mai înalt statut de autoritate de comandă pe care statele membre NATO îl pot atribui unui comandant al unei forțe multinaționale.

Controlul operațional cuprinde autoritatea delegată unui comandant de a întrebuința forțele atribuite pentru îndeplinirea unei misiuni. Nu include autoritatea de a detașa componente ale aceleiași unități și nu presupune control administrativ sau logistic.

B.Ap.N.B.C./module din cadrul acestuia acționează sub control operațional în compunerea unei forțe întrunită multinațională, într-un teatru de operații.

De asemenea, batalionul poate pune sub controlul operațional al unor mari unități unele subunități/elemente de apărare N.B.C.

Comanda tactică este autoritatea delegată unui comandant care îi permite să stabilească sarcini structurilor subordonate în vederea îndeplinirii misiunilor primite.

Comandantul B.Ap.N.B.C./locțiitorul comandantului asigură TACOM pentru subunitățile subordonate care execută misiuni de apărare N.B.C. în zona de sprijin general.

Controlul tactic vizează controlul mișcărilor și manevrelor unei structuri pentru îndeplinirea unei misiuni.

Rezultă faptul că B.Ap.N.B.C. poate primi sub control operațional subunități de specialitate sau poate pune astfel de structuri sub controlul operațional al altor mari unități și unități.

În cadrul B.Ap.N.B.C. se realizează comanda tactică și controlul tactic în vederea îndeplinirii misiunilor primite de către subunități.

Ce relații de comandă și control realizează subunitățile subordonate B.Ap.N.B.C.?

Subunitățile de apărare N.B.C. pot primi sub control operațional elemente de specialitate sau pot pune astfel de structuri sub controlul operațional al altor unități ori mari unități.

Comandantul companiei de apărare N.B.C. realizează comanda tactică și controlul tactic pentru îndeplinirea misiunilor de către subordonați.

Relațiile de sprijin se stabilesc între structuri/entități în care un element poate sprijini sau poate fi sprijinit.

Sprijinul presupune rezolvarea unei cereri de către o entitate pentru structura solicitantă, iar sprijinul N.B.C. se realizează prin intervenția unei structuri de apărare N.B.C. în folosul unei unități care solicită acest lucru.

Indiferent de natura sprijinului acordat, direct, nemijlocit, general, acesta constă în acțiunile desfășurate de o structură care nu este repartizată ca întărire și nu se află sub comandă operațională (control operațional), dar care este obligată să dea prioritate solicitării cerute de acea forță.

Marea unitate sau unitate afectată de atacul C.B.R.N./evenimentul E.A.D.A. și care nu are sub control operațional subunități de apărare N.B.C., poate solicita sprijin N.B.C. pentru limitarea și înlăturarea urmărilor contaminării R.B.C.

Problematica relațiilor de comandă, control și sprijin în cadrul structurilor de apărare N.B.C. și între acestea și eșaloanele de arme întrunite poate fi analizată și dezvoltată în revistele de specialitate, pentru înțelegerea modului de planificare a apărării N.B.C. în toată gama acțiunilor militare.

În concluzie, planificarea sprijinului N.B.C. în acțiunile militare constituie atributul principal al specialiștilor N.B.C., indiferent de structura organizatorică în cadrul căreia se regăsesc, deoarece contribuie, în calitate de consilieri ai comandanților, la menținerea capabilității operaționale a marilor unități și unităților care execută misiuni în condiții/medii C.B.R.N.

Bibliografie

Ghidul ofițerului de stat major, București, 2003;

FT/CBRN-1, Manualul acțiunilor de apărare, CBRN, București, 2003;

FT/CBRN-2, Manualul pentru luptă al batalionului de apărare NBC, Câmpulung Muscel, 2005;

Mitulețu Ion, *Apărarea NBC în operația grupării de forțe (diviziei)*, Editura U.N.Ap., 2005.

ASPECTE ALE APLICĂRII CONCEPTULUI DE OPERAȚII BAZATE PE EFECT ÎN OPERAȚIILE MULTINAȚIONALE

Col. Gheorghe CALOPĂREANU

The terrorist attacks of September 11, 2001 and the resulting combat operations in Afghanistan forced the Armed Forces of a number of countries to review and revise current warfighting concepts in order to determine whether they are able to adapt to changing technologies, new threats and missions. Many national Armed Forces are moving forward with transformation roadmaps to build a capabilities-based force, but what has not moved as quickly is a clear understanding of how to execute effects-based operations in a complex contemporary operating environment.

Era informaticii, aflată în perpetuă ascensiune, oferă comandanților militari șanse și oportunități noi și rapide de exploatare eficientă a beneficiilor operațiilor bazate pe efect și de aplicare a acestora prin planificarea unor atacuri simultane asupra oponentilor, atât prin mijloace letale, cât și neletale. În raport cu scopul strategic urmărit, acest tip de operații pot utiliza, parțial sau în totalitate, capacitățile aflate la dispoziția fiecărei națiuni într-un moment sau altul. Acestea cuprind elemente de natură diplomatică, informațională, militară și economică (DIME).

Operațiile bazate pe efect au fost adesea definite ca “o nouă paradigmă a operațiilor militare” sau ca “o alternativă complet diferită de concepția militară de distrugere militară”. În același timp, numeroși analiști au afirmat că aceasta nu are prea multe elemente de noutate, întrucât, de-a lungul istoriei, “comandanții și ofițerii de stat major competenți au încercat și au reușit să planifice și să desfășoare campanii bazate pe efect”.¹

Este motivul pentru care la această dată teoria militară analizează numeroase definiții ale conceptului. Parafrazând comentariul lui George Bernard Shaw în legătură cu teoriile unor economiști ai vremii, "oricât de mult ar fi puse cap la cap ideile, niciodată nu se va ajunge la vreo concluzie"², teoria în discuție este, în acest moment, nedefinită.

¹ Col. David A. Deptula, *Firing for Effect: Change in the Nature of Warfare*, Defense and Airpower Series (Arlington, VA: Aerospace Education Foundation, 24 August 1995).

² Bartleby.com, <http://www.bartleby.com/66/22/53422.html> (accesat 11.09.2007).

Conceptul de operații bazate pe efect s-a bazat dintotdeauna pe o serie de factori care, de-a lungul vremii, au influențat mai mult sau mai puțin caracterul și definirea realistă a sa, unii dintre aceștia fiind la fel de vechi ca și lupta armată însăși, în timp ce alții, de sorginte modernă, se fundamentează pe cuceririle științei și tehnologiilor de ultimă oră.

Sun Tzu a fost primul teoretician militar care a evidențiat faptul că bătăliile pot fi câștigate și fără contacte violente între beligeranți: ”nu a lupta și a cuceri este scopul suprem al unei bătălii, ci înfrângerea fără luptă a inamicului”³.

Tehnologiile moderne nu fac decât să confirme acuratețea gândirii renumitului strateg antic. Acestea permit transmiterea în timp util a datelor și informațiilor, deplasarea cu rapiditate a forțelor și mijloacelor, fapt ce solicită noi și noi valențe ale sistemului de comandă, control și comunicații.

Odată cu progresul uimitor al științei și tehnicii ultimelor trei decenii, s-a înregistrat și o perfecționare fără precedent, o creștere a preciziei armamentelor, dar și a înțelegerii modului de utilizare eficientă a lor. Cu toate acestea, eforturile politice și sociale de menținere a costurilor operațiilor militare – în special în ceea ce privește viețile umane – nu s-au redus.

Astfel, atingerea scopurilor la nivel strategic a devenit o țintă adesea mai ușor de atins decât distrugerile la oponent, vizate în mod tradițional de nivelurile tactice.

Teoreticieni, dar și practicieni militari, în special din forțele armate ale Statelor Unite ale Americii, au identificat o serie de “precondiții”⁴ ale succesului operațiilor bazate pe efect, cele mai importante fiind:

- planificarea operațiilor bazate pe efect;
- procesul de management al țintelor în cadrul operațiilor bazate pe efect;
- aplicarea elementelor de natură diplomatică, informațională, militară și economică (DIME);
- câștigarea cu rapiditate a supremației;
- colaborarea la toate nivelurile;
- războiul bazat pe rețea.

Planificarea operațiilor bazate pe efect este procesul de planificare operațională care se desfășoară în cadrul operațiilor decisive executate cu rapiditate. Acesta din urmă este un concept care definește acțiunile proprii destinate să forțeze oponentul să execute anumite mișcări sau să reducă abilitatea acestuia de a ataca. În general, operațiunile decisive executate cu

³ Maj T. W. Beagle Jr., *Effects-Based Targeting: Another Empty Promise?* (thesis, School of Advanced Airpower Studies, Maxwell AFB, AL, June 2000), <https://research.maxwell.af.mil/papers/ay2000/saas/beagle.pdf> (accesat 11.09.2007).

⁴LTC Joshua Ho, *The Advent of a New Way of War: Theory and Practice of Effects-based Operations*, <https://www.sci.fi/~fta.EBO.htm>.

rapiditate se caracterizează prin acțiuni imediate și continue pentru obținerea controlului asupra oponentului, distrugerea capacității acestuia de a coordona operațiile ofensive sau defensive și de a neutraliza capacitățile acestuia.

Planificarea operațiilor bazate pe efect urmărește „rezultatele și nu distrugerea oponentului”⁵, modificând conținutul procesului de planificare însuși, prin crearea unei anumite atitudini în ceea ce privește concepția despre adversar și trupele proprii. Sistemul permite planificarea de urgență simultan cu cea deliberată (în planuri vertical și orizontal) în orice teatru de operații, dar, în același timp, reclamă existența unor structuri specializate în gestionarea unor informații privind timpul operativ real și aspecte de natură tactică și administrativă.

Deși reflectă planificarea curentă, procesul de planificare a operațiilor bazate pe efect se concentrează, de fapt, pe atingerea obiectivelor, aflate în conexiune și stabilite la toate nivelurile.

Istoria conflictelor recente oferă numeroase exemple în acest sens, unul dintre cele mai ilustrative fiind pe timpul planificării operațiunii “Iraqi Freedom”, când directiva strategică a președintelui George W. Bush a fost convertită în obiective operaționale de generalul Tommy Franks. Astfel, directiva strategică, care prevedea schimbarea regimului politic, eliminarea armelor de nimicire în masă și capturarea teroriștilor aflați pe teritoriul irakian, a fost transformată de comandantul militar în opt obiective operaționale: abolirea regimului existent, eliminarea armelor de nimicire în masă, capturarea sau alungarea teroriștilor, colectarea informațiilor despre teroriști și armele de nimicire în masă, protejarea câmpurilor petroliere, acordarea de ajutor umanitar, crearea condițiilor de lucru noilor guvernanți și asigurarea integrității teritoriului irakian. Toate cele opt obiective operaționale au devenit misiuni pentru comandanții componentelor aeriană, terestră, navală și operații speciale, care, la rândul lor, le-au adaptat nivelului tactic, identificând și executând misiuni ca: protecția platformelor și câmpurilor petrolifere, distrugerea sistemelor integrate de apărare antiaeriană și a lansatoarelor de rachetă SCUD și distrugerea forțelor mecanizate înaintate.

Procesul de management al țintelor în cadrul operațiilor bazate pe efect are ca scop general producerea acelor cursuri de acțiune a căror finalitate este schimbarea comportamentului oponentului prin desfășurarea capacităților proprii letale și neletale, în așa manieră încât să acționeze conform așteptărilor noastre. Un alt rol al procesului este acela de a „exploata punctele critice slabe ale oponentului, prin analizarea capacităților acestuia”⁶, considerate ca un sistem.

Principala caracteristică a acestui tip de proces este intenția sa de a utiliza războiul paralel, urmărind nu distrugerea întregii infrastructuri a

⁵*Glosarul Comandamentului Întrunit al Forțelor SUA* (USJFCOM Glossary), 2005, <https://www.jfcom.mil/about/glossary/htm#E> (accesat 12.07.2007).

⁶*Ibidem.*

oponentului, ci numai a acelor puncte critice, cum ar fi punctele de decizie sau centrele de greutate. Exemple ale războiului paralel pot fi atacarea în rețea a sistemelor de comandă, control, comunicații și computere, distrugerea rețelelor de energie electrică, eliminarea fizică a liderilor proeminenți, distrugerea nodurilor de comandă și control critice sau distrugerea forțelor terestre prin ofensivă combinată aeriană și terestră. Teoreticienii militari care studiază procesul în complexitatea sa apreciază că, ajutat de tehnologia modernă la dispoziție, acesta poate fi executat cu o așa de mare rapiditate, încât capacitatea de reacție și de luare a deciziilor de către oponent va fi pur și simplu paralizată și întregul său sistem de comandă se va prăbuși.

Procesul și-a dovedit eficiența, printre alte cazuri, pe timpul Operațiunii „Desert Storm”, când două centre operaționale irakiene, care asigurau comanda și controlul apărării antiaeriene, au fost selectate pentru a fi atacate. Pe timpul procesului de management al țintelor, planificatorii au stabilit inițial că pentru distrugerea adăposturilor subterane ar fi nevoie de șase bombe dirijate prin laser. Ulterior, s-a ajuns la concluzia că numai două bombe de acest tip sunt suficiente pentru distrugerea numai a acelor facilități ale clădirilor care să impună abandonarea lor de către irakieni. Aplicarea noului concept a permis, în acest caz, disponibilizarea unui număr de aeronave, care au fost utilizate pentru neutralizarea a încă patru adăposturi, neincluse în planificarea inițială.

Aplicarea elementelor de natură diplomatică, informațională, militară și economică (DIME) împotriva elementelor similare ale oponentului în operațiile bazate pe efect constituie, probabil, esența și fundamentul acestui concept.

Unii specialiști consideră că utilizarea unui singur element pentru atacarea oponentului ar reduce inevitabil eficiența unei campanii și ar înlesni eforturile de răspuns ale acestuia. Din acest motiv, prinde tot mai mult contur ideea că, printr-o analiză complexă și completă, care va considera oponentul ca un sistem de sisteme, operațiile bazate pe efect trebuie să selecteze numai acele elemente care sunt cu adevărat necesare și să le aplice împotriva centrelor de greutate operaționale și strategice ale adversarului, prin folosirea capabilităților letale și neletale.

Câștigarea cu rapiditate a supremației reprezintă capacitatea de a acționa și reacționa mai rapid decât oponentul, concomitent cu menținerea unui nivel al controlului situației care să îl depășească pe al acestuia atât din punct de vedere fizic, cât și psihologic. Aceasta are ca scop aducerea oponentului la un nivel de percepție, înțelegere a situației și dorință de ripostă care să ne permită atingerea scopurilor strategice proprii, prin utilizarea unei serii de capabilități care să asigure anihilarea completă a adversarului.

Câștigarea cu rapiditate a supremației presupune cunoștințe complete despre situația proprie, oponent și mediu, execuție ireproșabilă, rapiditate și

un control de detaliu al mediului în care se operează și trebuie să permită comandanților operaționali desfășurarea unor serii de acțiuni continue și multidimensionale, care pot include invazia, combinată cu ocuparea teritoriului atacat.

Există unele inconveniente în aplicarea acestui concept, unul dintre acestea fiind faptul că se bazează într-un grad extrem de ridicat pe puterea aeriană în detrimentul acțiunilor întrunite. De regulă, acțiunile aeriene strategice sau interdicțiile aeriene determină modificări în acțiunile oponentului, însă este foarte puțin probabil ca acesta să-și adapteze planurile la aceste atacuri.

Cel de-al doilea inconvenient se referă la capacitatea de a controla mediul operațional. Controlul complet al mediului în care acționează forțele proprii este adesea imposibil de realizat și, de obicei, necesită timp îndelungat.

Execuția planului din cadrul Operației "Iraqi Freedom" a demonstrat o relativă fragilitate a conceptului și a evidențiat dezavantajele acestuia. Rachete de croazieră Global Strike, cu ajutorul interdicției aeriene asupra Irakului, au distrus personal, infrastructuri și materiale. Pe timpul atacului, forțele terestre s-au deplasat atât de rapid, încât, în numai 13 zile au ajuns la aeroportul din Bagdad, aflat la 20 de kilometri de centrul orașului. Deși forțele americane au preluat controlul asupra structurilor de forțe și de comandă irakiene într-un timp extrem de scurt, chiar și la această dată, la peste patru ani de la ofensivă, forțele multinaționale din Irak continuă să se confrunte cu atacurile insurgenților și să-și adapteze în permanență tacticile de luptă.

Colaborarea la toate nivelurile se referă la interacțiunea și la relațiile dintre comandanții operaționali și alți actori cheie participanți la campanie, care trebuie să existe permanent atât pe timpul planificării, cât și al desfășurării operațiilor multinaționale.

În vederea obținerii sinergiei în realizarea scopurilor operaționale și strategice, toate elementele mediului operațional trebuie înțelese foarte bine. *Sinergia* este definită ca suma acelor acțiuni "multidimensionale, integrate și sincronizate, desfășurate în operațiunile întrunite și care cresc abilitatea comandanților de a proiecta și desfășura capabilități nevulnerabile exploatării de către adversar"⁷.

Războiul bazat pe rețea este o altă dimensiune a operațiilor bazate pe efect.

Din această perspectivă, războiul bazat pe rețea este destinat creșterii vitezei de execuție și a preciziei în operațiile militare multinaționale prin utilizarea tehnologiilor de ultimă oră și a mediului informațional colaborativ, acesta din urmă având un rol important în reducerea incertitudinii în operațiunile moderne.

⁷ Joint Publication, *Doctrine for Joint Operations*, 10 September 2001, https://www.fs.fed.us/fire/doctrine/genesis_and_evolution/source_materials/dod_joint_ops_doctrine.pdf (accesat 13.09.2007)

Războiul bazat pe rețea oferă comandanților militari posibilitatea utilizării tehnologiei informațiilor în vederea obținerii superiorității la nivel informațional, creând astfel premisele creșterii eficienței în desfășurarea forțelor. De asemenea, această componentă a operațiilor bazate pe efect permite comandanților militari să înfrângă oponentul prin războiul informațiilor, loviturile de mare precizie, războiul în spațiu și manevra dominantă.

Manevra dominantă este capacitatea forțelor întrunite (aeriane, terestre, navale, amfibii, operații speciale, spațiale), dispersate la scară mare, de a câștiga „avantaje poziționale prin folosirea capabilităților informaționale, de înșelare, de angajare a trupelor, de mobilitate și contramobilitate”⁸.

Un alt concept aflat în strânsă conexiune cu războiul bazat pe rețea este *auto-sincronizarea*, care presupune existența unui singur tablou privind operațiile și a unei percepții unice privind viziunea și intenția comandanților la toate nivelurile de comandă. Auto-sincronizarea stă la baza realizării unei sinergii și a unei unități de efort optime, care permit comandanților și subordonaților acestora să ia decizii în timp scurt, eliminând astfel posibilele opțiuni ale oponentului înainte ca acesta să poată acționa sau reacționa.

Războiul bazat pe rețea promovează ideea că beneficiarii transmiterii informațiilor și ai circulației acestora între comandanții de la toate nivelurile de comandă sunt unitățile, care vor putea opera într-un ritm superior în teatrul de operații.

Fundamentul operațiilor bazate pe efect este din nou ilustrat de Sun Tzu, care afirma că ”armatele învingătoare pregătesc, mai întâi, condițiile pentru obținerea victoriei, apoi pornesc la luptă”.

Conceptul de operații bazate pe efect își are fundamentul în efectele ce se dorește a fi obținute, în primul rând prin definirea scopurilor și identificarea rezultatelor operațiilor militare și presupune o concepție sistemică a evaluării oponentului ca sistem sau, mai exact, ca un sistem de sisteme.

În esență, operațiile bazate pe efect reprezintă un proces de gândire și un set de concepte care poate avea un efect pozitiv asupra desfășurării cu succes a operațiilor militare multinaționale. Ceea ce nu poate face, însă, este suplinirea proceselor existente, cum ar fi, de pildă, cel al estimării la nivelul forțelor multinaționale întrunite.

⁸ *Glosarul Comandamentului Întrunit al Forțelor SUA (USJFCOM Glossary)*, 2005, <https://www.jfcom.mil/about/glossary/htm#E> (accesat 14.09.2007).

SCUTUL ANTIRACHETĂ AMERICAN ÎN EUROPA – REALITĂȚI ȘI EXAGERĂRI

Lt.col.lect.univ. Ion PURICEL

Putting in place American antiballistic missiles facilities in Central Europe has generated a strong opposition of Russia's leadership remind us about the intense rhetoric of the Cold War.

De o bună bucată de vreme opinia publică internațională este confruntată cu un subiect de politică externă, fără îndoială important, însă mult exacerbat ca urmare a reacțiilor unor actori politici internaționali de primă mărime și, bineînțeles, prin exagerările din comentariile presei internaționale, este vorba despre amplasarea unor elemente ale scutului antirachetă american în Europa.

În opinia mea, analiza reacțiilor generate de decizia de amplasare a unor facilități americane antirachetă la granița de Est a NATO și UE comportă două paliere de discuții și anume un palier politico-militar și unul tehnic, operațional.

La nivel politico-militar, după cum se știe, Rusia protestează vehement împotriva amplasării acestor facilități antirachetă în Cehia (radar) și Polonia (rachete interceptoare), întreaga acțiune fiind apreciată ca un nou pas agresiv al SUA și NATO spre granițele Rusiei, ce amenință securitatea și interesele acesteia, ca mare putere.

Rusia, moștenitoare de drept și de fapt a fostei Uniuni Sovietice, dincolo de colaborarea și parteneriatul cu SUA și NATO, situate la un nivel de neimaginat cu două decenii în urmă, în nici un caz nu a privit și nu va privi cu ochi buni extinderea NATO spre Est, prin aderarea la Alianță a foștilor săi sateliți europeni, a fostelor republici baltice sovietice și, mai nou, probabila aderare a Georgiei și Ucrainei, state situate în așa-numita “vecinătate apropiată”, considerate, prin poziție și mărime, deosebit de importante pentru securitatea sa.

În urma evenimentelor din septembrie 2001, SUA și-au anunțat intenția de a se retrage din tratatul ABM, semnat cu Uniunea Sovietică în 1972, motivând noile riscuri și amenințări la adresa securității și intereselor lor naționale.

Trebuie amintit aici că, deși a dezavuat decizia americană, acest lucru a trecut în plan secund, întrucât conducerea statului rus și-a declarat

solidaritatea cu națiunea americană și a sprijinit pe deplin intervenția SUA și NATO în Afganistan.

Odată cu întărirea statului rus sub conducerea lui Vladimir Putin, subiectul scutului antirachetă american și al amplasării unor instalații în centrul Europei au revenit în actualitate, contradicțiile pe această temă ascuțindu-se foarte mult, ajungând să domine agenda relațiilor SUA-Rusia și NATO-Rusia.

În ciuda asigurărilor americane că aceste facilități antirachetă nu vizează Rusia, s-a ajuns aproape de punctul critic în relațiile diplomatice, oficiali ruși de rang înalt amenințând voalat sau direct “țările gazdă” ale facilităților americane că vor deveni ținte pentru rachetele balistice proprii.

În logica Războiului Rece, consfințită prin *tratatul ABM*¹, se garanta distrugerea reciprocă, prin stipularea interzicerii oricăruia din cele două state de a avea mai mult de o zonă de apărare împotriva rachetelor balistice și aceasta într-un număr limitat, stabilit la 100 de rachete interceptoare; această logică era menită să ducă în final la descurajarea războiului, ceea ce s-a și întâmplat.

În final, SUA au renunțat de a-și mai apăra antibalistic zona stabilită (*NORAD, Grand Forks*), în timp ce sovieticii au stabilit, în limitele tratatului, o centură de rachete antibalistice (cu încărcătură nucleară), în jurul Moscovei, funcțională și azi.

Esența tratatului *ABM* era aceea că prin limitările impuse asupra rachetelor antibalistice se asigura distrugerea mutuală a celor două state, indiferent de cine iniția atacul balistic nuclear, ducând astfel la descurajarea războiului.

Deși Războiul Rece s-a terminat, ambele state, SUA și Rusia, nemaiconsiderându-se reciproc inamici, rușii, în pofida asigurărilor americane, în linia logicii Războiului Rece, consideră că, prin instalarea acestor rachete interceptoare cu rază mare de acțiune, americanii ar dobândi un avantaj strategic decisiv asupra lor, prin interzicerea posibilității acestora de a reacționa la un eventual prim atac balistic nuclear al americanilor.

Firesc, se pune problema de ce nu construiesc și rușii rachete antibalistice similare celor americane, întrucât din punct de vedere tehnologic, nu avem motive să credem că le-ar fi imposibil să le realizeze într-un timp adecvat, relativ scurt.

Decizia formală a rușilor de a nu construi asemenea sisteme poate avea la bază mai multe rațiuni.

O primă rațiune ar fi aceea că leadership-ul statului rus, preocupat, în această etapă, de întărirea economică și asigurarea funcționalității statului, nu dorește să se lanseze într-o nouă cursă a înarmărilor cu SUA, ceea ce ar secătui resursele tehnico-științifice și financiare ale Rusiei, necesare în alte

¹ ABM Treaty – Antibalistic Missiles Treaty – Tratatul privind rachetele antibalistice.

domenii, pentru a asigura creșterea generală a puterii statului rus și a-l pregăti pentru concurența acerbă a multipolarismului secolului XXI, alături de SUA, China, U.E etc.

O a doua rațiune ar fi aceea că Rusia este în criză de țări prietene în Europa, dispuse să accepte riscurile dispunerii pe propriul teritoriu a unor instalații antirachetă rusești; ca urmare, ea nu le poate amplasa decât pe propriul teritoriu (în partea sa europeană), dar distanță relativ mică de principalele obiective, Moscova și Sankt Petersburg (mai mică de 500 Km), le-ar face utilizabile numai pe porțiunea finală a traiectoriei rachetelor balistice (fază care este deja acoperită cu sistemele antiaeriene *S-300* și *S-400*) și nu pe cea medie, ca în situația folosirii viitoarelor facilități antirachetă din Cehia și Polonia, neaducând astfel nici un plus semnificativ apărării antibalistice rusești prin comparație cu beneficiile obținute de americani ca urmare a acestor amplasamente.

O ultimă rațiune, dar nu cea din urmă, este aceea că rușii, conform unei vechi mentalități adânc înrădăcinată în conștiința conducătorilor ruși din toate timpurile, consideră acțiunile de tip ofensiv superioare acțiunilor defensive în obținerea victoriei la toate nivelurile războiului, ca urmare, au fost și sunt în permanență înclinați mai curând spre dezvoltarea conceptelor, doctrinelor și sistemelor de arme ofensive decât spre cele defensive.

Ca urmare, dincolo de protestele și amenințările oficiale ale rușilor, conform rațiunilor enumerate mai sus, rușii s-au preocupat în anii post Război Rece de întărirea arsenalului lor ofensiv, decizie mult mai ieftină decât cea a unui scut antirachetă, concentrându-se pe crearea unor rachete balistice complet noi (*Topol*, *Bulava*), ale căror caracteristici, afirmă aceștia, le fac imune oricărei apărări antirachetă, garantându-le astfel lovirea cu rachete balistice nucleare a oricărei ținte de pe glob.

Coborând la nivel tehnico-operațional, nimeni nu poate nega că rachetele interceptoare americane reprezintă un important salt înainte în domeniul apărării antirachetă, dacă avem în vedere chiar și numai specificațiile operaționale date publicității: raza de acțiune, ≤ 5.000 Km, înălțimea de combatere a țintelor, ≤ 1.500 Km.

În fapt, racheta interceptoare este o rachetă balistică care este lansată și dirijată de la sol, pe o traiectorie estimată (cu ajutorul informațiilor de la sateliții de cercetare, descoperire și urmărire a lansărilor de rachete balistice) spre țintă, în apropierea căreia încărcătura de luptă – vehiculul antibalistic, este lansat și se va dirija spre ținta balistică pe care o va nimici prin impact, la o viteză foarte mare.

Totodată, trebuie spus că problema întâlnirii proiectilului cu ținta este un eveniment probabilistic ce ia în calcul o multitudine de factori, ceea ce impune ca inclusiv în domeniul combaterii rachetelor balistice cu rachete

interceptoare antibalistice să fie trase mai multe rachete interceptoare pentru a nimici ținta cu o anumită probabilitate.

Revenind la problema concretă ce a stârnit atâtea dezbateri aprinse, aceea a amplasării facilităților scutului antirachetă american, adică a amplasării în Polonia a unor elemente active, respectiv a 10 rachete interceptoare, și ținând cont că se vor trage pe eventualele rachete balistice rusești (care reprezintă, conform rușilor adevăratele ținte ale rachetelor interceptoare) între 1 și 2 rachete interceptoare, rezultă un număr total de rachete balistice nimicite cuprins între 5 și 10.

Această capacitate de neutralizare este categoric insuficientă pentru potențialul rusesc de sute și mii de rachete balistice, însă importantă pentru neutralizarea unor rachete balistice ale unui stat cu potențial balistic cu rază medie, intermediară și lungă de acțiune relativ mic, precum cel al Iranului sau Coreei de Nord, adică tocmai ceea ce americanii reclamă a fi destinația acestor facilități ca și a scutului antirachetă în ansamblu.

Ca urmare, neexistând nici un pericol militar real pentru limitarea capacităților ofensive ale Rusiei, obiecțiile acesteia sunt exagerate și lipsite de conținut în ceea ce privește virtualul pericol la adresa securității Rusiei; ele pot avea numai acoperire politică (retragerea SUA din *tratatul ABM*) și, de fapt, vizează încheierea unor noi aranjamente politice între Rusia și SUA și între Rusia și NATO.

În plus, nominalizarea unei amenințări la adresa securității Maicii Rusii reprezintă, ca întotdeauna, o temă de maximă importanță pentru captarea și orientarea electoratului rus în etapa schimbării leadership-ului de la Kremlin.

Bibliografie

PARISH, Th. – *Enciclopedia războiului rece*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002.

ACTIVITATEA POLITICO-DIPLOMATICĂ A LUI DIMITRIE CANTEMIR

Prof.univ.dr. Constantin IORDACHE

Dimitrie Cantemir can be considered one of the founders of Romanian constitutional law, because he enounced very important external politics tenets, and he analyzed, through a juridical perspective, the first treaties between Moldova and the Ottoman Empire.

Dimitrie Cantemir's political plan for the liberation of Moldova from the Ottoman domination, with the Russian support, was based on the thesis that the Ottoman Empire was beginning to suffer a political and military decline.

Domnitorul Dimitrie Cantemir, savantul cu renume internațional, un remarcabil diplomat al epocii iluminismului european, a formulat în lucrările sale teorii valoroase în materie de politică internă și afaceri externe. El a fost considerat, în accepțiunea istoricilor români, continuatorul intelectual al domnitorului muntean Neagoe Basarab, care, cu aproximativ două secole înainte, elaborase „Învățăturile” către fiul său Teodosie, prima carte de drept constituțional românesc și de doctrină diplomatică.

Dimitrie Cantemir a participat, în anul 1686, la desfășurarea misiunii diplomatice a tatălui său, domnul Moldovei, cu Șerban Cantacuzino, domnul Țării Românești, în vederea realizării unei alianțe împotriva Imperiului Otoman.

Șerban Cantacuzino a dezvoltat diplomația munteană prin tratative intense cu statele occidentale, în vederea opririi expansiunii otomane.

În negocierile anterioare, purtate de stolnicul Constantin Cantacuzino și spătarul Iordache Cantacuzino, se realizase: recunoașterea lui Șerban Cantacuzino ca domn ereditar al Țării Românești; libertatea religioasă: respectarea vechilor cutume (legile țării); dreptul familiei Cantacuzino de a domni și în Moldova. Corespondența diplomatică europeană a lui Constantin Cantacuzino a fost purtată cu personalități ilustre ale epocii: Împăratul Iosif I al Austriei; Țarul Petru I al Rusiei; Hrisant Notara, patriarhul Ierusalimului; Mihail Teleki; cancelarul Transilvaniei etc.

În cartea sa „Teoria și practica negocierilor”, Editura Politică, București, 1972, marele diplomat Mircea Malița elogia activitatea lui Constantin

Cantacuzino, „Organizarea unei cancelarii și întreținerea unor importante legături cu puterile europene, cu care negociază fără întrerupere, fac din Stolnicul Constantin Cantacuzino – un Richelieu muntean”.

După tratatul de pace de la Karlowitz – 1699, Imperiul Habsburgic a încorporat Transilvania. Anexarea Transilvaniei și prozelitismul catolic promovat de Imperiul Habsburgic au determinat o re poziționare politico-diplomatică a domnitorilor români, către Rusia, unde țarul ortodox se considera succesorul împăraților bizantini, iar Moscova reprezenta, într-o viziune imperială, a III-a Romă.

În anul 1688 Dimitrie Cantemir a fost trimis de tatăl său, domnitorul Moldovei, la Constantinopol, unde va studia istoria și politica Imperiului Otoman, dar va desfășura și o activitate diplomatică intensă (corespondentă) cu reprezentanți diplomatici ai unor importante state europene.

Pe timpul domniei lui Antioh, fratele său, Dimitrie Cantemir avea calitatea de capuchehaie (reprezentant diplomatic) al Moldovei. La Constantinopol se va căsători cu fiica lui Șerban Cantacuzino, dar va intra în conflict cu Constantin Brîncoveanu, bogatul și influentul domnitor al Țării Românești, succesorul lui Șerban Cantacuzino.

Pe durata activității sale diplomatice la Constantinopol, Cantemir se angajase față de Tolstoi, ambasadorul Rusiei, că după preluarea domniei va realiza un Tratat de alianță cu Petru I. La acel moment istoric, ideile progresiste ale domnitorului Moldovei erau în consonanță cu politica țarului, adept al statului autocrat.

Activitatea desfășurată la Constantinopol este reflectată în cartea sa „Istoria ieroglifică”, elaborată în anul 1705. În lucrare sunt relevate principiile de bază ale diplomației statului român cu Imperiul Otoman.

Dimitrie Cantemir poate fi considerat unul dintre fondatorii dreptului constituțional românesc, deoarece a formulat importante teze de politică externă, cu analizarea, din perspectivă juridică, a primelor tratate ale Moldovei cu autoritățile Imperiului Otoman .

Planul politic al lui Dimitrie Cantemir, pentru eliberarea Moldovei de sub dominația otomană, cu sprijinul Rusiei, se fundamenta pe teza că Imperiul Otoman intrase într-o perioadă de declin politic și militar.

Petru cel Mare, Țarul Rusiei (1682-1721) și Împăratul Rusiei (1721-1725), după victoria de la Poltava (anul 1709) împotriva Suediei, afirmase Rusia ca o mare putere militară europeană.

Istoricul Florin Constantiniu releva într-o lucrare¹ „Domnul Moldovei, Dimitrie Cantemir (1710-1711) urmează orientarea antiotomană, preocupat în egală măsură să scoată Moldova de sub ascultarea Porții Otomane și să

¹ Florin Constantin, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura “Univers enciclopedic”, Ediția a III-a, București, 1999, p.163.

asigure o domnie autoritară și ereditară. În acest scop, el a semnat la Luck (Luțk) un tratat cu țarul Rusiei Petru I, (13/14 aprilie 1711), prin care se stipula că domnia va rămâne, prin descendență masculină, în familia Cantemir, exceptându-se abandonarea ortodoxiei sau încălcarea credinței față de țar (art.III) și se indicau hotarele Moldovei: Nistrul, Dunărea, Transilvania, menținându-se apartenența de Moldova a Tighinei și Bugeacului.

În anul 1711 vistiernicul Ștefan Luca, cumnatul hatmanului Ioan Neculce, a încheiat Tratatul Moldovei cu Rusia, la Volonia, reședința țarului la data de 13 aprilie 1711. Textul acestui tratat, elaborat de Dimitrie Cantemir, relevă acordul de voință al celor doi suverani pentru realizarea unei alianțe politico-militare în vederea eliberării Moldovei de sub dominația otomană.

Semnarea tratatului de către țarul Petru I și de către cancelarul Golovkin a reprezentat un succes diplomatic pentru Dimitrie Cantemir. Tratatul oferea garanții juridice și politice pentru independența Moldovei.

În schimbul jurământului de credință al domnului Moldovei față de Petru I, cu semnificația „omagiului feudal”, Dimitrie Cantemir va obține sprijinul pentru eliberarea țării și recunoașterea dinastiei familiei sale.

În schimbul loialității domnitorul Moldovei, Petru cel Mare se obliga pentru respectarea conținutului tratatului, prin referire la art.16. Suveranitatea Moldovei era garantată la articolele 3-10. Era anulat dreptul boierilor de a alege domnul Moldovei.

Instituția „monarhiei absolute” urma să fie instaurată și garantată prin tutela Rusiei. Teoria despotismului luminat domina viața politică europeană la acel moment istoric. Toată puterea politică, economică și juridică aparținea suveranului.

Prin lege (pravilă) Cantemir avea dreptul de a legifera în toate domeniile vieții economico-sociale. Istoricul Mihnea Ioan releva într-o lucrare²: "Țarul Rusiei nu putea lua o decizie asupra Moldovei fără o „diplomă” a domnitorului, garantându-se sub această formă suveranitatea și independența statală".

Prin tratat se recunoștea integritatea teritorială a Moldovei, în frontierele stabilite de pe timpul domniei lui Ștefan cel Mare, inclusiv cetățile de la Dunăre.

La art. 11, din Tratat, se stipula „Hotarele Moldovei sunt cele cuprinse între Dunăre, Țara Românească, Marele Ducat al Transilvaniei, teritoriul polonez, Nistru, Camenița și Bender cu tot hotarul Bugeacului”.

Prin Tratat, suveranii Rusiei se obligau să nu încheie o pace prin care Moldova ar intra sub dominația totală a Imperiului Otoman. În situația pierderii războiului cu turcii autoritățile țariste se obligau să asigure azil și ospitalitate domnitorului Moldovei și celorlalți refugiați.

² Mihnea I., *Despre Dimitrie Cantemir. Omul, scriitorul și domnitorul*, Iași, Editura „Viața Românească”, 1926, p. 370.

Autonomia și suveranitatea Moldovei, autoritatea domnului, dreptul de a negocia și încheia tratate cu alte state erau garantate în textul tratatului.

Tratatul limita drepturile reprezentanților clasei de aristocrați moldoveni, fapt ce a generat o stare de revoltă a boierilor împotriva lui Dimitrie Cantemir.

Cronicile din acel moment istoric relevă o serie de negocieri și medieri ale domnului privind garantarea unor privilegii și facilități pentru boieri și dregători.

Galovkin, cancelarul lui Petru cel Mare, a convocat la Iași o adunare cu reprezentanții clasei aristocratice din Moldova pentru a le prezenta conținutul și clauzele tratatului.

Vornicul Iordache Ruset a protestat împotriva textului care făcea referire la domnia ereditară a familiei, Cantemir dar cancelarul țarului a precizat că Rusia va respecta „*stricto sensu*” acest tratat. Ulterior vornicul revoltat a fost pedepsit cu „surghiunul” de către domnitorul Moldovei.

Tratatul a fost semnat de Dimitrie Cantemir, de Ghedeon Mitropolitul Moldovei și de 15 boieri în ziua de 28 iunie 1711.

Arhivele rusești păstrează un singur exemplar al Tratatului, cel cu domnia ereditară, redactat de Dimitrie Cantemir, întărit cu pecetea, sigiliul și semnătura Țarului Petru cel Mare.

După ratificarea tratatului de către Adunarea boierilor, în ziua de 30 mai 1711, la Iași, Dimitrie Cantemir a elaborat „Proclamația către Mitropolitul Moldovei și popor” prin care se notifica trecerea Moldovei de partea Rusiei și ruperea legăturilor de vasalitate cu Imperiul Otoman. Domnitorul se intitula „Domn pe viață al Moldovei, cu mila lui Dumnezeu”. Marele istoric și savant Nicolae Iorga aprecia importanta proclamației, deoarece în textul ei se făcea referire pentru prima dată la valoarea vechiului tribut.

În această proclamație, intitulată „Universalul” se releva faptul că „Vechiul tratat” semnat de domnitorul Bogdan, fiul lui Ștefan cel Mare, cu Imperiul Otoman, era rezoluit deoarece sultanii Imperiului Otoman au încălcat o serie de clauze referitoare la valoarea tributului plătit de autoritățile Moldovei.

Dimitrie Cantemir argumenta încălcarea tratatului prin următoarele acte reprobabile comise de Imperiul Otoman: distrugerea cetăților de la Dunăre ale Moldovei; ocuparea teritoriului de sud al țării; acordul tacit pentru acțiunile de jefuire întreprinse de grupări militare ale tătarilor; creșterea valorii tributului, în mod abuziv și discreționar; acțiuni de convertire la islamism a populației autohtone.

Domnitorul Moldovei clama necesitatea ca părțile tratatului să respecte obligațiile colaterale. El considera că, prin achitarea tributului, Moldova avea dreptul la respectarea integrității teritoriale, la autonomie internă, cu respectarea suveranității statale.

Printr-o argumentare logică, fundamentată juridic, Dimitrie Cantemir aprecia că nerespectarea obligațiilor contractuale, de către o parte a tratatului, conferă dreptul părții afectate de a denunța și rezilia convenția încheiată.

După înfrângerea din bătălia de la Stănilești și pacea cu Imperiul Otoman, Dimitrie Cantemir părăsește orașul Iași (16 iulie 1711), luând sceptrul domniei „toiagul de argint al Moldovei”, simbolul reîntoarcerii biruitoare. A fost urmat la curtea țarului Petru cel Mare de hatmanul său credincios, cronicarul Ioan Neculce, împreună cu câteva mii de moldoveni. Într-o scrisoare adresată lui Petru cel Mare, Cantemir îl informează că a fost însoțit „de peste patru mii de suflete, de popor românesc care este nevoit să-și lase patria și să se refugieze pe teritoriul statului rus”³.

Din scrisoarea lui Cantemir către Petru cel Mare, din 26 noiembrie 1711, rezulta că se stabilise împreună cu „supușii” moldoveni lângă orașul Harcov.

Cele 13 sate locuite de români se vor bucura de o autonomie specială sub ocrotirea țarului, iar Dimitrie Cantemir în calitate de „principe”, exercita plenitudinea dreptului de autoritate asupra moldovenilor. Principele Cantemir avea drept de jurisdicție asupra comunității de români și datora respect și supunere țarului.

Decretele lui Petru cel Mare, de reglementare a statutului juridic al principelui și al comunității administrate, sunt în consonanță cu obligațiile țarului stipulate în textul Tratatului din anul 1711.

Dimitrie Cantemir urmărea realizarea unor obiective majore: eliberarea Moldovei; apărarea intereselor populației românești; elaborarea unor lucrări științifice solicitate de Academia din Berlin.

Țarul Petru cel Mare îl aprecia pe domnul moldovean și îl considera specialistul politic de mare valoare în probleme orientale.

Dimitrie Cantemir devine consilierul intim al lui Petru cel Mare, împăratul Rusiei începând cu anul 1721. Va fi desemnat membru al Senatului (Consiliul celor zece miniștri ai Rusiei) for legislativ și autoritate executivă. Într-o prestigioasă lucrare⁴ a Academiei Române se face referire la activitatea lui Dimitrie Cantemir. „Senatorul Dimitrie Cantemir l-a sfătuit pe Petru cel Mare să ia titlul de împărat. La finele anului 1721 Senatul propune titulatura de – *Tatăl patriei, împărat al tuturor rușilor, Petru cel Mare*. În motivarea hotărârii Senatului se arată că titlul de *pater patriae* se acorda împăraților romani, prin votul senatului roman și, în consecință, Senatul rus poate relua această tradiție. În această motivare apare, la numărul patru, semnătura lui Dimitrie Cantemir”.

Dimitrie Cantemir a participat, în calitate de Cancelar, în Caucaz, la ultima expediție militară a lui Petru cel Mare împotriva Imperiului Otoman.

Doctrina diplomatică a lui Dimitrie Cantemir este reflectată în lucrarea „Istoria ieroglifică” prin utilizarea unui cifru diplomatic de corespondență, unde denumirea oamenilor politici era realizată cu nume de animale.

³ Ioan Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei*, ediția a II-a Iorgu Iordan, București, ESPLA, 1959, p.175.

⁴ P.P. Panaitescu, *Dimitrie Cantemir, op. cit.*, p.136, București, Editura Academiei, 1958.

El considera că diplomatul trebuie să acționeze în interesul țării, să evite expresii nepotrivite pe durata negocierilor și să se preocupe pentru consolidarea păcii.

„Cantemir elogiază tăcerea înțeleaptă cu ajutorul căreia diplomatul ascultă și gândește cu scopul de a găsi soluția cea mai bună pentru rezolvarea problemei.”⁵

Dimitrie Cantemir, în urma studiilor sale aprofundate la Constantinopol, în calitatea sa de reprezentant diplomatic al Moldovei (1688-1695), constata că în decursul timpului agenții diplomatice ai țărilor române nu apărau interesele statale ci interesele personale.

Într-o lucrare⁶ editată la Academia Română, în anul 1965, se releva „Realizarea unui climat de pace, de prietenie și chiar o unire între Țara Românească și Moldova l-a preocupat pe Dimitrie Cantemir. Este strigătul de alarmă al omului superior, care se ridicase deasupra patimilor minore ce frământau boierii noștri. Politica boierilor, care a împiedicat apropierea și prietenia celor două țări românești, este analizată de-a lungul istoriei și criticată de Dimitrie Cantemir. Domnitorul considera că Țara Românească și Moldova, două „nebiruite monarhii”, ar trebui nu numai să trăiască în pace, dar, mai mult decât atât, să se unească contra primejdiilor externe”.

Cantemir considera că prin „diplomele” sultanilor, prin care se ratificau tratatele cu Moldova, se garantau pentru statul român o serie de privilegii: respectarea religiei creștin-ortodoxe, protejarea bisericilor neamului; aplicarea dreptului cutumiar și a dreptului scris de esența bizantină.

În anul 1686, în urma unei agresiuni poloneze împotriva Moldovei, Ioan Sobieski, regele Poloniei, a ars în piața publică din Iași aceste „diplome” motivând că distrugerea acestor documente eliberează Moldova de plata tributului către Imperiul Otoman.

În lucrarea *Descriptio Moldaviae* Cantemir releva faptul că Moldova a fost un stat deplin suveran până pe timpul lui Bogdan al II-lea, fiul lui Ștefan cel Mare. Domnitorul s-a referit la tratatul de închinare față de Imperiul Otoman „Bogdan învoindu-se să le dea, în fiecare an, patru mii de galbeni, patruzeci de cai și douăzeci și patru de șoimi, dar nu ca tribut ci ca semn de închinare”⁷.

Filozoful Constantin Noica aprecia într-o interesantă carte⁸ „Cantemir nu este numai tributar lumii culte apusene sau orientale, ci și a dat acestora opere de seamă. Dintre ele, istoria Imperiului Otoman, publicată după moartea sa de Antioh, fiul, în engleză, franceză și germană, este cea care a

⁵ P.P. Panaitescu, I. Verdeș – *Dimitrie Cantemir, Istoria ieroglifică*, București, 1965, vol.1, p.103.

⁶ P.P. Panaitescu, I. Verdeș, *Dimitrie Cantemir – Istoria ieroglifică*, vol II, Ediția Academia Română, București, 1965, p.186, p.179.

⁷ Dimitrie Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, Editura Academia, București, 1872, p.309.

⁸ Constantin Noica, *Pagini despre sufletul românesc*, Editura Humanitas, București, 1991, p.20.

făcut în primul rând reputația cărturarului român. Ales membru al Academiei din Berlin, Cantemir este îndemnat de colegii săi germani să scrie despre poporul său. De aici ies cele două lucrări în latină – *Descriptio Moldaviae* și *Hronicul vechimii a romano-moldo-vlahilor* publicate ambele postum. Dimitrie Cantemir aprecia în *Descriptio Moldaviae* că "neamul românesc a știut să-și conserve totdeauna neatînse legile sale civile și cele bisericești și că fatalismul e cel ce le dă curaj românilor".

Prof.dr. Mihai Oroveanu afirmă într-o carte⁹ a sa: „Relevăm că Dimitrie Cantemir, învederând în *Hronicul vechimi romano-moldo-vlahilor* romanitatea poporului nostru, exprimă concepția sa că noi, românii, nu putem fi asimilați altor popoare slave, din estul Europei. De asemenea, teoria romanității a avut un adânc sens politic în gândirea lui Dimitrie Cantemir”.

Dimitrie Cantemir studiasse la Constantinopol politica externă și tratativele diplomatice ale Imperiului Otoman, documentându-se și asupra relațiilor cu țările române.

La tratativele și acordurile Imperiului Otoman cu țările române s-a făcut referire, ulterior, în cuprinsul unor tratate de importanță majoră pentru statele române: Tratatul de la Kuciuk-Kainargi – 1774 (art.16); Tratatul de pace de la București din anul 1812 (art.5); Convenția de la Akerman – 1826; Tratatul de pace de la Adrianopol – 1829 (art.5); Convenția de la Paris – 1858.

Studii științifice, realizate în baza unor documente¹⁰ din Arhivele descoperite la Constantinople, au confirmat notele scrise ale lui Dimitrie Cantemir, cu referire la vechile tratate ale țărilor romane cu Imperiul Otoman.

Documentele cuprind texte ale tratatelor de pace încheiate între sultanul turc Mehmet al II-lea cu domnitorul Moldovei Petru Aron, în anul 1456, și cu Ștefan cel Mare, în anul 1490. Documentele evocă primele tratate încheiate de Imperiul Otoman cu țările române și care garantau suveranitatea celor două state.

Valoroasele idei politico-juridice relevate de Dimitrie Cantemir în lucrarea „Istoria Imperiului Otoman” au reprezentat un fundament pentru activitatea diplomaților români, contribuind la realizarea, în anul 1877, a dezideratului național – cucerirea independenței României.

Domnitor umanist și savant de talie europeană, membru de onoare al Academiei de la Berlin, Dimitrie Cantemir a fost un mare diplomat, primul scriitor al dreptului românesc și un fin analist al epocii sale.

⁹ Mihai Oroveanu, *Istoria dreptului românesc și evoluția instituțiilor constituționale*, Editura Cerma, București, 1992.

¹⁰ În biblioteca „Süleymanye Kütüphanesi” și din Constantinople, fondul Esad Efendi, nr.336, *Revista istorică română – 1945*, vol.XV, p. 465.

IMPLEMENTAREA CONCEPTULUI “GRUPURILE TACTICE DE LUPTĂ ALE UNIUNII EUROPENE”

**Cpt.lect.univ. Dorel BUȘE
Ovidiu BELEA**

The European policy for security and defence has achieved a significant stage when the Headline Goal – 2010 was adopted by implementing the „European Union tactical fighting groups” concept.

Of all European projects in the field of security and defence, these have produced a special interest among the member states. As a result, the tactical fighting groups have become both an efficient means of military transformation and a real operational instrument.

A military priority of the member states of the European Union for the past four years, the tactical fighting groups are still in the attention of the specialists for perfecting some aspects regarding the destination, the organization and the application scenarios.

Originea conceptului

Germanii conceptului “grupurile tactice de luptă ale Uniunii Europene” (EU Battlegroups – EUBG) se regăsesc în deciziile Reuniunii la nivel înalt a Uniunii Europene de la Helsinki, din 10-11 decembrie 1999, când au fost adoptate Obiectivul Global – 2003 din domeniul forțelor (Headline Goal), Catalogul privind efectivele și, în mod deosebit, în Concluziile Președinției Consiliului European, document care evidențiază atenția specială ce trebuie acordată capabilităților de reacție rapidă.

În cadrul obligațiilor rezultate din Obiectivul Global era specificat că statele membre ale Uniunii Europene trebuie să fie în măsură să asigure “elemente de dimensiuni mici de răspuns rapid, disponibile și gata de desfășurare, cu un grad ridicat de rapiditate”¹. Se poate aprecia că această formulare, împreună cu altele similare, au servit drept suport politic al preconizatorilor grupărilor tactice.

Conceptul privind elementele de răspuns rapid de dimensiuni mici a fost apoi prezentat de Reuniunea franco-britanică la nivel înalt din 4 februarie

¹ *European Council Presidency Conclusions, Annex IV, Helsinki, 10-11 December 1999.*

2003. Declarația adoptată cu această ocazie a evidențiat necesitatea constituirii și dezvoltării “capacităților europene de planificare și desfășurare a forțelor în termen scurt, asigurându-se deplasarea inițială pe uscat, pe apă sau prin aer în decurs de 5 – 10 zile”². Realizarea unor astfel de capacități de reacție rapidă era considerată a prioritate europeană și o componentă esențială a elementelor de răspuns rapid descrise în Obiectivul Global. Nu peste mult timp, s-a ivit de altfel și prilejul unei abordări pragmatice a acestei problematici prin organizarea și desfășurarea operațiunii militare Artemis. Ca urmare a solicitării secretarului general al ONU, aceasta a fost declanșată în iunie 2003, având ca obiectiv stabilizarea condițiilor de securitate din regiunea Ituri – R.D. Congo. Operațiunea Artemis, la care au participat aproximativ 2000 de persoane, a creat Națiunilor Unite timpul necesar suplimentării trupelor din teren și reorganizării Misiunii Națiunilor Unite pentru R.D. Congo – MONUC. Personalul operațiunii Artemis a fost mobilizat rapid în perspectiva desfășurării pentru o perioadă de aproximativ trei luni. Decizia Consiliului Uniunii Europene pentru autorizarea acestei operațiuni a survenit după o perioadă de trei săptămâni, iar desfășurarea trupelor în teren a durat 20 de zile.

Impactul pozitiv al operațiunii Artemis este facil de discernut în Declarația finală a Reuniunii la nivel înalt franco-britanică de la Londra, din 24 noiembrie 2003. Declarația, consacrată căilor de întărire a cooperării europene în materie de securitate și apărare, evidențiază dezideratul realizării capacității de a desfășura o operațiune de răspuns în situație de criză în termen de 15 zile. Pornind de la experiența acumulată cu ocazia operațiunii Artemis, noul document stabilea și obiectivul de a se putea răspunde unor solicitări ale ONU privind desfășurarea de trupe pentru stabilizarea situației până la sosirea sau întărirea forțelor de menținere a păcii ale Națiunilor Unite sau organizațiilor regionale care acționează sub mandatul comunității internaționale. În acest context, prin Declarație se solicita constituirea de “grupuri de forțe” de aproximativ 1500 de militari, puse la dispoziție de către un singur stat sau într-un cadru internațional³.

Trei luni mai târziu, la 10 februarie 2004, Franța, Germania și Marea Britanie au avansat documentul de studiu, care conținea conceptul “grupurilor tactice”. Din perspectiva operațiunii Artemis, documentul propunea ca Uniunea Europeană să dezvolte un număr de grupuri tactice capabile să desfășoare în timp scurt operațiuni autonome, în principal pentru a răspunde solicitărilor ONU. În concordanță cu orientările Reuniunii franco-britanice din 24 noiembrie 2003, se mai solicita întocmirea unui Catalog al forțelor apte

² Franco-British Summit Declaration”, Le Touquet, 4 February 2004.

³ Gustav Lindstrom, *Enter the UE Battlegroups*, Paris, EU Institute for Security Studies, 2007, p.11.

să fie organizate în mod rapid pentru îndeplinirea unor misiuni specifice. În plus, se sugera ca aceste grupuri de forțe cu efective de aproximativ 1500 de militari să dispună de capacitatea de a se desfășura în termen de 15 zile⁴ pentru o perioadă inițială de 30 de zile, cu posibilitatea de a extinde durata operației la cel puțin 120 de zile⁵.

Propunerea trilaterală franco-germano-britanică cuprinde, așadar, elemente concrete privind misiunile, capacitatea de desfășurare, sustenabilitatea și aranjamentele pe linie de comandă și control ale grupurilor tactice de luptă. Ca bază a conceptului grupurilor tactice de luptă, propunerea a fost primită în mod favorabil de către Consiliul pentru Afaceri Generale și Relații Externe – GAERC din 22 martie 2004⁶. În aceeași lună, Comitetul Militar al UE a dat dispoziție Statului Major al UE să dezvolte conceptul “grupurilor tactice de luptă ale Uniunii Europene”- EUBGs. Conceptul a fost primit fără rețineri și de către Reuniunea informală din 6 aprilie 2004 a miniștrilor apărării, care au aprobat constituirea mai multor grupuri tactice de luptă până în 2007.

Ulterior, Reuniunea GAERC din 17 mai 2004 a aprobat Obiectivul Global – 2010, în care grupurile tactice de luptă dețin rolul de element - cheie.⁷

În final, în noiembrie 2004, la Conferința de angajare a capacităților militare, statele membre și-au asumat angajamentul inițial privind constituirea grupurilor tactice de luptă ale Uniunii Europene cu capacitățile asociate.

Grupurile tactice de luptă ale Uniunii Europene

Modul de constituire

În conformitate cu orientările rezultate din Concluziile Consiliului European de la Nisa, grupurile tactice de luptă ale Uniunii Europene pot fi constituite în mod individual de către un stat membru sau într-un cadru național, dar cu sprijinul uneia sau al mai multor țări contribuatoare. În acest sens, statele membre agreează să includă în programul grupurilor tactice de luptă state membre NATO candidate la UE, precum și alte state⁸. Spre exemplu, Gruparea Tactică Nordică, care va fi în poziție „standby” pentru șase luni, începând cu 1 ianuarie 2008 va fi constituită de Suedia, cu participarea Finlandei, Estoniei, Irlandei, precum și a Norvegiei, care nu este stat membru UE.

⁴ *The Battlegroups Concept–UK/France/Germany food for thought paper*, Paris, EUISS, 10 February 2004, p. 28.

⁵ Gustav Lindstrom, *op. cit.*, p.12.

⁶ *GAERC Meeting*, Brussels, 22 March 2004.

⁷ *Headline Goal-2010*, Document 6309/6/04./REV 6, Council of the European Union, Brussels, 4 May 2004.

⁸ *Declaration of European Military Capabilities*, Military Capability Commitment Conference, Annex A, Brussels, 22 November 2004.

Grupurile tactice de luptă ale Uniunii Europene au dobândit capacitatea operațională inițială – IOC în ianuarie 2005. De la acea dată până în decembrie 2006 au fost menținute în poziție „standby” pentru fiecare perioadă de 6 luni câte cel puțin un grup tactic de luptă. În prima jumătate a anului 2005, Franța și Marea Britanie au avut disponibile câte un grup tactic de luptă, iar în a doua jumătate a anului, Italia a pus la dispoziție un grup.

Capacitatea operațională completă – FOC a fost atinsă la 1 ianuarie 2007. Începând cu această dată, nivelul exigențelor Uniunii Europene este deținerea capacității de a desfășura simultan două operațiuni de răspuns rapid cu două grupuri tactice de luptă independente⁹. Primele două grupuri cu capacitate operațională completă au fost constituite de către Germania, Olanda și Finlanda și, respectiv, Franța și Belgia.

În al doilea semestru al anului 2007, UE dispune de un grup tactic de luptă organizat de Italia în cooperare cu Ungaria și Slovenia și un altul realizat de către Grecia, cu contribuția României, Bulgariei și Ciprului. Țara noastră va mai contribui la grupul condus de Italia care va fi activat în semestrul doi al anului 2010¹⁰.

După ce la Conferința de Angajare a Capabilităților Militare din noiembrie 2004 s-au efectuat angajamentele inițiale, precizarea contribuțiilor s-a făcut în cadrul conferințelor de coordonare a grupurilor tactice de luptă care se desfășoară bianual, de obicei în lunile mai și noiembrie. Prima Conferință de Coordonare a avut loc în luna mai 2005. Pe timpul acestor conferințe, statele membre UE prezintă detalii privind potențialele lor contribuții și data la care acestea sunt puse la dispoziția Uniunii în poziția „standby”. Orizontul de planificare al conferințelor este de cinci ani.

Statele UE care oferă grupuri tactice de luptă sunt responsabile de generarea întregului ansamblu de forțe, inclusiv întăririle.

Structura grupurilor tactice de luptă

Grupul tactic de luptă standard are în componere:

- Cartierul General;
- 1 companie de stat major, formată din:
 - personalul de stat major;
 - elementele de comunicații și informații;
- 1 batalion de infanterie, format din:
 - comanda batalionului;
 - 1 companie de stat major;
 - 3 companii de infanterie;

⁹ Ibidem.

¹⁰ Teodor Frunzeti, *Dimensiunea militară a politicii europene de securitate și apărare* București, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2006, p. 80.

- elementele de sprijin de luptă (geniu, apărare a.a., sprijin de foc etc.);
- elementele de sprijin de servicii (logistice, medicale etc.);
- întăriri (aeriene, navale, logistice și forțe speciale).

Elementele de sprijin și întăririle se stabilesc în funcție de specificul fiecărei acțiuni. Tot din acest considerent se mai constituie cartiere generale, care însă nu fac parte din grupul tactic de luptă propriu-zis¹¹.

Misiunile grupărilor tactice

Potrivit rațiunilor ce au generat conceptul, se așteaptă ca aceste grupuri tactice să fie apte de a răspunde prin acțiuni rapide și decisive în sprijinul unor misiuni menționate la Art.17 al Tratatului Uniunii Europene, cunoscute sub denumirea de “misiuni de tip Petersberg”, precum și a celor prevăzute în Strategia Europeană de Securitate¹². Această gamă de misiuni este conformă cu obiectivele Reuniunii GAERC din 17 mai 2004 și include:

- misiuni umanitare și de salvare;
- operațiuni de menținere a păcii;
- misiuni pe linie de gestionare a crizelor, inclusiv de realizare a păcii;
- operațiuni comune de dezarmare;
- sprijinirea unei țări terțe în combaterea terorismului;
- operațiuni pentru refacerea sectorului de securitate, ca parte a construcției instituționale.

Specialiștii militari ai UE nu au exclus însă posibilitatea unor direcții adiționale privind tipul de potențiale misiuni ale grupurilor tactice de luptă care rezultă din cele cinci scenarii asociate Catalogului de Solicitări 2005. Aceste scenarii, la rândul lor, decurg din misiunile de tip Petersberg și misiunile Strategiei Europene de Securitate, având însă o natură mai specifică:

- separarea părților prin forță: securizarea zonelor cheie;
- prevenirea conflictelor: desfășurarea preventivă;
- stabilizarea, reconstrucția și consilierea militară a unei țări terțe: realizarea unui punct inițial de implementare;
- operațiuni de evacuare în medii non-permisiive: evacuare fără luptă;
- asistență în operațiunile umanitare: livrarea ajutoarelor umanitare.

O altă modalitate de standardizare a potențialelor misiuni pentru grupurile tactice de luptă decurge din însăși situațiile în care acestea pot fi desfășurate. În acest sens au mai fost identificate: operațiunile de timp punte (bridging operations); operațiunile inițiale de răspuns rapid (initial entry response operations); operațiunile independente (stand-alone operations).

¹¹ Ron Hamelink, *The Battlegroups Concept: A Versatile Force Package*, Paris, Impetus, Bulletin of the EU Military Staff, Spring/Summer, 2006, p. 13.

¹² Declaration of European Military Capabilities.

În cadrul operațiunilor de tip punte, EUBGs pot fi întrebuințate ca “forță punte” în sprijinul trupelor aflate deja în teren pentru desfășurarea unei misiuni EU. Acest tip de operațiuni ar putea consta în întărirea trupelor deja existente sau preluarea unor responsabilități operaționale într-un anumit sector de la forțele aflate în regrupare. În ambele cazuri, EUBGs pot fi întrebuințate pentru o durată limitată. În cazul sprijinului acordat forțelor existente în teren, EUBGs rămân sub conducerea strategică și controlul politic al Uniunii Europene¹³.

Un exemplu de misiune de tip punte executat cu succes de către UE îl constituie operațiunea Artemis, desfășurată în sprijinul forțelor ONU din R.D.Congo – MONUC.

În cazul operațiunilor inițiale de răspuns rapid, EUBGs pot fi întrebuințate ca forță de prim impact în folosul unor forțe mai ample, care vor fi introduse ulterior.

Prin concepția de constituire și întrebuințare, EUBGs pot fi utilizate eficient în operațiuni independente de amploare limitată, dar care impun un răspuns rapid.

Potrivit planificatorilor europeni, grupurile tactice de luptă sunt în mod real eficiente pentru întreaga gamă de misiuni prevăzute. Cu toate acestea, există opinia că din cauza dimensiunilor reduse, potențialul lor complet poate fi realizat în mod optim în misiuni cu durată și intensitate limitate. De altfel, și concepția rezultată din propunerea trilaterală franco-germano-britanică prevede întrebuințarea grupurilor tactice de luptă pentru o perioadă de 30 de zile, cu posibilitatea extinderii acesteia la 120 de zile în cazul efectuării reprovizionărilor corespunzătoare.

Diversele scenarii de întrebuințare nu presupun un caracter exclusiv al misiunilor grupurilor tactice de luptă, fiind în mod firesc posibil ca o anumită misiune să prezinte caracteristici combinate¹⁴.

Sub aspect spațial, în mod teoretic, întrebuințarea grupurilor tactice de luptă nu este supusă limitării. Cu toate acestea, ca bază pentru activitățile de planificare, în mod frecvent se face referire la o rază de întrebuințare a grupurilor tactice de luptă de 6000 km față de Bruxelles¹⁵. Este important, însă, să subliniem că operarea cu această distanță se face numai în scopuri de planificare.

¹³ *EU/UN relations in military crisis management –Elements on the Battlegroups*, Council of the European Union, doc. 56-60/1/05 REV 1, Brussels, 27 January 2005.

¹⁴ Gustav Lindstrom, *op. cit.*, p.19.

¹⁵ Joris Janssen Lok, *UK HQ for Nordic Battle Group*, Jane’s Defence Weekly, 28 June 2006.

Procesul de planificare

Desfășurarea grupurilor tactice de luptă în teren impune executarea unei serii de activități pregătitoare. În primul rând, este elaborată Concepția de Gestionare a Crizei – CGC, care detaliază obiectivele generale ale Uniunii Europene privind executarea unei operațiuni.

Concepția de Gestionare a Crizei este întocmită de către Secretariatul Consiliului General și apoi avizată de către Comitetul Militar al Uniunii Europene – EUMC și de Comitetul pentru Gestionarea Aspectelor Civile ale Crizei – CAGCC. Apoi, Concepția de Gestionare a Crizei este evaluată de către Comitetul Politic și de Securitate – PSC și prezentat Consiliului pentru aprobare.

În al doilea rând, este dezvoltat un set de Opțiuni Strategice Militare – MSO. Acesta conturează diferitele opțiuni militare, incluzând riscurile, necesarul de forțe, structurile de comandă și control asociate. Comitetul Politic și de Securitate solicită Statului Major Militar, prin intermediul Comitetului Militar, dezvoltarea opțiunilor militare și strategice. Dacă o operațiune implică aspecte civile, organele de resort elaborează Opțiunile Strategice Civile și Opțiunile Strategice de Poliție referitoare la misiunile civile ale operațiunii. Comitetul Politic și de Securitate evaluează aceste opțiuni strategice făcând Consiliului recomandări în vederea selectării opțiunii strategice adecvate, în baza căreia Comitetul Militar formulează Directiva Militară de Inițiere și Instrucțiunile pentru Comandamentul Operațiunii.

La rândul ei, faza de planificare operațională cuprinde mai multe etape. Procesul de planificare începe cu elaborarea Concepției Operațiunilor – CONOPS de către Comandamentul Operativ, în colaborare cu Statul Major Militar al Uniunii Europene, documentul fiind ulterior avizat de către Comitetul Militar și aprobat de Consiliu. După aprobare, Comandamentul Operativ procedează la declanșarea procesului de generare a forței și la elaborarea Planului de Operații și a Regulilor de Angajare. Concomitent cu derularea acestor etape, Statul Major Militar asigură consilierea militară a statelor membre implicate, la cererea acestora.

După aprobarea de către Consiliu a Planului de Operații și a Regulilor de Angajare, operația poate fi declanșată¹⁶.

În funcție de situație, unele dintre fazele procesului de planificare nu sunt necesare sau impun un nivel redus de dezvoltare. De exemplu, în cazul grupurilor tactice de luptă ale Uniunii Europene care se află în poziție „standby”, în mod firesc nu se mai pune problema generării forței. De asemenea, Opțiunile Strategice Militare nu mai trebuie elaborate în cazul în care elementele relevante ale acestui document sunt deja incluse în Concepția de Gestionare a Crizei. Tot în funcție de circumstanțe, unele faze ale procesului de planificare pot fi devansate sau scurtate, neexistând însă, în mod logic, posibilitatea de a decide apriori în acest sens.

¹⁶ Presentation made by EUMS Staff for the European Security and Defence College, Module 2, October 2005.

Provocări de natură operațională și politică

Generat din rațiuni de ordin practic, conceptul “grupurile tactice de luptă ale Uniunii Europene” este în permanență completat și perfecționat pe timpul implementării sale în funcție de provocările cu caracter operațional și politic cu care se confruntă.

Aspecte privind standardizarea, certificarea și pregătirea

În scopul accederii la gradul de pregătire „standby”, grupurile tactice de luptă ale Uniunii Europene necesită a fi certificate în acord cu standardele și criteriile prestabilite. Procesul de certificare determină dacă un anumit grup tactic de luptă poate să îndeplinească cu succes gama de misiuni care i se pot atribui. În acest sens, a fost stabilit un grupaj de criterii de performanță cunoscute sub numele de standarde. Principalele dintre acestea vizează gradul de disponibilitate, flexibilitatea, capacitatea de utilizare, capacitatea de desfășurare, promptitudinea, conectivitatea, viabilitatea, capacitatea de protecție medicală, interoperabilitatea¹⁷.

Sistemul actual, care conferă statelor contribuatoare atributul de a detalia standardele, procesul de certificare și ciclurile de instruire, prezintă avantajul de maximizare a flexibilității. Acestea pot conta pe standardele care le sunt familiare, dacă acestea sunt compatibile cu reglementările Uniunii Europene și cerințele militare pentru îndeplinirea misiunilor.

Un alt mare beneficiu al practicii comunitare actuale constă în crearea graduală a unui set de practici optime și compararea cu experiența proprie în procesul de certificare. Cu toate acestea, actuala abordare prezintă și unele inconveniente. În primul rând, gradul mare de flexibilitate în procesul de certificare și standardizare poate afecta nivelul de interoperabilitate cu alte grupuri sau chiar între componentele aceluiași grup, realizate într-un cadru multinațional. Aceasta poate împiedica asupra eforturilor de depășire a provocărilor privind interoperabilitatea, care uneori sunt asociate cu forțele europene, în general¹⁸. Un exemplu în acest sens îl constituie abordarea diferită a sistemelor de comandă, control și comunicații (C3), care tinde să fie de competență națională și implică un dialog multilateral¹⁹. Este cunoscut că mai multe state și-au însușit inițiative C3 cum este cea franceză privind Nodul Aerian de Comunicații sau cea finlandeză, denumită VIRVE²⁰.

O a doua provocare este legată de credibilitatea procedurilor de certificare în cazul existenței mai multor contribuitori la constituirea unui grup tactic de luptă. Pentru a limita această eventualitate, se recomandă statelor contribuatoare să adopte proceduri comune în acest sens.

¹⁷ Ron Hamelink, *op. cit.*, p. 15.

¹⁸ Guy Ben-Ari, C3 Interoperability in Europe: The Challenge Ahead, EuroFuture, Winter 2005.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Gustav Lindstrom, *op. cit.*, p. 28.

Dificultățile survenite în procesul de certificare derivă și din inexistența unor criterii precise de evaluare pentru anumite cerințe, cum este “abilitatea de adaptare”²¹. În același context, este de menționat că sistemul actual de pregătire al grupurilor tactice de luptă nu cuprinde dispozițiuni privind efectuarea de exerciții conduse la nivelul UE. Aceasta ar putea avea ca impact limitarea opțiunilor planificatorilor în desemnarea unui grup tactic de rezervă, făcând mai probabil ca țările contribuatoare să opteze pentru o soluție națională.

Raporturile dintre grupurile tactice de luptă ale Uniunii Europene și Forța de Răspuns NATO

Premisele abordării acestei problematice include, printre altele, faptul că în prezent, din 27 de țări ale UE, 21 sunt în același timp și membre ale Alianței Nord-Atlantice. În plus, dintre cele 6 state UE nemembre NATO, 4 sunt participante la Programul Parteneriat pentru Pace, astfel încât numai Cipru și Malta nu sunt conectate prin legături formale la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord. În acest context, în mod frecvent, între cele două organizații au loc dezbateri privind rolul fiecăreia în planul securității.

Una dintre problemele supuse analizei se referă la raportul dintre grupurile tactice de luptă ale UE și forța de Răspuns NATO – NRF, îndeosebi pentru a se elucida dacă existența acestora constituie un paralelism sau ele prezintă o relație de complementaritate și, în acest caz, care este “diviziunea muncii”²².

Creată la propunerea făcută în septembrie 2002 de către secretarul american al apărării de la acea dată, Ronald Rumsfeld, NRF se aseamănă cu EUBGs din mai multe puncte de vedere. Ambele sunt destinate desfășurării în termen scurt, prezintă o autosustenabilitate de 30 de zile, își pot extinde orizontul de timp în condițiile unei reprovizionări adecvate și prevăd un sistem de rotație a forțelor la 6 luni. De asemenea, EUBGs și NRF sunt destinate îndeplinirii unor misiuni asemănătoare și dețin, în planul construcției militare, un rol novator și stimulat.

Alături de aceste similitudini, EUBGs și NRF prezintă însă și un număr important de deosebiri. Cea mai evidentă este legată de dimensiunile celor două grupări de forțe. Astfel, dacă EUBGs sunt formațiuni de nivelul batalionului întărit, cu efective de aproximativ 1500 de militari, componenta terestră a NRF este de mărimea unei brigăzi însumând până la 9500 de militari. Deosebiri semnificative se manifestă și în procesul de certificare și pregătire a forțelor, întrucât pentru NRF sunt proprii standardele NATO, în timp ce la nivelul EUBGs se admite o mare flexibilitate prin detalierea

²¹ *Ibidem*, p. 29.

²² *Ibidem*, p. 45.

standardelor la nivel național. Din dezideratul întăririi interoperabilității este încurajată aplicarea standardelor NATO de către EUBGs, dar în mod formal nu există nicio obligație în acest sens.

Pornind de la complementaritatea celor două grupuri de forțe, o primă necesitate care se are în vedere și care implică unele dificultăți este sincronizarea acestora din punct de vedere operațional, pentru realizarea desfășurărilor și rotirilor de trupe. Acest deziderat s-a dovedit a fi posibil de realizat, spre exemplu, prin asigurarea de către EUROCORP (Franța, Germania, Spania, Belgia, Luxemburg) a componentei terestre a NRF până la 10 ianuarie 2007. Concomitent, Franța, Germania și Belgia au contribuit cu trupe la două grupuri tactice de luptă ale UE. Mai rămâne însă de văzut modul în care poate fi realizată cooperarea EUBGs și NRF în cazul unor operațiuni de răspuns rapid ce necesită activități deosebit de complexe la nivelul organelor de planificare.

Printre măsurile întreprinse de cele două organizații pentru soluționarea cu succes a numeroaselor provocări posibile se înscriu exercițiile comune, reuniunile la nivelul Consiliului Nord-Atlantic și Consiliului Politic și de Securitate, precum și constituirea Grupului NATO-UE pentru Capabilități. Îndeosebi acesta din urmă reprezintă un forum pentru schimbul de informații, asigurând o mai bună coerență între obiectivele și prioritățile celor două organizații²³.

Concluzii

Grupurile tactice de luptă ale Uniunii Europene reprezintă un element cheie al Obiectivului Global-2010 și, în același timp, un instrument eficient de modernizare militară. Sarcinile de bază ale acestora constau în a fi pregătite să îndeplinească o gamă largă de misiuni cerute de o situație de răspuns și să asigure, în acest sens, un proces decizional adecvat.

Experiența a evidențiat că EUBGs se confruntă cu două categorii principale de provocări, de natură practică și politică, care pot fi soluționate prin atingerea treptată a Capacității Operaționale Complete și prin măsuri adecvate, îndeosebi la nivelul cooperării UE-NATO.

Necesitatea de a opera împreună cu alte categorii și tipuri de parteneri atât proprii, cât și ale ONU sau ale altor organizații va determina noi modificări și perfecționări în procesele de pregătire, certificare și planificare ale grupurilor tactice de luptă ale Uniunii Europene.

²³ *Defining the EU Capability Development Mechanism*, Annex, Council of the European Union, Doc.6805/03, Brussels, 26 February 2003, p. 13.

TERORISM ȘI ANTITERORISM

Lt. Șerban DRĂGAN

Under the influence of the international “macabre performance”, which we are witnessing, in order to timidly draw the attention and also to try to highlight, once again, certain aspects regarding the serious threat which soars over the third millennium, a threat represented by the terrorist phenomenon and of the organized crime, we have decided to open a new page, materialized at the end of the volume called “Romania in the way of the terrorist threat”.

„Terorismul este un alt tip de război – nou ca intensitate, dar vechi ca origine – un război al gherilelor, al rebelilor, al asasinilor, un război dus prin ambuscade, nu prin luptă, prin infiltrație, nu prin agresiune, în care victoria se obține prin erodarea inamicului și nu prin angajarea lui” spunea John F. Kennedy, la 6 iunie 1962.

În încercările noastre de a găsi „antidotul” terorismului trebuie să analizăm fenomenul în ansamblul său, începând cu ceea ce îl cauzează și continuând cu ideologia organizațiilor teroriste.

Făcând o retrospectivă în timp, constatăm că terorismul există de când este scrisă istoria lumii, îmbrăcând diferite forme, în funcție de gradul de dezvoltare al societății umane, în esență fiind o formă de luptă antiocupaționistă.

Formele vechi ale terorismului sunt: revolta, răscoala, lupta de gherilă adoptată de populația oprimată împotriva dominației. Exemplele sunt multiple:

- lupta sicarilor și zeloților în timpul ocupării Palestinei de către romani;
- lupta sectei musulmane arabe «hashihishin» împotriva autorității lui Muslim;
- lupta grupărilor ultranaționaliste irlandeze, macedonene, sârbe și armene pentru autonomie sau independență națională;
- lupta anticolonială a israelienilor în timpul mandatului britanic în Palestina;
- lupta anticolonială a FLOYS (Frontul de eliberare al Yemenului de Sud) în Aden și a FLN (Frontul de eliberare) împotriva francezilor în Algeria etc.

La început ținta manifestărilor războinice a claselor oprimate era puterea ocupaționistă, cotropitoare, societatea dominantă, nobilimea, ajungând până în perioada secolului XX, când au devenit ținte reprezentanții guvernului sau ai diplomației.

În prezent, datorită evoluției sistemului social, a modului de organizare și funcționare a societății moderne, care se autoconduce prin reprezentanți politici desemnați democratic, sunt afectate grupuri aleatoare de oameni, care pentru teroriști sunt simboluri, exponenți ai sistemului și factori care pot influența puterea delegată a maselor, adică clasa politică conducătoare.

Comparativ cu terorismul clasic, ce avea ca ținte reprezentanți ai statului și economiei, urmărind atingerea obiectivelor prin evitarea asasinatului în masă, terorismul postmodern pune pe prim-plan numărul victimelor.

În esență, totul pornește de la faptul că oamenii sunt diferiți, că există o multitudine de popoare, de naționalități, de entități religioase, ajungând până în punctul în care putem afirma că oamenii sunt diferiți fiindcă unii sunt bogați, iar alții săraci.

Oamenii nu seucid între ei din motive religioase, ci pentru stăpânirea pământului, pentru obținerea independenței și a identității naționale. Asta se întâmplă în Palestina, în Spania, în Marea Britanie, în Cecenia, asta s-a întâmplat în Afganistan și exemplele pot continua.

Terorismul este un fenomen social vechi și va dăinui cât timp va exista omenirea, deoarece niciodată nu vor putea fi eradicate cauzele care îl generează: sărăcia, oprimarea și diferențele de rasă, religie, naționalitate. Cu toate acestea, înțelegând scopul acțiunilor teroriste, nimic nu poate justifica și ierta crimele comise. Nu se pot justifica și ierta uciderea numărului mare de oameni nevinovați de-a lungul timpului, ce acuză și incriminează organizațiile teroriste.

Astfel, un lucru este clar și anume că în lupta pentru combaterea terorismului nu putem decât să limităm manifestările teroriste nu și să eradicăm definitiv terorismul. Aceasta o putem face trecând de la analiza cauzelor și ideologiei, la analiza formelor de manifestare, a tipologiei, a modalităților de acțiune și a mijloacelor utilizate. În acest mod se pot identifica soluții pentru reprimarea actelor teroriste prin recurgerea la forță ca ultimă alternativă, deoarece niciodată statele sau guvernele nu vor face concesii cedând obiectul intereselor lor politice și economice.

Analizând evoluția fenomenului terorist din punct de vedere al modalităților de acțiune, se relevă două lucruri, și anume că teroriștii au renunțat la armele utilizate la începutul erei terorismului modern (anii '60), prin luarea de ostatici și detonarea unor bombe în locuri precis alese pentru a afecta doar persoana țintă, și au început să utilizeze bombe de mare putere plantate în zone publice aglomerate, în scopul uciderii unui număr mare de oameni.

În aceste condiții, este absolut necesar să găsim metodele adecvate pentru a preveni producerea atentatelor teroriste, deoarece, odată ce atentatul s-a produs, nu ne rămâne decât să îngrijim răniții și să adunăm morții.

Devine evident că lupta contrateroristă (măsuri ofensive directe luate în momentul producerii atentatului) se transformă în luptă antiteroristă (măsuri de prevenire luate înainte de producerea atentatului), deoarece nu mai există un adversar vizibil care poate fi anihilat prin folosirea forțelor speciale contrateroriste. Terorismul mileniului trei este asemuit unui "război" nedeclarat, fără un dușman precis și fără linii de front clar marcate.

Atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, asupra teritoriului SUA, au consacrat terorismul drept o nouă formă de război neconvențional, asimetric și atipic care presupune o nouă abordare și un alt tip de strategie. Forțele cu care luptăm sunt forțe care nu ne respectă nicio regulă și care merg până acolo încât folosesc ca „strategie de război” atacul kamikaze.

Consider că singura metodă viabilă și eficientă, cheie a prevenirii și combaterii activităților teroriste, este folosirea informației. Pentru a avea informația trebuie să dezvoltăm și să utilizăm la capacitate maximă structurile abilitate pentru culegerea și obținerea datelor și informațiilor operative.

Totodată, nu trebuie pierdute din vedere măsurile de protecție și apărare a potențialelor ținte teroriste, sub aspectul reducerii vulnerabilităților factorilor umani, specifici și nespecifici și a factorilor materiali. Acest aspect contribuie într-o anumită măsură la descurajarea unor acțiuni teroriste, limitând astfel pericolul reprezentat de acestea.

CONȚINUTUL MATERIAL AL LIBERTĂȚII DE CIRCULAȚIE A LUCRĂTORILOR ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

**Lect.univ.dr. Cosmin CERNAT
Jurist Gabriela COSTACHE**

The free movement of persons aims at creating a unique market and from a political point of view at achieving a greater cohesion between the nations that are part of the European Community by cutting down the barriers regarding migration and promoting the community citizenship.

O data cu prima mare extindere a Uniunii Europene din mai 2004, dar mai cu seamă a celei din 2007, majoritatea „vechilor” state membre au ales să introducă „aranjamente de tranziție” în ceea ce privește libera circulației a lucrătorilor de-a lungul Uniunii. Restricțiile se aplică pentru opt dintre cele zece noi state membre (Ciprul și Malta nu sunt incluse).

Dintre statele Uniunii Europene-15, Irlanda și Suedia au decis să se abțină de la impunerea de astfel de restricții cetățenilor din Uniunea Europeană-8. Marea Britanie a adoptat o schema obligatorie de înregistrare, în timp ce toate celelalte 12 state au decis să-și păstreze regimul permiselor de muncă.

În schimb, noile state membre au primit și ele dreptul să invoce reciprocitatea față de aceste măsuri. Între ele, statele Uniunii Europene-10 sunt obligate de către Tratatul de Aderare să aplice legile comunitare în privința liberei circulații a muncitorilor, începând cu 1 mai 2004.

Potrivit Tratatului de Aderare semnat în 2003, libera circulație a forței de muncă poate fi refuzată pentru o perioadă de maximum șapte ani.

Această perioadă de tranziție este împărțită în trei faze distincte (așa-numita formulă 2+3+2)¹ după cum urmează:

¹ A se vedea, pentru mai multe detalii, punctul de vedere al comisarului european Spidla privind „*Restricțiile pentru muncitorii din Est*”, exprimat la 20 Septembrie 2005 în fața Comisiei prin care a cerut statelor membre să „examineze cu seriozitate” posibilitatea renunțării la restricțiile referitoare la piața de muncă. Libera mișcare a forței de muncă „ar trebui adoptată de toți”, a spus comisarul pentru forța de muncă Spidla.

- în prima fază (până la 30 aprilie 2006), statele Uniunii Europene-15 pot aplica măsurile naționale bazându-se pe acordurile bilaterale în formularea politicilor forței de muncă;
- în ianuarie 2006 comisia a prezentat un raport consiliului în privința funcționării aranjamentelor de tranziție. Bazându-se pe concluziile acestui raport, statele Uniunii Europene-15 vor trebui să notifice comisia asupra intențiilor din perioada următoare;
- în cea de-a doua fază (între 1 mai 2006 și 30 aprilie 2009), legea comunitară în privința libertății de circulație a forței de muncă se va aplica în acele state care nu notifică comisia în privința intențiilor de a continua aplicarea de restricții.
- în cea de-a treia fază (1 ianuarie 2009 - 30 aprilie 2011), restricțiile pot fi susținute în cazul unor probleme serioase sau a amenințărilor la adresa pieței de muncă a unui stat membru.

În art. 7A al Tratatului Comunității Europene care instituie „piața internă”, se precizează că dreptul la libera circulație se aplică tuturor și comportă obligația de a suprima toate controalele la frontierele interioare. Totodată se statuează că orice cetățean al Uniunii Europene are dreptul de a circula și de a se stabili liber pe teritoriul statelor membre, sub rezerva limitărilor prevăzute de legislația comunitară².

Obiectivele urmărite prin această reglementare sunt de a asigura libertatea de circulație a persoanelor și abolirea controalelor la frontierele interioare, ca parte integrantă a unui concept mult mai vast, acela de piață internă în care nu trebuie să existe nici frontiere interioare și nici piedici în calea libertății de circulație a persoanelor.

Astfel, conform dispozițiilor din acest tratat, conținutul libertății de circulație a lucrătorilor cuprinde, sub rezerva limitărilor justificate de rațiuni de ordine publică, de securitate publică sau de sănătate publică³, dreptul lucrătorilor:

- de a accepta ofertele efective de muncă;
- de a se deplasa liber în acest scop pe teritoriul statelor membre;
- de a se afla într-unul din statele membre, în scopul exercitării unei activități conforme cu dispozițiile legislative, de reglementare și administrative care se aplică angajării forței de muncă;
- de a rămâne pe teritoriul unui stat membru, după ce a fost angajat în acel stat, în condițiile ce vor face obiectul reglementărilor de aplicare stabilite de comisie.

² Ovidiu Ținca, *Drept social comunitar-drept comparat. Legislație română*, Lumina Lex, București, 2005, p. 58.

³ Art.27 paragraful 2 din Directiva nr.2004/38 CEE.

Dreptul de intrare și de ședere

Directiva 68/360/CEE a suprimat restricțiile privind deplasarea și rezidența cetățenilor din Uniunea Europeană și ale membrilor familiilor acestora (art. 1).

Astfel, ea a asigurat lucrătorului migrant drepturile:

a) de a părăsi statul de reședință pentru a desfășura o activitate ca persoană angajată într-un alt stat membru (art. 2);

b) de a intra pe teritoriul altui stat membru pe baza doar a unei cărți de identitate sau a unui pașaport (art.3);

Vizele de intrare nu au mai fost solicitate, cu excepția membrilor de familie care nu sunt cetățeni ai unui stat membru. Acestor state li s-a cerut să acorde facilități pentru obținerea vizelor necesare - art. 3(2);

c) de a obține un permis de rezidență pe baza:

- documentului cu care a intrat în teritoriu;

- confirmării angajării de la angajator sau a unui certificat de angajare – art. 3 (3) lit. a,b.

Prin Directiva 2004/38/CEE s-a dorit să se codifice și să se revizuiască instrumentele comunitare existente care tratează în mod separat salariații, persoanele care exercită o activitate independentă precum și studenții și alte persoane inactive în scopul simplificării și întăririi dreptului la libera circulație și ședere pentru toți cetățenii uniunii. Ca atare, Directiva 68/360/CEE se abroga de la 30 aprilie 2004 urmând ca sediul materiei să fie Directiva 2004/38/CEE.

Acest din urmă act comunitar reține ca și cel pe care îl înlocuiește dreptul de intrare pe teritoriul unui stat membru pe baza unei cărți de identitate valabile sau a unui pașaport valabil, precum și necesitatea de a nu se impune cetățenilor uniunii nici o viză de intrare sau formalitate echivalentă – art. 5(1).

Spre deosebire de actul comunitar anterior, Directiva 2004/38/CEE reține nu numai dreptul de intrare, ci și dreptul de ieșire pe care toți membrii Uniunii îl au, de a părăsi teritoriul unui stat membru pentru a călători în alt stat membru – art. 4(1)⁴.

Membrilor de familie care nu sunt resortisanți ai unui stat membru li se cere numai să posede o viză de intrare în conformitate cu regulamentul care enumeră țările ai căror resortisanți trebuie să posede vize atunci când traversează frontierele externe ale statelor membre, precum și cele ale căror resortisanți sunt scutiți de această cerință, sau, dacă este cazul, cu legislația națională. În scopul facilitării liberei circulații a membrilor de familie care nu sunt resortisanți ai unui stat membru, cei care au obținut deja un permis de rezidență ar trebui să fie scutiți de necesitatea obținerii unei vize de intrare în sensul Regulamentului CE nr. 539/2001⁵.

⁴ Andrei Popescu, *Dreptul internațional al muncii*, Editura C.H. Beck, București, 2006, p. 388.

⁵ A se vedea Ovidiu Ținca, *op.cit.*, p. 47.

Cetățenii Uniunii beneficiază de dreptul de ședere în statul membru gazdă pentru o perioadă de cel mult trei luni fără a face obiectul nici unei condiții sau formalități alta decât cerința de a deține o carte de identitate valabilă sau pașaport valabil, fără a se aduce atingere unui tratament mai favorabil aplicabil persoanelor care caută de lucru conform Curții de Justiție – art. 6.

În schimb, dreptul de ședere pentru o perioadă mai mare de trei luni se acordă conform art. 7 al. 1 al Directivei 2004/38/CEE dacă cetățenii uniunii care-l valorifică:

a) sunt salariați sau exercită o activitate independentă în statul membru gazdă;

b) au suficiente resurse pentru ei și pentru membrii familiilor lor astfel încât să nu devină o povară pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în perioada de ședere și posedă o asigurare medicală cuprinzătoare, valabilă în statul membru gazdă;

c) sunt înscriși într-o instituție privată sau publică, acreditată sau finanțată de către statul membru gazdă pe baza legislației sau practicilor sale administrative, cu scopul principal de a urma studii, inclusiv de formare profesională;

d) posedă o asigurare cuprinzătoare în statul membru gazdă și asigură autoritatea națională competentă, printr-o declarație sau o altă procedură echivalentă la propria alegere, că posedă suficiente resurse pentru ei înșiși și pentru membrii de familie, astfel încât să nu devină o povară pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă;

e) sunt membri de familie care însoțesc sau se alătură unui cetățean al uniunii care îndeplinește condițiile menționate la literele a, b, c.

Directiva 2004/38/CEE nu mai reține necesitatea eliberării permiselor de rezidență. În schimb art. 8 acordă posibilitatea statelor membre gazdă să ceară cetățenilor uniunii să se înregistreze la autoritățile competente atunci când perioada de ședere depășește 3 luni. Termenul de înregistrare este de cel puțin 3 luni de la data sosirii. Se eliberează imediat un certificat (atestat)⁶ de înregistrare care conține numele și adresa persoanei înregistrate precum și data înregistrării. Nerespectarea cerinței de înregistrare de către persoana respectivă o poate face pe aceasta pasibilă de sancțiuni proporționale și discriminatorii⁷.

Pentru eliberarea unui certificat de înregistrare pot fi solicitate în mod limitativ o serie de documente menționate la al. 3 al art. 8. Documentele doveditoare cerute de autoritățile competente pentru eliberarea unui certificat de înregistrare sau a unui permis de ședere sunt specificate pentru a se evita ca practicile administrative să constituie un obstacol disproporționat în calea exercitării dreptului de ședere de către cetățenii uniunii și membrii familiilor acestora. În acest sens:

⁶ Art. 7 din Directiva 2004/38.

⁷ Andrei Popescu, *Dreptul internațional al muncii*, Editura C.H. Beck, București, 2006, p. 389.

- cetățenii uniunii cărora li se aplică art. 7 al. 1 lit. a trebuie să prezinte o carte de identitate valabilă sau un pașaport valabil, o confirmare de angajare din partea angajatorului sau un certificat de angajare ori o dovadă că sunt persoane care exercită o activitate independentă;

- cetățenii uniunii cărora li se aplică art. 7 al 1 lit. b trebuie să prezinte o carte de identitate valabilă sau un pașaport valabil și să furnizeze dovezi că satisfac condițiile prevăzute în directivă;

- cetățenii uniunii cărora li se aplică art. 7 al 1 lit. c trebuie să prezinte o carte de identitate valabilă sau un pașaport valabil și să furnizeze dovezi privind înscrierea lor într-o instituție acreditată și faptul că posedă o asigurare medicală cuprinzătoare și declarația sau procedura echivalentă menționată în art. 7 al. 1 lit. c. Statele membre nu pot cere ca această declarație să precizeze valoarea resurselor.

Dat fiind faptul că noțiunea de „resurse suficiente”⁸ este de natură să genereze o serie de ambiguități și neclarități, se prevede că statele membre nu pot stabili valoarea acestora, ci trebuie să ia în considerare situația personală a persoanei în cauză. În orice caz, această valoare nu poate fi mai mare decât pragul sub care resortisanții din statul membru gazdă pot beneficia de asistență socială, sau, dacă acest criteriu nu este aplicabil, mai mare decât pensia minimă de asigurări sociale plătită de statul membru gazdă.

De asemenea al. 5 al art. 8 enumeră documentele care pot fi cerute acestora în vederea eliberării certificatului de înregistrare.

Dreptul de ședere al membrilor de familie ai unui cetățean al uniunii care nu sunt resortisanți ai unui stat membru se confirmă în condițiile prevăzute de art. 10 al Directivei 2004/38/CEE prin eliberarea unui document intitulat permis de ședere de membru de familie pentru un cetățean al uniunii.

Acest permis de ședere, care are natura juridică a permiselor de rezidență ce se acordau în temeiul Directivei 68/360/CEE este valabil timp de 5 ani de la data eliberării sau pe perioada prevăzută de ședere a cetățeanului uniunii, dacă această perioadă e mai mică de 5 ani.

Valabilitatea permisului de ședere nu e afectată de absențe temporare care nu depășesc 6 luni pe an sau de absențe de durată mai mare datorată serviciului militar obligatoriu sau de o absență de maxim 12 luni consecutive determinată de motive importante precum sarcina și nașterea, boli grave, formare profesională sau mutare în interes de serviciu în alt stat membru sau într-o țară terță.

Decesul sau plecarea cetățeanului uniunii din statul membru gazdă nu afectează dreptul de ședere al membrilor săi de familie care sunt resortisanți ai unui stat membru.

În ceea ce privește membrii de familie care nu sunt resortisanți ai unui stat membru, aceștia nu-și pierd dreptul de ședere în cazul decesului capului

⁸ Nicolae Voiculescu, *op.cit.*, p. 89.

de familie cu condiția să fi avut reședința în statul membru gazdă în calitate de membru de familie timp de cel puțin un an înainte de decesul cetățeanului uniunii.

Totuși, înainte de a dobândi dreptul de ședere permanentă, dreptul de ședere al persoanelor interesate rămâne supus obligației ca acestea să poată dovedi că sunt salariați sau persoane care exercită o activitate independentă sau că au suficiente resurse pentru ei înșiși și pentru membrii familiilor lor, astfel încât să nu devină o povară pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă în timpul perioadei de ședere și că posedă o asigurare medicală corespunzătoare. Acești membri de familie își mențin dreptul de ședere exclusiv pe baza personală.

De asemenea, plecarea cetățeanului uniunii din statul membru gazdă sau decesul său nu atrage după sine pierderea dreptului de ședere pentru copiii săi sau pentru părintele care are custodia acestor copii, indiferent de naționalitate, în cazul în care copiii își au reședința în statul membru gazdă și sunt înscriși într-o instituție de învățământ pentru a studia acolo, până la terminarea studiilor.

Divorțul, anularea căsătoriei cetățeanului sau încetarea parteneriatului său înregistrat nu afectează dreptul de ședere al membrilor familiei sale, care sunt resortisanți ai unui stat membru.

Membrii familiei unui cetățean al uniunii care nu sunt resortisanți ai unui stat membru nu-și pierd dreptul de ședere în cazul divorțului, anulării căsătoriei cetățeanului sau încetării parteneriatului său înregistrat în condițiile prevăzute la art. 13. al. 2 printre care aceea că durata căsătoriei sau a parteneriatului înregistrat să fi fost de cel puțin 3 ani, ori soțul sau partenerul care nu este resortisant al unui stat membru să aibă custodia copiilor cetățeanului uniunii⁹.

Dreptul la ședere de care se bucură cetățenii Uniunii Europene și membrii familiilor lor subzistă atâta timp cât aceștia nu devin o povară exagerată pentru sistemul de asistență socială al statului membru gazdă.

Totuși, Directiva 2004/38/CEE în art. 14, al. 4 subliniază că o măsură de expulzare nu trebuie să fie consecința automată a faptului că cetățeanul uniunii sau membrii familiei sale au recurs la sistemul de asistență socială al statului membru gazdă.

În orice caz, o măsură de expulzare nu poate fi în nici un caz adoptată împotriva unor cetățeni ai Uniunii Europene sau împotriva membrilor de familie ai acestora, cu excepția situațiilor în care restricționarea dreptului la ședere se face pe temeiul ordinii publice, siguranței publice sau sănătății publice dacă conform art. 14 al. 4:

a) cetățenii uniunii sunt salariați sau persoană care exercită activități independente;

⁹ Andrei Popescu, *Dreptul internațional al muncii*, Editura C.H. Beck, București, 2006, p. 388.

b) cetățenii uniunii au intrat pe teritoriul statului membru gazdă pentru a căuta de lucru. În acest caz, cetățenii uniunii și membrii familiilor acestora nu pot fi expulzați atât timp cât cetățenii uniunii pot furniza dovezi că sunt în căutare de lucru și că au o șansă reală de a fi angajați.

În plus, expirarea cărții de identitate sau a pașaportului pe baza căruia persoana în cauză a intrat în statul membru gazdă și i s-a eliberat un certificat de înregistrare sau un permis de ședere nu constituie un motiv de expulzare din statul membru gazdă – art. 16 al. 2.

Liberul acces la angajare și egalitatea de tratament

Dreptul de a răspunde efectiv la ofertele de muncă făcute este consacrat de Regulamentul nr. 1612/68/CEE. După adoptarea acestui act normativ în toate țările din Uniunea Europeană regimul angajării are două caracteristici:

- în primul rând, recrutare prin grija serviciului public este de acum facultativă. Orice cetățean al unui stat membru și orice angajator ce exercită vreo activitate pe teritoriul unui stat membru pot să-și schimbe cererile și ofertele lor de muncă, să încheie contracte de muncă și să le pună în executare conform legilor în vigoare și fără discriminare;

- în al doilea rând, pentru a obține eliberarea unui permis de rezidență, salariatul va aduce dovada că este beneficiarul unui contract de muncă printr-o declarație de angajare sau un certificat de muncă furnizat de angajator.

Acesta este regimul liberului acces la angajare. Astfel s-a putut afirma că Regulamentul 1612/68/CEE a consacrat existența unei veritabile piețe europene a muncii acordându-se prioritate lucrătorilor comunitari în detrimentul celor proveniți din terțe țări.

Pentru a se mări eficacitatea sa, mecanismul instituit prin Regulamentul nr. 1612/68/CEE a fost perfecționat prin Regulamentul nr. 2434/92/CEE din 27 iulie 1992. Astfel, art. 15 al Regulamentului 1612/68/CEE, așa cum a fost reformulat de Regulamentul nr. 2434/92/CEE obligă serviciile specializate din fiecare stat membru să trimită în mod periodic serviciilor specializate din celelalte state membre, precum și Biroului European de Coordonare¹⁰, informații privind:

a) oferte de locuri de muncă susceptibile să fie ocupate de resortisanții altor state membre;

b) oferte de locuri de muncă adresate statelor membre;

c) cererile de locuri de muncă depuse de persoanele ce au declarat în mod formal că vor să lucreze în alt stat membru;

¹⁰ Conform Deciziei Comisiei 2003/8/CE, biroul European de Coordonare (redenumit Biroul de coordonare EURES) supervizează respectarea dispozițiilor părții a II-a din Regulamentul nr. 1612/68/CEE și ajută rețeaua europeană de servicii de ocupare EURES să-și îndeplinească activitățile.

d) informații, pe regiuni și ramuri de activitate, privind solicitanții de locuri de muncă care s-au declarat în mod efectiv dispuși să ocupe un loc de muncă în altă țară.

De asemenea art. 16 al Regulamentului nr. 2434/92/CEE impune că orice ofertă de locuri de muncă adresată serviciilor de ocupare ale unui stat membru să fie comunicată și analizată de serviciile de ocupare competente ale statelor membre în cauză.

Discriminări de orice fel trebuie să fie eliminate indiferent de sursa acestora: reglementări legale sau clauze ale contractelor colective sau individuale de muncă. Curtea de Justiție a accentuat asupra acestei idei atunci când s-a pronunțat asupra Regulamentului Uniunii Cicliste Internaționale și anume la dispozițiile referitoare la compunerea echipelor de sportivi¹¹. Ea a reiterat cu acest prilej că interdicția discriminărilor bazate pe cetățenie se impune nu numai acțiunii autorităților publice, ci și în aceeași măsură reglementarilor de altă natură referitoare la munca salariată.

Datorită importanței deosebite pe care o are Regulamentul nr. 1612/68 pentru dreptul comunitar al muncii, vom trece în revistă în continuare principalele sale prevederi:

Titlul I, art. 1-6 instituie „libertatea în procesul angajării”. Astfel, orice cetățean al unui stat membru are dreptul să desfășoare o activitate ca persoană angajată pe teritoriul unui stat membru în aceleași condiții ca și cetățenii acelui stat (art. 1).

Un stat membru nu poate discrimina în mod deschis sau voalat pe cetățenii altui stat membru prin limitarea cererilor sau ofertelor de angajare (art. 3(1)) sau prin stabilirea unor proceduri speciale de recrutare sau prin împiedicarea prin orice alte mijloace a recrutării lucrătorilor nerezidenți (art. 3(2)).

De asemenea nu trebuie impuse restricții prin număr sau procentaj cetățenilor străini ce urmează a fi angajați, în nici o activitate și în nici un domeniu (art. 4).

Statele membre trebuie, totodată, să ofere solicitanților străini aceeași asistență în căutarea locurilor de muncă pe care o acordă cetățenilor proprii (art. 5).

Unele state pot, totuși, să impună unele condiții nerezidenților legate de cunoștințele lingvistice cerute de natura postului ce urmează a fi ocupat (art. 3(1)).

Titlul II al Regulamentului nr.1612/68/CEE, art. 7-9 conține dispoziții privind „angajarea și egalitatea de tratament”. Acesta se referă la:

a) Condiții de muncă

Conform art. 7(1), un lucrător care are cetățenia unui stat membru nu poate, pe teritoriul altui stat membru, să fie tratat în mod diferit față de

¹¹ Nicolae Voiculescu, *op.cit.*, p. 91.

lucrătorii aceluși stat pe temeiul cetățeniei cu privire la oricare din condițiile de muncă, și în special în ceea ce privește remunerația, concedierea, ca și în situațiile în care ar fi șomer, reinstalat sau reangajat.

b) Avantajele sociale în legătură cu taxele

Art. 7(2) acordă lucrătorului migrant aceleași avantaje sociale și în domeniul taxelor ca și acelea ale lucrătorilor naționali. Termenul „avantaje sociale”¹² a fost interpretat de Curtea de Justiție a Comunității în cel mai larg sens, acoperind și drepturi care nu erau direct legate de contractul de angajare.

c) Accesul în școlile de pregătire profesională sau în casele de pensionari

Se acorda prin aplicarea dispozițiilor art.7(3) lucrătorilor migranți accesul, în aceleași condiții cu ale lucrătorilor autohtoni, în școlile de pregătire profesională sau în casele de pensionari.

Curtea de justiție¹³ a decis că studiile universitare care pregătesc o calificare pentru o profesie, meserie ori muncă specifică sau conferă o aptitudine specială pentru a exercita o asemenea profesie, meserie sau muncă ce țin de formarea profesională¹⁴.

Noțiunea de formare profesională¹⁵ cuprinde toate formele de învățământ, fără a ține seama de vârsta lucrătorului sau nivelul de formare¹⁶.

d) Drepturi sindicale. Drepturi de reprezentare și management

Conform art. 8, un lucrător migrant are dreptul la tratament egal în ceea ce privește apartenența la sindicate și exercițiul drepturilor derivând din aceasta. El poate fi exclus de la conducerea organismelor guvernate de dreptul public și de la posesia unui oficiu guvernat de drept public”, dar el poate fi ales în organismele reprezentative ale lucrătorilor existente în astfel de întreprinderi¹⁷.

e) Locuință

Un lucrător imigrant se bucură de toate drepturile și beneficiile acordate lucrătorilor naționali în domeniul locuințelor¹⁸, incluzând proprietatea locuinței necesare (art. 9).

Prin dispozițiile incluse în Titlul II al Regulamentului nr.1612/68/CEE și care se adaugă celor din Tratatul CEE (art.7, 48, 52 și 59), se desființează orice discriminare bazată pe cetățenie între lucrătorii statelor membre. Principiul fundamental al nediscriminării se adaugă, deci, celui al libertății de circulație. Prin el se explică, de fapt, întinderea regulii liberului acces la angajare.

¹² Ion Jinga, Andrei Popescu, *Integrarea Europeană - Dicționar de termeni comunitari*, Editura Lumina Lex, București, 2000.

¹³ Hotărârea din 30 mai 1989, în cauza 305/87-Comisia/Grecia, Rec.p. 4461.

¹⁴ Ovidiu Ținca, *op.cit.*, p.74.

¹⁵ Art.150 din Tratatul CE.

¹⁶ Hotărârea din 21 iunie 1988, în cauza 197/86; hotărârea din 27 septembrie 1998, în cauza 263/86, Humbel, Rec. p. 5365.

¹⁷ C.J.C.E., hotărârea din 4 iulie 1991, în cauza 213/90, ASTI, REC. p. 3507.

¹⁸ Art. 39 din Tratatul CEE.

Nediscriminarea, egalitatea completă a cetățenilor uniunii, a făcut obiectul unei bogate activități de interpretare a Curții de Justiție. Astfel, ea privește o activitate profesională oarecare. Ea se aplică tuturor celor care doresc să exercite în uniune o activitate salariată, prestări de servicii sau să se stabilească din rațiuni profesionale.

De asemenea, nediscriminarea privește atât pe cetățenii unui stat membru cât și pe străini. Dacă un cetățean al unui stat a obținut o diplomă într-un alt stat al uniunii și revine în țara sa de origine, lui nu i se poate opune o reglementare națională care n-ar fi opozabilă unui locuitor al unei alte țări a uniunii. Este necesară, în mod evident, o armonizare a valorii și nivelului diplomelor.

În sfârșit, jurisprudența a atenționat asupra cauzelor indirecte de discriminare, care pot fi disimulate de alte condiții ținând, de exemplu, de reședința¹⁹. De aceea, s-a arătat necesitatea îndepărtării oricăror dispoziții, chiar nebazate pe cetățenie, care au ca efect (principal sau exclusiv) îndepărtarea cetățenilor altor state membre.

Titlul III al Regulamentului nr. 1612/68/CEE(art. 10-12) conține dispoziții privind membrii de familie ai lucrătorului migrant.

f) Rezidență

Membrii familiei unui lucrător au dreptul să se instaleze ei înșiși cu lucrătorul migrant (care trebuie să fie cetățean al Uniunii), indiferent de cetățenia lor (art.10 al.1).

Statelor membre li se cere să faciliteze admiterea oricărui membru de familie dacă „el este dependent de lucrător sau trăiește sub același acoperiș în țara de unde vine”²⁰.

Cetățenii uniunii pot fi în anumite perioade neangajați. Înseamnă aceasta că pot fi privați de dreptul de a se deplasa și de a rezida în țările ce constituie Uniunea?

Articolul 48(3)(d) al Tratatului CEE recunoaște dreptul de a rămâne pe teritoriul unui stat după ce un lucrător a fost angajat în acesta.

Regulamentul nr.1251/70/CEE a detaliat conținutul acestui drept. În cuprinsul acestuia se prevede dreptul lucrătorului și al familiei sale de a rămâne permanent²¹ în statul în care el a lucrat în cazul pensionării, incapacității sau, pentru familie, al morții lucrătorului. Sunt incluse, de asemenea, dispoziții speciale pentru lucrătorul „frontalier”²². Membrii familiei lucrătorului vor avea dreptul să rezideze în mod permanent atunci când sunt îndeplinite o serie de condiții.

¹⁹Curtea de Justiție a Comunităților Europene, cazul 13/83, R.Italiana c. Comisie.

²⁰ Nicolae Voiculescu, *op.cit.*, p. 93

²¹ Ovidiu Ținca, *op.cit.*, p. 55.

²² Acela care locuiește într-un stat și lucrează în altul adiacent.

Directiva 2004/38/CEE²³ cuprinde și ea dispoziții referitoare la dreptul de ședere permanentă. Regula generală pe care o introduce pentru cetățenii Uniunii Europene și membrii familiilor lor este aceea conform căreia cetățenii uniunii care și-au avut reședința legală în statul membru gazdă pe o perioadă neîntreruptă de cinci ani au dreptul de ședere permanentă în statul respectiv.

Această dispoziție se aplică și în cazul membrilor de familie care nu sunt resortisanți ai unui stat membru și care și-au avut reședința legală împreună cu cetățeanul uniunii în statul membru gazdă, pe o perioadă neîntreruptă de cinci ani. Continuitatea șederii nu e afectată de:

- a) absențe temporare care nu depășesc un total de 6 luni pe an;
- b) absențe de durată mai lungă datorate serviciului militar obligatoriu;
- c) o absență de maxim 12 luni consecutive determinate de motive importante, precum sarcina sau nașterea, boli grave, studiu sau formare profesională, sau mutare în interes de serviciu în alt stat membru sau într-o țară terță.

Odată dobândit dreptul de ședere permanentă se pierde numai în cazul unei absențe din statul membru gazdă pe o perioadă care depășește 2 ani consecutivi.

Prin excepție, dreptul de ședere permanentă în statul membru gazdă se acordă înaintea încheierii unei perioade neîntrerupte de 5 ani de ședere dacă:

a) salariații sau persoanele care exercită o activitate independentă, în momentul în care încetează să lucreze, au împlinit vârsta prevăzută de legislația statului membru respectiv pentru pensionare pentru limită de vârstă;

b) lucrătorii încetează să exercite o muncă salarizată pentru a se pensiona înainte de limita de vârstă, cu condiția să fi lucrat în statul membru respectiv cel puțin în cele 12 luni precedente și să-și fi avut reședința acolo pe o perioadă neîntreruptă mai mare de 3 ani;

c) salariații sau persoanele care exercită o activitate independentă și au avut reședința în statul membru gazdă timp de cel puțin 2 ani au încetat lucrul din cauza unei incapacități permanente de muncă. Dacă această incapacitate se datorează unui accident sau unei boli profesionale, care îndreptățește persoana respectivă la o indemnizație plătită integral sau parțial de o instituție a statului membru gazdă, nu se mai impune nici o condiție privind durata șederii. Condițiile privind durata șederii și a activităților prevăzute la lit. a) și b) nu se aplică dacă lucrătorul sau persoana care exercită o activitate independentă are un soț/soție sau un partener care este resortisant al statului gazdă sau și-a pierdut naționalitatea statului membru respectiv prin căsătoria cu lucrătorul sau persoana care exercită o activitate independentă.

d) salariații sau persoanele care exercită o activitate independentă și care, după 3 ani de muncă și ședere neîntreruptă în statul gazdă, lucrează ca

²³ Art. 17 al Directivei nr.2004/38/CEE.

angajați sau persoane care exercită o activitate independentă în alt stat membru, dar își păstrează reședința în statul membru gazdă în care se întorc de obicei în fiecare zi sau cel puțin o dată pe săptămână.

În mod extensiv, perioadele de șomaj involuntar, înregistrate corespunzător la oficiul de plasare a forțelor de muncă competent, perioadele în care persoana nu a lucrat din motive independente de voința sa, precum și absențele de la lucru și încetare lucrului din cauza unei boli sau accident se consideră perioade de muncă.

Indiferent de naționalitate, membrii de familie ai unui salariat sau ai unei persoane care exercită o activitate independentă care locuiesc împreună cu acesta pe teritoriul statului membru gazdă au dreptul de ședere permanentă în statul respectiv, dacă lucrătorul salariat sau persoana care exercită o activitate independentă a dobândit dreptul de ședere permanentă în statul respectiv. Totodată aceștia sunt îndreptățiți să se angajeze sau să exercite o activitate independentă în statul respectiv.

De asemenea Directiva nr. 2004/38/CEE²⁴ prevede acordarea dreptului de ședere permanentă membrilor familiilor salariaților sau persoanelor care exercită o activitate independentă și care decedază în timpul perioadei de activitate, dar înainte de a dobândi statutul de rezident permanent în statul membru gazdă. Astfel membrii de familie dobândesc dreptul de ședere permanentă în statul respectiv dacă :

a) în momentul decesului, salariatul sau persoane care au exercitat o activitate independentă își avuseseră reședința pe teritoriul statului membru respectiv timp de 2 ani neîntrerupți;

b) decesul a fost urmarea unui accident de muncă sau a unei boli profesionale;

c) soțul/soția care a supraviețuit și-a pierdut naționalitatea statului respectiv prin căsătoria cu salariatul sau persoana care a exercitat o activitate independentă.

Din punct de vedere administrativ, statele membre urmează să elibereze, la cerere cetățenilor uniunii îndreptățiți la ședere permanentă, un document care să ateste șederea permanentă. În schimb, pentru membrii de familie care nu sunt resortisanți ai unui stat membru, dar sunt îndreptățiți la ședere permanentă, se eliberează un permis de ședere permanentă, care se reînnoiește automat la fiecare 10 ani²⁵.

Toți cei care în temeiul Directivei nr. 2004/38/CEE își au reședința pe teritoriul unui stat membru gazdă beneficiază de tratament egal cu cel al resortisanților statului respectiv. Totuși, nu există obligația statului gazdă de a acorda dreptul la asistență socială în timpul primelor 3 luni de ședere și nici

²⁴ Art. 17 paragraful 1 alin. 4 din Directiva nr. 2004/38/CEE.

²⁵ Art. 24 paragraful 1 din Directiva nr. 2004/38/CEE.

nu este obligat ca, înainte de dobândirea dreptului de ședere permanentă, să acorde ajutoare pentru studii, inclusiv pentru formare profesională, constând în burse studentești sau credite studentești unor persoane altele decât lucrătorii, persoanele care exercită o activitate independentă, persoanele care își mențin acest statut și membrilor familiilor acestora.

Astfel reglementat dreptul de ședere permanentă, are menirea de a întări sentimentul cetățeniei în cadrul Uniunii Europene și este perceput ca un element cheie în promovarea coeziunii sociale, care reprezintă de altfel unul dintre obiectivele fundamentale ale uniunii. Directiva nr. 2004/38/CEE nu prevede în mod expres abrogarea Regulamentului nr. 1251/70/CEE. Ca atare cele 2 acte comunitare urmează a fi avute în vedere în mod corelativ.

Angajarea în administrația publică

Potrivit Tratatului CEE, statele membre pot refuza sau restrânge accesul la locurile de muncă din domeniul administrației publice pe temeiul cetățeniei lucrătorului.

Datorită gradului mare de generalitate al acestei prevederi, Curtea de Justiție a fost nevoită să se pronunțe în mai multe rânduri asupra sa.

Astfel, în cazul Sotgiu (nr.152/73)²⁶ s-a arătat că excepția prevăzută în art. 48(4) nu se aplică tuturor locurilor de muncă din administrația publică. Ea se aplică numai anumitor activități, aflate în legătură cu exercițiul autorității de stat. În viziunea curții, activitățile respective trebuie să implice în mod necesar participarea la exercițiul drepturilor conferite de dreptul public și să se refere la activități ce vizează salvagardarea intereselor generale ale statului. Mai mult, excepția se aplică numai condițiilor privind accesul în domeniul respectiv. Ea nu permite existența unor condiții discriminatorii în angajare odată ce lucrătorului i s-a acceptat accesul la locul de muncă respectiv.

Clarificări în interpretarea textului amintit au fost aduse cu ocazia dezbaterilor prilejuite de cazul Comisiei c. Belgia (nr.149/79). Conceptul de administrație publică este, conform Curții, un concept comunitar. El se aplică numai exercițiului autorității oficiale și are în vedere numai lucrătorii și funcțiile care urmăresc apărarea intereselor generale ale statului.

În aplicarea acestui criteriu, derogarea prevăzută de art. 48(4) al Tratatului CEE va fi de uz limitat aplicându-se, deci, posturilor care solicită din partea persoanelor care le ocupă o loialitate specială către stat, cum sunt funcțiile judecătorești, eșaloanele superioare ale administrației de stat, forțele armate și poliția.

Acest articol trebuie să fie analizat împreună cu art.55 al Tratatului CEE care prevede că libertatea de stabilire permisă de dreptul comunitar nu se va aplica activităților care au legătură, chiar și ocazional, cu exercițiul autorității de stat.

²⁶ A se vedea pentru mai multe detalii Nicolae Voiculescu, *op.cit.*, p. 97.

Având în vedere practica răspândită printre statele membre de a exclude pe cei ce nu-i sunt cetățeni de la un număr mare de profesii în administrația de stat, Comisia Europeană a publicat în 1988 o notă prin care a propus anumite sectoare de angajare ce urmează a fi considerate „suficient de îndepărtate de activitățile specifice sferei publice astfel cum le-a definit Curtea Europeană și care nu ar putea fi acoperite decât în cazuri rare de excepția din art. 48(4)”. Acestea cuprind:

- serviciile privind îngrijirea sănătății publice;
- predarea în instituțiile de învățământ ale statului;
- cercetarea în domenii nemilitare;
- organisme publice responsabile cu prestarea serviciilor comerciale.

Trebuie totuși subliniat că prin dispozițiile privind cetățenia comunitară introduse prin Tratatul de la Maastricht-1992 și dezvoltate prin Tratatul de la Amsterdam-1997, nu puțini teoreticieni și practicieni ai dreptului consideră excepția prevăzută la art.48(4), ca expresie a unei concepții mai tradiționale privind noțiunea de loialitate față de stat, se va diminua ca importanță²⁷. Și aceasta pentru că se consideră că există o contradicție între art.48(4) și derularea unui proces tot mai complex de integrare europeană.

Securitate socială

În scopul încurajării exercitării dreptului la liberă circulație, naționalii comunității care sunt lucrători migranți trebuie să nu sufere nici un fel de dezavantaje și discriminării în beneficierea de drepturi de securitate socială.

Regulamentul nr. 1408/71/CEE stabilește reguli comune care urmăresc ca aplicarea diferitelor sisteme naționale de securitate socială să nu producă discriminări împotriva persoanelor care își exercită dreptul de liberă circulație. Legislația Comunitară nu a urmărit niciodată armonizarea în domeniul securității sociale, Statele Membre având deplina competență în ceea ce privește organizarea sistemelor naționale de securitate socială.

Ca regulă generală, prestațiile de securitate socială sunt plătite beneficiarilor de către Statul Membru de rezidență. Excepție de la această regulă fac numai unele prestații speciale necontributive. Aceste prestații sunt plătite numai în Statele Membre care asigură aceste prestații. Deci, aceste prestații nu pot fi exportate, dar un cetățean al Uniunii Europene migrant este îndreptățit la prestații acordate de către Statul Membru gazdă. Pentru a putea să îndeplinească condiția de neexportabilitate, o prestație trebuie să fie specială și necontributivă. Curtea Europeană de Justiție definește o prestație ca fiind specială numai în situația în care este în strânsă legătură cu mediul social din respectivul Stat Membru (ex. prestații destinate prevenirii sărăciei sau îngrijirii persoanelor cu nevoi speciale).

²⁷ Nicolae Voiculescu, *op.cit.*, p. 97.

Regulamentul nr.1408/71/CEE stabilește, de asemenea, condițiile în care persoanele care se deplasează în cadrul comunității pot avea acces la îngrijire medicală. În funcție de statutul personal și/sau de tipul de ședere pe teritoriul unui Stat Membru (scurtă/lungă durată, permanentă etc.) cetățenii Uniunii Europe sunt îndreptățiți la îngrijire medicală imediată, la îngrijire medicală care devine necesară sau la orice tip de prestații de boală în natură pe teritoriul unui Stat Membru, altul decât cel în care are asigurarea medicală, ca și cum el ar fi asigurat în Statul Membru în care se află, dar pe cheltuiala instituției la care este asigurat. În cazul persoanelor care doresc să se deplaseze în alt Stat Membru pentru a beneficia de un tratament medical specific, costul acestuia va fi acoperit, în baza sistemului de coordonare stabilit de către prevederile Regulamentului nr.1408/71/CEE, de către Statul Membru în care acestea sunt asigurate, dacă vor obține în prealabil o autorizație în acest sens. Totuși, Curtea Europeană de Justiție a stabilit, luând în considerare alte drepturi fundamentale, cum ar fi dreptul la libera circulație a produselor și serviciilor, faptul că obținerea acestei autorizații prealabile, în cazul în care nu este justificată, poate fi considerată ca o încălcare a acestor drepturi fundamentale. Ca urmare, în anumite situații specifice, pacienți pot solicita rambursarea costului serviciilor medicale de care au beneficiat în alt Stat Membru, chiar și în absența autorizației prealabile²⁸.

În concluzie, identificarea Statului Membru a cărui legislație în domeniul securității sociale se aplică în fiecare caz se determină prin luarea în considerație a două principii de bază, și anume: o persoană poate face obiectul legislației unui singur Stat Membru la un moment dat și de obicei i se aplică legislația Statului Membru în care este ocupat sau desfășoară o activitate în calitate de lucrător independent.

Datorită complexității acestui regulament, aplicarea sa este dificilă. Din acest considerent, în momentul de față, se urmărește revizuirea acestuia.

Restricții ale dreptului de intrare și dreptului de ședere aplicabile lucrătorilor

Tratatul CEE prevede posibilitatea limitării liberei circulații a lucrătorilor. Astfel se precizează că aceasta „implică dreptul sub rezerva limitărilor justificate de rațiuni de ordine publică, securitate publică și sănătate publică, de a răspunde la oferte de muncă efectiv făcute”.

Art. 56 prevede că „prescripțiile referitoare la libertatea de stabilire nu prejudiciază aplicabilitatea dispozițiilor legislative regulamentare și administrative prevăzând un regim special pentru cetățenii străini și justificat de rațiuni de ordine publică, securitate publică și sănătate publică”.

Directiva nr.2004/38/CEE are în această materie un scop dublu. Pe de o parte stabilește principiile pe baza cărora un stat poate refuza intrarea sau rezidența aceluia care, în alte condiții, ar fi eligibili, pe temeiul ordinii

²⁸ Andrei Popescu, *Dreptul internațional al muncii*, Editura C.H. Beck, București, 2006, p. 223.

publice, securității publice sau sănătății publice. În al doilea rând, ea stabilește o serie de garanții procedurale care trebuie să fie respectate de autoritățile competente atunci când se pune problema excluderii unor străini pe baza unuia din motivele amintite.

Această directivă pornește de la ideea conform căreia expulzarea cetățenilor Uniunii și a membrilor familiilor lor din motive de ordine publică sau securitate publică este o măsură care poate afecta grav persoane care, folosindu-se de drepturile și libertățile conferite de Tratat, s-au integrat în mod real în statul membru gazdă. Domeniul de aplicare al unor asemenea măsuri ar trebui prin urmare să fie limitat, în conformitate cu principiul proporționalității, evocat de jurisprudență, pentru a se ține seama de gradul de integrare al persoanelor în cauză, durata șederii acestora în statul membru gazdă, vârsta, starea de sănătate, situația lor familială și economică, precum și legăturile cu țara de origine.

Tot prin această directivă sunt stabilite anumite circumstanțe în care măsurile luate pe temeiul ordinii publice sau securității publice nu vor putea fi justificate:

- a) ele nu pot fi invocate pentru a sluji unor scopuri economice;
- b) măsurile luate din motive de ordine publică sau securitate publică respectă proporționalității și se bazează exclusiv pe conduita personală a individului în cauză. Dar așa cum a arătat Curtea de Justiție în soluționarea unui caz, acest comportament nu e neapărat nevoie să fie ilegal pentru a justifica excluderea străinilor, atât timp cât statul a arătat explicit că el consideră activitățile respective ca fiind „social dăunătoare” și a luat măsuri administrative pentru a le neutraliza;
- c) condamnările penale anterioare nu constituie motive în sine pentru luarea unor asemenea măsuri;
- d) nu se poate lua o decizie de expulzare împotriva unui cetățean al Uniunii, cu excepția cazului în care decizia se bazează pe motive imperative de securitate publică, definite de statele membre, dacă acesta:
 - și-a avut reședința în statul membru gazdă în cei 10 ani anteriori sau;
 - este minor, cu excepția cazului în care expulzarea este în interesul copilului, conform Convenției Națiunilor Unite pentru Drepturile Copilului²⁹.

În ceea ce privește restricția bazată pe sănătatea publică, singurele boli care justifică măsuri de restricționare a liberei circulații sunt bolile cu potențial epidemic, conform definiției date de Organizația Mondială a Sănătății, precum și alte boli infecțioase sau boli parazitare contagioase, dacă acestea fac obiectul unor dispoziții de protecție ce se aplică resortisanților din

²⁹ Adoptată la 20 noiembrie 1989, și ratificată de România prin Legea nr. 18/1990, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 314 din 13 iunie 2001.

statul membru gazdă. În plus bolile ce se declanșează după o perioadă de 3 luni de la data sosirii nu constituie motive de expulzare de pe teritoriul statului respectiv.

Directiva Uniunii Europene privind serviciile de pe piața internă, așa-numita Directiva Bolkestein, are în vedere transformarea Europei într-o zonă economică specială. Prin publicarea, în ianuarie 2004, a propunerii de directivă privind serviciile pe piața internă, Comisia Europeană a lansat cel mai radical și complet atac împotriva nivelului de trai din Uniunea Europeană, consideră sindicatele europene. Propunerea a venit din partea Direcției Generale a Pieței Interne, Fiscalitate și Uniune Vamală condusă la acea vreme de comisarul Frits Bolkestein, și vizează toate serviciile. Singurele servicii excluse sunt cele furnizate de stat în vederea îndeplinirii obligațiilor sociale, culturale, educative și juridice în cazurile în care nu există „remunerație”. Odată adoptată directiva, companiile de servicii din Uniunea Europeană vor trebui să se supună numai normelor țării de origine și nu li se va permite să impună restricții sau reguli de nici un fel.

Din momentul lansării proiectului dezbaterile pe marginea acestuia au fost extrem de aprinse. Directiva a fost criticată de mai multe state care se tem de subminarea drepturilor muncitorilor și de competiția ieftină, din țările devenite membre ale uniunii în urmă cu un an sau din cele care urmează să adere în 2007.

Conform lui Frits Bolkenstein, fost comisar european pentru piața internă, impozite și uniune vamală, scopul directivei sale este de a stabili un cadru legal pentru a facilita libertatea de mișcare a furnizorilor de servicii între statele membre ale Uniunii Europene. Propunerea Bolkenstein încearcă să înlăture toate barierele din calea libertății de mișcare a serviciilor.

Criticii directivei Bolkenstein susțin că dacă va fi adoptată, această directivă va duce la comercializarea tuturor serviciilor în interiorul Uniunii, inclusiv în cadrul sectoarelor esențiale, cum ar fi serviciile sociale, educația și sănătatea.

Soarta directivei Bolkenstein privind libertatea de mișcare a serviciilor în interiorul Uniunii Europene a stat în mâinile Comisiei Europene și ale Parlamentului European, care a analizat aproape doi ani această directivă aprig contestată.

Oponenții directivei Bolkenstein susțineau că aceasta va avea efecte negative în primul rând datorită faptului că tratează toate serviciile în mod identic, indiferent dacă era vorba de servicii de interes general sau nu. În principal, directiva Bolkenstein nu conținea prevederi speciale în ceea ce privește sănătatea, garantarea accesului la servicii pentru toate categoriile sociale. Conform directivei în discuție serviciile medicale, cultura și educația erau considerate servicii economice și competitive, identice cu repararea automobilelor.

Directiva Bolkenstein propunea un controversat „principiu al țării de origine” care afirma că: „Statele membre ale uniunii trebuie să se asigure că ofertanții de servicii sunt supuși doar prevederilor valabile în statul de origine al respectivului stat membru”. Sensul acestui articol era acela că respectivul ofertant de servicii se supune doar legilor țării din care provine. Criticii directivei Bolkenstein susțin că „principiul țării de origine” favorizează pe cel care oferă servicii. Diferitele firme își pot înființa filiale în statele cu reglementări liberale pentru a activa mai apoi în statele membre cu o legislație restrictivă, evitând astfel aceste restricții.

Criticii directivei Bolkenstein susțineau că pentru a se evita relocarea firmelor, statele membre vor demara o cursă a slăbirii diverselor restricții - demontând astfel sistemele de protecție socială a propriilor cetățeni. Mai mult, directiva Bolkenstein va avea efecte directe asupra pieței mânăii de lucru.

Statele care vor găzdui ofertanți de servicii din alte țări nu vor putea să îi facă pe aceștia să se supună propriei legislații.

Totuși negocierile dintre adepții doctrinei liberale care stau la baza acestei directive și contestatarii acesteia ce au o sorginte socială, au dus la un proiect de compromis ce s-a materializat în adoptarea acestei directive ce vizează prestarea serviciilor în Uniunea Europeană, renunțându-se în acest sens „la nodul gordian al acestei directive” și anume „principiul țării de origine”. S-a recunoscut însă dreptul fiecărui guvern al statelor membre ale uniunii, de a impune măsuri legislative care să reglementeze modalitățile de prestare a serviciilor pe teritoriul său cu respectarea dispozițiilor comunitare regăsite în Tratatul CEE și celelalte acte normative comunitare.

ASPECTE SOCIO-JURIDICE PRIVIND INTERVENȚIA LA INUNDAȚIILE PRODUSE ÎN ROMÂNIA, ÎN ULTIMII DOI ANI

Gl.bg.drd. Constantin ZAMFIR

The goal of the risk management in the case of water flows is to prevent the worst effects and to diminish the impact over people and goods.

Una dintre cele mai nedorite tendințe ale epocii contemporane este creșterea frecvenței, intensității și a consecințelor hazardurilor naturale și antropice. Prejudiciile economice provocate de toate tipurile de hazarduri au fost evaluate în anii 1950 și 1990 la 4 și corespunzător 40 miliarde dolari SUA anual. Peste 80% din aceste pierderi se datorează hazardurilor determinate de climă și apă, adică de furtuni, inundații, secete etc. În perioada anilor 1992-2001 numai hazardurile determinate de vreme, climă și apă au generat peste 622 000 de victime și au avut influență asupra existenței a două miliarde de oameni, de asemenea, au lăsat milioane de oameni fără adăpost, au adus boli, sărăcie și multe suferințe. Numărul acestor fenomene crește. Conform cercetărilor efectuate, numărul hazardurilor hidrometeorologice în ultimii 30 de ani s-a mărit de trei ori. Hazardurile naturale constituie manifestări extreme ale unor fenomene naturale, cum ar fi cutremurele, furtunile, inundațiile, alunecările de teren, secetele, care au o influență directă asupra vieții fiecărei persoane, asupra societății și a mediului înconjurător în ansamblu. În cazurile în care hazardurile creează distrugerii de amploare și pierderi de vieți omenești, ele sînt denumite dezastre sau catastrofe naturale.

Frecvența și intensitatea hazardurilor naturale relevă că oricine poate deveni jertfă, și pentru că ele nu pot fi stopate, combătute, dirijate, varianta optimă este aceea a prezicerii lor cât mai exacte, pentru a se diminua efectele prin măsurile de prevenire ce se adoptă. Este foarte important de a conștientiza, la nivel internațional, necesitatea unei cooperări efective și operative în diminuarea cu succes a consecințelor hazardurilor naturale. Ziua Mondială pentru Reducerea Dezastrelor, celebrată în a doua zi de miercuri a lunii octombrie, în conformitate cu Rezoluția 44/1989 a Organizației Națiunilor Unite, recunoaște în același timp vulnerabilitatea și unirea oamenilor în fața hazardurilor.

La nivel mondial Organizația Meteorologică Mondială reprezintă una dintre instituțiile de bază responsabile de diminuarea și atenuarea consecințelor hazardurilor naturale. Dintre obiectivele actuale ale acestei organizații dorim să enumerăm câteva care au o legătură indisolubilă cu inundațiile:

- cooperarea centrelor regionale de predicție a fenomenelor hidrometeorologice de risc cu serviciile hidrometeorologice naționale în prevenirea timpurie a hazardurilor naturale în regiune;
- schimbul liber de informații dintre serviciile hidrometeorologice naționale și partenerii OMM pentru predicții timpurii ale fenomenelor hidrometeorologice de risc;
- implementarea Programului ONU privind atenuarea impactului hazardurilor naturale;
- aplicarea tehnologiilor noi și extinderea cercetărilor științifice în prognozarea timpurie a calamităților naturale și fenomenelor de risc.

Semnarea de către România, în 1994, a documentelor de aderare la Programul NATO “Parteneriat pentru Pace” (PfP) a constituit o nouă etapă în abordarea problemelor legate de protejarea populației și în cazul altor pericole cum ar fi cele determinate de producerea unor dezastre naturale sau accidente tehnologice majore. În cadrul NATO, Înaltul Comitet pentru Planificarea Urgențelor Civile (SCEPC) reprezintă cel mai înalt organism consultativ de orientare pentru planificare în situații de urgență și probleme legate de ajutorul în caz de dezastre majore, în vederea utilizării eficiente a resurselor materiale și umane, la nivelul țărilor membre și a celor aliate.

Problematica gestionării riscului de inundații.

Să învățăm să conviețuim cu apa

Inundațiile reprezintă hazardul cel mai larg răspândit pe Terra, cu numeroase pierderi de vieți omenești și cu pagube materiale de proporții. Anual pe glob se înregistrează peste 20 000 de victime, 100 de milioane de oameni fiind afectați, în diferită măsură, de consecințele acestor fenomene. Inundațiile sunt procese de scurgere și revărsare a apei din albiile râurilor în lunci, unde ocupă suprafețe întinse, utilizate de om pentru agricultură, habitat, căi de comunicație etc. Inundațiile se datorează pătrunderii în albiile a unor cantități mari de apă provenită din ploi, din topirea bruscă a zăpezii și a ghețarilor montani, precum și din pânzele subterane de apă. Despăduririle favorizează scurgerea rapidă a apei pe versanți și provoacă inundații puternice. Uneori pe văi se înregistrează inundații catastrofale, în urma ruperii unor baraje naturale sau construite de om. Aluviunile transportate în timpul viiturilor puternice reprezintă o amenințare gravă pentru om, acoperind culturile agricole, căile de comunicație și uneori chiar diferite localități.

Viiturile și inundațiile au un impact accentuat asupra rețelei de așezări, căilor de comunicație și terenurilor din lungul celor 4000 de râuri din România. Statistic, terenurile inundabile însumează o suprafață de 3,5 milioane hectare, arealele cele mai întinse fiind situate în lungul Dunării și al râurilor principale din Câmpia Română – Siret, Buzău, Ialomița, Argeș, Olt, Jiu, dar și din Câmpia Banato-Crișană – Someș, Crișuri, Mureș. În spațiul montan și deluros, unde albiile râurilor au pantă accentuată – 100 - 200 m/km – și lunci înguste, viiturile sunt însoțite de procese intense de eroziune a malurilor determinând alunecări de teren care pot afecta văile.

Activitățile antropice reprezintă principalul factor care duce la modificarea propagării undelor de viitură. Despăduririle din diferite sectoare ale Carpaților au determinat o mărire a vitezei de scurgere, intensificarea proceselor de eroziune, transport și depunere a aluviunilor, precum și supraînălțarea albiilor din câmpii, măbind astfel riscul revărsărilor. În lungul Dunării și al râurilor principale au fost realizate îndiguiri și baraje care s-au dovedit insuficiente și, în unele cazuri, ineficiente.

Practica mondială a demonstrat că apariția inundațiilor nu poate fi evitată, însă ele pot fi gestionate, iar efectele lor pot fi reduse printr-un proces sistematic care conduce la un șir de măsuri și acțiuni menite să contribuie la diminuarea riscului asociat acestor fenomene. Managementul inundațiilor este ușurat de faptul că locul lor de manifestare este predictibil și adesea este posibilă o avertizare prealabilă, iar în mod obișnuit este posibil să se precizeze și cine și ce va fi afectat de inundații. Riscul la inundații este caracterizat prin natura și probabilitatea lor de producere, gradul de expunere al receptorilor (numărul populației și al bunurilor), susceptibilitatea la inundații a receptorilor și valoarea acestora, rezultând implicit că pentru reducerea riscului trebuie acționat asupra acestor caracteristici ale sale.

Problema esențială în managementul riscului la inundații este aceea a *riscului acceptabil*, știut fiind că nu există o protecție totală împotriva inundațiilor (risc zero), după cum nu există nici un consens asupra riscului acceptabil. În consecință, *riscul acceptabil* trebuie să fie rezultatul unui echilibru între riscul și beneficiile atribuite unei activități ca urmare a reducerii riscului la inundații sau a unei reglementări guvernamentale. Diminuarea pagubelor și a pierderilor de vieți omenești ca urmare a inundațiilor nu depinde numai de acțiunile de răspuns întreprinse în timpul inundațiilor, acțiuni abordate uneori separat, sub denumirea de *managementul situațiilor de urgență*. Diminuarea consecințelor inundațiilor este rezultatul unei combinații ample, dintre măsurile și acțiunile premergătoare producerii fenomenului, cele de management din timpul desfășurării inundațiilor și cele întreprinse post inundații (de reconstrucție și învățăminte deprinse ca urmare a producerii fenomenului). Ca urmare, la nivel mondial se utilizează noțiunea mai

completă de *management al inundațiilor* care include atât *managementul riscului* la inundații, cât și *managementul situațiilor* de urgență generate de inundații.

Pentru ca eforturile guvernului, ale autorităților și agențiilor competente, ale comunității, să fie coordonate și să aibă ca efect o comunitate pregătită să facă față fenomenului de inundații, gestionarea inundațiilor trebuie abordată într-o manieră integrată.

Managementul inundațiilor

Gestionarea riscului la inundații are ca scop reducerea probabilității și/sau a impactului potențial al inundațiilor. Distingem trei etape principale în activitățile de apărare la inundații, fiecare caracterizată prin măsuri specifice.

Etapa premergătoare unei inundații este caracterizată prin măsuri de prevenire și minimizare a riscului producerii inundațiilor precum și prin realizarea unor lucrări hidrotehnice care să permită ținerea sub control a fenomenului, atunci când acesta se produce. La aceste măsuri se pot adăuga măsuri nestructurale, de natura ameliorării cadrului instituțional, având același scop de a crește eficiența gestionării riscului la inundații. Un factor important trebuie să-l joace educația și instruirea populației, a autorităților locale, pentru a fi pregătite în astfel de situații. Asigurarea din timp a unor stocuri de materiale și utilaje cu care să se poată interveni operativ în timp real în cazul producerii de inundații, este deosebit de importantă.

A doua etapă este o **etapă operațională**, de intervenție în momentul producerii inundațiilor. În sistemele de management de mediu, în etapa implementării acestuia, o subetapă importantă este legată de capacitatea de răspuns în situații de urgență, capacitate care poate fi asigurată prin planificarea din timp a intervențiilor necesare, cunoașterea sarcinilor ce revin în astfel de situații tuturor instituțiilor implicate, corelarea acțiunilor acestora și însușirea prin exercițiu a procedurilor de intervenție, prin participarea la simularea unor astfel de inundații. Un rol deosebit îl joacă în această etapă, pentru reducerea numărului victimelor și diminuarea pagubelor, existența unui sistem informațional și de alarmare bine pus la punct, prin care populația să fie informată din timp în vederea evacuării din zonele care sunt în pericol de a fi inundate. Evacuarea trebuie să se facă în zone mai înalte, stabilite din timp, cunoscute de fiecare om.

Cea de-a treia etapă, posteveniment, este legată de înlăturarea urmărilor inundațiilor, activități de reconstrucție a lucrărilor hidrotehnice distruse, asigurarea refacerii locuințelor, a apei potabile, a hranei și a medicamentelor pentru populația afectată. Foarte importante sunt analiza și îmbunătățirea continuă a sistemului de apărare la inundații pe baza învățămintelor trase.

Din păcate, oamenii și autoritățile privesc cu superficialitate aceste elemente prezentate mai sus, aproape imediat după ce inundațiile au trecut.

Poate această atitudine este indusă chiar de modul în care inundațiile se produc și sunt percepute. Dacă în timpul fenomenului oamenii sunt puternic impresionati și înspăimântați, mai ales dacă acesta se produce noaptea, imediat ce apele se retrag și soarele strălucește din nou pe cer, natura reînvie rapid, iar oamenii uită necazurile prin care au trecut, mai ales cei ce nu au fost direct afectați.

Dacă în timpul inundațiilor factorii de decizie sunt gata să facă parcă totul pentru prevenirea inundațiilor viitoare, la scurt timp după trecerea acestora prioritățile legate de prevenirea inundațiilor trec undeva spre coada listei.

Trebuie să precizăm că, la momentul actual, gestionarea riscurilor la dezastre face chiar obiectul de parteneriat public-privat. Astfel, Centrul pentru Managementul Conflictelor din cadrul Institutului de Cercetări Sociale al Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca și firma Ulysses Consulting din Cluj-Napoca, firmă specializată în managementul crizelor și conflictelor (partener al Primăriei Cluj-Napoca), în cooperare cu Comandamentul Corpului 4 Armata Teritorial "Mareșal Constantin Prezan", Cluj-Napoca, au lansat un proiect pentru tema de cercetare "Managementul crizelor provocate de dezastre" cu scopul de a construi un model operațional de management de criză care să ofere posibilitatea coordonării eforturilor celor patru actori majori (factori de decizie politici, administrația publică, forțele de intervenție și ONG-urile specializate) în vederea obținerii unui răspuns eficient și rapid în caz de criză provocată de dezastre naturale. Într-o abordare comprehensivă, principalele activități ale managementului inundațiilor constau din:

a. activități preventive (de prevenire, de protecție și de pregătire)

Aceste acțiuni sunt concentrate spre prevenirea/diminuarea pagubelor potențiale generate de inundații în:

- evitarea construcției de locuințe și de obiective sociale, culturale și/sau economice în zonele potențial inundabile, cu prezentarea în documentațiile de urbanism a datelor privind efectele inundațiilor anterioare;
- adaptarea dezvoltărilor viitoare la condițiile de risc la inundații;
- promovarea unor practici adecvate de utilizare a terenurilor și a terenurilor agricole și silvice;
- realizarea de măsuri structurale de protecție, inclusiv în zona podurilor și podețelor;
- realizarea de măsuri nestructurale (controlul utilizării albiilor minore, elaborarea planurilor bazinale de reducere a riscului la inundații și a programelor de măsuri; introducerea sistemelor de asigurări etc.);
- identificarea de detaliu, delimitarea geografică a zonelor de risc natural la inundații de pe teritoriul unității administrativ-teritoriale, înscrierea acestor zone în planurile de urbanism general și prevederea în regulamentele

de urbanism a măsurilor specifice privind prevenirea și atenuarea riscului la inundații, realizarea construcțiilor și utilizarea terenurilor; implementarea sistemelor de prognoză, avertizare și alarmare pentru cazuri de inundații;

- întreținerea infrastructurilor existente de protecție împotriva inundațiilor și a albiilor cursurilor de apă; execuția lucrărilor de protecție împotriva afluirilor albiilor râurilor în zona podurilor și podețelor existente;

- comunicarea cu populația și educarea ei în privința riscului la inundații și a modului ei de a acționa în situații de urgență.

b. activități de management operativ (managementul situațiilor de urgență) ce se întreprind în timpul desfășurării fenomenului de inundații:

- detectarea posibilității formării viiturilor și a inundațiilor probabile;
- prognozarea evoluției și propagării viiturilor în lungul cursurilor de apă;
- avertizarea autorităților și a populației asupra întinderii, severității și a timpului de apariție a inundațiilor; organizarea și acțiuni de răspuns ale autorităților și ale populației pentru situații de urgență;

- asigurarea de resurse (materiale, financiare, umane) pentru intervenția operativă. Trebuie să precizăm că pe timpul activităților de intervenție la inundații personalul serviciilor pentru situații de urgență, investit cu exercițiul autorității publice, beneficiază de o serie de drepturi cu caracter special, care în condiții de normalitate ar restrânge libertățile fundamentale ale persoanelor și ar afecta inviolabilitatea proprietății acestora, cum ar fi:

- să dispună restrângerea utilizării clădirilor incendiate, avariate ori amenințate, inclusiv evacuarea persoanelor și animalelor din acestea, precum și a folosirii terenurilor din vecinătatea imobilelor respective;
- să dispună demolarea totală sau parțială a construcțiilor afectate grav, precum și a celor vecine, dacă există pericol de agravare a consecințelor unor situații de urgență;
- să se deplaseze cu autospecialele și mijloacele tehnice din dotare la locul intervenției pe terenuri, indiferent de forma de proprietate, dacă cerințele de operativitate și de lucru impun aceasta;
- să intre, în condițiile prevăzute de lege, pentru îndeplinirea atribuțiilor specifice, în locuințele persoanelor fizice, la solicitarea sau cu consimțământul acestora, în condițiile prevăzute de lege. În cazul în care se impune înlăturarea unor factori de risc, care prin iminența amenințării lor pot declanșa o situație de urgență, consimțământul nu este necesar.

- activarea instituțiilor operaționale, mobilizarea resurselor etc.

c. activități ce se întreprind după trecerea fenomenului de inundații:

- ajutorarea pentru satisfacerea necesităților imediate ale populației afectate de dezastru și revenirea la viața normală;
- reconstrucția clădirilor avariate, a infrastructurilor și a celor din sistemul de protecție împotriva inundațiilor;
- revizuirea activităților de management al inundațiilor în vederea îmbunătățirii procesului de planificare a intervenției pentru a face față unor evenimente viitoare în zona afectată, precum și în alte zone.

Un bun management al riscului la inundații este rezultatul unor activități intersectoriale, interdisciplinare care cuprind managementul apelor, amenajarea teritoriului și dezvoltarea urbană, protecția naturii, dezvoltarea agricolă și silvică, protecția infrastructurii de transport, protecția construcțiilor și protecția zonelor turistice, protecția comunitară și individuală, fiecărui sector revenindu-i atribuții în realizarea unor activități specifice. Actorii implicați în managementul riscului la inundații au atribuții și responsabilități stabilite prin legi specifice sectorului de activitate.

În cadrul etapelor de gestionare a situațiilor de urgență determinate de inundații se regăsesc activități ce au în mod direct implicații sociale, cum sunt:

a) în cadrul acțiunilor și măsurilor cu caracter preventiv / predezastru:

- desfășurarea unor activități de pregătire a comunităților locale pentru a face față eventualelor inundații;
- dispunerea măsurilor pentru punerea în aplicare, în regim de urgență, a procedurilor de avertizare a populației.

b) în cadrul acțiunilor desfășurate pe timpul manifestării situațiilor de urgență:

- concentrarea eforturilor pentru evacuarea în siguranță a populației amenințate de creșterea nivelului apelor;
- participarea sau punerea la dispoziție a mijloacelor tehnice necesare efectuării transporturilor de persoane, alimente și materiale în zonele afectate de inundații și alunecări de teren.

c) în cadrul acțiunilor post-eveniment, acțiuni desfășurate în scopul revenirii la starea de normalitate a comunităților locale:

- evacuarea persoanelor și a bunurilor acestora din locuințele distruse, în pericol de prăbușire sau grav avariate, care nu mai prezentau siguranță pentru locuit;
- asigurarea spațiilor de cazare pentru populația sinistrată;
- asigurarea alimentelor de primă necesitate, a apei potabile și menajere pentru populația sinistrată și pentru colectivitățile de animale;
- crearea condițiilor necesare pentru prepararea hranei și servirii acesteia către persoanele evacuate;

- vaccinarea populației din zonele afectate pentru prevenirea îmbolnăvirilor și asigurarea asistenței medicale de specialitate în toate localitățile;
- supravegherea stării de sănătate a animalelor, îndeosebi a celor care au fost evacuate din localitățile inundate, aplicarea măsurilor de profilaxie generală și specifică;
- inițierea de acțiuni de ecarisare, dezinfectare și deratizare a localităților afectate de inundații;
- remedierea defecțiunilor în rețelele de alimentare cu energie electrică, gaze naturale și apă potabilă;
- asigurarea măsurilor specifice de ordine și siguranță publică pentru paza bunurilor cetățenilor, de prevenire a comiterii infracțiunilor în localitățile evacuate, precum și în locurile de depozitare a materialelor primite ca donații pentru sinistrați.

Ne referim în cele ce urmează la o serie de acțiuni și măsuri concrete pe care trebuie să le întreprindă comunitățile locale și cetățenii, preventiv, pe timpul inundațiilor și ulterior dezastrului, realizarea acestora determinând creșterea gradului de responsabilizare a populației.

Comunitățile locale:

- stabilirea propriilor obiective de apărare împotriva inundațiilor;
- clarificarea problemelor pe care inundațiile le ridică în fața comunității și organizarea de dezbateri publice asupra soluțiilor propuse.;
- elaborarea de studii socio-economice privind condițiile economice, sociale, culturale și de mediu ale comunității;
- participarea la acțiunile de protecție și de apărare împotriva inundațiilor;
- cunoașterea locurilor de refugiu, a depozitelor de alimente pentru cazuri de urgență;
- realizarea de locuințe în zonele de risc la inundații după proiecte adecvate acestor zone (structură, subsoluri, număr de nivele, accese pentru o evacuare ușoară etc.).

Cetățenii:

- acceptarea faptului că locuirea într-o zonă inundabilă comportă riscuri;
- adoptarea de măsuri proprii pentru reducerea riscului la inundații la locuințe și anexe gospodărești cu respectarea cadrului legal privind construirea și locuirea;
- respectarea, cunoașterea și aplicarea deciziilor organelor cu atribuții și responsabilități în gestionarea situațiilor de urgență privind protecția, intervenția, evacuarea și refacerea în cazul producerii inundațiilor;

- participarea ca voluntari la acțiunile de salvare – evacuare a populației afectate de inundații, precum și la acțiunile de refacere;
- încheierea de asigurări pentru cazuri de inundații;
- cunoașterea modului de comportare înainte, în timpul și după trecerea inundațiilor.

Percepția riscului

Dintre măsurile nestructurale (planuri de acțiune, prevedere, avertizare, evacuare, acordarea de ajutoare, evaluarea rezistenței clădirilor etc.) foarte importante sunt cele referitoare la cele care privesc percepția inundațiilor cu toată complexitatea fenomenului și a măsurilor de prevenire și combatere. Dezvoltarea percepției reale a hazardului ocupă un loc de seamă între măsurile de reducere a vulnerabilității unei comunități, iar analiza socială devine o parte integrantă a managementului hazardurilor.

Studiul percepției populației potențial afectate de riscul inundațiilor a constituit obiectul unui sondaj realizat recent de către Victor Socorovschi, membru al Institutului de Geografie al Academiei Române, dintre ale cărui rezultate vor reda doar câteva.

Astfel, în urma testării *disponibilității de a părăsi localitatea sau regiunea* au rezultat concluzii interesante. Mai bine de jumătate dintre subiecții intervievați (55,6 %) apreciază faptul că riscul la inundații nu constituie un motiv de a părăsi regiunea numai la recomandarea autorităților. În jur de un sfert (25,6%) preferă să înfrunte inundația, iar 18,8 % sunt dispuși să părăsească localitatea din proprie inițiativă.

Disponibilitatea de a părăsi localitatea depinde nu numai de nivelul de experiență și de informare, ci și de vârstă și sex. Astfel, din cei care au declarat că preferă să înfrunte inundația majoritatea sunt femeile (61 %). Peste jumătate din subiecții incluși în grupele de vârstă cuprinse între 19 și 60 de ani au declarat că părăsesc localitatea numai la recomandarea autorităților. Dintre subiecții care preferă să înfrunte inundația, aproape un sfert (24 %) au peste 50 de ani, iar proporția celor tineri este foarte redusă (7 %).

Majoritatea subiecților intervievați (78 %) refuză să părăsească localitatea deoarece nu au unde să se ducă și mai puțin de un sfert (22 %) motivează acest refuz prin faptul că toată viața au stat pe aceste meleaguri.

Percepția implicării autorităților în acțiunile de prevenire și de diminuare a pagubelor provocate de inundații

Un procent destul de redus din subiecții intervievați (20,6 %) se bazează doar pe intervenția autorităților. Dintre aceștia majoritatea sunt femeile (63 %) sau au peste 50 de ani (60 %). Jumătate din totalul subiecților intervievați (50,6 %) consideră că autoritățile nu fac tot ce trebuie pentru prevenirea inundațiilor, mai bine de un sfert nu au o opinie în acest sens (29,4 %), iar 20 % au o percepție pozitivă. Dintre acțiunile întreprinse, frecvența revine

lucrărilor de curățire și întreținere a cursurilor de apă. Peste o treime din cei intervievați (36,8 %) au afirmat că autoritățile nu au întreprins acțiuni pentru prevenirea inundațiilor, iar îndiguirile și amenajarea de acumulări sunt aproape inexistente. Peste jumătate dintre participanții la interviu (66 %) consideră că autoritățile nu au luat măsuri pentru diminuarea pagubelor provocate de inundații. În jur de o treime din cei intervievați (34 %) au afirmat că autoritățile au anunțat populația de iminența inundațiilor și ca urmare pagubele ce s-ar fi produs în urma acestor evenimente s-au diminuat.

Disponibilitatea la acțiuni de voluntariat. Din subiecții intervievați 96% ar participa prin muncă voluntară la acțiunile de prevenire a inundațiilor prin construirea de diguri, curățirea albiei, repararea podurilor etc. Procentul celor care nu s-ar implica în asemenea lucrări este foarte redus (4%). Disponibilitatea la acțiuni de voluntariat este aproape identică la bărbați (50,3 %) și femei (49,7 %). Tinerii sunt mai dispuși să participe la diferite acțiuni de prevenire, combatere și reconstrucție. Spre exemplu toți subiecții intervievați cu vârstă sub 40 de ani au declarat că sunt dispuși la voluntariat. Dintre cei care nu sunt dispuși la diferite acțiuni de voluntariat majoritatea sunt femei (71 %) și peste 50 de ani (71 %).

Nivelul de asigurare și ajutoare acordate în caz de inundații. Una din măsurile nestructurale de prevenire a pagubelor pe care le pot provoca fenomenele naturale extreme constă în asigurarea bunurilor materiale și a vieții oamenilor. Această măsură mult folosită în țările avansate este foarte slab percepută. Dovadă este rezultatul obținut în urma răspunsurilor date în legătura cu întrebarea dacă sunt asigurate bunurile materiale sau viața în caz de inundații. Astfel, din totalul subiecților intervievați doar 6,2 % au răspuns afirmativ la întrebarea menționată. Dintre subiecții intervievați afectați de inundații peste un sfert (29 %) declară că au primit ajutoare din partea autorităților.

Aspecte juridice privind restabilirea normalității

Cu privire la prevenirea și gestionarea situațiilor de urgență, cât și la activitatea de restabilirea normalității, în România se manifestă, cu virulență, în special în Muntenia și unele zone din Moldova, o mentalitate potrivit căreia cetățenii nu au nicio obligație în domeniu, toate treburile fiind, potrivit acestei concepții, în sarcina statului strângător de taxe și impozite. Este ușor de înțeles o asemenea atitudine ca o reminiscență a unor vremuri recent depășite, dar se poate susține și ideea că ea a intrat în mentalul națiunii, așa cum o demonstrează și I.L. Caragiale prin cuvintele unui personaj celebru al său - Conu Leonida - care explica acest lucru iubitei sale consoarte.

În ceea ce privește consecințele juridice ale inundațiilor, revenim la aspectul legislativ al acestora, deoarece trebuie precizat că, din punctul de vedere al specialiștilor implicați, cadrul normativ trebuie perfecționat, accentul urmând să cadă pe:

- elaborarea unui act normativ privind managementul fenomenului de inundații pentru protecția populației și a bunurilor împotriva inundațiilor care să concentreze toate prevederile legale existente, precum și altele noi privind acest domeniu;
- reglementarea ocupării terenurilor din zonele hidrologice destinate inundării dirijate și a situației lucrărilor de amenajare a torenților din cadrul domeniului privat;
- elaborarea unui act normativ pentru definirea proiectelor de interes național și de interes local și a modului lor de elaborare și de finanțare;
- elaborarea unui act normativ pentru clasificarea obiectivelor din punct de vedere al gradului de protecție la inundații ce trebuie asigurat sau a riscului social acceptat;
- elaborarea unui act normativ privind organizarea și utilizarea terenurilor limitrofe albiilor minore ale cursurilor de apă cadastrate;
- elaborarea unui act normativ pentru reglementarea activităților de voluntariat pentru cazuri de inundații, dar și pentru alte evenimente.

În final, trebuie să precizăm că efectele juridice ale managementului inundațiilor nu se limitează însă numai la domeniul legislativ. Cazuistica recentă a relevat, în premieră pe rolul instanțelor de judecată, un proces care are ca obiect acordarea de despăgubiri civile ca urmare a prejudiciilor cauzate de inundații unei societăți comerciale. Pârâte în respectiva cauză sunt mai multe instituții ale statului cu atribuții în prevenirea și combaterea inundațiilor, precum și autorități ale administrației publice locale (primării) în cazul acestora societatea comercială reclamantă considerând că sunt întrunite condițiile prevăzute de Codul civil pentru angajarea răspunderii civile delictuale. În opinia reclamantei producerea imenselor prejudicii prin revărsarea unui râu a fost posibilă ca urmare a neîndeplinirii de către respectivele autorități publice a obligațiilor stabilite de lege.

Instituțiile reclamate au invocat în apărarea lor caracterul excepțional al respectivului dezastru, declanșat de fenomene naturale deosebite față de care măsurile adoptate de autoritățile cu responsabilități în domeniu, în conformitate cu legislația în vigoare, nu au putut decât să limiteze efectele dezastrului și să încerce înlăturarea consecințelor acestuia în cel mai scurt timp. Rămâne ca instanța de judecată să se pronunțe în ce măsură în cauza respectivă sunt întrunite condițiile necesare angajării răspunderii civile delictuale, în special în ceea ce privește fapta ilicită, legătura de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu și vinovăția autorităților reclamate.

Pe fondul problemei, apreciem că vinovăția autorităților administrației publice centrale și locale, în sensul neîndeplinirii obligațiilor stabilite de lege pentru gestionarea dezastrului generate de inundații, este foarte greu de dovedit, astfel că prejudiciile suferite în urma unor astfel de evenimente ar

putea fi mult mai ușor acoperite prin asigurări ale bunurilor, îndeosebi ale celor din domeniul agricol, care sunt mult mai predispuse unor riscuri naturale. De altfel, în cazul culpei instituțiilor statului la gestionarea dezastrelor, societățile de asigurări sunt pe deplin îndreptățite să se întoarcă împotriva acestora pentru recuperarea sumelor de bani pe care le-au acordat, ori până în prezent nu s-au înregistrat astfel de cazuri.

Din situațiile transmise de societățile de asigurare și centralizate de Comisia de Supraveghere a Asigurărilor la data de 4 octombrie 2005, rezultă că despăgubirile deja plătite și cele care urmau să fie plătite (daune avizate) pentru daunele produse în urma inundațiilor din acel an (toate valurile de inundații) au fost de aproximativ 41,62 milioane lei noi, respectiv circa 11,7 milioane de euro. Această sumă reprezintă doar 0,75% din valoarea totală a pagubelor produse de inundații. Cele mai mari despăgubiri de la companiile de asigurări au fost adresate județului Bacău – 7,26 milioane de lei (circa 2 milioane de euro), urmat de municipiul București – 5,70 milioane de lei (circa 1,6 milioane de euro), județul Ialomița – 3,57 milioane de lei (circa 1 milion de euro).

Singurul aspect pozitiv al catastrofelor produse de inundații are un caracter social și este reprezentat de redeșteptarea solidarității umane. Campanii mediatice la nivel național, spectacole și chiar meciuri de fotbal, artiști români și străini implicați în strângerea de ajutoare, companii românești și internaționale, bănci, societăți de asigurări și chiar oameni obișnuiți au contribuit la strângerea de fonduri, alimente, îmbrăcăminte, medicamente, materiale de construcții pentru oamenii care au rămas fără adăpost. Oficialii Comisiei Europene s-au arătat dispuși să discute cu autoritățile române realocarea de fonduri pentru proiectele SAPARD de infrastructură rurală din zonele afectate de inundații. România a solicitat autorităților de la Bruxelles realocarea unor fonduri de circa 140 milioane de euro pentru refacerea infrastructurii afectate de inundații, dar și pentru consolidarea digurilor. Executivul european monitorizează îndeaproape evoluția inundațiilor și incendiilor din Europa și este gata să analizeze orice solicitare în vederea obținerii de asistență financiară din Fondul de Solidaritate al Uniunii Europene. De asemenea, Banca Europeană de Investiții a anunțat că va acorda României un împrumut în valoare de 600 de milioane de euro pentru refacerea infrastructurii afectate de inundații și pentru prevenirea altor catastrofe de acest gen.

Bibliografie

Strategia Națională de Management al Riscului la Inundații;

Legea privind Protecția Civilă nr. 481 din 08.11.2004;

Ordonanța de Urgență nr. 21/2004 privind Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență;

Hotărârea Guvernului nr. 1489 din 09.09.2004, Comitetul Național pentru Situații de Urgență.

MANAGEMENTUL STRATEGIC AL MENTENANȚEI

Col.(r) prof. univ.dr. Eugen SITEANU

Within the defense logistics sector, logistics engineering and management activities include product equipment design and maintenance support. This paper is about maintenance strategic management as it applies to military equipments systems and it addresses the maintenance management from a strategic perspective. The paper shows integrated logistic support and maintenance analysis through the system life cycle and maintenance design in the following phases: production construction phase: equipment (system) retirement, material recycling and disposal phase.

Managementul strategic al mentenanței (MSM) este imperios necesar pentru ca toate activitățile de mentenanță pe întregul ciclu de viață al echipamentelor (al fiecărui echipament) să se desfășoare eficient și eficace. În procesele MSM se pot utiliza anumite modele, uneori modele combinate într-un sistem integrator, așa cum este sprijinul logistic integrat sau susținerea logistică integrată sau, în limba engleză – integrated logistic support (ILS).

Acest sistem este de fapt un model generic complet prin intermediul căruia se pune în evidență relația dintre natura proceselor de decizie privind achiziția (producția) și utilizarea (exploatarea) echipamentelor și situațiile în care se desfășoară acestea pentru a se putea face planificarea strategică a mentenanței pe baza ILS.

S-ar putea utiliza și modele elementare care iau în considerare factorii militari, economici, logistici și cerințele dictate de nevoile armatei pentru a nu se neglija nici raționalitatea economică, dar nici misiunile armatei. Toate acestea trebuie să conducă la anumite măsuri de utilizare eficientă și eficace a resurselor umane, financiare, tehnice, materiale și a timpului.

La baza procesului de planificare strategică a mentenanței stă prevederea (previziunea), iar MSM poate fi considerat ca o conducere previzională a mentenanței, deoarece cu ajutorul metodelor și tehnicilor utilizate poate să anticipeze și să prevadă cele mai importante schimbări în proiectarea echipamentelor și a mentenanței, în politici și proceduri de mentenanță etc. Unul dintre obiectivele MSM îl reprezintă proiectarea sau reproiectarea sistemului de management al mentenanței (SMM).

Este evident faptul că MSM respectă riguros toate funcțiunile managementului: cercetare – dezvoltare; producție – exploatare; comercială; financiar – contabilă; managementul resurselor umane (MRU). Ca urmare, planificarea strategică a mentenanței se va axa pe următoarele elemente ale ILS: cercetare – proiectare (proiectarea echipamentului și proiectarea logistică); planificarea mentenanței; MRU, adică managementul resurselor umane (efective și personal); asigurarea aprovizionării; echipamente de sprijin; pregătire și mijloace de pregătire (instruire); stabilirea și publicarea (editarea) datelor tehnice; sprijinul (asigurarea) cu resurse informatice; ambalare/manipulare/depozitare; asigurarea facilităților; standardizarea și interoperabilitatea.

Toate aceste elemente ale ILS se vor urmări pe timpul tuturor etapelor de cercetare-dezvoltare, de definire a conceptului de demonstrare-validare, de proiectare, de producție (fabricare), etapei producției și dislocării, etapei operații și sprijin; și etapei de disponibilizare, când se încheie ciclul de viață al produsului (echipamentului) și începe un nou ciclu de viață al unui nou produs.

Așadar, managementul strategic ține cont de nevoile armatei (misiuni), formulează conceptul pe baza doctrinei, ia decizia de achiziție în urma cercetării pieței, selectează contractorii, face analizele sprijinului logistic pentru prototipurile alese, elaborează proiectele (face proiectarea echipamentului), elaborează logistica (elaborează sistemele logistice), testează prototipurile proiectate (teste experimentale și teste operaționale), actualizează documentația de management al programelor pentru pregătirea producției, trece la producția pe întreaga scară (inclusiv la reparații capitale), elaborează tabelul cu structurile și tehnica (TOE) pe care-l publică și confirmă testele, dotează (înzestreează) unitățile cu noua tehnică (echipamentul fabricat), actualizează TOE, inițiază reparațiile în ateliere, reparațiile capitale și modernizările (modificările), analizează jumătatea ciclului de viață pentru a putea moderniza forțele să ia decizia pentru un produs nou (după 10 ani). Apoi elaborează planul de transfer al echipamentelor, de demilitarizare și distrugere a tehnicii vechi și recuperare a metalelor prețioase și a metalelor rezultate în urma disponibilizării.

Costul global sau costul ciclului de viață al unui echipament (produs), care în limba engleză este Life Cycle Cost (LCC), reprezintă o sumă a patru costuri: de dezvoltare (C_d), de achiziție (C_a), de utilizare (C_u) și de lichidare (C_l).

Din punct de vedere matematic costul ciclului de viață se poate exprima prin următoarea expresie⁹⁹:

$$LCC = C_d + C_a + C_u + C_l$$

⁹⁹ Ioan C. Dima, T. Georgescu, M. Man, M. Kellemen, *Management logistic – logistica firmei*, Editura Didactică și Pedagogică, 1996, p. 30.

Costul de utilizare (C_u) este și el o sumă dintre costul de exploatare (C_{ex}) și costul de susținere sau sprijin logistic (C_s).

Pentru optimizarea ciclului de viață al echipamentelor pe baza criteriului de minimizare a costurilor (a costului global) au fost elaborate norme cu privire la susținerea logistică (sprijinul logistic): ghidul criteriilor de mentenabilitate a bunurilor durabile pentru uz profesional și industrial și clauze contractuale, mijloace și activități de susținere logistică.¹⁰⁰

Specialiștii, cercetătorii, proiectanții etc. trebuie să colaboreze astfel încât să micșoreze costul ciclului de viață, ceea ce înseamnă că ei trebuie să anticipeze cheltuielile încă din etapa conceperii produsului (echipamentului) și să ia măsuri pentru reducerea costurilor de susținere logistică (sprijin logistic), pe baza sprijinului logistic integrat (susținerii logistice integrate) pentru produsele complexe (cum sunt și cele militare).

Sprijinul logistic integrat are următoarele faze:

- faza definirii politicilor de sprijin logistic;
- faza de realizare a suporturilor sprijinului logistic;
- faza aplicării (implementării) în practică (exploatare) a sprijinului logistic.

Aceste faze precum și activitățile principale desfășurate pe timpul lor sunt redată în tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1 Fazele sprijinului logistic integrat (ILS)

Faza I	Faza a II-a	Faza a III-a
Definirea politicilor de sprijin logistic (faza de concepție, de demonstrație și validare)	Realizarea suportilor sprijinului logistic (etapele proiectării, producției/fabricației și dislocării)	Implementarea în practică a sprijinului logistic (faza de utilizare)
- evaluarea fiabilității, mentenanței, mentenabilității și disponibilității - determinarea costurilor de sprijin logistic și stabilirea costurilor estimative pentru ciclul de viață al produsului.	- piesele de schimb; - furnituri și materiale de reparații și mentenanță; - documentația tehnică; - pregătirea (instruirea) beneficiarului (clientului) pentru exploatarea echipamentului (produsului).	- logistica pieselor de schimb; - logistica tehnicienilor reparatori (mentenatorilor); - logistica schimbării pieselor defecte și reconstrucției lor. - Logistica reparațiilor.

Pe timpul etapei de definire a conceptului se stabilesc conceptul de mentenanță, obiectivele de fiabilitate, disponibilitate și mentenabilitate (RAM), precum și obiectivele privind starea de pregătire a trupelor (forțelor), iar în etapa de demonstrație și validare se elaborează planul de mentenanță și schema de repartitie a reparațiilor (MAC). În etapa proiectării și producției se face analiza nivelului de reparații și schema finală de repartitie a reparațiilor,

¹⁰⁰ Ibidem.

stabilirea numărului de ore om/nivele de mentenanță, selectarea și alocarea pieselor pentru reparații, precum și aprobarea dezvoltării instrumentelor de testare. În aceeași etapă se validează MAC, piesele pentru reparații și instrumentele de testare, se elaborează MAC final și se asigură documentația tehnică pentru pregătirea producției. În etapa producției și dislocării se face planul pentru mentenanța în ateliere și echipamentele de testare pentru ateliere și uzine și programul garanțiilor, precum și schema de alocare pentru mentenanță. Tot în această etapă se elaborează planul logistic pe 5 ani și asistența tehnică pe baza datelor privind consumul.

Abia acum se ajunge în etapa operații și sprijin, adică de exploatare la unități în care se efectuează operațiile/lucrările de mentenanță, se asigură piesele de schimb și se urmărește creșterea fiabilității echipamentelor, se actualizează lista pieselor necesare pentru reparații, tabelul cu structurile și tehnica, se îmbunătățesc publicațiile/documentația echipamentului și se revizuieste ghidul pentru ambalare, mânuire și depozitare. De asemenea, se stabilesc modernizările/modificările și se fac operații de întreținere tehnică, se actualizează MAC și se autorizează politica de refolosire a pieselor de schimb. În final se elaborează planul de disponibilizare.

În etapa operații și sprijin echipamentele se exploatează, se întrețin și se repară în conformitate cu instrucțiunile L-11 privind mentenanța tehnicii și echipamentelor din înzestrarea Ministerului Apărării pe timp de pace, în situații de criză și la război, a instrucțiunilor de mentenanță pe linia fiecărei arme a manualelor de exploatare (de întreținere tehnică), de reparații etc.

Dar, în etapele anterioare se elaborează documentația tehnică (manuale, normative, instrucțiuni, notițe tehnice etc.), se proiectează echipamentele o dată cu proiectarea mentenanței acestora. În prealabil se stabilesc cerințele în funcție de nevoile armatei și doctrina trupelor, se face analiza sprijinului logistic și se aplică lecțiile învățate și se elaborează planul sprijinului logistic integrat.

Așadar, MSM presupune multe etape și multe planuri, dar militarii din unitățile și marile unități (MU) ale armatei au regulamente și instrucțiuni, precum și documentația tehnică care se referă doar la o singură etapă – cea de operații și sprijin, ceea ce nu le dezvăluie o perspectivă strategică asupra mentenanței și îi lipsește de înțelegerea modului în care se formulează conceptele și se iau deciziile de achiziție, producție, proiectare a echipamentului și mentenanței etc.

Dar specialiștii cunosc faptul că mentenanța oricărui echipament se concepe și se proiectează cu mulți ani înainte de fabricarea acestuia astfel încât, atunci când tehnica și echipamentele noi ajung la unități și M.U., documentația tehnică de cunoaștere, exploatare, întreținere tehnică și reparare să fie distribuită la acele unități cu mult timp înainte pentru a se putea face pregătirea tehnică a întregului personal care răspunde de exploatarea și mentenanța lor. Înseamnă că optimizarea mentenanței și a managementului acesteia nu se face numai la unități și M.U., ci și în procesul de concepere și proiectare a echipamentelor militare, de către specialiști și proiectanți civili și militari, care trebuie să cunoască bine misiunile, cerințele, performanțele

tehnico-tactice și defecțiunile care se manifestă pe timpul utilizării echipamentelor. Ca urmare, optimizarea mentenanței reprezintă un obiectiv al MSM pe baza planurilor, pentru sprijin și de sprijin, din sprijinul logistic integrat (ILS), prin care se identifică conceptele de sprijin, se cuantifică restricțiile, se selectează resursele, se optimizează conceptele de sprijin logistic și mentenanța.

MSM poate fi abordat și prin costul ciclului de viață – Life Cycle Cost (Cost pe Ciclul de Viață), care a fost dezvoltat și în domeniul militar pentru achiziționarea echipamentelor. Prin analiza „mărimii costurilor” s-a ajuns la concluzia că pentru orice echipament militar costul de achiziție nu reprezintă decât o parte (destul de mică uneori) a costurilor antrenate pe întreaga durată (ciclu) de viață a acestuia. Aceste costuri sunt repartizate pentru: salarii, energie, mentenanță, achiziție, instruire, documentație etc. Ponderea și ordinea cheltuielilor diferă de la echipament la echipament.

Așadar, pentru alegerea unui echipament sau pentru a-l concepe și produce (fabrica) trebuie să se țină cont de costul total pe întreaga durată a vieții sale (nu numai de costul său de achiziție).

Se știe că la prețul inițial de achiziție (producție) a unui echipament (sistem de arme) se adaugă, în fiecare an, anumite cheltuieli pentru utilizare, întreținere, reparare etc. Pentru diferitele tipuri de autovehicule militare de aeronave, de sisteme de armament etc., aceste cheltuieli suportate pe întreaga perioadă de folosire (exploatare) sunt de 2 ... 10 ori mai mari decât prețul de achiziție (producție). S-a constatat că aceste cheltuieli sunt mai mari la tehnica cea mai complexă, cum sunt, de exemplu, tancurile, precum și la autovehiculele cu fiabilitate mai scăzută.

În figura nr. 1 se ilustrează variația cheltuielilor de achiziție și de mentenanță în funcție de nivelul de fiabilitate exprimat prin probabilitatea de bună funcționare. Pe această bază se fac studii de fiabilitate pentru realizarea unor produse fiabile la prețuri cât mai mici pe durata întregului ciclu de viață. Din figura 1 rezultă că pentru realizarea unei fiabilități mai mari sunt necesare cheltuieli mai mari pentru concepție și producție (fabricație).

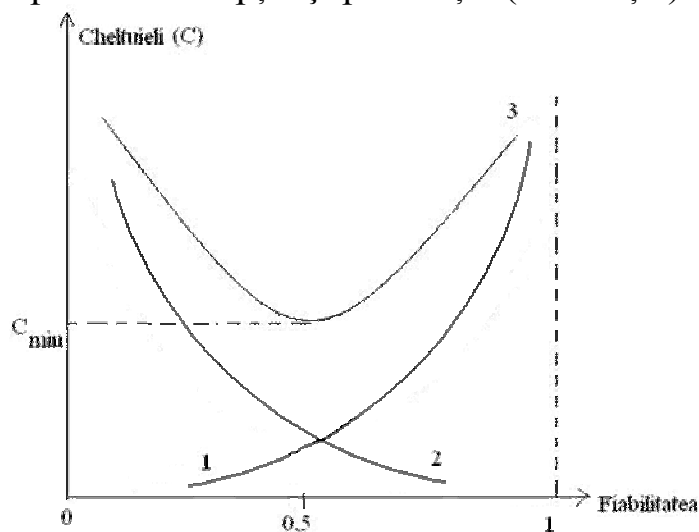


Fig. nr. 1 Variația cheltuielilor de achiziție (curba 1), de mentenanță (curba 2) și totale (curba 3) în funcție de fiabilitatea echipamentului.

Rezultă că pentru optimizarea nivelului de fiabilitate trebuie să se ia drept criteriu de optimizare minimizarea cheltuielilor totale (pe ciclul de viață al echipamentului). Analizând graficele din figura nr. 1 se ajunge la concluzia că, din acest punct de vedere, nu este rațional să se ajungă la valori mai mari de fiabilitate față de valoarea care asigură, pe întreaga durată de folosire (până la casare), cheltuielile cele mai mici (C_{min}).

Între unitățile militare și firmele (întreprinderile) care concură la conceperea, fabricarea și repararea echipamentelor trebuie să existe un ciclu de legături (conexiuni) permanente, așa cum reiese din figura nr. 2, care să ajute la implementarea unui program de calitate a mentenanței. Pe baza datelor bine fundamentate experimental pe tripletul diagnoză-mentenanță-fiabilitate se pot reduce substanțial cheltuielile de mentenanță.

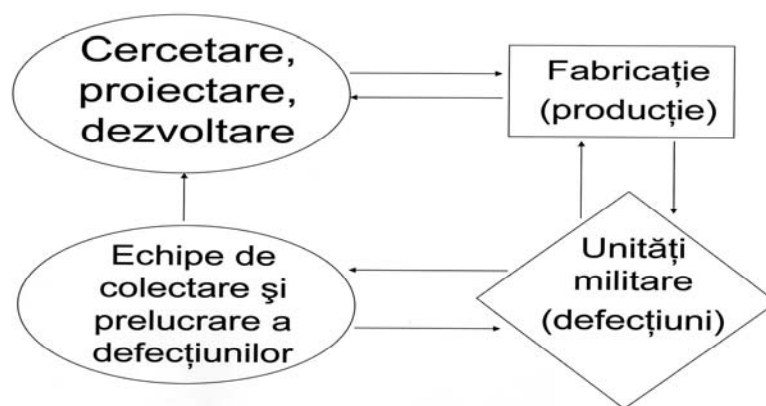


Fig. nr. 2 *Ciclul de conexiuni între sectoarele care participă la conceperea, proiectarea, fabricarea și utilizarea (exploatarea) echipamentelor.*

De aceea firmele (întreprinderile) implicate în procesele de cercetare, proiectare și fabricare folosesc o tehnologie a fiabilității prin aplicarea unui ansamblu de măsuri în toate etapele parcurse de un echipament de la concepție la utilizare (exploatare).

Pe baza tehnologiei fiabilității s-au făcut progrese în procesul de creștere a nivelului de fiabilitate a echipamentelor. Astfel, dacă pentru tancul M-60 timpul mediu de bună funcționare (TMBF) a fost inițial sub 100 km, pentru tancul XM-1 s-a impus un TMBF de min. 450 km. Totodată s-au luat măsuri de îmbunătățire a fiabilității autovehiculelor aflate în exploatare pe baza unor studii de fiabilitate. Ca exemplu prezentăm rezultatele obținute ca urmare a cercetărilor efectuate la autoturismul militar M-47, care inițial a avut TMBF = 1600 km, iar după punerea în aplicare a măsurilor de fiabilizare (care au durat câțiva ani), acesta a ajuns la o valoare de 5700 km. Așadar în SUA, ca și în toate țările occidentale, se utilizează strategia mentenanței bazate pe fiabilitate denumită, în limba engleză, Reliability Centered Maintenance (RCM): comandamente pentru îmbunătățirea fiabilității,

mentenanței, mentenabilității și disponibilității echipamentelor și politici, precum și standarde de mentenanță și sisteme de management al mentenanței. Totodată, mentenanța, mentenabilitatea și disponibilitatea sunt incluse în parametrii de proiectare a echipamentelor. De asemenea există scheme logice privind ierarhia mentenanței și fluxurilor de reparații.

În literatura românească de specialitate¹⁰¹ sunt date următoarele etape parcurse pentru conceperea și realizarea unui autovehicul: formularea cerințelor, specificațiilor și a performanțelor; cercetarea posibilităților de satisfacere a acestora; studiile de cercetare-proiectare și realizare a prototipurilor; experimentarea comportării prototipurilor și definitivarea proiectului tehnic; pregătirea tehnologică a fabricației și realizarea seriei zero; fabricația de serie și efectuarea modificărilor impuse de comportarea produsului în exploatare (la unități) și de noile cerințe care pot să apară. Bineînțeles că după aceste etape urmează etapa exploatarea la unități și etapa de disponibilizare (de scoatere din înzestrare) sau de înlocuire cu un echipament nou.

Pentru produsele/sistemele militare, cerințele pentru realizarea integrală a performanțelor tehnico-tactice au o mare importanță și de aceea se folosește o metodologie pretențioasă și un program de fiabilitate. Explicația o găsim în faptul că menținerea unei valori ridicate a ratei defecțiunilor impune cu stringență cheltuieli mari pentru reparare (piese de schimb, mijloace de reparare, personal de mentenanță etc.), existând riscul neîndeplinirii unor misiuni în cazul în care nu se înlătură oportun acele defecțiuni. Așadar, este necesară satisfacerea cerințelor de fiabilitate încă din etapa de concepție pentru că încercările ulterioare de a îmbunătăți fiabilitatea unui echipament, după efectuarea producției de serie, sunt costisitoare și presupun realizarea unui proces de lungă durată.

Cerințele trebuie să satisfacă pe deplin destinația echipamentului, condițiile sale de utilizare, caracteristicile funcționale și de exploatare, resursa totală (durata de folosire) și alte performanțe. Cerințele de fiabilitate sunt exprimate, de regulă, prin TMBF și valoarea ratei (intensității) defecțiunilor și trebuie să fie realiste (să corespundă realității), căci altminteri se complică procesul (etapa) de cercetare-proiectare, apar întârzieri în realizarea documentației tehnice pentru prototip și pentru introducerea lui în producție (fabricație). Ba, mai mult, s-ar putea compromite realizarea noului echipament din cauza creșterii timpului și cheltuielilor pentru finalizarea acestuia. La formularea cerințelor de fiabilitate se va avea în vedere atât posibilitatea realizării acestora cât și luarea în considerare a cheltuielilor de cercetare, proiectare, fabricare și de mentenanță, în conformitate cu concluziile desprinse din analiza diagramelor din figura nr. 1. Atunci când se

¹⁰¹ Constantin Manea, Mihai Stratulat, *Fiabilitatea și diagnosticarea automobilelor*, Editura Militară, București, 1982, p. 88.

stabilesc performanțele echipamentului se vor definitiva (preciza) condițiile de utilizare (exploatare): factorii de mediu, gradul de solicitare, modul concret de efectuare a operațiilor de mentenanță, calitatea operatorilor și personalului de mentenanță și calitatea, precum și nivelul de asigurare cu aparatură și mijloace de mentenanță, pentru ca ulterior să se poată face pregătirea și managementul formularelor și înregistrărilor privind utilizarea și mentenanța echipamentelor.

În mod unanim se apreciază că trebuie bine precizate și principiile efectuării lucrărilor de mentenanță (în special de întreținere tehnică și reparații) întrucât încă din etapa de concepție se vor lua măsuri pentru asigurarea satisfacerii lor. Un principiu de bază este cel al stabilității tribologice, care se referă la interacțiunea dintre suprafețele ce sunt în mișcare relativă, la frecare, uzare și ungere și care au rol esențial în asigurarea fiabilității și disponibilității echipamentelor. Prin mărirea stabilității tribologice se realizează câștiguri economice mari din cauza creșterii durabilității pieselor și micșorării substanțiale a cheltuielilor de mentenanță.

În faza de concepție-proiectare se va urmări, de asemenea, ca lucrările de mentenanță să fie reduse (puține) și să se efectueze în timp minim și în condiții cât mai bune pentru personalul de mentenanță și pentru operatori, care să nu aibă nevoie de o pregătire deosebită.

Și în Armata României, pe baza MSM, trebuie să se elaboreze, inițieze și implementeze un SMM asemănător cu sistemul de management al mentenanței din forțele terestre ale SUA (The Army Maintenance Management System), denumit prescurtat TAMMS (care conține atât forma manuală, cât și cea automatizată), iar planificarea strategică a mentenanței fiecărui echipament trebuie să fie inclusă în sprijinul logistic integrat (ILS), respectiv în planurile de sprijin (logistic).

CONSIDERAȚII PRIVIND O METODĂ DE CALCUL AL GRADULUI DE COMPATIBILITATE ȘI INTEROPERABILITATE PENTRU O STRUCTURĂ DE GENIU

Lt.col.dr. Dumitru RADU

This paper presents some theoretical issues of a modern methodology regarding the calculations of the degree of compatibility and interoperability based on a specific algorithm. It also presents a calculation variant by engineers forces in a mechanized brigade, at ready sized, this evincing the utility of over methodology.

Realizarea unui grad (nivel) optim de compatibilitate și interoperabilitate, la nivelul unei structuri militare, care să tindă către valoarea de 1 poate fi realizată, la nivel teoretic, prin folosirea diferitelor modele și metode ale cercetării operaționale. Acestea sunt tratate mai mult sau mai puțin în literatura de specialitate, dar din experiența personală pot afirma că nu prea există aceste abordări.

Ca urmare a celor afirmate mai sus doresc să aduc în prim-plan o metodă de calcul, deocamdată unică, pentru calculul gradului de compatibilitate și interoperabilitate al structurilor de geniu.

Aspecte teoretice ale metodei

Această metodă transpune interfața cerințelor în indicatori cuantificabili, ponderea acestora și aprecierile maxime posibile precum și cele reale care sunt date convențional și pot fi adaptate cu ușurință altor cerințe posibile, dacă situația o impune.

O structură de geniu este compatibilă și interoperabilă cu alte structuri dacă îndeplinește următoarele cerințe:

- asigură o mare capacitate de luptă, împreună cu forțele partenere;
- folosește aceleași procedee pentru îndeplinirea unei misiuni, de la primire până la executare;
- posibilitățile tehnicii și sistemelor de geniu sunt apropiate sau similare;

- există posibilitatea interschimbării de subansambluri sau militari când situația o impune; sunt susținute logistic, prin sistem național sau colectiv.

Complexitatea relațiilor și condiționărilor între indicatori și aprecierile posibile, (teoretice) care se fac despre aceștia și cele reale impun materializarea metodei de calcul într-o matrice de forma celei prezentate în tabelul următor.

Matricea de calcul al gradului de compatibilitate și interoperabilitate al unei structuri de geniu (o variantă)

Tabelul nr. 1

Indicatori	Coeficientul ponderat al indicatorului (C_p); unde $\sum_{i=1}^n C_p = 100$	Aprecierea maximă posibilă		Aprecierea reală		Gradul de apreciere (G_a) $G_a = \frac{\sum A_r}{\sum A_{pond}}$
		Val. ($V_{max.}$)	Ponderată (A_{pond}); unde $\sum_{i=1}^n A_{pond} = 1000$	Val. (V_r)	Ponderată (A_r) $A_r = C_p \times V_r$	
Gradul de instruire						
Experiența de luptă						
Înzestrarea cu tehnică						
Gradul de completare						
Protecție						
Geniu de luptă	General					
	Mobilitate					
	Contramobilitate					
	Protecție					
Eficiența						
Modularitatea						
Raport mis./cost						
Operaționalitate						
TOTAL						

Pentru completarea matricei se procedează astfel:

- se stabilesc indicatorii importanți care trebuie să caracterizeze o structură de geniu pentru a fi compatibilă și interoperabilă (sunt materializați într-o variantă, pe coloana nr. 1);
- se acordă fiecărui indicator o valoare de pondere, ce caracterizează importanța relativă a acesteia în raport cu ceilalți indicatori, suma totală a valorilor ponderale, stabilită convențional este egală cu 100 (se materializează în coloana nr. 2);

- se determină aprecierea maximă posibilă, valoarea acesteia este dată de produsul dintre valoarea ponderată a indicatorului (coloana nr. 2) și valoarea apreciată ca maximă posibilă (coloana nr. 3) și este de 1000 (coloana nr. 4);

- se trec valorile reale ale gradului de îndeplinire a indicatorilor de compatibilitate și interoperabilitate (coloana nr. 5), pe baza calculelor care prezintă posibilitățile structurii de îndeplinire a sprijinului de geniu, în funcție de necesar; ulterior aceste date se trec la toți indicatorii din coloana 1, în coloana 5, pe baza nivelului de compatibilitate și interoperabilitate al structurii respective;

- valorile de apreciere reală, înmulțite cu cele de pondere, pentru fiecare indicator (coloana nr. 2), vor da aprecierea reală ponderată (coloana nr. 6);

- aprecierea generală este dată de împărțirea valorilor din coloana 7 la cele din coloana nr. 4, (coloana nr. 7).

După completarea acestui tabel matrice pentru fiecare structură se trece la următoarea etapă, respectiv aprecierea de ansamblu care se realizează prin metoda aritmetică (însurarea valorilor finale din coloana 7 și împărțirea la numărul de subunități/unități care se apreciază).

Matricea prezentată reprezintă o metodă modernă, eficientă pentru determinarea gradului de compatibilitate și interoperabilitate al unei structuri în funcție de posibilitățile acesteia la un moment dat.

Prin determinarea unei valori globale, dar și intermediare pe indicatori specifici, vom ști care este cea mai sensibilă componentă a unei structuri (indicator), putând acționa pentru a o remedia.

Apreciem că matricea de calcul al gradului de compatibilitate și interoperabilitate este originală, element de noutate și unicat în acest domeniu sensibil al organizării structurilor de geniu.

Variantă de studiu

În continuare sunt prezentate sintetic elementele generale care stau la baza fundamentării gradului de compatibilitate și interoperabilitate a forțelor de geniu cu cele similare din NATO.

Studiul se finalizează cu organigrame structurale ce includ efective, tehnică și materiale; fiecare dintre acestea reprezentând un modul de forțe care răspunde misiunilor și obiective specifice, contribuind decisiv la îndeplinirea sprijinului de geniu pentru luptă.

În continuare se prezintă o variantă de algoritm pentru dimensionarea structurilor de geniu; aceasta cuprinzând următoarele etape (pași):

- stabilirea de principiu a modelului de structură care se dorește a fi adoptat (pentru a răspunde cerințelor de compatibilitate și interoperabilitate, art. 5 sau non art. 5 din Tratatul Atlanticului de Nord în scopul de a desfășura acțiuni comune cu structurile similare din NATO, modelul de structură este cel din armatele moderne ale Alianței, care răspunde cel mai bine la nevoile naționale);

- analiză genistică și dimensionarea structurilor de geniu pe baza modelului de sprijin de geniu pentru luptă prin:

- precizarea funcțiilor și misiunilor modelului de sprijin de geniu pentru luptă;
- dimensionarea forțelor prin metoda de la misiuni la resurse;
- stabilirea efectivelor unei subunități, unități de geniu pe baza necesarului (volumului) de lucrări specifice;
- stabilirea dotării structurii care se dimensionează;
- aplicarea algoritmilor procesului decizional pentru stabilirea unei variante de structurii optime;
- determinarea valorii potențialului tehnic de luptă pentru structura dimensionată;
- aprecierea gradului de compatibilitate și interoperabilitate care se realizează de către varianta de structură de geniu dimensionată.

Structurile rezultate trebuie să răspundă scopurilor generale ale operațiilor, astfel fiecare modul respectă criteriile de bază care trebuie luate în calcul pentru realizarea compatibilității și interoperabilității structurale.

Exemplificăm cele afirmate mai sus, prin prezentarea în cele ce urmează a gradului de compatibilitate și interoperabilitate al noii structuri de geniu, în raport cu cea actuală, prin intermediul matricei de calcul. Pentru Cp.Ge./Bg.Mc., actuala valoare a gradului de compatibilitate și interoperabilitate este de 0,64, iar pentru cea dimensionată este de 0,8825.

Detaliile acestor aspecte sunt prezentate în cele două matrice de calcul, din tabelele nr. 2 și 3.

Matricea de calcul, a gradului de compatibilitate și interoperabilitate al Cp. Ge. Actuale

Tabelul nr. 2

Indicatori	Coeficientul ponderat al indicatorului (C_p); unde $\sum_{i=1}^n C_p = 100$	Aprecierea maximă posibilă		Aprecierea reală		Gradul de apreciere (G_a) $G_a = \frac{\sum A_r}{\sum A_{pond}}$	
		Val. ($V_{max.}$)	Ponderată (A_{pond}); unde $\sum_{i=1}^n A_{pond} = 1000$	Val. (V_r)	Ponderată (A_r) $A_r = C_p \times V_r$		
Gradul de instruire	10	10	100	8	80	0,8	
Experiența de luptă	5	10	50	7	35	0,7	
Înzestrarea cu tehnică	10	10	100	6,5	65	0,65	
Gradul de completare	10	10	100	9,5	95	0,95	
Protecție	10	10	100	2	20	0,2	
Geniu de luptă	General	5	10	50	7	35	0,7
	Mobilitate	5	10	50	6	30	0,6
	Contramobilitate	5	10	50	5	25	0,5
	Protecție	5	10	50	3	15	0,3
Eficiența	10	10	100	7	70	0,7	
Modularitatea	10	10	100	7	70	0,7	

Raport mis./cost	5	10	50	6	30	0,6
Operaționalitate	10	10	100	7	70	0,7
TOTAL	100	-	1000	-	640	0,64

Matricea de calcul al gradului de compatibilitate și interoperabilitate al Cp.Ge. dimensionate

Tabelul nr. 3

Indicatori	Coeficientul ponderat al indicatorului (C_p); unde $\sum_{i=1}^n C_p = 100$	Aprecierea maximă posibilă		Aprecierea reală		Gradul de apreciere (G_a) $G_a = \frac{\sum A_r}{\sum A_{pond}}$	
		Val. ($V_{max.}$)	Ponderată (A_{pond}); unde $\sum_{i=1}^n A_{pond} = 1000$	Val. (V_r)	Ponderată (A_r) $A_r = C_p \times V_r$		
1	2	3	4	5	6	7	
Gradul de instruire	10	10	100	9	90	0,9	
Experiența de luptă	5	10	50	8	40	0,8	
Înzestrarea cu tehnică	10	10	100	9,5	95	0,95	
Gradul de completare	10	10	100	9,5	95	0,95	
Protecție	10	10	100	8	80	0,8	
Geniu de luptă	General	5	10	50	8,5	42,5	0,85
	Mobilitate	5	10	50	9	45	0,9
	Contramobilitate	5	10	50	9	45	0,9
	Protecție	5	10	50	9	45	0,9
Eficiența	10	10	100	8,5	85	0,85	
Modularitatea	10	10	100	8,5	85	0,85	
Raport mis./cost	5	10	50	9	45	0,9	
Operaționalitate	10	10	100	9	90	0,9	
TOTAL	100	-	1000	-	882,5	0,8825	

Bibliografie

- Doctrina acțiunilor întrunite ale forțelor armate*, București, 2001;
Doctrina pentru operații întrunite ale forțelor armate, București, 2003;
Doctrina acțiunilor întrunite ale forțelor armate, București, 2001;
F.T.-1, Regulamentul forțelor terestre în luptă și operație, (proiect), Editura Militară, București 2001;
Teza de doctorat „Dimensionarea structurilor de geniu din cadrul Forțelor Terestre ale armatei României pentru realizarea compatibilității și interoperabilității cu structurile similare din NATO, autor mr. RADU DUMITRU.

MANAGEMENTUL COMUNICĂRII ÎN SITUAȚII DE CRIZĂ

Maria PRIOTEASA

A crisis is defined as a period in a system's dynamic during which the conspicuous accumulation of difficulties and the conflictual outbreak of strains make difficult for it to function normally. There are some powerful pressures for change. Another concept developed in the last years is the crisis management – usually described as a reactive activity directed to the scaling problems. An efficient and comprehensive crisis management implies cooperation and dialogue between involved actors, especially in recognizing the need for a strategic approach of the crisis situation.

Comunicarea este prezentă în tot ce facem în viață și este esențială pentru a putea munci și trăi. Comunicarea se definește ca fiind un transfer de informații de la un emitent (expeditor) la un primitor (destinatar), în condițiile realizării aceleiași semnificații a conținutului mesajului la cei doi subiecți. Dacă este prezentă înțelegerea comună a mesajului, comunicarea este efectivă.

Comunicarea este mijlocul, modalitatea concretă de lucru a unui manager, prin care acesta îndeplinește coordonarea unui grup uman, într-o organizație. Succesul în management depinde decisiv de abilitatea de comunicare a managerului.

Tot de abilitatea de comunicare depinde și gestionarea unei crize.

Crizele reprezintă situații de perturbări și afectări grave ale activității unei organizații, care pun la încercare capacitatea structurilor acesteia de a răspunde provocărilor și de a ține sub control cursul evenimentelor și chiar de a-l influența în sensul răsturnării situației. Criza se prezintă ca un complex de probleme ce se cer rezolvate urgent, fiind condiționate între ele.

Cauzele crizelor sunt complexe, evoluțiile bruște, uneori paradoxale, alteori previzibile, dar toate induc o stare de neputință, ca în fața unui fapt împlinit. Orice criză, de la cea care intervine în starea unui bolnav la cea care vizează economia sau finanțele unei țări sau ale lumii întregi, constă într-un complex de disfuncții, de evoluții și desfășurări nelineare, haotice, cu cauze greu de depistat și de înlăturat, care se derulează intempestiv și se finalizează în efecte grave, de cele mai multe ori distructive, ele însele constituindu-se în cauze ale altor desfășurări pe principiul bifurcației și al bulgărelui de zăpadă.

Crizele pot produce efecte majore asupra întregului sistem.

Efectul de criză poate fi definit ca impact direct sau mediat al crizei asupra altor domenii care nu sunt direct afectate de criză. O criză este ca o furtună, ca un uragan; distruge, în proporții mai mari sau mai mici, tot ce întâlnește în cale, și provoacă, în același timp, dezechilibre semnificative, inducând o stare de teamă, de nesiguranță, sporește vulnerabilitățile și creează un câmp propice recrudescenței pericolelor și amenințărilor.

Efectul de criză este ca o undă care se propagă în toate direcțiile, afectând, într-o măsură mai mare sau mai mică, tot ce poate avea tangență atât cu procesul sau cu sistemul care a declanșat sau din care s-a declanșat criza, cât și cu sfera de manifestare a acesteia și cu conținutul ei, manifestându-se ca o reacție în lanț.

De multe ori, ieșirea din criză nu este posibilă decât prin reevaluarea profundă a valorilor, a relațiilor, a regulilor, a procedurilor și a algoritmilor, care, până la apariția evenimentului care a provocat criza, păreau că sunt corespunzătoare cu misiunea organizației. Dacă misiunea organizației este pusă în discuție și dacă ea nu se poate reangaja, atunci este amenințată însăși existența acesteia. Criza este un moment de verificare a capacității de reacție, de coerență și de consistență a organizațiilor și managerilor acestora.

În procesul de comunicare, gestionarea cu succes a situațiilor de criză reprezintă o misiune extrem de dificilă, care implică unele dimensiuni, cum ar fi: capacitatea de prevedere a crizelor pentru organizația în cauză, realizarea cu anticipare a unor scenarii pentru fiecare situație prevăzută, precum și un răspuns prompt la apariția ei, respectarea „rețetei” de soluționare și a unei discipline ferme. Orice organizație poate fi, la un moment dat, confruntată, în mod neașteptat, cu o criză care-i periclitează funcționarea și imaginea pozitivă. Mai mult, o criză prost gestionată poate nu numai să aducă prejudicii organizației, ci se poate transforma într-un pericol social, știut fiind faptul că o criză se declanșează atunci când punctele slabe interne ale unei organizații intră în corelație cu „amenințările” (presiunile) din exteriorul acesteia.

Un rol important pentru rezolvarea situațiilor de criză care pot să afecteze negativ imaginea publică a organizațiilor, revine modului în care este gestionată comunicarea, ca principal vector al elementelor de imagine ale organizației, în opinia publică. Prin intermediul acesteia, se menține legătura dintre organizație și public. Dacă se întâmplă ca vectorii mediatici să difuzeze conținuturi informative care afectează negativ percepția, atitudinea și raportarea publicului față de organizație, se poate spune că imaginea publică a acesteia are de suferit și că locul pe care-l ocupă în opinia publică, precum și încrederea care îi este acordată, au de suferit.

Evenimentele care pot afecta negativ imaginea publică a unei organizații sunt multe și variate, depinzând în primul rând de tipul de activitate pe care o desfășoară organizația, de intensitatea legăturilor acesteia cu

publicul, de vizibilitatea publică a organizației, de contextul general al evenimentului. Adesea, evenimentele ale căror consecințe sunt grave, dramatice și spectaculoase, cele ale căror urmări sunt neașteptate și care afectează interesele unor categorii largi de public, cele care cresc gradul de incertitudine al receptorilor și diminuează percepția de securitate a publicului, sunt cele ce atrag atenția publicului asupra organizației.

În situația de criză, etapa de planificare capătă o importanță deosebită și se elaborează într-o manieră specifică, cuprinzând elemente, cum ar fi: construirea planului de criză și a „planurilor alternative de criză” pentru fiecare tip de criză în parte, detaliindu-se strategiile, publicurile implicate, mesajele care urmează să fie transmise și de către cine, precedată de alcătuirea unei liste cu cauze și modele de crize posibile, după ce în prealabil a fost consultat istoricul organizației pentru a identifica evenimente similare nedorite din trecut.

Este esențială însă ideea că, pentru o soluționare eficientă a crizei, este nevoie ca planul de comunicare în situație de criză să se construiască încă din perioadele de calm și trebuie avut în vedere că planul de comunicare de criză trebuie aprobat de conducerea organizației, revăzut și îmbunătățit periodic.

O politică de recomandat pentru soluționarea cu succes a crizelor are, ca prim pas, încercarea de a le evita pe cât este posibil. Politica evitării crizelor presupune identificarea și urmărirea elementelor care pot evolua negativ, studiul verigilor slabe ale organizației.

Fink¹ identifică mai multe etape ale unei crize:

a) pregătirea crizei – etapa în care anticiparea și evitarea crizei este posibilă;

b) criza acută – momentul declanșator, care poate fi depășit doar dacă există un plan de comunicare de criză care poate fi pus în aplicare;

c) faza cronică a crizei – etapă de reacție, în care au loc anchete guvernamentale și dezbateri publice, iar organizația încearcă să-și refacă echilibrul și imaginea publică;

d) finalul crizei – dacă se reușește să se țină criza sub control (printr-o bună gestionare a primelor două faze), atunci e posibil ca organizația să atingă într-o perioadă mai scurtă acest final al crizei, care deschide drumul spre reîntoarcerea la normalitate.

O dată cu intrarea crizei în faza acută, un element-cheie pentru rezolvarea ei îl constituie formarea *centrului de informare*. Autorii consacrați îi conferă și alte denumiri, cum ar fi „centrul de control al crizei”, „celulă de criză” sau „centrul de combatere a zvonurilor”.

¹ Steven Fink, *Crisis Management Planning for the inevitable*, New York, Amacom, 1986, pp. 20-28 (apud Cristina Coman, 2001, pp. 123-124).

Centrul de informare trebuie să fie conceput ca un centru de informare publică în care să lucreze două echipe: o echipă care să gestioneze comunicarea, iar alta care să coordoneze activitatea și să reactualizeze informația, ținând permanent legătura cu echipa de conducere a organizației. Centrul de informare trebuie să aibă, înaintea declanșării crizei, statutul unei surse de informații credibile. În interiorul organizației, angajații trebuie să fie informați de existența acestui centru și să fie încurajați, fie să furnizeze informații, fie să ceară informații dacă au nevoie.

Comunicarea în situația de criză se va desfășura pe mai multe direcții: către publicul intern și extern, către actorii crizei și către mass-media. Această ultimă componentă este una din cele mai importante. Experiența a arătat că, de cele mai multe ori, organizațiile sunt preocupate de măsuri de urgență și sprijină mai puțin munca de documentare a ziariștilor. În acest caz, jurnaliștii recurg fie la zvonuri, fie iau o poziție împotriva organizației, ceea ce contribuie și mai mult la deteriorarea imaginii acesteia.

În asemenea cazuri, specialiștii în relații publice, împreună cu purtătorul de cuvânt, au rolul de a ține permanent legătura cu jurnaliștii, pentru a realiza în mod operativ transmiterea de informații corecte, însoțite de poziția organizației în legătură cu evenimentele în desfășurare. Pe perioada crizei, aceștia, trebuie să dețină toate informațiile disponibile cu privire la evenimente, ca și cu privire la măsurile luate de organizație, având tot timpul în atenție preocuparea de a crea un climat de încredere în cadrul echipei de management a crizei și de a verifica dacă fiecare membru își cunoaște atribuțiile. De asemenea, ei sunt cei abilitați să convoace presa înainte ca jurnaliștii să solicite o întâlnire și să faciliteze accesul acestora la locul evenimentelor, veghind la securitatea lor, și, dacă este nevoie, să faciliteze întâlniri ale jurnaliștilor cu persoane din echipa de conducere a organizației;

Pentru o bună gestionarea a crizelor, organizațiile care dispun de propriile structuri de relații publice prevăd apariția unor astfel de situații, iar pentru buna lor gestionare au pregătite din timp planuri de acțiune în cazul apariției unor evenimente cu potențial de criză.

Echipa de gestionare a crizei este un prim element al planului. Ea are o compunere diversă, în funcție de specificul organizației, în care prezența conducătorului acesteia (managerul) și responsabilului cu relații publice, este obligatorie. Echipa poate fi completată cu persoane care au responsabilități în domeniul protecției personalului și al publicului nemijlocit al organizației, al protecției bunurilor, instalațiilor și imobilelor, alte persoane care au răspunderi importante în gestionarea misiunilor organizației.

Specificarea responsabilităților membrilor echipei este un al doilea element important al planului. Având în vedere că evenimentele au și un impact emoțional puternic asupra personalului, că timpul pentru coordonare

este scurt, o dată stabilit că fac parte din echipă, membrilor acesteia trebuie să li se atribuie responsabilități precise, pe care să le cunoască, pentru a putea acționa eficient.

O listă cu persoane sau instituții care trebuie informate reprezintă un document de lucru indispensabil echipei, listă care trebuie să cuprindă numere de telefon și de fax, adrese e-mail ale eșaloanelor superioare ale organizației, ale autorităților publice din zonă (spitale, poliție, jandarmerie), ale serviciilor de urgență, ale organizațiilor cu care cooperează în mod obișnuit și, nu în ultimul rând, ale organizațiilor și instituțiilor mediatice din zonă.

Câteva modele de comunicate de presă completează în mod obligatoriu dosarul planului pentru gestionarea crizelor, pregătite în scopul prevenirii situațiilor în care responsabilii cu relațiile publice nu ar putea fi prezenți în perioada inițială a producerii evenimentului, oferindu-le astfel celorlalți membri ai echipei, posibilitatea minimă de a transmite informații oficiale către opinia publică. Comunicatele de presă vor fi adaptate situației concrete create și vor răspunde intereselor mediatice impuse de situație.

Pentru anticiparea intereselor manifestate de reprezentanții mass-media și pentru a controla eficient mesajele principale ce vor fi transmise de către organizație către public, este de recomandat să existe o listă cu posibile întrebări și răspunsuri.

Acțiunea pe parcursul desfășurării crizei presupune urmărirea unui algoritm de activități care au drept scop rezolvarea aspectelor de comunicare implicate de interesul manifestat de diferitele categorii de public față de organizație în astfel de condiții.

Un prim moment al acțiunii, îl constituie întrunirea echipei și informarea acesteia despre evenimentul produs; membrii echipei sunt informați de către cei care au fost martori ai evenimentelor, de către cei care supravegheau desfășurarea activităților, de către alte categorii de persoane din interiorul sau din afara organizației care au cunoștință despre producerea evenimentului. Culegerea în timp scurt a cât mai multor informații și a cât mai multor perspective asupra evenimentului este hotărâtoare pentru formularea unui punct de vedere inițial și pentru înțelegerea caracterului evenimentului sau situației produse.

Concomitent cu informarea se poate face și consultarea planurilor de acțiune pentru situațiile cu potențial de criză. După informare asupra evenimentului și după consultarea planurilor, se trece la *analiza situației și pregătirea argumentelor*, analiză care urmărește să determine caracterul evenimentului în raport cu angajarea responsabilității organizației. O dată stabilit caracterul evenimentului, echipa de gestionare va elabora o *variantă unică a evenimentului*, variantă care va face referire atât la natura cauzelor

producerii evenimentului, cât și la modul de desfășurare a acestuia. Varianta unică va fi produsul procesului de informare asupra evenimentului, a analizei preliminare și a argumentării pentru una sau alta dintre caracteristicile evenimentului și va furniza o estimare a stării victimelor și a nivelului pagubelor. Ea va fi însușită de către toți membrii echipei de gestionare a crizei mediatică.

După ce a fost elaborată și însușită, varianta unică este adusă la cunoștința celor interesați. *Informarea personalului intern* este prioritară în astfel de situații, pentru că acesta este primul public interesat de ceea ce s-a întâmplat în organizație, fiind afectat nemijlocit. O altă rațiune care susține această prioritate este dedusă din aceea că oricare dintre membrii organizației poate deveni o sursă de informare, indiferent dacă este abilitat sau nu cu această calitate. Furnizându-le varianta unică elaborată de echipa de gestionare a situației de criză mediatică, este diminuată posibilitatea ca aceste persoane să contribuie în mod involuntar la amplificarea crizei.

Abia după informarea personalului organizației se va face și informarea mass-media. Informarea acesteia se poate face de către responsabilul cu relațiile publice. Nu este recomandabil ca această acțiune să fie executată de către cel care conduce organizația, deoarece îi va fi foarte greu să evite întrebări cu privire la persoanele care se fac vinovate, la cauze exacte, la evaluări pe termen lung, la consecințe ce privesc misiunile și funcționarea organizației. Aceste răspunsuri nu pot fi date decât după ce evenimentul este consumat, a fost cercetat și s-au stabilit cu exactitate cauzele, caracterul evenimentului, responsabilitățile, consecințele și implicațiile pentru activitatea viitoare a organizației. Dacă situația impune autentificarea mesajelor prin prezentarea sau susținerea lor de către cineva din conducerea organizației, este recomandabil ca acest lucru să-l facă persoane din echipa de gestionare a evenimentului sau din echipa de conducere a organizației, dar de nivel secund.

Unul dintre mesajele obligatorii de transmis trebuie să se refere la interesul organizației față de victime, în categoria cărora intră atât persoanele care au suferit nemijlocit de pe urma producerii evenimentelor, cât și persoanele care sunt susceptibile a fi responsabile. Protecția acestora din urmă este necesară deoarece varianta evenimentului pe care o vor prezenta va fi cu siguranță sensibil diferită de cea stabilită de echipa de gestionare a situației de criză mediatică și va lărgi mai mult cercul responsabililor și al cauzelor care au determinat producerea evenimentului sau a situației.

Principalul mesaj pe care trebuie să-l transmită organizația în astfel de situații se va referi la efortul pe care-l face pentru a înlătura urmările producerii evenimentului sau a situației de criză, grija față de personal și față de alte persoane implicate, preocuparea pentru limitarea pagubelor și recuperarea lor, preocuparea pentru declanșarea imediată a cercetărilor care vor stabili cu precizie caracterul evenimentului și eventualii responsabili.

Informațiile transmise presei, vor fi însoțite de comunicate scrise, pentru a putea furniza informații exacte și pentru a putea accentua mesajele principale pe care dorește să ele transmită organizația. Ele vor ajuta jurnaliștii în redarea corectă a numelor celor implicați, a datelor cifrice, a anumitor valori sau repere spațio-temporale.

Dacă ancheta asupra cauzelor evenimentului conduce la concluzia care permite stabilirea caracterului evenimentului, această informație trebuie adusă la cunoștința publicului. Această tactică este eficientă nu doar pentru inducerea unei perspective care nu angajează responsabilitatea organizației, dar și pentru obținerea sprijinului public.

Obținerea sprijinului public este o preocupare post-eveniment importantă, deoarece în lipsa acestuia, imaginea publică a organizației se va redresa mult mai dificil. Pentru atingerea acestui obiectiv cea mai bună metodă este implicarea activă a publicului în înlăturarea urmărilor, asociată cu transparența și informarea susținută asupra acțiunilor desfășurate de organizație în sensul elucidării evenimentului sau a situației intervenite.

În acest sens, sublinierea *capacității organizației de a transforma intențiile în fapte*, în acțiune, este unul dintre mesajele constante ce vor fi transmise. Evident, astfel de mesaje chiar trebuie susținute de fapte, deoarece opinia publică, receptând acest mesaj, va fi mult mai atentă la consistența și coerența lui. Nu trebuie scăpat din vedere că mass-media va monitoriza încă o perioadă organizația, până când va considera că evenimentele sunt elucidate sau până când interesul îi va fi atras de alte evenimente.

Comunicând în mod constant preocuparea sa pentru *starea și evoluția victimelor*, organizația va dovedi că înțelege să își protejeze personalul și că este interesată de refacerea celor care au avut de suferit de pe urma producerii evenimentelor, că nu îi abandonează. Acțiunile care se desfășoară în sprijinul acestora și al familiilor vor fi comunicate către mass-media.

Un alt conținut informativ care va fi transmis către mass-media va fi *rezultatul oficial al anchetei*. În baza raportului final al acesteia, se poate organiza chiar și o conferință de presă. Abia acum vor fi identificate, ca exacte, cauzele producerii evenimentului, caracterul acestuia, eventualii responsabili (cu numele și responsabilitățile lor), măsurile întreprinse de organizație și de alte instituții interesate pentru eliminarea consecințelor evenimentului. Dacă organizația modifică unele dintre regulile, procedurile și algoritmiile de acțiune, producând noi norme care urmăresc să anticipeze producerea unor evenimente, acest fapt este un alt mesaj care trebuie adus la cunoștința publicului.

O ultimă acțiune după depășirea crizei va fi *actualizarea planului de gestionare a crizelor*, prin completarea cu noi proceduri, dacă este cazul, includerea de noi persoane, dacă s-a dovedit că e necesar, prin atașarea

dosarului de presă al cazului gestionat, prin completarea listei cu posibile întrebări și răspunsuri.

Pe întregul parcurs al gestionării crizei, membrii echipei trebuie să fie atenți la eventualele implicații de ordin secund pe care le poate avea evenimentul. De regulă, jurnaliștii și cei care se pronunță asupra evenimentului, nu se mulțumesc să se rezume la prima instanță a acestuia. Aproape întotdeauna sunt vizate aspecte care nu sunt în prim-planul evenimentului, dar care oferă ocazia unor conexiuni, care, nu de puține ori, sunt mai grave, dacă se confirmă, decât aspectele imediate, deoarece ele pot schimba caracterul evenimentului, adesea agravându-l.

Echipa de gestionare a crizei trebuie să fie preocupată de reducerea responsabilității ce poate fi pusă pe seama organizației și de câștigarea sprijinului și compasiunii publicului. Dacă nu poate reduce justificat responsabilitatea, e absolut necesar să o asume, prezentând publicului măsuri credibile de restaurare a situației și să probeze hotărârea de a le pune în practică.

Concluzionând, se poate spune că în viața oricărei organizații pot să apară perioade de criză, care pot deteriora imaginea organizației, dar printr-o gestionare cu abilitate și profesionalism, nu numai că aceasta poate afecta cât mai puțin imaginea organizației, ba mai mult, situația poate fi răsturnată în sensul dorit de aceasta.

COMUNICARE INSTITUȚIONALĂ ȘI INFORMARE PUBLICĂ

Maria PRIOTEASA

Communication is considered to be a type of human interaction that generates a relationship between the participants who, at the same time, share some common interests and try to adapt their claims in order to reach a mutually acceptable compromise.

Starting from the definition of this process, on the private and social stage of life, individuals become actors who perform roles in front of a public (family and community) able to evaluate the social information conveyed by them and to confirm their images.

În efortul de a ne depăși problemele apărute zi de zi, încercăm să găsim tot felul de soluții. Acestea nu apar de la sine și nu pot fi luate ad-hoc din manualele de specialitate. Orice organizație, firmă sau persoană trebuie să facă față acestor probleme pentru a rezista și a se impune în mediul său.

De aceea, există o serie de cauze, idei și opțiuni ale societății umane care se nasc, se dezvoltă și mor. Pentru a fi viabile, acțiunile trebuie să se sprijine pe o serie de strategii elaborate de specialiști și care să ofere soluții pertinente.

În acest context, comunicarea instituțională devine un instrument eficient utilizat de către organizații (publice sau private) pentru:

- reușita în afaceri;
- crearea unei imagini publice pertinente;
- traversarea unei crize;
- crearea unui climat favorabil în firmă;
- schimbarea comportamentului uman față de produsele/serviciile oferite de firmă pe piață și, nu în ultimul rând, apărarea/atacarea concurenței prin mijloace legale.

Chiar dacă este vorba de o companie multinațională sau de un IMM, folosirea comunicării instituționale este obligatorie. Numai în acest fel, fluxul informațional va fi perceput corect de către publicul-țintă și se va ajunge la o schimbare majoră a imaginii organizației, atât în mediul de afaceri, cât și în ochii cetățeanului de rând.

Prin urmare, indiferent de latura sub care se prezintă, comunicarea este un fenomen complex, care asigură, printr-un proces sensibil, de informare,

legătura dintre emițător și receptor pentru a-și face perceput și acceptat, sub o anumită formă, propriul mesaj. Indiferent dacă este vorba de organizații publice, private, guvernamentale sau non-profit, acestea trebuie să fie recunoscute din punct de vedere al competiției în domeniul vizat, pentru ca receptorul mesajului, prin „mecanismul percepției selective”, să aleagă și să rețină corect informația transmisă.

Astfel, putem spune că baza comunicării, instituțională sau nu, rezultă din îmbinarea organică a trei perspective: informațională, atitudinală și comportamentală.

Privită din „perspectiva informațională”, știința comunicării cuprinde un număr de teorii interesante. Spre exemplu „teoria circulației informației în două trepte” elaborată de Katz și Lazarsfeld¹ evidențiază puternicul impact pe care-l are informația asupra liderilor de opinie. Și în cazul comunicării instituționale s-a ajuns la concluzia că este mult mai bine să intri în contact cu liderii de opinie ai publicului-țintă, decât să te adresezi ansamblului.

O altă teorie comunicațională este „Agenda Setting”², elaborată de McCombs și Shaw în 1972 care demonstrează importanța informației vehiculată din perspectiva triadei: organizație – mass-media – public consumator.

Deoarece informația înseamnă putere și mass-media o știe, ea încearcă să focalizeze atenția publicului spre subiectul tratat pentru a-l influența atitudinal și comportamental. Înțelegem că, dacă mass-media își îndreaptă privirea asupra unei organizații, ea va atrage atenția publicului asupra sa, indiferent de obiectul dezbaterii.

"Mirajul" comunicării verbale sau non-verbale, promovat de mass-media contemporană, conduce spre crearea unor imagini puternice, bazate pe folosirea notorietății în comunicarea instituțională. Scopul final este cel de atragere a publicului și de fidelizare a sa față de ideile, obiectivele, imaginea sau produsele promovate de firmă.

Analizând și ultimele două perspective – atitudinală și comportamentală – care vin să sprijine fenomenul complex al comunicării, vom descoperi și aici o serie de teorii. "Teoria percepției selective", care analizează modul de înțelegere a mai multor mesaje de către individ. Potrivit teoriei, individul este o entitate distinctă, cu o anumită personalitate, care va percepe, înregistra și filtra informația conținută în mesaj, conform propriului sistem de norme și valori. În funcție de importanța acordată mesajului, el va fi reținut sau nu de către receptor. Deci, selecția informativă va fi dată de atitudinea individuală manifestată în fața mesajului – verbal sau audio-vizual – urmând ca, ulterior, ea să influențeze și perspectiva comportamentală a individului.

¹ E. Katz, P. Lazarsfeld, *Personal Influence*, Frec Press, Glencoe, Illinois, 1955.

² McCombs M. E., D. L. Shaw, *The Agenda-Setting Function of Mass-Media, Public Opinion Quarterly*, vol 36, 1972.

Alături de „percepția selectivă” acționează și „reflexul condiționat” al individului.

„Teoria reflexului condiționat” elaborată de Pavlov³ demonstrează că repetarea unui stimul auditiv sau vizual însoțit de aceeași acțiune, creează individului o anumită obișnuință cu un cadru comunicațional, pe care acesta se așteaptă să-l asculte sau să-l vizualizeze ulterior.

Astfel, un anumit clip muzical sau o anumită imagine, prin repetitivitate, îl pot conduce automat pe individ la asocierea acestor cadre cu un produs sau cu imaginea unei organizații.

Spre deosebire de „teoria percepției selective”, „teoria disonanței cognitive” este chemată să cerceteze impactul major pe care îl creează o informație atunci când se află în contradicție cu modul de gândire al majorității publicului.

Pentru a-și proteja echilibrul interior și propriul sistem de norme și valori, indivizii vor adopta atitudini comportamentale diferite, ajungând până la a respinge complet ideea care-i deranjează.

A comunica este o artă, chiar și la nivel instituțional. Căci, dincolo de reguli, tehnici și teorii există latura creativă, inventivă, artistică a comunicării. Comunicarea este o artă dificilă pentru că ea presupune numeroase elemente – pentru început, persoane care pot juca rolul de emițători; de mediu de comunicare sau de receptori ai mesajului.

Comunicarea presupune, prin urmare, prezența evenimentelor în jurul cărora putem comunica, fie că sunt percepute fizic sau prin imagini ori mesaje. În sfârșit, comunicarea nu este posibilă decât în cadrul unui sistem simbolic, fie că este vorba de un limbaj formal, vorbit sau scris, sau de un cod nonverbal.

Marea varietate a acestor elemente indică, de la început, complexitatea fenomenului comunicării.

Comunicarea instituțională poate fi definită ca expresia sintetică a opiniilor, mijloacelor, interacțiunilor și a scopurilor care îi animă la un moment dat pe actorii sociali. Ea este chemată să servească interesele instituțiilor și ale comunității în general.

Raportul comunicațional realizat între individ – instituție – societate se modifică permanent. Dinamismul său se datorează nu numai flexibilității obiectivelor, modalităților și strategiilor de comunicare utilizate, ci și schimbărilor psiho-sociale manifestate de actorii sociali în raport cu gradul de percepție și soluționare a problemelor complexe cu care se confruntă în viața de zi cu zi. De aceea, procesul comunicațional este supus permanent ajustării instituționale.

Definite în mod generic, instituțiile apar ca fiind „... construcții sociale obiective și externe indivizilor, cu caracter intersubiectiv, care generează o

³ Melvin DeFleur, S. Ball-Roheach, *Teorii ale comunicării de masă*, Iași, Editura Polirom, 1999.

serie de structuri comunicaționale capabile să genereze anumite atitudini și comportamente umane adresate soluționării și reglementării unor situații concrete”.⁴

Prin urmare, comunicarea instituțională funcționează având la bază un sistem de reguli și norme care intervin în reglementarea diferitelor tipuri de situații. Aceasta nu înseamnă că ele trebuie să fie neapărat compatibile unele cu altele, putând acționa și de sine stătător, o bună comunicare instituțională conducând spre răspunsuri corecte și atitudini comportamentale favorabile din partea receptorilor mesajului lansat.

Identificarea situațiilor particulare, gruparea acestor situații după gravitatea și similitudinea lor pentru a fi ulterior pe cât posibil soluționate, reprezintă o altă responsabilitate a comunicării instituționale.

Altfel spus, stabilitatea unei situații conflictuale sau chiar a unui context situațional neconflictual este un prim pas spre creșterea gradului de comunicare instituțională, spre folosirea corespunzătoare a diferitelor comportamente, atitudini și reguli care pot governa aceste situații.

Cu cât omogenitatea instituțională este mai mare, cu atât fluxul informațional va fi mai coerent, iar comunicarea instituțională se va realiza într-un grad ridicat.

Orice instituție, organizație, funcționează având la bază un ansamblu de legi, norme, reguli de comportament, tradiții, valori, criterii care alcătuiesc „cultura organizațională”. Legătura comunicațională a diferitelor „culturi organizaționale” conduce către formarea unor „organizații formale”. În cadrul lor, comunicarea este fluentă, rețelele situaționale sunt permanente și protejate prin reglementări formale, supuse unei legislații specifice.

În acest fel, „organizațiile formale”, ca produs al comunicării instituționale, adună adesea instituții foarte diferite, dar care conlucrează bine între ele, deoarece au la bază un grad ridicat de toleranță în ceea ce privește comunicarea instituțională și, prin urmare, vor avea și un grad ridicat de toleranță comportamentală.⁵ Totuși, trăind într-o lume a incertitudinii și discrepanțelor, comunicarea instituțională nu este întotdeauna fluentă. De cele mai multe ori ea se află în impas, creând stări conflictuale care necesită rezolvări urgente. Adesea, stările grave, neremediate din cadrul comunicării instituționale conduc spre schimbări la nivel instituțional.

Schimbările instituționale sau schimbările unor realități instituționalizate se produc atunci când există o discrepanță comunicațională între așteptările atitudinale, comportamentale sau acționale ale indivizilor și mediul micro sau macrosocial căruia i se adresează sau când apar situații noi,

⁴ L. M. Pop, *Imagini instituționale ale tranziției*, Iași, Editura Polirom, 2003, p. 98.

⁵ S. Sjostrand, *Institutional Change Theory and Empirical Findings*, New York, Armonk, 1993.

care necesită o anumită instituționalizare, prin redefinirea sub aspect comunicațional a instituționalizării comportamentelor umane.

Schimbările instituționale se datorează evoluției structurilor instituționale, ca răspuns la permanenta interacțiune comunicațională dintre individ – situație – instituție.

Definirea comunicării instituționale în acești termeni ne conduce la identificarea mai multor *funcții* ale acesteia:

- a) funcția de barometru al schimbării sociale;
- b) funcția de comunicare;
- c) funcția de monitorizare instituțională și organizațională;

Prin urmare, putem privi comunicarea instituțională sub trei aspecte: rațional, social și științific. Importanța acestor aspecte pentru ancorarea comunităților umane în substanța sistemelor sociale moderne este deosebit de importantă deoarece "acestea se leagă de cele mai importante mituri ale modernității".⁶

Spațiul comunicațional se creează și se dezvoltă în funcție de specificitatea domeniului public în care se manifestă. Progresul comunității umane conduce implicit și la dezvoltarea sa instituțională din nevoia de a se crea cadrul propice comunicării cu opinia publică. Astfel se constituie un segment nou al științei comunicării, comunicarea publică.

"Comunicarea publică se referă la folosirea din ce în ce mai vizibilă și mai bine organizată a mijloacelor publicitare și a relațiilor publice de către administrațiile de stat"⁷.

Adaptând schema generală a desfășurării procesului de comunicare la specificitatea comunicării publice, sunt evidențiate următoarele componente esențiale ale procesului, și anume: administrația, mesajul, publicul, canalul de comunicare, efectele comunicării, zgomotul și feed-back-ul.

Administrația este alcătuită din ansamblul departamentelor instituționale care acționează în strânsă legătură cu efortul comun de așteptare de către diferitele grupuri de interese sau de către opinia publică în general, față de o problemă aflată în dezbatere. Între componentele instituționale există relații de dependență și ierarhie. Ea este definită și printr-o cultură organizațională specifică, respectiv prin acel set de norme, valori și cerințe care determină comportamentele indivizilor și grupurilor din cadrul administrației, în vederea atingerii obiectivelor acesteia. De cele mai multe ori administrația este sursa comunicării publice prin *purtătorii de cuvânt* care o reprezintă, prin mesajele transmise presei, precum și prin publicațiile propriei activități comunicaționale.

⁶ R. Scott, *Institutions and Organizations*, Sage Publications, London, 1995, p. 155.

⁷ Bernard Miège, *Societatea cucerită de comunicare*, Iași, Editura Polirom, 2000, p. 74.

Mesajul se constituie din mulțimea informațiilor sau opiniilor formulate și încadrate conform unui set de reguli specifice fiecărui canal de comunicare și fiecărui tip de public-țintă.

Publicul, din punct de vedere al comunicării, este format din indivizi, organizații guvernamentale sau non-guvernamentale, companii private, precum și actori sociali dispersați în spațiu și caracterizați prin interesele comune momentane față de subiect. Acțiunea publicului urmărește, sub aspect comunicațional, impunerea propriilor opinii în vederea creării posibilității unei schimbări sociale.

Canalul de comunicare asigură transmiterea mesajelor de la administrații la publicul-țintă. El diferă în funcție de tipul comunicării. În comunicarea publică un rol important îl are mass-media.

În funcție de modul în care se recepționează mesajul, *efectele comunicării* vor fi diferite. Ele constau în apariția de acțiuni, atitudini, comportamente sau mentalități care se manifestă în rândul publicului, putând fi parțial măsurabile și având un impact pozitiv/negativ de lungă durată asupra receptorilor.

De cele mai multe ori, mesajul instituțiilor poate fi perceput distorsionat. Aici apar așa numitele „*zgomote*” sau „*perturbații*”, care vor îngreuna sau chiar întrerupe fluxul informațional. De aceea, este necesară alegerea unui canal de comunicare fluent și dezvoltat tehnologic, pentru a reduce, pe cât posibil, aceste perturbații de comunicare.

Forma de răspuns, ca și forma de transmitere a mesajului, se desfășoară în dublu sens.

Feed-back-ul publicului este esențial deoarece, prin măsura sa atitudinală și comportamentală, poate evidenția gradul de percepere și înțelegere a mesajului și oferă posibilitatea corelării în timp util a acestuia, dacă este cazul.

Mass-media se prezintă ca un nucleu amplificator al informației transmise de administrație. Comunicarea bună cu mass-media este întotdeauna importantă pentru a fluidiza fluxul informațional al comunicării instituționale atât în interiorul, cât mai ales în afara organizației. Informarea publică se va realiza de obicei, în doi timpi: a) oferirea informației pe care vrei să o transmiți publicului-țintă; b) oferirea de răspunsuri la întrebările ce pot apărea referitoare la mesajul comunicat.

Informarea publică a mass-media se va realiza prin oferirea de comunicate de presă pentru media de masă și media specializată, atât tipărită, cât și electronică. Astfel, prin materialele pregătite despre instituția respectivă, cum ar fi: newsletter-uri, broșuri, foi volante cu date tehnice, spoturi televizate și radio, prezentări de slide-uri și chiar filme, se va îmbogăți imaginea acesteia.

Comunicarea publică este îndreptată spre ceea ce numim public, deoarece acțiunile acestuia din urmă pot avea impact asupra organizației sau administrațiilor și invers.

Trebuie făcută însă o precizare: „public” nu este sinonim cu cel de „audiență”; termenul de „public” înseamnă, din punct de vedere tradițional, orice individ sau grup ce are legătură cu organizația care emite mesajul comunicațional. Publicul include: angajații organizației, clienții, firmele concurente și instituțiile concurente și instituțiile guvernamentale cu rol de reglementare. De aceea se poate spune că publicul și organizațiile sunt interdependente.

Comunicarea instituțională poate fi privită ca o componentă importantă a ansamblului de relații care se stabilesc la nivelul comunicării publice. Ea reprezintă un sistem deschis care întreține o serie de schimburi informaționale între instituții, organizații guvernamentale sau nonguvernamentale, fundații, organizații non-profit și, nu în ultimul rând, cu subsistemele sistemului social global-național și internațional.

Perenitatea, dinamismul și flexibilitatea comunicării instituționale în fața șocurilor venite din medii înconjurătoare (socio-economice, politice, dar cu precădere concurențiale) ne determină să credem că ea are capacitatea de a reacționa sub influența diferitelor categorii de stimuli, indiferent dacă sunt pozitivi sau negativi. În acest fel, comunicarea instituțională se adaptează condițiilor sub a căror influență se află comunitatea la un moment dat.

Informarea publică este o sursă vitală de existență a comunicării instituționale, în special, și a societății, în general, și se orientează atât pe culegerea, cât și pe prelucrarea și, ulterior, transmiterea de informații. Deoarece informația reprezintă o altă sursă a puterii, indiferent de domeniul de activitate în care se manifestă, ea se orientează îndeosebi spre obținerea elementului de noutate care să poată suplini cunoștințele anterioare obținute în domeniul de activitate luat în analiză.

Informația publică devine principala resursă a activității instituționale, ea putând fi folosită și ca instrument de omogenizare și compatibilizare a celorlalte resurse existente la nivelul fiecărei instituții, organism guvernamental sau persoană.

O altă caracteristică a informației publice ar fi aceea că ea reprezintă „...memoria activă a organizației, în cadrul bazei de date”.⁸ Instituțiile, organizațiile au posibilitatea de a prelucra informațiile publice și de a le distribui (difuza) sub forma unor diverse produse comunicaționale. Astfel, asistăm la obținerea unei game largi de produse audio-vizuale și scrise care se adresează atât publicului intern, cât și celui extern. Ele se materializează (concretizează) prin articole în presa scrisă, studii, cărți, materiale publicitare scrise și audiovizuale, emisiuni la radio, TV.

În aceste condiții, accesul la informații publice este esențial. El întărește imaginea și conferă notorietate firmelor, așa cum poate exercita un

⁸ Cristina Pripp, *Marketingul politic*, București, Editura Nemira, 2002, p. 118.

veritabil control și asupra populației, prin manipularea acestor informații, astfel încât opinia publică să se orienteze în direcția dorită de aceste organizații.

Pentru o fluiditate ridicată a fluxului informațional este necesară utilizarea feed-back-ului. Aceasta presupune o bună comunicare la nivel interdepartamental, dar și a organizației cu mediul extern.

Feedback-ul va funcționa corespunzător și va genera rezultatele dorite dacă managerii vor compara periodic rezultatele obținute din fiecare etapă finalizată a programului aflat în derulare cu situația prevăzută inițial. Atunci când se constată rezultate slabe, iar organizația se află într-un impas comunicațional cu mediul căruia i se adresează, se fac modificări de strategie sau chiar a canalului de comunicare ales.

Prin urmare, la baza unei bune comunicări instituționale trebuie să stea un așa-numit „sistem informațional de marketing”, definit de Ștefan Prutianu ca fiind „...o rețea complexă și organizată de relații de comunicare, în care intervin oamenii, echipamentele și procedurile care acționează în scopul culegerii, tratării și difuzării unor fluxuri sistematice și ordonate de informații provenite din surse interne și externe și destinate să servească drept bază pentru adoptarea deciziilor”⁹; este cel care va determina, în ultimă instanță, deciziile sau acțiunile strategice ale organizațiilor.

Comunicarea instituțională, privită sub cele două laturi ale sale, internă și externă, determină modalități de abordare diferite în cazul informării publice și își poate dovedi utilitatea în observarea și chiar succesul acțiunilor întreprinse de organizații.

⁹ Șt. Prutianu, C. Munteanu, C. Caluschi, *Inteligența marketing plus*, Iași, Editura Polirom, 1990, p. 262.

NECESITATEA INTERPRETĂRII CORECTE A INFORMAȚIILOR ÎN LUPTA DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A TERORISMULUI

**Col.(r) dr. Nicolae CIOBANU
Maria PRIOTEASA**

“Know your enemy” is one of the most accepted sayings in warfare.

An analysis of the history of combating terrorism confirms that the best way to defeat terrorism is to know it and localize its activities and then destroy it through intensive, sustained action.

This effort requires to identify the terrorists, locate their sanctuaries, and destroy their ability to plan and operate.

Unfortunately, our knowledge of the inner activity of some terrorist organizations remains incomplete.

The Intelligence agencies will therefore continue their aggressive efforts to identify terrorists and their organizations, to map their command and control and support infrastructure.

De-a lungul istoriei universale, în marile confruntări, militare, politice ori de altă natură, oportunitatea și calitatea informațiilor obținute despre adversar au avut o contribuție importantă în atingerea obiectivelor și obținerea victoriei.

"Cine are informație, are putere" – este un dicton foarte cunoscut, care ne sugerează că informația, dacă este întrebuințată cu iscusință, devine o armă pe cât de temută, pe atât de utilă și puternică.

În domeniul militar, informația reprezintă "acel element de noutate ce apare în raport cu datele, veștile, cunoștințele, lămuririle și comunicările anterioare, ca rezultat al cercetării informative aflată în legătură directă cu riscurile și amenințările interne și internaționale, prezente sau viitoare, la adresa siguranței și protecției forțelor armate (la pace) și acțiunilor militare și trupelor (la război)"¹.

Avantajul informațional a devenit una dintre cele mai importante componente ale războiului modern, nefiind totuși privit ca echivalent al avantajului de forțe, dar având un rol determinant în obținerea victoriei prin superioritate informațională.

¹ *Doctrina Acțiunilor Intrunite ale Forțelor Armate*, S.M.G., București, 2001, p. 47.

Superioritatea informațională este definită, în general, ca "acel grad al dominării informaționale care permite desfășurarea operațiilor fără o opoziție eficace"².

În operațiile militare, obținerea și menținerea unei poziții informaționale avantajoase și dezvoltarea ulterioară a acesteia în una de superioritate sau chiar de supremație informațională este posibilă prin desfășurarea inteligentă a acțiunilor de război informațional.

Accesul la informații nu garantează automat succesul, acesta fiind dat de înțelegerea sensului informațiilor și a posibilității de a delimita informațiile corecte de cele de dezinformare.

Necesitatea informațiilor în lupta de prevenire și combatere a terorismului

11 septembrie 2001 are toate șansele să fie începutul real al secolului XXI, marcat de amprenta pe care și-a pus-o terorismul asupra întregii omeniri, o amprentă murdară, plină de sânge, impregnată de pulberea explozibililor și mirosul cadavrelor înșirate în urma fiecărui atentat.

Aproape toate analizele întreprinse asupra actului de război pronunțat la acea dată împotriva S.U.A. de către terorismul internațional au reliefat că totul a fost posibil din cauza neluării în considerație sau tratării cu superficialitate a unor informații care indicau iminența unui atac pe calea aerului din partea unor organizații teroriste și faptul că, pentru prima dată, S.U.A. s-au simțit vulnerabile, cele două oceane proteguitoare fiind insuficiente în fața amenințării teroriste.

De această dată, s-a demonstrat faptul că oportunitatea și eficiența culegerii informațiilor, calitatea, cantitatea și modul de interpretare a acesteia, puteau să înlocuiască importanța, calitatea și cantitatea tehnicii și infrastructurii militare.

Aceasta pe fondul în care, în cadrul noului tip de "război" declanșat, inamicul este difuz, greu de identificat și localizat, ceea ce face aproape imposibilă descoperirea și anihilarea lui cu mijloace convenționale.

Noul tip de amenințare este permanent și pretutindeni.

Aceasta presupune ca lupta împotriva terorismului să capete noi dimensiuni și noi tipuri de abordări, atât în plan militar, cât și în plan politic, diplomatic, cultural, psihologic și informațional.

În acest sens, și misiunile ce vor reveni structurilor implicate în această acțiune deosebit de complexă vor trebui să fie adaptate și să răspundă noilor cerințe operaționale. În esență, acestea ar putea viza următoarele aspecte:

- identificarea amenințărilor teroriste;
- cunoașterea în detaliu a organizării, înzestrării, bazelor de origine și modului de acțiune a organizațiilor teroriste;

² Department of Defence Dictionary of Military and Associated Terms, Joint Publication 1-02, Washington D.C., Pentagon, 23 Martie 1994.

- supravegherea și monitorizarea permanentă a activității membrilor organizațiilor teroriste;
- crearea unui sistem național eficient de prevenire a acțiunilor teroriste racordat la sistemul de cooperare internațională pe acest domeniu;
- pregătirea în vederea gestionării unor situații de criză generate de atacuri și acțiuni teroriste;
- dezvoltarea unor structuri specializate de combatere a terorismului, suple, elastice, înzestrate și pregătite corespunzător, capabile de acțiuni de răspuns în timp oportun, în orice condiții;
- protecția față de urmările unor atacuri teroriste.

Prevenirea și combaterea terorismului impune o nouă configurație a efortului militar, o nouă dimensiune a spațiului de confruntare, precum și o nouă filozofie de abordare a acesteia. Dispersarea și disimularea elementelor teroriste, imprevizibilitatea acțiunilor desfășurate de către acestea, posibilitățile tot mai crescute de a folosi mijloacele de distrugere în masă, concomitent cu creșterea letalității actelor teroriste, conferă un mare grad de dificultate în acțiunile de identificare și anihilare a acestora.

Conștienți de particularitățile și complexitatea luptei împotriva terorismului, trebuie să adaptăm atât misiunile, cât și structurile militare la noile condiții.

Combaterea terorismului solicită un război de detaliu, în care nivelul de luptă cuprinde, pe lângă operații de mare anvergură, cum este cazul riposteii date de SUA și aliații săi în Afganistan și Irak, și acțiuni ale unor structuri strict specializate, de mici dimensiuni, desfășurate pe arii geografice extinse, în zone unde au fost localizate elemente teroriste sau susținători ai acestora.

Specificul acestor acțiuni impune crearea unor capacități necesare pentru descoperirea, identificarea și interpretarea acțiunilor viitoare ale elementelor teroriste, precum și adoptarea de măsuri adecvate pentru protecția populației și apărarea obiectivelor împotriva atentatelor.

În actualele condiții, capătă valoare din ce în ce mai mare serviciile de informații, comunicațiile, sistemele de criptare, războiul informațional, forțele speciale și unitățile terestre de dimensiuni mici, dar cu mare flexibilitate, putere de lovire și înalt grad de autonomie.

Informația a devenit astăzi o sursă de putere care schimbă fundamental atât câmpul de luptă, cât și fizionomia înfruntării, conceptele și modalitățile de organizare ale structurilor militare.

Este evident, în lumina recentelor dezvoltări de evenimente în domeniu, că organismele luptătoare de masă sunt depășite, că viitorul este al forțelor structurate miniatural, extrem de mobile și dotate cu instrumentele erei informaționale la nivel de luptător individual, capabile să facă față exigențelor câmpului de luptă restrâns ale erei actuale.

Sisteme de supraveghere și de monitorizare a terorismului

Reușita în acțiunile împotriva terorismului depind în mare măsură de cunoașterea acestui fenomen în dinamica și cauzalitatea lui. O astfel de amenințare nu poate rămâne neinvestigată și nesupravegheată. Terorismul este o provocare extrem de gravă, care impune restricții și constrângeri cu care lumea trebuie să se obișnuiască, iar conducerea politică și strategică, forțele speciale și forțele armate, trebuie să le pună în aplicare.

Sistemele de supraveghere și de monitorizare a terorismului presupun structuri și infrastructuri cu foc continuu, distribuite în așa fel încât să acopere întreaga planetă sau, într-o primă etapă a războiului antiterorist, zonele care ating pragul de importanță ce se ia în considerație de factorii de decizie.

Aceste sisteme trebuie să fie integrate, dar și suficient de flexibile pentru a face față flexibilității tactice și aleatorii a terorismului, și să asigure bazele de date și informații necesare organizării corespunzătoare a acțiunii și reacției. Tot ele trebuie să aibă componente naționale și internaționale, care să acționeze, prin cooperare în toate mediile și în toate spațiile. Fiecare din aceste structuri trebuie să includă:

- componente de supraveghere electronică de mare sensibilitate;
- componente de cercetare directă, prin agenți și agenți de influență;
- componente de comunicații rapide și securizate;
- componente de analiză a datelor și informațiilor;
- componente de decizie rapidă;
- componente de validare și corectare oportună a acestor decizii.

Factorul cel mai important în supravegherea structurilor, infrastructurilor și acțiunilor teroriste îl reprezintă omul, agentul de informații, dotat cu toate mijloacele necesare și ajutat de un sistem tehnic-informațional permanent și eficace.

Surse și mijloace de informare despre teroriști și acțiunile acestora

Căutarea, culegerea, obținerea sau colectarea de informații despre teroriști și perspectiva acțiunilor acestora necesită mijloace adecvate. În toate formele și procedeele luptei, mijloacele de realizare a activității informative sunt aceleași, cu particularitatea că informațiile obținute vor fi dirijate, în vederea analizei și exploatării lor, către decidenți în funcție de nevoi.

În scopul extragerii datelor și informațiilor necesare există mijloace care trebuie exploatate potrivit regulilor și criteriilor de utilitate specifice activității informative. Aceste mijloace sunt sursele de informații.

Sursele de informații despre teroriști pot fi:

a) sursele deschise:

- culegerea de documente ce pot fi obținute pe căi legale;
- observarea directă a activităților de interes;

- monitorizarea și înregistrarea posturilor de radio și televiziune ce simpatizează cu anumite organizații teroriste.

Sursele deschise de informații sunt utilizabile în mai multe scopuri:

- obținerea de informații despre stări de spirit, interese, intenții, planuri sau acțiuni ale diverselor organizații teroriste sau teroriști izolați;
- sesizarea unor orientări ale organizațiilor teroriste față de anumite grupări/ structuri politice sau militare;
- relevarea acțiunilor mass-media simpatizante cu anumite organizații teroriste pentru dirijarea curentelor de opinie.

Sursele deschise prezintă o importanță mai mică în lupta de prevenire și combatere a terorismului deoarece, în general, prin intermediul acestora organizațiile teroriste strecoară în mod voit informații false în scopul atingerii unor obiective, altele decât cele sesizabile la prima vedere, execută acțiuni de propagandă și influențare psihologică, precum și dirijarea curentelor de opinie.

Fluxurile de informații despre acțiunile teroriste, din ce în ce mai intense în ultimul timp, fac cunoscută pretutindeni derularea atentatelor. Din punctul de vedere al teroriștilor, trebuie lovit acolo unde se află reporterii cu camere de luat vederi. Trebuie acționat împotriva unei populații (turiști), a unei personalități (un șef de stat sau religios), într-un loc capabil să beneficieze de acoperire mediatică. Terorismul contemporan propagă câteodată în țările cu mass-media dezvoltate și libere o succesiune de „happenings” televizate. "Terorismul este astfel un spectacol în perpetuă devenire, utilizarea suferinței celui alt"³.

Uneori strategiile mediatice adoptate de grupările teroriste au efecte variabile sau negarantate care pot câteodată să ducă la alte rezultate decât cele scontate. Aceste eșecuri sunt chiar mai profunde, din punct de vedere terorist, decât o lipsă de promovare mediatică sau decât tratament televizat nesatisfăcător.

Prezentarea televizată a deturnării unui avion kuweitian, cu numeroși cetățeni la bord, oferea poporului o excelentă ocazie să realizeze care sunt interesele colective și să-și demonstreze sprijinul pentru guvern⁴.

Presa este într-adevăr liberă în alegerea modului de a trata informația și, mai mult decât teroriștii înșiși, ea este cea care fabrică "înfățișarea terorismului". Nu trebuie să vedem o legătură automată de la cauză la efecte între acțiunea teroristă și mass-media. Mai întâi pentru că, chiar și într-o democrație, statul poate încerca să frâneze difuzarea informației (de exemplu, împiedicând camerele de luat vederi să se apropie de locul atentatului). În plus, terorismul pune multe probleme mediilor de informare (trebuie spus totul? arătat totul? cum să prezinți lucrurile fără să faci propagandă?).

³ L. Boltanski, *La souffrance a distance*, Paris, A.-M. Metailie, 1993, p.50.

⁴ Z.M. Ibrahim, *All hail the sabahs for their gritty hostage stand*, New York Times, 16 aprilie 1998.

Modul de tratare a terorismului de către mass-media le provoacă uneori consumatorilor de informație momente de compasiune, de fraternitate sau de solidaritate. Această "suferință de la distanță", retransmisă de către mijloacele de informare în masă îl poate face să vibreze pe fiecare individ⁵. Dar acest rezultat nu este niciodată asigurat. Consumatorii de informație nu sunt pasivi, dimpotrivă se protejează și pot să prefere indiferența sau chiar dezinteresul, acest mecanism de apărare, această inhibiție protectoare, "între angoasă și neputință"⁶.

b) sursele oficiale de informații:

- sisteme de evidență oficială ale statului și instituțiilor sale despre organizațiile teroriste și acțiunile acestora;
- actele și comunicatele oficiale, inclusiv cele din domeniul militar privitoare la organizarea, înzestrarea și modul de acțiune ale organizațiilor teroriste.

c) sursele umane deschise de informații (HUMINT)⁷ reprezintă mijlocul fundamental al activității de informații pentru orice serviciu de informații. Capabilitatea crescândă de a culege informații prin metode tehnice nu a redus eficacitatea resursei umane care are acces la cele mai valoroase informații în mod direct. Sursele umane de informații includ:

- ofițeri, agenți, atașați militari, diplomați;
- turiști, emigranți etc.;
- informatori ocazionali.

Baza activității de informații în domeniul terorist este formată din ofițerii de informații care lucrează sub acoperire, precum și de furnizorii de informații sau agenții de informații.

Structura surselor umane secrete este, în principiu, alcătuită din:

- *informatori ocazionali "benevoli"* – care au cunoștință de date despre teroriști sau acțiuni ale unor organizații teroriste pe care le furnizează în mod gratuit și în deplină cunoștință de cauză, din patriotism, din simțul onoarei și datoriei față de țară sau din plăcerea pentru aventură;

- *agenții de informații* – sunt persoane studiate, testate, verificate și pregătite în domeniul culegerii de informații care se infiltrează de obicei în obiectiv și furnizează date în mod regulat spre deosebire de informatorii ocazionali. Pregătirea și infiltrarea agenților de informații acoperiți reprezintă o activitate deosebit de complexă ce necesită uneori ani de zile. Cea mai mică nesincronizare în formarea „tiparului” agentului poate duce la desconspirarea acestuia și, automat, la eșecul acțiunii.

d) sursele tehnice secrete reprezintă un mijloc al activității informative care poate furniza informații în completare sau ca substitut al informațiilor

⁵ L. Boltanski, *La souffrance a distance*, Paris, a. – M. Metallie, 1991, p. 91 și urm.

⁶ P. Braud, *L'emotion en politique*, Paris, Presses de Sciences po, 1996, p. 201.

⁷ HUMINT, Human – Intelligence, informații obținute prin surse umane.

provenite din alte surse. Sursele secrete tehnice propriu-zise pentru obținerea de informații despre organizațiile teroriste sunt:

- *supravegherea foto-video* (PHTOINT)⁸ prin intermediul căreia se pot obține informații utile despre:

- locul de dislocare a bazelor de pregătire și antrenament;
- procedee de instruire și diversitatea domeniilor acoperite de către teroriști;
- componența nominală a organizațiilor – prin identificarea componentelor după fotografie sau imagine video;
- înzestrarea și locul de dislocare a depozitelor de armament și tehnica de luptă;
- identificarea persoanelor de legătură;
- fotografierea (înregistrarea video) unor planuri sau documente semnificative care conțin informații semnificative despre pregătirea unor acțiuni teroriste asupra unor obiective.

- *cercetarea radio-electronică* este sursa care furnizează informații prin captarea, stocarea și prelucrarea de semnale ale mijloacelor de transmisiuni sau de comunicații. Componentele acestei surse tehnice sunt cele de tipul „COMINT” (obținerea informațiilor din comunicații radio), "ELINT" (obținerea informațiilor din analiza semnalelor electronice), "RADINT" (obținerea informațiilor din analiza semnalelor radar). Problema surselor tehnice secrete de cercetare radio-electronică reprezintă o importanță deosebită întrucât cu aceste mijloace putem descoperi anumite conversații sau semnale suspecte cu indicii asupra unor acțiuni de pregătire sau derulare a atentatelor. De regulă, aceste conversații se poartă codificat și necesită o prelucrare și interpretare specializată a cuvintelor sau expresiilor și semnalelor.

- *interceptarea și decodificarea* legăturilor conspirate reprezintă o sursă tehnică specializată, destinată, în principal, descoperirii legăturilor impersonale⁹ utilizate în activitățile de informații, dar și în vederea depistării oricăror canale de transmitere și respectiv de recepționare a mesajelor secrete, relevante pe domeniul terorist.

Urmările neluării în considerare a informațiilor

Cel mai bun exemplu al urmărilor neluării în considerare a informațiilor îl reprezintă atentatul din 11 septembrie 2001, asupra națiunii americane.

Serviciile secrete americane și funcționarii specializați în interpretarea informațiilor obținute din lumea întreagă au ignorat, anii de-a rândul, absolut toate avertismentele pe care le-au primit, fie de la agenții proprii, fie de la "dușmani" pentru simplul motiv că erau prea extravagante.

⁸ PHOTOINT vine de la photo-intelligence, informații rezultate din prelucrarea imaginilor foto și video.

⁹ Legătura impersonală presupune transmiterea de informații care exclude întâlnirea fizică. Se face prin poștă, mijloace tehnice sau ascunzători.

Ei au sacrificat astfel viața a mii de oameni care au constituit victimele celei mai teribile și dureroase zile din istoria Statelor Unite ale Americii: 11 septembrie 2001.

La scurt timp după ce Ambasada Americană de la Nairobi a sărit în aer provocând moartea 200 de oameni și rănirea a altor 4500, autoritățile americane și experții occidentali în terorism au început să rostească cu tărie numele principalului suspect de coordonare a atacurilor anti-americane și anti-israeliene: sauditul Osama ben Laden.

Pentru a-l pedepsi pe miliardar, fostul președinte american Bill Clinton a ordonat un atac cu rachete de croazieră asupra taberelor de antrenament din Afganistan folosite de gruparea teroristă condusă de Ben Laden, Al-Queda. Rezultatul a fost aproape nul, principala țintă a americanilor – Ben Laden – nefiind acolo în momentul bombardamentului.

Trei ani mai târziu, timp în care un cetățean arab deținut într-o închisoare din Germania a fost ignorat de autorități, cu toate că a susținut cu tărie că deține informații cu privire la un atac terorist imens asupra Statelor Unite ale Americii, americanii vor trăi cel mai înfiorător și perfid atac.

Președintele George W. Bush a fost avertizat cu două zile înainte de 11 septembrie 2001 de necesitatea anihilării rețelei condusă de Osama ben Laden, dar nu a avut "timp" pentru a citi și semna un plan de război pentru eliminarea grupării Al –Queda. Nu a fost luat în seamă nici un raport al FBI în care se solicita verificarea mai multor persoane originare din Orientul Mijlociu care luau cursuri de pilotaj în SUA. Planul de război, cunoscut printre oficiali drept "Directiva Prezidențială de Securitate Națională", i-a fost prezentat președintelui, care nu a avut timp pentru a se informa și nici pentru a semna. Planul a fost prezentat și consilierului pentru Securitate Națională al Casei Albe, Condoleeza Rice.

Casa Albă a recunoscut că președintele Bush a fost avertizat și în luna august 2001, de către CIA, că teroriști din rețeaua condusă de Ben Laden ar putea deturna avioane de linie americane. Administrația americană a încercat să-și justifice "non-combatul" insistând asupra faptului că nici una dintre aceste informații nu menționau posibile atacuri asupra World Trade Center sau Pentagon. Consilierul administrației americane pe probleme de securitate, Condoleeza Rice, a declarat că raportul CIA, de o pagină și jumătate, menționa că rețeaua Al-Queda punea la cale deturnări de avioane "în sensul clasic al cuvântului", adică nu "deturnări sinucigașe". Raportul i-a fost înmânat președintelui Bush în timp ce acesta se afla în vacanță, la ranch-ul său din Texas. "Dacă s-ar fi acționat în baza unei asemenea informații generale întregul sistem de aviație civilă american ar fi fost dat peste cap" a susținut Condoleeza Rice. "Cel mai probabil se presupunea că pasagerii

avionului urmau să fie luați ostatici în schimbul eliberării unor oameni de-ai lor", a continuat consilierul pe probleme de securitate american.

Oficialii americani, care au explicat de ce autoritățile SUA au ignorat avertismentele agenților, au susținut că raportul CIA vorbea despre mai multe metode teroriste prin care SUA ar fi putut fi atacate, inclusiv prin arme chimice și biologice.

Avertismentele s-au înmulțit în a doua jumătate a anului 2001, consiliera Condoleeza Rice declarând că din septembrie 2000 până în septembrie 2001 au fost primite mai multe avertismente privind amenințări de diverse naturi la adresa intereselor americane, majoritatea în afara țării.

Cele mai multe au provenit de la FBI și de la Administrația Federală Aeriană, aceasta din urma transmițând mai departe avertismentele liniilor aeriene naționale și conducerii aeroporturilor.

Guvernul Statelor Unite ale Americii a avertizat liniile aeriene asupra unor amenințări teroriste care ar fi putut veni și din partea Al-Queda, dar nu a considerat niciodată necesară declanșarea unei alerte publice deoarece informațiile erau prea "vagi", a declarat un oficial de la Washington. La rândul său, Condoleeza Rice a dezvăluit ca Administrația Federală Aeriană a trimis cel puțin cinci buletine speciale liniilor aeriene, în iunie, iulie și august 2001. Reprezentanți ai companiei United Airlines, care a avut două avioane implicate în evenimentele din 11 septembrie 2001, spun că avertismentele au fost "mult prea vagi" pentru a face posibilă o contracarare a amenințărilor. "Pe parcursul anului 2001 nu au fost alerte sau avertismente care să sugereze că scenariul din 11 septembrie era credibil sau posibil", a afirmat purtătorul de cuvânt al companiei, Joe Hopkins. La fel, secretarul Transporturilor, Norman Mineta, spunea ca atenționările respective nu conțineau nicio informație concretă.

Anterior atentatelor din 11 septembrie, printr-un memoriu, FBI avertiza autoritățile asupra prezenței mai multor persoane originare din Orientul Mijlociu în școlile de pilotaj din Statele Unite. Documentul, redactat în iulie 2001, solicita verificarea tuturor persoanelor suspecte, ceea ce nu s-a întâmplat. Aici se preciza că mai mulți dintre cei care studiază la școlile de pilotaj din SUA ar avea legături cu Osama ben Laden, dar informațiile din raport nu au fost aduse la cunoștința CIA. De altfel, rapoartele preliminare ale comisiilor parlamentare de anchetă a evenimentelor din 11 septembrie au indicat existența mai multor "scurtcircuite" de comunicare între principalele servicii secrete și agenții guvernamentale.

Unul dintre cei 19 teroriști acuzați că au provocat atacul asupra World Trade Center și Pentagon, Mohamed Atta, și vărul său, Marwan Ashehri, au fost identificați ca fiind americani de origine palestiniană și nu de origine egipteană, respectiv saudită, așa cum se afirmase anterior. Atta a fost implicat

în atentatele cu autobuze capcană care au lovit Ierusalimul în 1996. Capturat de forțele israeliene, Atta a reușit să evadeze și s-a stabilit în Statele Unite ale Americii. Ca o ironie, Mossadul l-a localizat și a solicitat extrădarea, dar autoritățile americane au refuzat să-l predea pe Atta, cel care avea să le dărâme unul dintre turnurile World Trade Center.

Încă din august 2000, serviciile secrete europene au deținut informații despre un potențial atac terorist asupra Statelor Unite ale Americii în care urmau să fie implicate avioane. Aceste informații, provenind din interceptarea unor conversații între diferiți membrii Al-Queda, au fost transmise imediat și americanilor. Astăzi, ele par extrem de edificatoare. La vremea respectivă (cu mai bine de un an înaintea tragediei din 11 septembrie), nu li s-a acordat, însă, atenția cuvenită.

Doi dinte executanții atacului asupra Pentagonului fuseseră identificați de CIA drept potențiali teroriști cu 18 luni înainte de 11 septembrie. Khalid Almihdhar și Nawaf Alhazmi fuseseră reperați de serviciile secrete americane în timp ce participau, în ianuarie 2000, la o reuniune a conducerii Al-Queda. CIA au știut cu precizie momentul în care cel puțin unul dintre cei doi a intrat pe teritoriul Statelor Unite, aterizând pe aeroportul din Los Angeles. Cu toate acestea, Agenția nu a luat nici o măsură. Nu a alertat nici FBI-ul, nici Serviciul de Imigrări. Totuși, monitorizarea suspectilor ar fi fost foarte ușor de efectuat, cu atât mai mult cu cât aceștia și-au folosit adevărata identitate. Ulterior, amândoi au urmat cursuri de pilotaj la o școală din San Diego. Instructorul lor își amintește că erau interesați numai de avioane mari. CIA, însă, nu era interesată de ei.

Concluzii

Se impune perfecționarea și eficientizarea activității serviciilor de informații, care vor trebui să pună un accent mai mare pe obținerea informațiilor prin mijloace umane (HUMINT), concomitent cu extinderea activităților sub acoperire și utilizarea unei game cât mai diversificate de mijloace tehnice de înaltă performanță, din care să nu lipsească IT (Intelligence Technology). Totodată este necesară includerea în serviciile de informații a unor structuri specializate, atât pentru culegerea de informații prin luptă, cât și pentru lupta împotriva terorismului.

Obținerea informațiilor și analizarea vulnerabilităților sunt condiții prealabile în planificarea măsurilor preventive. Un program bine planificat care să cuprindă toate informațiile riguros sistematizate este esențial pentru cunoașterea naturii oricărei amenințări potențiale. Rolul informațiilor este acela de identificare și cuantificare a naturii amenințărilor teroriste.

Informațiile asigură o evaluare la zi a capacităților operaționale ale teroriștilor, a tacticilor folosite de aceștia și a potențialelor ținte teroriste.

Analizarea amenințărilor teroriste constituie pasul esențial în prevenirea sau reducerea vulnerabilității la un atac terorist.

Munca informativă antiteroristă trebuie să reprezinte un efort de echipă.

Schimbul de informații, legătura permanentă dintre instituțiile civile, poliție, jandarmerie, armată și serviciile specializate este esențială. Cooperarea permanentă în domeniul informațiilor previne un consum exagerat de energie și resurse ale fiecărei instituții în parte. Serviciile specializate trebuie să aibă rol de dispecer în strângerea informațiilor și analizarea lor. Informațiile trebuie să "curgă" constant de la toate eşaloanele, de la instituții naționale, agenții locale etc.

Succesul prevenirii antiteroriste depinde de modul în care forțele speciale (formațiunile antiteroriste) primesc la timp informații specifice, precise despre potențialele amenințări.

CONSIDERAȚII PRIVIND ACTIVITATEA DE AUDIT A SISTEMELOR INFORMATICE FINANCIAR-BANCARE

**Lect.univ.dr. Laurențiu-Cătălin FRĂȚILĂ
Ec.dr. Romeo FRĂȚILĂ**

Audit is an activity realized by specialized personnel to determine optimal function of any enterprise, or department in order to achieve the objectives and parameters proposed.

Audit supposes a comparison between what it is observed (processes) and what it is intended, like reference system (objectives, parameters).

The goal of audit is not limited to the simple assessment, but, at the same time, it is meant to specify what the elements that go wrong are, and what are the means to correct ascertaining faults.

Audit has a strong importance in the financial-banking activity, due to the huge quantity of money transferred into the system and the need to secure the financial-banking system.

Keywords: *audit, financial-banking information systems, Marion method, risk, errors*

Considerații generale asupra activității de audit

Auditul are la bază câteva reguli directoare care trebuie urmate. Auditul informatic constă în a compara observațiile asupra unor obiecte într-o complexitate de aspecte, comparativ cu un sistem de referință pentru a face recomandările necesare, în scopul eliminării abaterilor față de referință.

Exemplu.

Pentru fiecare compartiment din bancă se poate lua un set de date de test care, prin prelucrare, vor produce rezultate. Aceste rezultate vor fi comparate cu rezultatele estimate (teoretice). Pentru activitatea de creditare, se pot compara rezultatele graficului de rambursare creat automat de sistemul informatic (adică rate și dobânzi) cu cele rezultate din calculul manual sau dintr-o procedură de testare predefinită.

Auditul informatic urmărește fezabilitatea sistemului.

Se pune problema nu numai ca sistemul, în cazul verificărilor, să răspundă anumitor cerințe, dar dacă sistemul nu este fezabil el poate deveni incontrollabil și poate determina apariția unor defecte majore în situații critice. Totodată se va analiza și necesarul de resurse (tehnice și umane) pentru a rezolva situațiile de funcționare eronată.

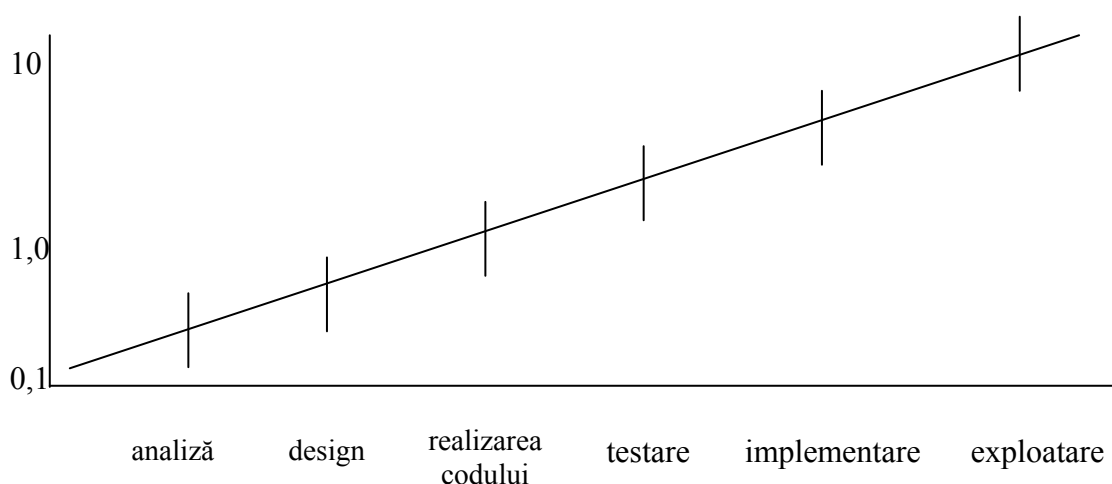
Exemplu.

În cazul unor pene de curent, se vor determina măsurile necesare pentru a nu afecta în mod ireversibil activitatea băncii.

Este necesar a se dota calculatoarele cu surse neinteruptibile (UPS) și programe pentru salvarea rapidă a informațiilor, sau se poate solicita dotarea băncii cu un calculator de back-up care să refacă o stare stabilă a sistemului, anterioară defecțiunilor apărute. Totodată, este necesar a se crea programe de salvare a informațiilor care să fie rulate automat de sistem la intervale de timp predefinite. Mijloacele și acțiunile auditorului se vor adapta exclusiv asupra subiectului auditului. Pentru a ajunge la o judecată corectă, se va crea un plan cu o structură arborescentă și se vor analiza concluziile parțiale ale etapelor semnificative.

Considerații asupra erorilor

Mașinile (tehnologia IT) răspund prompt și în conformitate cu ceea ce a fost predefinit, analizat, creat și implementat. Sunt de analizat nu numai erorile, dar și lacunele sau omisiunile privind tratarea unor situații sau evenimente.



Costul relativ al eliminării erorilor

Analiza surselor erorilor a demonstrat faptul că două treimi dintre erori sunt făcute în fazele timpurii ale dezvoltării unui sistem informatic (analiză și proiectare), în timp ce cealaltă treime se regăsește în celelalte faze.

De remarcat faptul că eliminarea erorilor detectate în faza de implementare costă de zece ori mai mult decât acele erori ar fi detectate și eliminate în faza de analiză. De asemenea, eliminarea erorilor detectate pentru un sistem aflat în exploatare costă de zece ori mai mult decât acele erori ar fi detectate și eliminate în faza de testare și de zece mii de ori dacă ar fi detectate și eliminate în faza de analiză.

Erorile sunt de mai multe tipuri și au cauze multiple. Identificăm:

- erori privind cunoașterea, interpretarea și reprezentarea unor fenomene;

Exemplu.

În activitatea de creditare, datorită instabilității economice, în cele mai multe cazuri un contract de credit este afectat de o variație a procentului de dobândă. Aceasta are ca efect recalcularea obligațiilor clientului față de bancă, recalcularea graficului de rambursare ținând cont de procentele de dobânzi și perioadele aferente.

- erori determinate de utilizarea unor modele inexacte, incomplete sau ambigue sau care pot induce concluzii eronate;

Exemplu.

La achiziția sau la reevaluarea unui mijloc fix, cheltuielile băncii (și implicit profitul acesteia) sunt afectate de durata de funcționare și norma de amortizare care determină amortizarea lunară.

- erori determinate de alegerea obiectivelor: contradictorii, superflue, greșeli de raționament;

Exemplu.

Stabilirea ca obiectiv - achiziția unor echipamente și programe care vor avea ca efect crearea unei interfețe grafice deosebite, în condițiile în care resursele financiare sunt limitate, poate conduce la compromiterea ulterioară a proiectului din lipsă de fonduri.

- erori de comunicație, de procedură, de verificare.

Exemplu.

Actualizarea zilnică a informațiilor în serverele centralei băncii, fără o procedură de verificare a actualizării rulajelor, poate conduce la o situație eronată a conturilor clienților.

Cauzelor apariției acestor erori trebuie analizate în corelație cu minimizarea riscurilor la care este expusă activitatea firmei.

Conform lui Jean Louis Peaucelle, în gestionarea acestor riscuri trebuie realizate:

- analiza mijloacelor tehnice în scopul diminuării probabilității de proastă funcționare în corelație cu consecințele financiare;

- analiza echilibrului economic între costurile mijloacelor de securitate și consecințele privind funcționarea în parametri proiectați;
- responsabilizarea personalului și motivarea lui în scopul evitării, dar și a gestionării eficiente a incidentelor;
- asigurarea contra căderilor (accidentelor) sistemului informatic.

Mai multe colective de specialiști au identificat, analizat și cuantificat astfel de factori de risc. Pe baza unor modele s-au definit machete și algoritmi de calcul, s-au atribuit note (puncte) pentru fiecare factor de risc, rezultând în final un coeficient ce exprimă gradul de expunere al sistemului analizat.

Metoda Marion ia în calcul următorii factori de risc:

Nivel	Factori de risc
Organizațional	Organizare generală Control permanent Reglementări, norme
Factori sociali și de mediu	Mediul de bază Poluare Securitatea împotriva incendiilor Securitatea împotriva inundațiilor Fiabilitatea funcționării Controlul accesului Proceduri generale/specifice de securitate Relațiile între utilizatori și informaticieni Personalul informatic Planul informatic
Informatic	Fiabilitatea echipamentelor Fiabilitatea aplicațiilor Securitatea rețelei Protecția bazelor de date
Fișiere	Arhivare/dezarhivare Salvări periodice Întreținere Exploatare în parametri proiectați
Programe	Metode de analiză, proiectare, realizare Proceduri de actualizare Controlul aplicațiilor Securitatea aplicațiilor

Auditul specific obiectivelor sistemelor informatice

Sistemele informatice sunt sisteme coerente adaptate pentru a rezolva o anumită problemă după o mulțime de algoritmi, tehnici și proceduri predefinite. Stabilirea obiectivelor este precedentă alegerii mijloacelor folosite. Este o problemă complexă, care depinde în principal de resursele financiare și umane disponibile. Având în vedere evoluția foarte rapidă a

tehnicii, singura metodă rațională este de a stabili o politică informatică detaliată pe termen lung și cu obiective independente de resursele momentane, urmată de dezvoltarea acestora într-un plan de realizare cu elemente temporale, chiar dacă mijloacele și acțiunile necesare nu sunt imediat disponibile.

Exemplu privind stabilirea obiectivelor informatice

Se pot defini următoarele obiective pentru sistemul informatic aferent activității de creditare:

- calculul automat al indicatorilor privind bonitatea clientului;
- crearea automată a graficului de rambursare;
- actualizarea graficului de rambursare în condițiile modificării procentului de dobândă;
- plata ratei și a dobânzii din contul curent al clientului în cazul în care acesta nu le achită la termenele scadente;
- calculul datoriei totale a clientului în cazul rambursării anticipate;
- crearea unui fișier de istoric privind totalitatea creditelor acordate, modul de rambursare a acestora și incidentele bancare apărute.

Este necesară crearea unui consiliu specializat în firmă care să fie familiarizat cu obiectivele întreprinderii, cu evoluția și omogenitatea acestora.

Astfel, obiectivele trebuie cu precizie definite în urma analizelor făcute de informaticieni și utilizatorii acestor produse. O lipsă de înțelegere, poate crea ulterior dificultăți insurmontabile. Este necesară o gândire comună, cu acceptări și negații de ambele părți. Ca finalitate se vor obține sisteme evaluate și integrate, mai bune sau cu totul noi, care ating obiectivele propuse.

În cazul problemelor complexe, sistemele trebuie privite ca un ansamblu de obiective, motivații și condiții de realizare. Însă, pentru o mai bună înțelegere și gestionare a acestora, este indicat ca aceste sisteme să fie modularizate, în măsura posibilităților, dar fără a diminua scopul final. Ca urmare va apărea o structură arborescentă constituită la rândul său din module, interconectate funcțional și logistic.

Obiectivele trebuie să fie validate la nivel global, pentru a asigura omogenitatea sistemului și a elimina tot ceea ce este neinteresant sau inutilizabil. Obiectivele vor fi reținute și prelucrate în module bine construite.

Condițiile de realizare menționează avantaje și dezavantaje care nu sunt întotdeauna precizate de furnizori, cum ar fi constrângeri exterioare (norme, regulamente, legi) sau limitări interioare (dispozitive, programe, limbaje, condiții de muncă).

Utilizarea și perfecționarea sistemului informatic urmăresc realizarea unui interes global:

- tehnic (volum mare de informații standard, o prelucrare complexă și de calitate în condiții de confidențialitate, fiabilitate și securitate);
- financiar (reducerea costurilor în condițiile creării unor factori generatori de venit);
- uman (partajare a muncii în scopul creșterii productivității).

Totuși, îndeplinirea unor criterii poate însemna compromisuri ale celorlalte. O fiabilitate foarte bună poate duce la costuri ridicate.

Astfel, în multe din instituțiile bancare, se remarcă o oarecare inerție privind actualizarea sistemelor informatice. Actualizările (hardware și software) presupun costuri foarte ridicate și se realizează în principal asupra serviciilor direct furnizoare de venit. Sunt vizate serviciile de interfață cu clienții (serviciul de decontări, casa) și operațiunile care privesc actualizarea rapidă a conturilor acestora. Mai rare sunt actualizările sistemelor de gestiune internă: contabilitate, administrativ, resurse umane.

O ameliorare tehnică (automatizare) poate duce la scăderea interesului lucrătorilor.

Exemplu.

Automatizarea operațiunilor la ghișeele bancare determină o scădere a interesului operatorilor bancari în perfecționarea proprie. Aceasta poate afecta calitatea serviciilor pe care aceștia (și implicit banca) le oferă clienților. De aceea trebuie gândit în termeni de management și nu într-un spirit pur tehnic.

Un aspect important îl reprezintă upgradarea sistemului.

De multe ori este mai dificilă realizarea trecerii de la vechiul sistem la noul sistem față de proiectarea și implementarea unui nou sistem. Sarcinile și funcțiunile trebuie tranzitate și validate pe noul sistem, fără a se produce blocaje determinate de noutatea metodelor utilizate. Însă, în funcție de rezultatele estimate în raport cu eforturile necesare, trebuie avute în vedere avantajele sau dezavantajele upgradării, comparativ cu elaborarea unui nou sistem informatic.

Auditul obiectivelor informatice presupune și analizarea în mod realist în ce măsură informatizarea poate sau nu să susțină activitățile de control și decizie în gestiune.

În acest scop, trebuie cunoscute cu precizie concepția, dezvoltarea, controlul, instalarea și exploatarea sistemului, pe baza documentației elaborate și a discuțiilor cu participanții.

Vor fi puse în evidență atât avantajele și condițiile de realizare, dar și constrângerile tehnice și organizaționale, recunoscând toate neajunsurile.

Pentru sistemul informatic financiar-bancar, activitatea de informatizare prezintă următoarele aspecte benefice:

- prin automatizarea activității de analiză a dosarului de creditare (programe informatice de tipul credit-scoring) se creează posibilitatea unei analize lucide, obiective, cu privire la bonitatea clientului; creditele vor fi acordate în condiții de risc minimizat cu privire la rambursarea lor;

- activitatea de analiză a dosarelor de creditare va fi mult mai rapidă, iar răspunsul va fi motivat, creând o lumină favorabilă băncii în relația cu clienții;

- rezultatele furnizate de sistemul informatic trebuie corelate cu experiența practică în luarea deciziilor, mai ales în condițiile unei economii instabile; astfel, dacă indicele privind bonitatea clienților se apropie către limitele inferioare admisibile, banca va percepe garanții asiguratorii mărite și va calcula un coeficient de risc majorat.

- determinarea motivațiilor reale, explicite sau implicite, conștiente sau nu, care stau la originea concepțiilor și a deciziilor. Acestea pot fi de natură psihologică (influențate de concurență, creșterea prestigiului), socio-psihologică (încredere în directorul IT) sau de natură reflectivă sau rațională (analizând avantajele și greutățile pentru atingerea scopului propus).

Introducerea sau dezvoltarea sistemului informatic reprezintă un plus în activitatea băncii, în sensul că activitățile standardizate și repetitive pot fi implementate pe sisteme de prelucrare mult mai rapide decât factorul uman, în condiții de siguranță și corectitudine deplină.

Totodată, în condițiile în care concurența pe piața serviciilor financiar-bancare este din ce în ce mai acerbă, fiecare instituție bancară caută să-și atragă noi clienți, atât prin noi servicii, dar și prin creșterea calității tuturor serviciilor oferite.

Ca pe orice piață, fiind vorba de bani, un client nu este fidel unei bănci, ci băncii care îi aduce maxim de satisfacție (profit, servicii rapide și de calitate).

- interesul manifestat prin apelarea la oportunitățile economice, tehnice și umane, implicațiile asupra indicatorilor privind bugetul, productivitatea, rentabilitatea.

Un sistem informatic nou sau upgradat presupune anumite costuri: mari - pentru un sistem nou și mai reduse - pentru upgradare. În cadrul băncii este de preferat crearea unui compartiment informatic cu personal cu pregătire adecvată care să aibă ca sarcini de serviciu întreținerea sistemului informatic, rezolvarea situațiilor de funcționare eronată, dar și upgradarea aplicațiilor. Având acces la sursele aplicațiilor, este mult mai ușor de depanat eventualele erori, dar și de dezvoltat sistemul informatic.

Prin comparație, un sistem informatic achiziționat de la o societate specializată înseamnă dependența totală față de aceasta cu privire la asistență,

dezvoltare și la tarifele percepute. O schimbare structurală a sistemului informatic și a societății care îl elaborează înseamnă costuri viitoare mari și riscuri nepermise care pot să apară în relația cu clienții, determinate de o eventuală funcționare/implementare defectuoasă.

- cunoașterea pericolelor determinate de utilizarea defectuoasă a resurselor tehnice, pierderea controlului, analiza matricii riscurilor comparativ cu bugetul necesar securității.

Utilizarea în condiții nesatisfăcătoare a sistemului informatic poate produce efecte negative majore. Ținând cont că sistemul bancar are la bază încrederea clienților în corectitudinea serviciilor oferite, orice eroare întâmplătoare sau provocată poate avea efecte neprevăzute. Mai mult, întrucât o mare parte din sumele rulate prin bancă de către clienți constituie surse de finanțare pentru bancă, erorile care afectează încrederea clienților în soliditatea acesteia pot determina retrageri masive ale sumelor atrase de pe piață cu efecte catastrofale asupra viitorului băncii.

- realizarea unor interfețe necesare procesului decizional (diagrame, grafice), reprezentative pentru manageri, dar fără semnificație pentru programatori. Quantumul și dinamica indicatorilor reprezentați pe diferite perioade, în relație cu estimările specialiștilor, pot asigura un suport informațional deosebit de util în activitatea de management.

Realizările de natură teoretică trebuie să fie împlinite cu experiența practică, ținând cont de dificultățile inerente oricărui proces de implementare a sistemelor de prelucrare automată. Informațiile trebuie privite în mod evolutiv și nu dogmatic, ci adaptate mediului.

Auditorul trebuie să decidă dacă sistemul are obiective precise, bine definite, pertinente și să discute cu toți responsabilii, într-o concepție globală și omogenă, în vederea obținerii unui consens.

Dacă auditorul se concentrează pe evoluție, el manifestă un interes pentru istoricul informației, existența și validitatea previziunilor (din punct de vedere juridic, al pieței, al politicii de producție, al informaticii). Se vor evidenția direcțiile de evoluție, dificultățile întâlnite, modul cum au fost soluționate. Astfel, acumulările apar cu claritate.

Exemplu.

Sistemele informatice grefate pe activitatea bancară au fost inițializate pe calculatoare individuale, cu actualizarea bazei informaționale la nivel de entitate la sfârșitul zilei. Operațiunile se efectuau greoi, pe bază de borderouri și centralizatoare, după ora 11 a.m., când se încheia programul cu publicul (clienții). Evoluând, sistemele au fost dezvoltate pentru lucrul în rețea, multi-

user, cu actualizarea on-line a conturilor clienților cu tranzacțiile efectuate. Problemele de natură conceptuală și tehnică au apărut cu privire la accesul concurent asupra bazelor de date, drepturilor de acces, operațiunilor permise și a întârzierilor determinate de actualizarea bazelor de date cu tranzacțiile efectuate. În prezent, problemele principale privesc deschiderea băncii către clienți prin sistemele de programe pentru consultare și inițierea tranzacțiilor din alte locații exterioare incintei băncii, în condiții de corectitudine și securitate maximă.

Toate realizările puse în evidență au la bază studii de natură tehnică și financiară. Numărul și calitatea persoanelor consultate, întrebările care le-au fost puse cu privire la priorități, control, periodicitate, întârzieri, listele de solicitări sunt relevante asupra concepției schemei directoare, criteriilor de selecție și accesoriilor comparativ cu concurența.

Rezultatele vor fi comunicate tuturor utilizatorilor interesați. Li se vor prezenta obiectivele propuse, modalitățile de abordare și tehnicile prin care a fost atins scopul propus, modul de implementare și utilizare. Totodată, se va asigura o bună repartitie a sarcinilor și responsabilităților. Toate acestea vor fi însoțite de o documentație bine întocmită și actualizată permanent.

ELEMENTE DE PROIECTARE SISTEMICĂ A PRODUSELOR INFORMATICE FINANCIAR-MONETARE

Lect.univ.dr. Laurențiu-Cătălin FRĂȚILĂ

An important aspect in designing and realizing financial-monetary information systems is the use of well-known and performing design methods in all their specific steps. Although created in 80 years, systemic methods prove to be completed and stable methods in designing informatics application. Logical Communication Model is an important component of Merise method, used to set the manner to organize data.

Keywords: *design method, management/financial-monetary information systems, Client-Server architecture, data base management systems*

Apărute în anii '80, metodele de proiectare sistemică sunt utilizate cu succes în proiectarea sistemelor informatice financiar-monetare (SIFM). O astfel de metodă de proiectare este metoda Merise, apărută în Franța și extinsă apoi în Europa.

Merise se prezintă sub forma unei matrice de 3 linii și 3 coloane, pe linii fiind reprezentate nivelele, iar pe coloane viziunile. Rezultă un total de 9 modele de proiectare, aflate la intersecția liniilor și a coloanelor. Metoda este cunoscută în România, fiind predată și în învățământul superior tehnic și economic, ca metodă de proiectare a sistemelor informatice.

Nivele	Viziuni		
	Comunicații	Date	Prelucrări
Conceptual	MCC	MCD	MCP
Logic	MLC	MLD	MLP
Fizic	MFC	MFD	MFP

În articolul de față o să ne referim la Modelul Logic de Comunicație (MLC), ca element în cadrul proiectării logice.

Modelul logic de comunicație (MLC) are ca scop stabilirea modului de organizare a datelor în cadrul sistemului informatic.

În acest scop se vor lua în calcul următoarele criterii :

- dimensiunea societății bancare;
- natura și specificul prelucrărilor SIFM;
- gradul de distribuire în timp și spațiu al prelucrărilor SIFM;
- tipul de organizare al societății bancare (sediul central, filiale, sucursale, agenții, reprezentanțe);
- arhitectura constructivă a clădirii în care își are sediul societatea financiară.

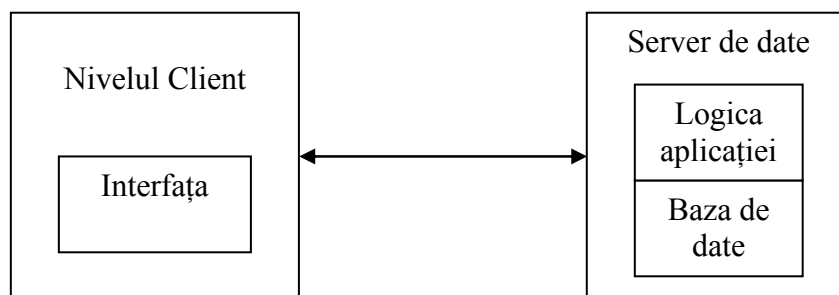
Cele două mari direcții care sunt folosite sunt organizarea datelor în baze de date relaționale și baze de date distribuite.

În cadrul MLC, se vor stabili tipul de arhitectură folosit, SGBD și limbajele de interogare utilizate.

Arhitectura client-server este des întâlnită în aplicațiile financiar-monetare și poate fi organizată pe mai multe niveluri.

Arhitectura Client-Server de nivel 1 implică existența unui FS (file server) și a unei WS (work station - stație de lucru). FS conține baza de date și aplicațiile financiar-bancare specifice, iar WS conține numai o interfață de comunicație cu FS. Pentru fiecare utilizator și WS se vor acorda drepturi de acces specifice.

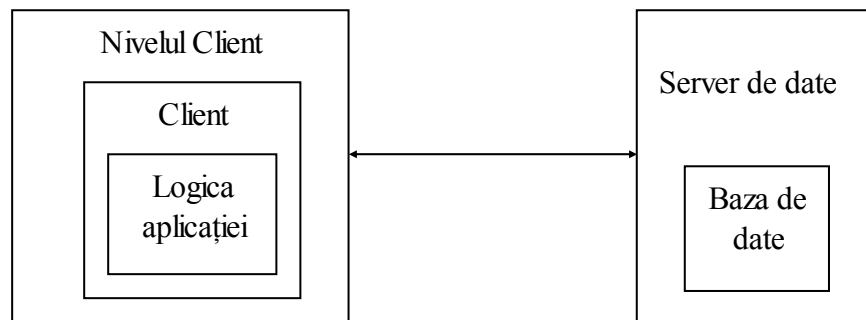
În acest caz, upgradarea aplicațiilor este facilă, însă vor apărea timpi de nefuncționare pentru FS, ceea ce va afecta modul de satisfacere a cererilor formulate de WS.



Exemplu:

În cazul operațiunilor de decontări intrabancare, salariații băncii de la serviciul de relații cu clienții (conturi-viramente) operează documentele prezentate de clienți (ordine de plată, cecuri, bilete la ordin) prin apelarea aplicațiilor aflate pe FS. Cu aceasta ocazie se actualizează on-line soldurile conturilor clienților, astfel încât orice operator va putea lucra ulterior contul real al clientului.

Arhitectura Client-server de nivel 2 diferă prin faptul că pe WS sunt implementate aplicațiile financiar-bancare, iar FS va conține baza de date. Cererile formulate de către WS către FS se vor face utilizând un limbaj de interogare (SQL). Este o structură care implică partajarea aplicațiilor pe WS dedicate pentru diverse activități (acordare de credite, contabilitate, administrativ), aplicații care nu trebuie și nu este nevoie să fie lansate de către alte servicii decât cele direct interesate.



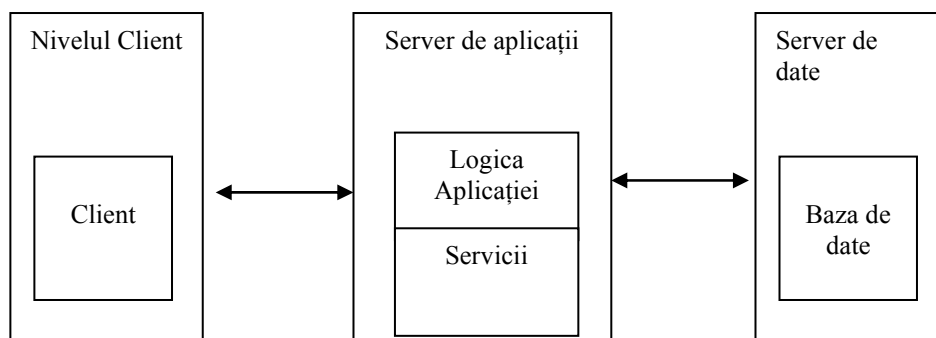
Exemplu:

Inspectorii de credite nu sunt interesați de calculul amortizărilor investițiilor sau calculul impozitului pe profit calculat de economiștii din compartimentul contabilitate. Nici pe aceștia din urmă nu-i interesează etapele preliminare acordării unor credite – analiza indicatorilor de solvabilitate, constituirea de garanții, calculul graficului de rambursare pe diferite perioade de acordare a creditului etc.

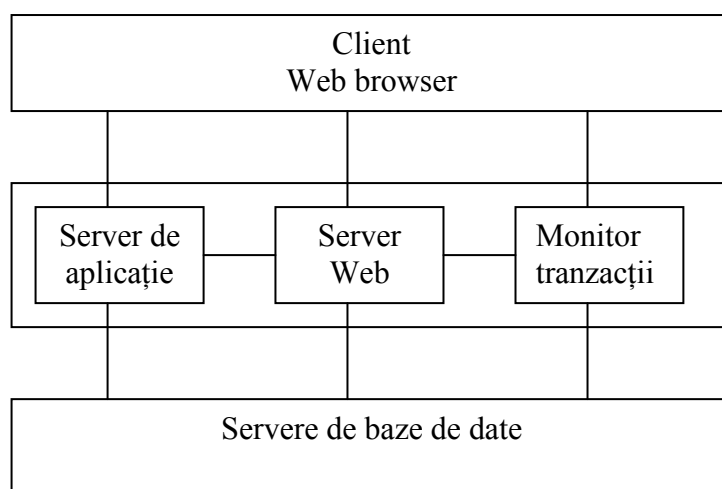
Rularea aplicațiilor în mod independent de la WS nu afectează funcționarea SIFB în cazul actualizării aplicațiilor, blocajului sau defecțiunii unei WS.

Dezavantajele se manifestă prin faptul că o aplicație dezvoltată (upgradată) trebuie să fie implementată pe toate WS care solicită acest lucru, ținând cont de particularitățile acestora (hardware și software), ceea ce înseamnă o cheltuială sporită de resurse (umane, financiare, timp).

Arhitectura Client-server de nivel 3 presupune existența a trei niveluri de legătură.



Serverul de aplicații implementează logica aplicației, transmite cererile de la Client către Server, dar și rezultatul interogărilor (prelucrărilor) serverului la aceste cereri. Astfel, se evită aglomerarea și blocarea serverului de date, prin implementarea aplicațiilor pe serverul de aplicații. Implementarea și actualizarea aplicațiilor se va face mult mai rapid, aplicațiile pot fi implementate în limbaje de programare diferite, în funcție de solicitările clienților. În cazul unor SIFB complexe, un număr mare de WS și BD mari, se propune partajarea aplicațiilor între mai multe servere de aplicații și partajarea bazelor de date pe mai multe servere de date sau în cadrul serverului curent, după diferite criterii (de exemplu frecvența de apelare).



În condițiile dezvoltării sistemelor informatice financiar-bancare, prin extinderea serviciilor de internet banking, se pot utiliza arhitecturi client-server pe mai multe niveluri, care conțin servere de aplicații, servere de baze de date, servere de Web, monitoare pentru tranzacții etc.

Arhitectura peer-to-peer folosește principiile de calcul distribuit pentru implementarea aplicațiilor și a bazelor de date. Echipamentele din rețea realizează funcțiile FS (care, în realitate, nu sunt distincte). Sistemele sunt deosebit de flexibile, astfel încât orice WS poate fi privit și ca FS.

Modul de organizare a datelor în baze de date relaționale și baze de date distribuite

SGBD relațional este destul de mult utilizat în domeniul financiar-monetar, știut fiind faptul că foarte greu se schimbă un sistem informatic financiar, în condițiile în care funcționează fără erori și satisface cerințele utilizatorilor. Problema schimbării SGBD apare în condițiile în care SGBD existent nu mai face față cerințelor, nu se pot realiza și conecta noi module, aplicațiile nu mai răspund în timp real, apar pierderi de timp în prelucrări ale aplicațiilor.

În condițiile utilizării unui SGBD relațional, trebuie ales și un limbaj de interogare. Cel mai utilizat este SQL.

O importanță deosebită o reprezintă utilizarea sistemelor de baze de date distribuite.

O bază de date distribuită este o colecție de baze de date care din punct de vedere logic apare ca o singură bază de date, însă din punct de vedere fizic este formată din multe componente independente. Conform lui M.T.Ozsu, ele se definesc ca o colecție de baze de date logic interconectate, distribuite peste o rețea de calculatoare. Aceste componente includ baze de date de sine stătătoare situate la distanță, servere situate la distanță, servere locale și clienți.

Fiecare nod (bază de date) al unei baze de date distribuite este administrat separat și independent de celelalte și trebuie să aibă control asupra datelor proprii, ca și cum bazele de date componente nu ar fi legate în rețea. Fiecare bază de date este întreținută independent de celelalte baze de date, posedă propriul sistem de securitate, propriile planuri și proceduri de efectuare a copiilor de siguranță, de integritate și reconstituire, de optimizare. Activitățile care privesc întreținerea bazei de date locale sunt efectuate în timp ce sistemul lucrează, fără să încetinească prea mult activitatea acestuia.

Deși bazele de date lucrează împreună cea mai mare parte a timpului, ele sunt depozite de date distincte. Independența bazelor de date locale asigură un nivel de protecție împotriva defectării calculatoarelor din celelalte noduri. Practic, se realizează o protejare reciprocă și o funcționare independentă de defecțiunile celorlalți.

În procesul de stabilire a locațiilor trebuie avute în vedere mai multe criterii:

- performanțele și integritatea rețelei;
- cantitatea de date utilizată de fiecare nod;
- viteza nodurilor și capacitatea discurilor lor;
- numărul de tranzacții din fiecare locație;
- amploarea impactului pe care l-ar avea căderea rețelei.

Problema proiectării bazelor de date distribuite constă în fragmentarea bazelor de date, descompunerea relațiilor inițiale în subrelații și apoi alocarea acestor fragmente în nodurile rețelei.

Distribuirea datelor poate fi:

- distribuire prin fragmentare (orizontală, verticală, mixtă);
- distribuire prin replicare;
- distribuire mixtă;
- distribuire prin încărcare.

Software-ul de gestiune a bazelor de date pe server, pentru aplicații cu baze de date în arhitectura client/server, poate fi Oracle Server, Informix Online, DB2 etc.

Software-ul pentru client cuprinde produsele care pot accesa baze de date dintr-o rețea. Acesta poate fi un software realizat într-un sistem de

gestiune a bazelor de date (FoxPro, Paradox, Oracle, Access), programe scrise în C++, programe scrise în limbaje de tip "visual".

Sistemele informatice pot fi păstrate pe unul sau mai multe servere, în funcție de complexitatea sistemului. Din acest punct de vedere, sistemele pot fi sisteme centralizate și sisteme distribuite.

Sistemul centralizat presupune existența unui singur server de aplicații, pe care este stocat întreg sistemul de prelucrare a datelor. În cele mai multe cazuri acest server nu este folosit și ca server pentru baza de date. În cazul alegerii acestei variante, trebuie dedicat un calculator performant care să poată prelucra toate cererile adresate.

Sistem distribuit se realizează pentru sistemele complexe prin crearea mai multor servere de aplicații, fiecare conținând un subsistem informatic. Această soluție se adoptă în cazul în care subsistemele nu interacționează puternic și diferite categorii de utilizatori folosesc funcționalitatea unui anumit subsistem. De exemplu - utilizarea unui server de aplicații pentru fiecare departament beneficiar al sistemului informatic.

În cazul în care se optează pentru o aplicație distribuită, trebuie să se aibă în vedere următoarele aspecte:

- realizarea schemei de alocare a modulelor pe calculatoare;
- proiectarea comunicării între serverele de aplicații, în cazul trecerii de la un modul la altul;
- realizarea procedurilor de refacere în caz de incident;
- identificarea performanțelor serverelor de aplicație.

Procesarea distribuită a cererilor are drept scop obținerea unei strategii de execuție corespunzătoare pentru o interogare a bazelor de date distribuite, care să minimizeze costurile de comunicație. Strategia este descrisă în termenii operatorilor din algebra relațională folosind și primitive de comunicație (send/receive) aplicate bazelor de date locale.

Procesul este compus din următoarele etape:

- descompunerea cererilor;
- normalizare;
- analiză semantică;
- eliminarea redundanței;
- rescriere;
- localizarea datelor;
- optimizarea globală și locală a cererilor.

Pentru implementarea unui sistem distribuit de baze de date este necesar un limbaj de date relațional (SQL) bazat fie pe algebra relațională, fie pe calculul relațional. Pentru scrierea aplicațiilor complexe SQL nu este suficient și de aceea interfațarea cu un limbaj de programare (procedural) este

de obicei necesară. Un astfel de limbaj de programare este PASCAL/R, care conține un nou tip de variabilă, numit relation.

Limbajele de generația a 4-a (4GL) sunt limbaje de nivel înalt care combină operatorii din algebra relațională cu construcții de program. Posibilitatea de a utiliza variabile temporare și construcții puternice de program face ca aceste limbaje numite “limbaje de programare orientate spre baze de date” (Oracle) să fie deosebit de utile la scrierea aplicațiilor.

Limitările bazelor de date distribuite

Într-o bază de date distribuită se pot stabili câteva restricții pentru a mări performanțele, cum ar fi:

1) Limitarea numărului de tranzacții distribuite per nod. Această valoare trebuie monitorizată pentru a fi siguri că toate tranzacțiile distribuite sunt procesate și nu sunt refuzate datorită unei valori a acestui parametru. Pe de altă parte, dacă în toate nodurile valoarea acestui parametru este prea mare, poate surveni o suprasolicitare care poate duce la căderea acesteia.

2) Analiza punctelor de finalizare pentru fiecare instanță este necesară pentru a face astfel încât serverul cel mai important să nu fie blocat în cazul unei căderi în timpul unei finalizări în două faze.

Este necesar a se analiza numărul de tranzacții eronate determinate de accesări cu solicitări eronate sau ilegale care pot afecta funcționarea rețelei. Pentru creșterea vitezei de lucru (răspuns) se indică utilizarea instantaneelor. Un instantaneu este o imagine statică (read-only) a unui tabel. Sistemele distribuite permit reproducerea unui tabel principal în alte noduri, de către un număr nelimitat de instantanee.

Într-o bază de date distribuită sistemul efectuează următoarele acțiuni atunci când creează un instantaneu:

- în nodul instantaneului, este creat un tabel de bază pentru păstrarea liniilor conform interogării de definiție a instantaneului;
- în nodul instantaneului, este creată o vedere read-only a acestui tabel de bază;
- la nivel local, sistemul creează o vedere a tabelului principal situat la distanță. Aceasta vedere este utilizată pentru a reîmprospăta instantaneul.

Instantaneele sunt utilizate în cazul tabelelor ale căror date se modifică rar, însă sunt accesate masiv din noduri situate la distanță.

Avantajele utilizării instantaneelor într-o aplicație sunt majore:

- reducerea încărcării rețelei;
- îmbunătățirea timpului de răspuns.

La crearea unui sistem de baze de date distribuite utilizatorii trebuie să țină cont de următoarele aspecte:

- independența de hardware; nu trebuie să aibă importanță ce tip de hardware e folosit pentru server; trebuie să se permită combinația de echipamente hardware răspândite în sistem, în funcție de dotările utilizatorilor;

- independența de sistemul de operare; nu trebuie să aibă importanță care este sistemul de operare folosit pe server; poate fi Windows NT, OS/2 și orice variantă de Unix, OS./400, VMS, VM, MVS;

- independența de rețea; protocoalele folosite pentru construirea rețelei nu trebuie să influențeze funcționarea bazelor de date distribuite;

- independența de DBMS; ar trebui să existe posibilitatea să se combine oricum serverele SQL - un server să poată rula DB/2, un altul Microsoft SQL Server, un al treilea Oracle etc.

În cadrul activității bancare, este justificată folosirea bazelor de date distribuite. Se utilizează fragmentarea mixtă. Astfel, pentru activitatea de decontare, pentru a mări viteza de lucru și a evita blocajele pe rețea, se aplică fragmentarea orizontală, după criteriul tipul clientului (persoană fizică sau persoană juridică) și ținând cont de numărul de operațiuni efectuate de un client într-o zi lucrătoare. Se observă o expandare a bazelor de date aferente clienților persoane juridice, respectiv un număr mare de operațiuni efectuate la societățile de distribuție. Comparativ cu acestea, persoanele fizice efectuează un număr mic de operațiuni în decursul unei luni, acestea fiind de regulă de alimentare cont curent, plata unor utilități sau constituire de depozite la termen.

Pentru activitatea de creditare se aplică fragmentarea pe verticală, fiind determinată de caracteristicile diferite ale activităților de creditare pentru persoane fizice și persoane juridice (date de identificare, documentație, indicatori specifici, garanții).

Operațiunile de casierie sunt partajate, deoarece observăm faptul că cele mai multe plăți în numerar sunt efectuate de persoane fizice.

Pentru o mai bună gestionare a depozitelor la termen, este indicat a se realiza fragmentarea acestora în depozite în lei sau valută și după criteriul maturității la o lună, trei, șase, nouă și douăsprezece luni.

STATUL NAȚIONAL ÎN EPOCA CONTEMPORANĂ (PROVOCĂRILE DIVERSITĂȚII)

Cpt. Elena-Laura UNGUREANU

Following the last decades, both greatest supporters and feared critics have come to the conclusion that the success story state-nation is living its last moments and unstoppable processes of globalization will gradually diminish the authority and sovereignty of state-nations.

Statul-națiune, istoria unui succes

Istoria statului-națiune¹, în plină desfășurare încă, în pofida ipotezelor unor analiști ai globalizării, reprezintă un capitol de succes răsunător în istoria formațiunilor statale, performanțele acestuia în materie de fundamentare și de reproducere periodică a legitimității politice, în exercitarea suveranității, în susținerea cadrului egalității formale și al solidarității, în capacitatea de mobilizare politică sau militară în situațiile în care evoluția relațiilor cu alte state o cere fiind inegalabile cu performanțele formațiunilor statale premergătoare.

Din perspectiva istoriei ideilor, acest mod de organizare politică a comunităților umane a apărut ca o consecință firească a unei evoluții care a înlocuit treptat, în perioada care a urmat după încheierea rolului pe care Napoleon I l-a jucat în istoria modernă a Europei, o viziune preponderent imperială asupra naturii comunității politice cu una bazată pe încrederea în loialitățile specifice comunităților naționale.

La baza acestei viziuni noi, ce caracterizează gândirea politică începând cu secolul al XIX-lea, regăsim convingerea că lumea în care trăim este un mozaic al națiunilor, acestea fiind unități firești, naturale și organice ale societății umane. Caracteristica principală a națiunilor este o omogenitate culturală și lingvistică ce își are originea în istoria comună, iar din perspectiva individului care aparține numai unei națiuni, națiunea este cadrul firesc în care

¹ Deși termenii de *stat național* și *stat-națiune* sunt folosiți adesea ca sinonime, există o importantă deosebire de nuanță între semnificația pe care o are fiecare, acestea reflectând totodată și afilierea la curente distincte în istoria ideilor politice. Termenul de *stat-națiune* s-a încetățenit în contextul tradiției intelectuale a republicanismului francez, purtând semnificația de suport instituțional pentru o comunitate politică, purtătoare a unui proiect politic. Conceptul de *stat național* este specific istoricismului juridic german, având semnificația unui produs al unui grup etnic, acest produs fiind conceput totodată drept garant al perenității și al integrității grupului respectiv. Vezi Alexandra Ionescu, *Stat-națiune, stat național și democrație în România*. În: *Dilema Veche*, Anul II, nr. 64, 8-14 aprilie 2005.

libertatea are sens și poate fi exercitată. Din acest motiv, membrii comunităților naționale au obligația morală să fie loiali națiunilor din care fac parte, iar armonia și stabilitatea lumii presupune protejarea prin mijloace potrivite a națiunilor: fiecare națiune are dreptul la un stat propriu pe care îl administrează în mod suveran, conform intereselor proprii.

Aceste convingeri slab conceptualizate și de regulă nesupuse unor analize mai riguroase s-au generalizat rapid, au contribuit la redesenarea, în mai multe valuri, a hărții politice a lumii, iar în interiorul formațiunilor statale au facilitat contopirea *statului* cu *națiunea* prin amalgamarea practicilor de administrare a instituțiilor statului cu mituri naționale, ceea ce a conferit aparatului de stat o legitimitate nemaiîntâlnită în istoria premergătoare a formațiunilor statale.

Succesul ideii naționale în sporirea eficienței instituțiilor statului s-a reflectat rapid și în teoriile despre politica internațională. În pofida apartenenței la paradigme rivale, teoreticienii împărtășesc aceeași viziune preponderent etatistă care are la bază câteva principii simple, de data aceasta conceptualizate în detaliu și amplu dezbătute în istoria recentă a disciplinei: politica internațională se bazează pe interacțiunea dintre statele-națiune, acestea fiind în egală măsură actorii și scopul principal al activității politice internaționale; statele naționale sunt membri suverani și egali între ei ai comunității internaționale; ele se identifică prin teritorii și populații bine definite, asupra cărora exercită control exclusiv; prin aceste atribute, statele-națiune pot fi clar delimitate, nu sunt subordonate unul altuia și nu sunt supuse unei autorități superioare; sunt considerate sisteme politice omogene în interior, care constituie cadrul cel mai firesc al loialității umane.

Acest set de principii și-a găsit prima formulare oficială în 1648, prin *Tratatul de pace de la Westfalia*, document care a pus bazele a ceea ce numim astăzi sistemul de state westfalian, ordinea politică internațională care a dăinuit peste trei sute de ani, ultimele două secole al XIX-lea și al XX-lea fiind caracterizate în mod pronunțat prin procesul deja amintit de contopire a statului cu națiunea. Deși un produs eminent european, sistemul de state westfalian a însemnat generalizarea la scară globală a convingerii că lumea este un compozit al unor parcele teritoriale distincte, administrate fiecare de câte un guvern care exercită un control cuprinzător, suprem, nelimitat și exclusiv asupra teritoriului și populației care îi aparține.

Globalizarea - o primă provocare

Procesul de amalgamare a instituțiilor statului cu miturile naționale nici nu a apucat încă să-și producă cele mai spectaculoase consecințe în redesenarea hărții politice a lumii, când au apărut primele semne ale unei evoluții alternative, ceea ce relativizare treptată a caracterului exclusiv și nelimitat al controlului pe care statele îl exercită asupra teritoriului propriu: în 1864 a fost adoptată *Convenția de la Geneva* privind tratamentul răniților și bolnavilor pe vreme de război (aceasta fiind considerată drept una din primele

prevederi internaționale care au impus standarde de comportament statal, violând caracterul exclusiv și nelimitat al suveranității); în 1865 a fost creată prima agenție globală, Uniunea Internațională a Telegrafului; în 1884 s-a trecut la coordonarea globală a fusului orar; în 1891 s-au înregistrat cele dintâi convorbiri telefonice transfrontaliere (între Londra și Paris); în anul 1919 s-au organizat primele zboruri transfrontaliere regulate; în 1929 au fost efectuate cele dintâi operațiuni financiare off-shore; în 1930 au fost difuzate primele emisiuni globale de radio².

Aceste debuturi ale fenomenului numit azi globalizare au fost urmate de evoluții spectaculoase în a doua jumătate a secolului 20. Mai multe domenii ale vieții sociale au trecut printr-un puternic proces de internaționalizare, unele instituții și comunități omenești din anumite state stabilind legături mai strânse cu regiuni îndepărtate de pe glob decât au avut vreodată cu regiuni învecinate din propriul stat, iar calitatea vieții din unele zone ale unor state naționale ajungând să depindă în mai mare măsură de deciziile luate de guvernele statelor îndepărtate sau de organizații internaționale decât de instituțiile statului căruia aceste regiuni aparțin. Relațiile sociale au dobândit din ce în ce mai multe aspecte nonteritoriale, iar frontierele statelor naționale au fost expuse unor presiuni din partea tranzacțiilor financiare și economice, fluxuri informaționale pe canale variate, precum și constrângeri asupra comportamentului statal, impuse de numeroase acorduri, reglementări și regimuri internaționale.

Din aceste evoluții de-a lungul deceniilor trecute atât susținătorii fervenți, cât și criticii înverșunați s-au grăbit să tragă concluzia că povestea de succes a statului-națiune este pe terminate și procesele de neoprit ale globalizării vor eroda treptat autoritatea și suveranitatea statelor-națiune.

După numeroase excese într-o parte sau alta, disputele între specialiști legate de acest subiect par să fi ajuns în ultimii ani la concluzia că, deși nu se mai poate vorbi de suveranitate în termenii lui Bodin sau în spiritul sistemului de la Westfalia, nu este mai puțin adevărat că nici semnele coagulării unei guvernări globale, dar nici indiciile reîntoarcerii la sistemul instituțional al feudalismului, sub forma anarhiei globale a guvernării comunităților locale, nu se întrevăd. Statele-națiune trec, fără îndoială, printr-un amplu proces de adaptare la condițiile globalizării, ceea ce presupune o graduală, dar totuși semnificativă internaționalizare, denaționalizare și destatalizare simultană a instituțiilor acestora³, dar tocmai modul în care statele naționale reușesc să se adapteze la aceste provocări este dovada cea mai grăitoare, în opinia mai

² Robert J. Holton, *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Cambridge University Press, Cambridge, 1997 și Jan Aart Scholte *The Globalization of World Politics*, Oxford University Press, Oxford, 1997.

³ Clyde W. Barrow, *The Return of the State: Globalization, State Theory, and the New Imperialism*. Paper presentation delivered at the Annual Convention of the American Political Science Association, Chicago, Illinois, September 1-5, 2004.

multor autori, a viabilității acestei forme particulare de organizare a vieții sociale și a autorității politice.

Consecințele adaptării la aceste provocări pot fi însumate, pe scurt, în doua tendințe majore. Prima dintre acestea privește redefinirea structurii de interese promovate de state. În timp ce statele-națiune din perioada suveranității clasice promovau interesele naționale și urmăreau scopuri protecționiste împotriva imixtiunii intereselor din afară, statele-națiune din epoca post-suverană promovează în mod simultan și combină atât interese naționale, cât și globale. Ca să amintim, dincolo de participarea la numeroasele acorduri interguvernamentale, un singur și adesea controversat exemplu: instituțiile statului modern servesc în egală măsură interesele capitalului global, uneori chiar în detrimentul intereselor capitalului național.

A doua consecință a modului în care statele-națiune se adaptează la condițiile globalizării este reflectată în modificarea naturii conflictelor care pot apărea. Conștientizarea faptului că globul pământesc este un loc unic în sensul de unitar și fără alternativă din perspectiva sustenabilității condițiilor de viață reduce șansele unor conflicte armate majore între state. Deși amenințarea terorismului global a oferit recent un important contraexemplu, iar interesele naționale legate de controlul asupra unor resurse critice (dar strategice), precum țițeiul sau apa potabilă, pot produce încă surprize în această privință, evoluțiile ultimelor decenii au demonstrat că cele mai multe conflicte armate s-au produs cu implicarea forțelor sub-statale, sub forma unor insurgențe împotriva guvernelor naționale sau între fracțiuni interne care rivalizează pentru dobândirea controlului exclusiv asupra instituțiilor statului⁴.

Consecințe ale diversității - o nouă provocare

Provocările diversității și consecințele acestora pentru viitorul statului națiune sunt legate în mod evident de acest ultim aspect. Din perspectiva evoluțiilor amintite mai înainte, pare evident că șansele de supraviețuire a statului-națiune depind într-o măsură semnificativă și de modul în care acesta se va dovedi capabil să gestioneze problemele interne, făcând față așteptărilor comunității internaționale privind eficiența exercitării prerogativelor statale, atât în ceea ce privește furnizarea de securitate internă și regională, cât și în susținerea unui climat atrăgător pentru fluxurile de capital și pentru celelalte aspecte ale internaționalizării în teritoriile pe care le au sub control.

Viziunea asupra lumii care a facilitat apariția statelor-națiune, ca și reflecțiile teoretice asupra specificului acestora au inclus, după cum am văzut, câteva ipoteze privind caracterul omogen al comunității politice, privind calitatea solidarității și formele de manifestare a loialității din interiorul

⁴ Marshall, Monty G.Gurr, Ted Robert, *Peace and Conflict 2003. A Global Survey of Armed Conflicts, Self-Determination Movements, and Democracy*. Center for International Development and Conflict Management, University of Maryland, College Park, MD, 2003.

statelor-națiune, precum și capacitatea instituțiilor acestora de a crea cadrul cel mai potrivit pentru libertatea individului, a tuturor membrilor comunității politice fără discriminare sau excludere.

Tot pe seama globalizării precum și a unui aspect colateral al acesteia: răspândirea la scară globală a democrației că singura formă legitimă a puterii politice poate fi pus faptul că guvernării din diferite regiuni ale lumii sunt în ultima vreme forțați de împrejurări să admită că unele dintre aceste premise ale statelor-națiune nu se verifică în practică și, în pofida ipotezelor tactice pe care funcționarea instituțiilor acestora se bazează, există un important grad de diversitate culturală și lingvistică ce caracterizează majoritatea statelor naționale din zilele noastre.

Referitor la dimensiunea fenomenului, diferite surse au emis diverse ipoteze. Un raport UNESCO realizat în perioada 1993-1996 amintește de exemplu că în cele aproximativ 200 de state recunoscute de comunitatea internațională se regăsesc peste 10.000 de culturi distincte (UNESCO 1996), iar sursele referitoare la diversitatea lingvistică a lumii estimează că pe glob se vorbesc la ora actuală aproximativ 6.000 de limbi⁵.

În cadrul unei evaluări mai amănunțite, efectuată în anul 1971, Walker Connor⁶ a constatat că din cele 132 de entități statale existente la vremea respectivă, doar 12 (9.1% din numărul total al acestora) puteau fi considerate în mod justificat state-națiuni; 25 de state (18.9%) erau constituite dintr-o singură națiune majoritară reprezentând peste 90% din populație, dar pe teritoriul acestora trăia cel puțin o minoritate importantă; în alte 25 de state ponderea națiunii dominante era între 75-89%; în 31 de state (23.5%) membrii grupului etnic cel mai numeros reprezenta între 50-74% din populație; iar în 39 de state (29.5%) etnia cea mai numeroasă constituia mai puțin de 50% din populație.

Deși era de așteptat, drept urmare a faptului că în perioada 1971-2000 numărul statelor a crescut cu peste 30%, ca situația să se îmbunătățească prin sporirea gradului de omogenitate al statelor nou create, conform unui raport recent al UNDP⁷ nu se poate vorbi despre o schimbare radicală a situației în ansamblu: există, în continuare, doar 30 de state în care ponderea minorităților naționale și religioase este sub 10%; în 42 de state acest procentaj se situează în intervalul 10-25%; iar în 110 state minoritățile reprezintă peste 25% din populația totală a țării; numărul țărilor care pot fi considerate omogene din punct de vedere etnic, cultural și lingvistic nu depășește nici azi 20.

⁵ David Crystal, *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Cambridge University Press, Cambridge, 1997.

⁶ Connor, Walker: *Ethnonationalism. The Quest for Understanding*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1994.

⁷ *Human Development Report 2004*, Cultural Liberty in today's diverse world, UNDP, New York, 2004.

În Europa, situația se prezintă în felul următor: în cele 45 de state europene (dintre care 36 având peste 1 milion de locuitori) trăiesc 87 grupuri etnice, din care 26 în cel puțin 5 state; se cunosc 90 de limbi vorbite, din care numai 6 limbi sunt utilizate doar pe teritoriul unui singur stat, 53 nu sunt limbi oficiale în nici un stat (numărul total al celor pentru care aceste limbi sunt limbi materne constituind 5% din populația totală a Europei), iar 31 sunt vorbite în mai multe state (atât ca limbi oficiale, cât și limbi minoritare, ponderea persoanelor care folosesc aceste limbi în condiții de minoritate fiind 6% din populația Europei); din cele 87 de grupuri minoritare, 12 au între 1-2 milioane de membri, 23 grupuri minoritare între 1-0,5 milioane de membri și 11 grupuri minoritare numără între 400.000-500.000 de membri⁸.

Ignorarea diferitelor aspecte ale diversității în procesele de construcție statală și camuflarea acestora prin mituri naționale a condus la apariția formelor variate de deficite democratice sub forma unor fenomene de excluziune din diferitele aspecte ale vieții sociale și politice.

Raportul amintit al UNDP identifică, de exemplu, trei astfel de forme de excluziune la care sunt expuși membrii culturilor nondominante din cadrul unor state naționale: peste 518 milioane de persoane (reprezentând 129 comunități etnoculturale) sunt expuse formelor de *excluziune culturală*, suferind o discriminare cu caracter religios și/sau lingvistic, formele de manifestare ale particularităților acestora nefiind acceptate în sfera publică a statelor pe teritoriul cărora trăiesc aceste comunități; peste 750 milioane de persoane (189 de comunități) suferă din cauza *discriminării cu caracter economic*; peste 832 milioane de persoane (191 de comunități) trăiesc în condiții de *discriminare cu caracter politic*, participarea acestora la viața politică, exercitarea drepturilor și accesul la poziții oficiale în instituțiile statului fiind limitate prin legi sau politici ale statelor naționale. În ceea ce privește discriminarea lingvistică, din raportul UNDP reiese că în regiuni întinse ale lumii segmente importante ale populației nu au acces la educație în limba maternă: în Africa sub-Sahariană, unde se vorbesc 2.632 limbi, numai 13% din populația totală a regiunii (641 de milioane de suflete) are acces la educație în limba maternă, în Asia de Est și Pacific, unde se vorbesc 2.815 limbi, 62% din populație (1.918 milioane), în Asia de Sud, cu 811 limbi vorbite, 66% din populație (1.480 milioane), în Europa Centrală și CIS, cu 625 limbi vorbite, 74% din populație (409 milioane), în țările OECD, cu 1.299 limbi vorbite, 87% din populație (912 milioane), iar în America Latină, cu 1.086 limbi, 91% din populație (530 milioane) se bucură de acest drept. Conform unei aprecieri recente data publicității de către BBC, politicile lingvistice care favorizează culturile dominante și lipsa de preocupare pentru diversitatea lingvistică a lumii au ca efect dispariția a cel puțin două limbi în fiecare zi.

⁸ Christoph Pfeil Pan, Beate Sibylle: *National Minorities in Europe. Handbook*. Braumüller, Wien, 2003.

OPINII PRIVIND TEHNICILE DE MANIPULARE ȘI RĂZBOIUL PSIHOLOGIC

Drd. Carmen IRIMIA

Most of us count on the good image we have created about ourselves, and do not think we could possibly become easy victims to the manipulation artisans. Yet, reality is completely different. Manipulation attempts are continuously coming from everywhere, and their easiest victims are those who would not believe...

“Niciodată până acum minciuna nu a dispus de eşaloane atât de numeroase de falsificatori. Niciodată până acum minciuna nu a avut în apărarea sa divizii atât de puternice. Niciodată până acum minciuna nu a avut în stăpânirea sa popoare atât de multe, atât de numeroase...este secolul minciunii rafinate, înveșmântate în culori protectoare, automultiplicându-se în sufletul omului. Minciuna îl împrejmuiește pe om cu zăplazuri, îi sucește mințile în mod viclean, îi creează capacitatea, starea, pasiunea de a numi de la sine negrul alb, de a recunoaște în mod spontan că doi plus doi fac cinci.¹”

Minciuna modernă constă în manipularea celuilalt. Prin manipulare înțelegem acțiunea de a influența prin mijloace specifice opinia publică, astfel încât persoanele manipulate să aibă impresia că acționează conform ideilor și intereselor proprii. În realitate însă, ele preiau o părere (argumentare, idee, evaluare) care nu le aparține, ci le-a fost indusă prin diferite mijloace.

Manipularea mai poartă numele de “violență simbolică”. Victima nu este forțată să creadă sau să facă ceva. Cunoscându-i-se felul de a fi, specificul vârstei sau alte particularități, poate fi determinată să creadă ceea ce o persoană sau un grup de persoane și-a propus să o facă să creadă.

Manipularea face uz de mijloace specifice – semantice, tehnice, psihologice sau comportamentale pentru a induce în eroare, a dezinforma, a influența, a controla o persoană sau un grup de persoane ori opinia publică în ansamblul său, un curs de acțiune, o stare de fapt, gândirea sau percepția, pentru a obține un avantaj.

¹ Piotr Wierzbicki, *Structura minciunii*, Editura Nemira, București, 1996, p.7.

Schimbările tehnologice rapide și instabilitatea internațională creează specialiștilor angajați în arta și știința manipulării multe oportunități noi de manipulare, cu consecințe din ce în ce mai dăunătoare. Dacă la aceasta mai adăugăm pirății sistemelor informatice și informaționale, falsificatori și maeștri ai crimei organizate și terorismului transfrontalier, specialiști în informatică atrași în activități infracționale, jurnaliști, ori alți specialiști mass-media, costurile relative reduse și tehnologia din ce în ce mai performantă vom înțelege de ce manipularea are o amploare din ce în ce mai mare.

Manipularea psihologică are în vedere o serie de procese și fenomene ce stau la baza schimbării conduitei. Cităm o parte din ele: tendința spre echilibru cognitiv și emoțional, disonanța cognitivă, nevoia de recunoaștere, afiliere sau securitate, efectul carismatic, fenomenul de sugestie controlată. Printre tehnicile ce ilustrează eficacitatea acestor efecte sau fenomene, despre care se tot vorbește, sunt "tehnica piciorului-în-ușă", "tehnica ușii-în-nas", tehnica momelii, tehnica manipulării prin percepție subliminală².

Numeroasele lucrări de specialitate n-au clarificat încă raportul exact dintre manipulare și război psihologic. Părerile merg de la sinonimia termenilor până la opoziția lor. Mai mult decât atât: în loc de război psihologic (termen la care se tinde a se renunța) se folosesc și alte concepte, cu același înțeles: luptă sau agresiune psihologică, operații/acțiuni psihologice sau chiar război informațional.

Indiferent de denumire, această nouă formă de război a devenit tot mai eficientă, iar ideea că victoria poate fi obținută și fără arme, doar prin convingere – nu este nouă, ea a însoțit fenomenul militar dintotdeauna. De la gânditorul antic Sun Tzu și geto-dacii care nu erau nici ei străini de inducerea în eroare a adversarului, la primul și al doilea război din Golf care au folosit cu succes tehnicile de manipulare prin imagini TV și presă, făcând uz de transferul emoțional, și Revoluția din 1989, care a bulversat prin știri, alarme false, dezinformări și zvonuri, tragem concluzia că manipularea a existat de când lumea, doar tehnica ei s-a specializat în timp. Manipularea este, a fost și va fi în continuare un instrument de ducere a războiului. Dezinformarea, inducerea în eroare, influențarea percepției realității ori operațiile psihologice au fost utilizate pentru a manipula mediatorii internaționali și pentru a convinge partea opusă să întreprindă anumite acțiuni, ori de a lua decizii.

Victimele activității de manipulare pot include factori de decizie politică, militară sau chiar națiuni întregi, ce devin la rândul lor practicante ale tehnicilor de manipulare convinși prin mass-media³.

Amenințarea manipulării este intensificată de instabilitatea mediului strategic global. Grupările teroriste au utilizat ori exploatat instabilitatea

² Bogdan Ficeac, *Tehnici de manipulare*, Editura Nemira, București, 1997, p. 43.

³ Idem.

politică și economică în avantajul propriu. Goana după știri senzaționale face ca unele știri să fie difuzate înainte ca veridicitatea lor să fie verificată, iar faptul că astăzi informațiile ajung în casele oamenilor aproape instantaneu “de la fața locului” datorită tehnologiei sofisticate a satelitului și internetului, acerba competiție dintre agențiile de știri care încurajează – în mod intenționat sau nu – înțelegerea evenimentelor. Dacă la acestea se mai adaugă și comentariul “știm din surse sigure” (care sunt ele?) ce poate fi mai convingător?”

Pe lângă mass-media există și instituții și organizații oficiale care manipulează evenimentele, grăbindu-se să tragă concluzii bazate pe superficialitate. Există manipulare și în zona afacerilor internaționale.

Propaganda continuă să fie asociată cu minciuna și manipularea.

Propaganda neagră este cea mai eficientă. Ea poate folosi mijloace dintre cele mai perverse ce provoacă stare de panică, derută, tensiune, nesiguranță (prin zvonuri, alarme false și apeluri telefonice, șantaj, imitarea vocii unor personalități cunoscute) sau presiune psihologică asupra lor (amenințări, sechestrare). Este foarte posibil ca și arma informațională a terorismului să facă parte câteodată din panoplia mijloacelor folosite.

În propaganda cenușie, nu se specifică sursa, dar nu se declară fățiș împotriva adversarului, abordând subiecte senzaționale ce vulnerabilizează publicul. Tehnicile de manipulare folosite în timpul războiului rece, își păstrează aceeași însemnătate chiar dacă vremurile s-au schimbat, doar tehnica a devenit mai rafinată, mai subtilă și mai greu de detectat.

*Manipularea în sfera concepțiilor*⁴. Se face prin fenomenul de “anulare a limbajului” adică prin folosirea unui limbaj comun, stereotip, șablonist (exemplu: perioada comunismului – “morală comunistă”, “poporul muncitor”) cuvinte vechi folosite ca noțiuni cheie pentru a crea imaginea ideală a bunăstării, “raportarea la încredere” adică promisiuni mai mult sau mai puțin reale.

Manipularea în sfera informațiilor cuprinde născocirile, deformările realității, trecerea sub tăcere, modalitățile de a opera cu jumătăți de adevăr și procedee ce servesc la dirijarea percepțiilor receptorilor cu scopul de a distrage atenția de la faptele considerate ca fiind nefavorabile, de a le ascunde sau minimaliza sensul.

Tipicitatea dialectică – dreptul publicului țintă de a afla “numai cât trebuie să știe” și caracterul de clasă al adevărului: “ce anume au dreptul să știe”. Ridicarea cortinei constă în ruperea tăcerii cu privire la un om, grup sau fapt, când acest lucru devine din nefavorabil favorabil pentru informația respectivă sau când nu mai merită ascunsă⁵.

⁴ Piotr Wierzbicki, *Structura minciunii*, Editura Nemira, București, 1996, pp.105-135.

⁵ Idem.

Informarea amestecată cu comentarii – adică prin includerea unor aspecte autocritice în prezentarea unor probleme pentru a crea impresia de obiectivitate, prezentarea de informații sub formă de “scurgeri” de informații confidențiale, care nu s-au bucurat niciodată de un asemenea statut, dar au scop de intoxicare, citarea unor opinii ale unor autorități în scopul de a câștiga încrederea în unele informații ce nu pot fi verificate.

O altă metodă este cea de a “nu informa deloc”. Când această tehnică nu reușește avem tehnicile care urmează:

- informații prezentate în mai multe variante pentru a intoxica opinia publică astfel încât un neavizat să nu mai poată discerne între variantele expuse;
- deformarea proporțiilor prin minimalizarea sau exagerarea datelor unui fenomen;
- selectarea informațiilor prin comunicarea numai a celor care nu sunt în contradicție cu obiectivele manipulatorului;
- surplusul de informații care se adaugă pentru a perturba sau deforma sensul mesajului inițial;
- cifrul – folosirea unor cuvinte cheie care au un înțeles într-o limbă, iar prin traducere i se dizolvă sensul sau îl schimbă total, lucru care nu se face întâmplător, ci în deplina cunoștință de cauză a celui care difuzează mesajul;
- folosirea unor așa numiți “țapi ispășitori” prin atribuirea unor fapte în mod direct sau indirect asupra unor persoane, organizații, în scopul nejustificat sau fraudulos și utilizarea calomniilor pentru a otrăvi imaginea receptorului cu privire la realitatea sau mutarea acestuia pe o realitate falsă, dezmințită sau nu ulterior, dar care face ca atenția să fie abătută de la realitate pentru o perioadă de timp;
- amestecul prezentului cu viitorul, adică abaterea atenției de la prezent prin scoaterea în evidență a unor realizări ale viitorului sau a unor modificări ce vor avea loc în timp, pentru a se mușamaliza sau pentru a se micșora efectul unor modificări sau eșecuri prezente;
- forțarea “ușilor deschise” constă în a polemiza cu anumite concepte pe care nimeni nu le susține sau se demască afirmații pe care nimeni nu le-a formulat;
- bruiajul informațional, în care nu este vorba de o instalație sofisticată ce bruiază emisiunile stațiilor radio, ci de alcătuirea și publicarea unor texte sau imagini, lipsite de valoare informațională, cu scopul perturbării receptării informațiilor despre realizările adversarului, sunt folosite cu scopul de a bruiia informația transmisă, cu scopul de a face receptorul mesajului să priceapă cât mai puțin, cât mai inexact, cât mai puțin de înțeles, pentru a ascunde ceva;
- o altă formă asemănătoare cu cea de mai sus este dirijarea asocierii faptelor, care constă în expunerea camuflată a unui eveniment mai îndepărtat în funcție de necesitatea sau inoportunitatea ca el să fie asociat cu un

eveniment sau situație curentă cu semnificație deosebită, pentru a declanșa receptorului comparații, asocieri; în aceste două procese de bruiaj și de dirijare a asocierii faptelor au loc operații neconvenționale ce necesită fantezie, inteligență, aplomb;

- după părerea observatorilor - constituie prezentarea opiniilor proprii ca opinii comune, în scopul fățiș de a spori credibilitatea știrilor transmise; conținutul aprecierii apare cu formula care-i poartă numele: “după părerea observatorilor” – dar nu cel ce transmite știrea poate fi acuzat de parțialitate, ci așa cred majoritatea celor independenți, neutri și obiectivi;

- retușul este folosit pentru a face digerabile evenimentele nefavorabile;
- a minți “în față” – reprezintă o informație falsă, transmisă fără nici o perdea; falsificarea documentelor, procedeul cel mai grav al dezinformării;

- “zvârcolirea”- apare atunci când anumite grupuri, organizații, nu doresc să mărturisească un adevăr, strânși cu ușa ei mărturisesc în rate, luptând până la sfârșit, “zvârcolindu-se în ultimele încercări disperate ale minciunii”, urmând ca în decurs de zile sau săptămâni opiniei publice să i se prezinte mai multe versiuni succesive despre un fapt sau eveniment, ambigue, până la recunoașterea adevărului⁶.

Aceste metode enumerate anterior au în comun prezentarea de semiadevăruri, sferturi de adevăr, neadevăruri aproape în întregime, neadevăruri totale, dar totuși un neadevăr, subtil, rafinat, relativ.

În concluzie, mijloacele informaționale au în comun: faptul că sunt prezentate intenționat neadevăruri sau distorsiuni în scopul dezinformării; sunt dirijate în succesiune logică spre a duce publicul receptor spre o anumită concluzie; explicarea faptelor din punctual de vedere unilateral, adică a unei singure părți a subiectului în discuție; reducerea conținutului informațiilor transmise, eliminând ce nu slujește cauzei celui ce manipulează și punerea accentului pe ceea ce vrea să sublinieze acesta; prezentarea lui în folosul manipulatorului; prezentarea zvonurilor drept adevăruri, mai ales dacă nu există dovezi care să le infirme veridicitatea; reducerea importanței unei informații prin suprasaturarea receptorului cu informații redundante, prin care cele importante sunt diseminate, reducând astfel discernământul receptorului în selectarea informației; atribuirea informațiilor unor surse de prestigiu, pentru a câștiga încredere, sau unor “surse de încredere” nenominalizate.

Mijloacele psihologice exploatează slăbiciunile umane, iar acestea ar putea fi: citarea autorităților în legătură cu un anumit subiect, asumarea unor promisiuni fără acoperire, crearea unei atmosfere de încredere, prezentarea falsă a unor concepte, opinii, valori spirituale și morale, discreditarea acelor care vin în contradicție cu interesele manipulatorului, oferirea de simpatie și sprijin al manipulatorului.

⁶ Idem.

Mijloacele tehnice – sunt cele care produc un efect de manipulare cu consecințe strategice atât în mediul intern, cât și în cel internațional, cu consecințe catastrofale atât pe termen scurt, cât și pe termen lung.

Tehnicienii specializați în dezinformare și în manipulare au la îndemână un sistem informațional ce tinde spre globalizare având un impact major asupra majorității locuitorilor planetei noastre, în timp aproape real, cu ajutorul computerului. Telefonie mobilă, televiziunea prin satelit, internetul, fax-ul sunt tot atâtea arme. Virușii informaticii paralizează computerele sau chiar un întreg sistem de date. Toate acestea ne atenționează asupra vulnerabilității nemaiîntâlnite până acum și căreia trebuie să-i facă față omenirea în acest secol⁷.

Tehnologia de astăzi contribuie la discriminarea prin mijloace mai subtile și insidioase a dezinformării decât în urmă cu câțiva ani. Mijloacele tehnice de dezinformare produc un efect de manipulare cu consecințe strategice atât pe plan intern, cât și pe plan internațional. Incapacitatea factorilor de decizie politică și militară și a organelor specializate de protecție de a identifica tendințele de manipulare la acest nivel poate avea consecințe grave pentru orice stat, atât pe termen scurt, cât și pe termen lung, consecințele putând fi dificil de întrevăzut, iar uneori chiar total impredictibile.

Dependența statelor dezvoltate din punct de vedere tehnologic și economic de mijloacele informaționale - ca de exemplu: computere și rețele de comunicații utilizate pentru a interveni în sectorul financiar ori în sistemul de transport - poate afecta puncte decisive pentru stabilitatea sistemului statal al oricărei națiuni.

Din păcate, capacitatea noastră de a anihila efectul dăunător și chiar periculos al proliferării noilor tehnologii distructive și de a înțelege oportunitățile oferite combatanților de către instabilitatea actuală a sistemului internațional este diminuată, ori, în unele cazuri, chiar paralizată de fenomenul manipulării existent, până la operații de amploare strategică.

Trebuie să înțelegem ce efecte poate avea manipularea asupra capacității noastre de a înțelege evenimentele în mod obiectiv și ce măsuri se impun pentru micșorarea efectelor distructive ale manipulării⁸.

⁷. Teodor Frunzeti, *Managementul manipulării*, în Revista Infocom, nr.1/1999, p.19.

⁸ Ibidem, p 21.

STUDIU PRIVIND CALITĂȚILE MOTRICE NECESARE MILITARULUI ÎN CADRUL PROCESULUI INSTRUCTIV-EDUCATIV

Lt.col.prof.mil.dr. Viorel CEASCAI

As part of combat training, the physical training is mainly represented by the level of development of the physical qualities.

Pentru activitatea de educație fizică în armată este întâlnit în literatura de specialitate termenul de “educație fizică militară”, care este definită ca o componentă fundamentală a procesului de instrucție/învățământ, care valorifică ansamblul formelor de activitate colectivă sau individuală ce se desfășoară în vederea formării, dezvoltării și menținerii capacității motrice solicitate la pace, în situații de criză și la război, contribuind la îmbunătățirea stării de sănătate și psihică a personalului armatei¹, iar în vechile regulamente militare termenul de “pregătire fizică”, care vizează nivelul dezvoltării posibilităților motrice ale individului, atins în procesul repetării sistematice a exercițiilor fizice sau un proces care determină nivelul de creștere a potențialului bio-psiho-motric².

Nivelul pregătirii fizice este reprezentat în principal de nivelul de dezvoltare a diferitelor calități motrice.

Calitățile motrice sunt “însușiri ale organismului concretizate în capacitatea de efectuare a acțiunilor de mișcare cu anumiți indici de forță, viteză, îndemânare și rezistență”³.

Leția de educație fizică militară reprezintă unitatea organizatorică și funcțională principală a procesului instructiv educativ. Ea se desfășoară pe baza unor programe de specialitate cu un grup relativ omogen de indivizi sub conducerea unui specialist și cu participarea obligatorie a întregului colectiv. Planificarea educației fizice se realizează în deplină concordanță cu cerințele celorlalte categorii de instrucție/învățământ, ținându-se seama de obiectivele specifice, numărul de ore alocate, baza materială și nivelul de pregătire.

Planificarea se materializează în planuri și programe întocmite de cadrele de specialitate pentru toate formele de organizare a acestor activități.

¹ *Concepția de educație fizică și sport în armata României*-M.Ap.N.-2001.

² I. Leonte, *Metodica educației fizice militare*, Editura A.I.S.M., București, 2000.

³ I. Șiclovan, *Teoria educației fizice și sportului*, Editura Sport Turism, București, 1979.

Conținutul temelor și ședințelor din programa de educație fizică militară vizează în principiu: calitățile motrice condiționale (viteză, rezistență, forță); capacitățile coordinative specifice acțiunilor din terenul de luptă; deprinderi și priceperi motrice de bază și utilitar aplicative (mers, alergare, aruncare, prindere, săritură/escaladare, transport de greutate); deprinderi și priceperi motrice rezultate din atletism, înot aplicativ, autoapărare, parcurgerea unor piste cu obstacole, jocuri sportive, fitness.

Dezvoltarea calităților motrice constituie un obiectiv primordial al educației fizice militare și se realizează prin mijloace de acționare din diferite ramuri și probe sportive pe care specialistul în educație fizică militară le-a cuprins în programă: atletism, gimnastică, pistă cu obstacole, culturism, înot și înot aplicativ, judo, autoapărare, jocuri sportive (fotbal, handbal, volei, baschet).

Forța, capacitatea organismului de a învinge o “rezistență” (internă sau externă), prin intermediul contracției musculare⁴ constituie una dintre principalele calități motrice și pentru dezvoltarea căreia se pot folosi o diversitate de exerciții fizice, cum ar fi exercițiile cu îngreuieri efectuate la diverse aparate (haltere olimpice, gantele, helcometre elastice sau glisante, trenajoare, cadre izometrice, bare sau saci cu nisip, mingi medicinale etc.), sau exerciții cu învingerea propriei greutăți, aici încadrându-se flotările cu sprijin, atârările, tracțiunile în brațe, genuflexiunile pe un picior sau pe ambele, cățărările, săriturile de pe loc, în lungime, în înălțime și în adâncime, exercițiile la aparate de gimnastică, sau localizate pe segmente și grupe mari musculare (brațe, trunchi, spate, centură scapulară, abdominală, pelviană). Exercițiile din această grupă au avantajul că pot fi folosite la oricare din temele existente în programă și sunt mai ușor de utilizat în armată, acolo unde condițiile materiale nu permit utilizarea diferitelor aparate sau se lucrează cu un număr mare de subiecți. Aceste tipuri de exerciții îngreuiate reclamă limitări pentru a nu perturba dinamica efortului din ramura respectivă. Exerciții cu partener (transportul, deplasarea, ridicarea, balansarea, lupta timp de 2-3 min.) - sunt accesibile, complexe (cu momente izometrice și dinamice), stimulative, angrenând mari grupe musculare în direcții și regimuri diferite de efort.

Exercițiile de accelerare-frânare constau într-o succesiune de acțiuni motrice rapide alternate cu frânări energice în care contracția grupelor musculare angajate este rapid oprită prin încordarea mușchilor antagoniști.

Folosirea îngreuierilor, chiar și neînsemnate, duce la creșterea momentului de inerție. Aceasta provoacă o intensitate a contracției musculare necesară nu numai pentru învingerea inerției de repaus a masei aparatului, ci și pentru frânarea accelerării acestuia. Prin urmare, efectul este multiplu: pe lângă dezvoltarea forței se obține și o perfecționare a mecanismelor de

⁴ Gh. Cârstea, *Teoria și metodica educației fizice și sportului*, Editura Universul, București, 1993.

coordonare care provoacă schimbarea bruscă a stării mușchilor angrenați în efort-contracție, relaxare și încordare.

Exercițiile izometrice se folosesc într-un procent limitat ca mijloace de dezvoltare a forței. Deși sunt de scurtă durată, datorită intensității lor maxime, pun sistemul nervos în situații limită, mărindu-i astfel capacitatea funcțională concomitent cu eforturile de voință atât de necesară în pregătire și în situațiile limită ale câmpului de luptă.

Observațiile pedagogice au condus la concluzia că exercițiile cu caracter predominant de forță au un grad mare de eficiență când sunt executate după cele tehnice și de viteză, folosirea lor după cele de rezistență fiind contraindicată întrucât efectul va fi mai redus.

De asemenea, în cazul folosirii exclusive a exercițiilor de forță în aceeași lecție, inițial se execută cele care activează grupe mici musculare, apoi cele care se adresează marilor grupe musculare.

Rezistența este o altă calitate motrică definită prin capacitatea organismului de a depune eforturi cu o durată relativ lungă și o intensitate relativ mare, menținând indicii constanți de eficacitate optimă. Deci, este capacitatea psiho-fizică de a depune eforturi fără apariția stării de oboseală (senzorială, emoțională, fizică) sau prin învingerea acestui fenomen (de oboseală)⁵.

Exercițiile pentru dezvoltarea rezistenței sunt mai puțin complexe, simplitatea lor rezultând din faptul că se bazează pe mișcări naturale accesibile omului în general, respectiv: mersul, alergarea, schiul fond, gimnastica de bază, înotul pe distanțe lungi, jocurile sportive.

Exercițiile specifice temelor amintite mai sus se folosesc în prima etapă a pregătirii; a doua etapă include exerciții în condiții specifice celor de luptă și anume: parcurgerea pistei cu obstacole, înot echipat, vâslit în condiții îngreuiate, toate fiind însă executate fără echipamentul militar. Urmează o a treia etapă, în care militarii vor efectua antrenamentul având asupra lor echipamentul complet. Ultima etapă a antrenamentului are de fapt și rolul unei verificări și constă în parcurgerea unor distanțe lungi în aplicații, misiuni de salvare, supraviețuire, în care militarii se confruntă și cu alte probleme decât cele întâlnite în antrenamentul de până atunci: oboseală accentuată, condiții de odihnă și de desfășurare a activităților mai puțin bune, probleme de echipament, frig, umezeală, rău de mare etc.

Capacitățile coordinative, ca și viteza, sunt în mare măsură determinate genetic și, ca atare, se consideră că și gradul lor de antrenabilitate este mai redus. Aceasta determină în consecință ca și procesul de selecție a militarilor profesioniști (în funcțiile în care această capacitate este considerată prioritară) să fie orientat către subiecții cu disponibilități în această direcție. Există în acest sens, în armată, laboratoare specializate în care selecția este foarte

⁵ Ibidem.

strictă în cazul parașutiștilor, scafandrilor, piloților și altor militari care vor îndeplini misiuni ce necesită un nivel ridicat de al acestor capacități.

Pentru a dezvolta capacitățile coordinative este necesară cunoașterea bazelor teoretice și practice ale acestora. De aceea în ședințele de antrenament care vizează dezvoltarea acestor calități se impun următoarele măsuri și indicații metodice: subiecții să stăpânească un număr cât mai mare de deprinderi motrice; exercițiile trebuie să prezinte un grad de dificultate sporit, iar pe măsură ce subiectul ajunge să execute cu mare ușurință un exercițiu să se mărească dificultatea acestuia, sporind astfel exigențele față de precizia mișcării, coordonarea integrală a mișcării și componentele acesteia; să se evite exercițiile care provoacă crisparea subiecților; pauzele să fie suficient de lungi pentru a permite refacerea completă a capacității de efort; volumul de lucru din lecție pentru dezvoltarea capacităților coordinative să fie mic.

Importanța capacităților coordinative este semnificativă și în cadrul celorlalte categorii de militari unde nu este necesară o selecție în acest sens, iar importanța acestora rezidă în următoarele: influențează în mare măsură învățarea și perfecționarea actelor motrice noi și stabilirea acestora în timp; favorizează efectuarea eficientă a actelor și acțiunilor motrice în condiții variate; determină efectuarea mișcărilor în condiții optime de ritm și tempo; favorizează valorificarea superioară a celorlalte calități motrice.

Viteza se definește ca fiind capacitatea organismului uman de a executa acte și acțiuni motrice, cu întregul corp sau numai cu anumite segmente (părți) ale acestuia, într-un timp cât mai scurt, deci cu rapiditate maximă, în funcție de condițiile existente⁶.

Diferitele forme de manifestare a vitezei sunt prezente în majoritatea acțiunilor motrice, iar experiența practică și cercetările efectuate au demonstrat că viteza este puternic determinată genetic depinzând foarte mult de zestrea subiecților. Cu toate acestea s-a constatat că viteza se poate dezvolta, destul de puțin însă, prin antrenament special, dar și prin dezvoltarea altor capacități motrice care favorizează manifestarea capacității de viteză.

Efectul acționării sistematice pentru dezvoltarea vitezei sub toate formele ei de manifestare scade treptat până la vârsta maturizării definitive (20-22 ani pentru băieți și 18-19 ani pentru fete). Capacitatea de viteză este cuprinsă în conținutul programei de educație fizică la nivelul colegiilor militare. La nivelul studenților, se urmărește menținerea unei bune capacități de viteză prin dezvoltarea celorlalte calități motrice, pentru acest lucru fiind folosite în pregătire și exerciții specifice de viteză care au ca efect o îngroșare a fibrelor musculare ce devin astfel mai puternice crescându-le forța de contracție.

⁶ Idem.

Mobilitatea este capacitatea omului de a efectua cu segmentele corpului mișcări cu amplitudini diferite. Obiectivul principal, urmărit prin dezvoltarea mobilității, este de a se favoriza efectuarea procedurilor tehnice din diferite ramuri sportive sau a altor deprinderi de bază și utilitar-aplicative cu ușurință și cursivitate. Mobilitatea condiționează, alături de precizie și coordonare, calitatea mișcării, fiind un factor important pe care se sprijină învățarea și perfecționarea tehnicii de execuție a deprinderilor motrice.

Mobilitatea se dezvoltă relativ ușor până la vârsta de 15 ani, fapt care impune ca după această vârstă să se continue antrenamentul pentru menținerea acesteia.

În cadrul programei de educație fizică militară nu sunt cuprinse lecții care să vizeze dezvoltarea mobilității, dar exerciții pentru menținerea acestei calități la un nivel suficient de ridicat pentru efectuarea deprinderilor specifice sunt cuprinse în conținutul înviorării și al majorității lecțiilor de educație fizică. În cadrul lecției, exercițiile de mobilitate se efectuează după încălzirea organismului sau după încheierea temelor și cuprind exerciții active, pasive și exerciții de stretching. Exercițiile pentru mobilitate durează în timpul lecției aproximativ 15-20 min. în funcție de specificul celorlalte teme.

În concordanță cu docimologia generală, aplicabilă tuturor disciplinelor de învățământ, deci și la educația fizică militară, eficiența activităților desfășurate se apreciază, în principal, prin progresele pe care le-au realizat militarii în însușirea cunoștințelor, formarea deprinderilor și priceperilor, dezvoltarea calităților motrice. Dezvoltarea acestora reprezintă un domeniu care ne oferă posibilități largi și concrete de apreciere a eficienței metodelor și mijloacelor folosite în procesul de instruire.

Un aspect deosebit de important prin care se exprimă o latură a eficienței lecției de educație fizică ce vizează dezvoltarea calităților motrice, îl reprezintă convingerea și obișnuirea militarilor de a practica independent exercițiile fizice. Pe lângă exercițiile prin care se poate efectua înviorarea de dimineață sau se asigură activitatea competițională și de agrement, cele care au efecte asupra dezvoltării unor calități motrice sunt la fel de importante și trebuie să definească conținutul pregătirii sistematice a studenților în vederea desfășurării activităților independente, orientate spre menținerea și dezvoltarea gradului de pregătire fizică, a capacității de efort a organismului.

STUDIU PRIVIND IMPACTUL PREGĂTIRII FIZICE ÎN PREGĂTIREA PENTRU LUPTĂ A ARMATELOR MODERNE

Lt.col.prof.mil.dr. Viorel CEASCAI

Developing the driving qualities and skills necessary to the fighters in the modern battlefield requires a complex physical process materialized in a physical training focusing on shaping the physical potential necessary to achieve the individual and collective missions over long periods of time and space, regardless of the terrain and weather conditions.

Dezvoltarea calităților motrice și a deprinderilor necesare luptătorilor în câmpul de luptă modern presupune un proces fizic complex materializat printr-un antrenament fizic ce urmărește formarea potențialului fizic necesar îndeplinirii misiunilor individuale și în colectiv, pe perioade prelungite de timp și spațiu, în orice condiții de teren și stare a vremii.

Solicitările câmpului de luptă modern reclamă un potențial uman de calitate superioară, care să asigure o bună bază de selectare și de formare a luptătorilor. Rezistența la solicitările fizice, de climă, de anotimp și stare a vremii, la eforturile prelungite pe care le cere lupta este una dintre condițiile importante ale succesului. Desigur, ea nu reprezintă un factor în sine, nu este un dar, însă potențialul biologic are un rol foarte important aici. Cu alte cuvinte, cum trebuie să fie din punct de vedere biologic, fizic, un luptător și nu orice fel de luptător, ci acel care posedă calitățile și trăsăturile modelului ideal, adică acele elemente care definesc luptătorul apropiat de perfecțiune.

Fără a opera cu răspunsuri categorice, este totuși necesar să ne referim la câțiva dintre indicatorii pe care trebuie să-i avem în vedere în procesul de transpunere a modelului ideal din punct de vedere fizic și psihic în model real. În acest sens, iată care ar fi coordonatele acestui tip de luptător în viziunea armatelor moderne: dezvoltat normal din punct de vedere fizic; robust, perfect sănătos; rezistent la variații de stare a vremii, perfect integrat în condițiile zonei de acțiune; puternic; rezistent la solicitările fizice și psihice îndelungate.

Este foarte clar că aceste coordonate pot fi atinse. În armatele moderne se aplică, pe toată perioada de instruire a soldatului, acele metode și mijloace

de antrenament prin care se șlefuieste și se obține tipul de luptător solicitat de câmpul de luptă modern. Se pleacă de la premisa că nivelul antrenamentului fizic al unui militar, fie el soldat sau ofițer superior, are o influență covârșitoare și directă asupra pregătirii sale de luptă. Comandanții și teoreticienii din armatele unor state, mereu implicate în diverse conflicte militare, în ultimele decenii ale secolului trecut și de astăzi, recunosc importanța pregătirii fizice. De aceea, chiar de la înrolare în forțele armate, militarul este supus unor teste, pentru a i se cunoaște nivelul de antrenament fizic, astfel încât prin metode și mijloace specifice acesta să se îmbunătățească, iar parametri urmăriți să fie atinși și menținuți pe toată durata cât este încadrat în armată¹. Se observă că în aceste armate, programele de antrenament fizic sunt direcționate spre îmbunătățirea condiției fizice generale (forță, rezistență, viteză) și dezvoltarea capacității de rezistență la stres. Se urmărește ca: solicitările fizice să fie corelate cu situația ce va urma; exercițiile să fie executate cu întregul echipament și cu greutate suplimentare, după însușirea tehnicilor corecte de purtare și manipulare; instrucție în teren și alergarea cu armamentul de luptă să se desfășoare în condiții adaptate misiunii, iar terenul și clima să fie cât mai vitrege; supraviețuirea în teren să se facă în condiții de modificare rapidă a solicitărilor și a situațiilor (amenajarea și demontarea cantonamentului, lipsa condițiilor și posibilităților de comunicare, aplicații pe timp de noapte, exerciții de cultivare a curajului și de dominare a stresului); izolarea subunității după prezentarea misiunii pentru a fi lăsați ca în condiții de solicitare să-și rezolve singuri problemele (orientarea în funcție de misiune și lucrul în echipă); antrenamentele să se desfășoare și sub formă concurențială (dezvoltarea spiritului de competiție și autodepășire); automatizarea situațiilor standard (formarea deprinderilor) și verificarea în condiții de stres².

Dacă ar fi să punem în discuție întregul proces de instruire vom observa că acesta are un început și un sfârșit în funcție de ceea ce se urmărește a se obține. În primul rând vorbim de un conținut al acestei instruirii care nu vizează altceva decât desăvârșirea pregătirii profesionale a militarilor.

Aceasta le permite să-și mențină, chiar și în condiții de solicitare multiplă, un nivel înalt de capacitate de muncă și capacitate de luptă. În structura acestei capacități globale putem delimita alături de pregătirea fizică (antrenamentul fizic) alte două componente la fel de importante: pregătirea militară de specialitate și pregătirea psihică. Între aceste componente se presupune a fi o relație strânsă de determinare. Slaba calitate a oricăreia dintre ele se manifestă întotdeauna negativ asupra pregătirii profesionale de ansamblu a militarului. În acest sens fiecare din componentele menționate

¹ *Manualul de Instrucție și Antrenament Fizic Militar*, Spania.

² *Manualul de Pregătire Fizică*, S.U.A., Franța, Italia.

este de neînlocuit. Cazurile care vor fi prezentate în conținutul lucrării ne vor edifica asupra raportului existent între cele trei componente. Nimic nu este lăsat la voia întâmplării. Totul se leagă, totul se face într-un mod cum numai o armată profesionistă știe să o facă pentru a fi gata oricând de a da o ripostă rapidă și eficientă. Menținerea în armată, promovarea, avansarea, participarea la misiuni și la diverse forme de specializare sunt condiționate de trecerea unor teste de pregătire fizică, care nu sunt deloc ușoare. Concluzia este că interesul pentru a avea un luptător excelent pregătit din toate punctele de vedere este pus la același nivel cu cel pentru supertehnologizare și dotarea cu armament de ultimă generație.

Testele de verificare a nivelului de antrenament fizic, în armatele moderne, constau din aprecierea celor mai importante calități fizice: rezistența cardiorespiratorie și forța musculară. Pentru verificarea acestor calități, de regulă, se folosesc exerciții pentru rezistență (alergări pe distanțe variabile 2-5 km) și exerciții de forță segmentară (flotări, abdomen, tracțiuni, genuflexiuni etc.) executate contra cronometru. Neîndeplinirea baremelor fixate militarului se notează cu respins și el trebuie să repete testul după o anumită perioadă de pregătire. Un nou eșec poate să-l coste chiar excluderea din armată sau retrogradarea pe o funcție inferioară în funcție de motivele eșecului³.

În practică nu există prea multe cazuri de excludere din armată pe acest motiv, datorită seriozității cu care sunt respectate aceste prevederi și a conștientizării fenomenului de antrenament fizic, ca o condiție în primul rând a sănătății și apoi de teama excluderii din sistemul militar.

Această verificare asupra nivelului de antrenament fizic se face în mod obligatoriu la toți militarii, indiferent de grad, funcție sau poziție ierarhică. În armatele moderne, verificarea se face periodic și nu există militari scutiți permanent de teste. Militarii care la data susținerii testelor erau indisponibili din motive medicale, se constituie în grupe speciale, alături de cei cu probleme de greutate corporală, și sub supravegherea medicului și a specialistului în educație fizică, urmează un program special de pregătire și tratament până la rezolvarea problemelor. După însănătoșire ei vor susține din nou testul la pregătire fizică.

Problemele de ordin medical sunt considerate drept probleme personale și trebuie să fie rezolvate de fiecare militar în parte, fără ca acestea să constituie motive pentru scutirea de antrenament sau verificare.

Finalitatea antrenamentului fizic nu poate fi atinsă dacă nu există și o prezență de spirit, o participare totală, fără rețineri la aceste activități.

Prin antrenamentul fizic se dezvoltă și un număr mare de însușiri și acumulări morale: stăpânirea de sine, disciplina, camaraderia etc. Sunt situații în care nu se pot întocmi planuri de acțiune pentru că este imposibil de

³ *Manualul de Pregătire Fizică*, S.U.A., Franța, Italia.

prevăzut modul de reacție al individului. Pregătirea trupelor pentru luptă se confruntă cu un obstacol major - imposibilitatea de a reproduce cu exactitate în procesul de antrenament, o situație de luptă reală. Acest lucru a impus necesitatea de a se acționa în condiții aproape similare unui câmp de luptă real. Mai cu seamă în plan psihic, nimeni nu poate reproduce impactul lor și, în consecință, nu se poate ști cu exactitate cum vor reacționa în contextul real al luptei. Dintre toate activitățile umane, războiul (prin efecte poate fi considerat o activitate inumană) sub aspect psihic incumbă voința omului de a lupta și învinge. Educația fizică ne învață să stăpânim corpul și spiritul, iar antrenamentul fizic sistematic întărește mușchii, mărește elasticitatea articulațiilor, îmbunătățește reflexele și asigură echilibrul fizic și moral. Efectul exercițiilor fizice se manifestă prin posibilitatea pe care o capătă militarul, de a acționa spontan și relaxat. Necesitatea acțiunii spontane apare evidentă în caz de pericol. Într-o astfel de situație luptătorul nu are timp de pierdut cu analize de strategie, el trebuie să se miște foarte repede. La nivel psihologic, antrenamentul fizic îl eliberează pe om de tendința nervoasă, de conflictul dintre gândire și acțiune. Prin antrenamentul fizic nu se urmărește învățarea simplistă a unei metode de luptă, ci dezvoltarea unui simț al îndemnării de a sincroniza intuitiv acțiunile proprii în fiecare situație, în așa fel ca acțiunea să devină identică cu misiunea ce trebuie îndeplinită. Un lucru se impune cu claritate: cine ține seama de mecanismele psihologice, de impactul pe care îl are câmpul de luptă asupra psihicului își va adapta pârghiile de acționare asupra organismului și mentalitățile luptătorului în funcție de cerințele concrete ale misiunilor. Deja s-a făcut un pas important pentru ca luptătorul să fie apt pentru confruntările care îl așteaptă.

Experiența conflictelor de dată recentă i-a făcut pe experții militari să considere unanim rolul hotărâtor pe care îl joacă anumite categorii de trupe în actualele și viitoarele conflicte militare. Acest tip de formațiuni suple, reduse ca număr, dispunând de armament de ultimă generație, trebuie să fie pregătite în orice moment să intervină și să influențeze în mod hotărâtor desfășurarea evenimentelor. Acest lucru a fost deseori subliniat și de către fostul secretar general al apărării S.U.A., Donald Rumsfeld cu prilejul diverselor analize politico-militare⁴.

Aceasta fiind o privire de ansamblu asupra a ceea ce se întâmplă în rândul armatelor moderne, în continuare voi căuta să surprind prin cazurile prezentate acele modalități de antrenament fizic care, prin conținutul lor, prin pericolele și riscurile la care sunt expuși luptătorii, conferă realismul instrucției, apropierea de realitatea câmpului de luptă.

Antrenamentul forțelor speciale americane constituie un bun exemplu în ceea ce privește modalitățile performante de pregătire a luptătorului modern capabil să îndeplinească misiuni peste limitele posibilităților umane.

⁴ Câmpeanu C., *Rumsfeld revoluționează forțele armate*, în România Liberă, nr. 3608, 02 februarie 2002.

Pregătirea formațiunilor de luptă a căror specialitate este ducerea războiului de gherilă și contragherilă, cu misiuni de intervenție rapidă în diferite zone de conflict sau acționând ca "vârfuri de lance" ca în recentele conflicte (Afganistan, Irak), începe chiar odată cu activitatea de selecție, care este deosebit de dură. Majoritatea celor acceptați pentru selecție trebuie să aibă minimum trei ani de serviciu și trebuie să fie capabili să înoate pe o distanță de 50 m îmbrăcați în uniforma de instrucție și încălțați cu bocancii, să treacă un examen medical și să obțină avizul serviciilor de securitate. Obligatoriu, trebuie să fie absolvenți de liceu, să fi trecut testul avansat de pregătire fizică (rezistență, forță) ca și proba avansată de pregătire militară, din cadrul școlilor de ofițeri și subofițeri. De asemenea, aceștia trebuie să fie antrenați în acțiunile aeropurtate. Majoritatea celor recrutați provin din trupele de uscat.

Activitatea de instruire și antrenament începe cu un curs de preselecție cu o durată de trei săptămâni. Acesta se desfășoară sub un stres fizic și psihic continuu (alarme repetate de noapte urmate de marșuri, trecerea unor obstacole aproape imposibil de depășit fără o condiție fizică exemplară etc.). În medie, dintr-un lot de 300 de oameni înscriși la preselecție, numai jumătate absolvă acest curs. Cei mai slab motivați renunță de bună voie⁵.

Urmează a doua etapă a pregătirii împărțită la rândul ei în trei faze: consolidarea deprinderilor de luptă fundamentale; instrucția de specialitate urmate de o aplicație în care militarii trebuie să pună în practică tot ceea ce au învățat.

În prima fază, activitățile sunt direcționate pe învățarea modului de a opera în spatele liniilor inamice. Cursanții trebuie să deprindă tehnicile de patrulare, supraviețuire, navigație, de luptă fără armă, infiltrare și evacuare. Tot timpul instructorii observă comportamentul cursantului, capacitatea acestuia de a se baza pe forțele proprii și capacitatea de efort fizic și psihic prelungit al acestuia.

Pe timpul pregătirii, cursanții nu primesc îndemnuri sau vorbe încurajatoare și nu sunt supuși vreunei presiuni externe. Automotivația este punctul forte al instruirii.

Urmează perioada de timp în care se aprofundează problemele generale despre acțiunile de luptă, de cercetare și tipul misiunilor ce le vor fi încredințate. În această perioadă cursanții sunt împărțiți în funcție de specialitățile alese de ei: "arme", transmisiuni, geniu sau medicină de campanie. În fiecare zi este alocat timp pentru antrenament fizic care constă în exerciții de dezvoltare a rezistenței, forței, mobilității.

De menționat că în programele de pregătire pentru acești militari a crescut ponderea exercițiilor tactice în teren, unde cursanților li se cere să elaboreze

⁵ Sutherland I., *Special Forces Of The United States Army*, Published by James Bender Publishing, San Jose, 1990.

hotărâri, să rezolve situații tactice în condițiile unui stres fizic și psihic considerabil.

Pregătirea mai cuprinde și însușirea noțiunilor de medicină de campanie, unde militarii deprind cunoștințe de anatomie, fiziologie, medicină veterinară și chirurgie de război. Fiecare zi de instrucție începe la orele 4,30 cu un program de călire fizică și se termină noaptea târziu, când unii cursanți își fac timp și pentru studiu individual⁶.

Instruirea mai cuprinde și învățarea și cunoașterea tuturor tipurilor de armament din armatele străine și a modului de funcționare a acestuia, pentru a fi în măsură ca, în situația când le vor captura de la inamic, să le poată folosi. În afară de instrucția tragerii, se învață modul de acțiune în conformitate cu zona și inamicul împotriva căruia vor acționa.

Geniștii și transmisioniștii trebuie să învețe cele mai rapide moduri de a acționa în funcție de situațiile probabile în care vor fi puși în zona de conflict.

Pregătirea se încheie cu exercițiile practice desfășurate în teren. Se verifică în acest fel deprinderile însușite în fazele anterioare. Exercițiile, simulează situații de luptă reale. Cursanții sunt parașutați în zone împădurite, unde li se creează condiții foarte vitrege și unde aceștia trebuie să execute o serie de raiduri și ambuscade împotriva unor forțe considerate ostile (sunt militari din Divizia 82 Aeropurtate, extrem de bine pregătiți din toate punctele de vedere, veterani ai diferitelor conflicte din ultima vreme). Supraviețuitorii acestei ultime faze primesc beretele verzi și însemnele caracteristice "Forțelor Speciale".

Intrarea militarilor în această categorie de forțe este urmată de alte multe zile de instrucție istovitoare concepute astfel încât luptătorii să devină veritabile "mașini de luptă". Pregătirea acestora nu se termină niciodată, iar nivelul de instruire este considerat satisfăcător numai atunci când aceștia s-au specializat pentru ducerea acțiunilor de luptă în junglă, deșert, zona arctică. Aceștia trebuie să fie gata în orice moment să desfășoare unele din cele mai periculoase operații, în orice punct al globului.

Antrenamentul forțelor speciale din armata britanică denotă probabil cel mai înalt profesionalism al unor comandanți și luptători de elită.

Încă de la începutul perioadei de pregătire a acestor categorii de militari, cea a selecției, se au în vedere două categorii de calități principale. În primul rând, se cultivă agresivitatea cumulată cu pregătirea fizică și spiritul de corp. În al doilea rând, se urmărește dezvoltarea capacității de orientare și simțul practic pentru acești militari. Majoritatea acestor forțe sunt pregătite să acționeze atât pe linia frontului, cât și în adâncimea dispozitivului inamic. Acești luptători au un grad ridicat de disciplină, motivație, inteligență nativă și inițiativă. În luptă, ei

⁶ Ibidem.

trebuie să fie stăpâni pe propriile forțe, vrednici de toată încrederea, pricepuți în folosirea echipamentului modern și a armamentului, capabili să stăpânească cele mai eficiente procedee tactice și toate deprinderile necesare pentru îndeplinirea misiunilor.

Procedeele de selecție, ca și în armata SUA, sunt dure. Pentru a se asigura admiterea numai a candidaților vigoși, înzestrați cu o vigoare mentală și fizică deosebită, în viziunea britanicilor, aceștia sunt oameni care trebuie să meargă mai departe când alții renunță.

Antrenamentele sunt extrem de complexe și pun la încercare toate resursele fizice și psihice ale cursanților. Două sunt obstacolele pe care le au de trecut cursanții pentru a putea face față solicitărilor care le vor sta în față: voința și curajul de a porni în acțiune și de a nu abandona când probele pe care trebuie să le parcurgă sunt din ce în ce mai dure.

Această categorie de instrucție o fac îndeosebi parașutiștii odată cu accederea în baza Regimentului de Parașutiști din Aldershot, unde recruții se confruntă cu duritatea instrucției.

Recruții trebuie să renunțe la modul lor de viață de până atunci și să se adapteze unui regim de viață „de fier”. Timp de 13 ore în fiecare zi, de la ora 7.00 la ora 20.00, aceștia participă la activitățile necesare formării deprinderilor de bază ale luptătorului. Această pregătire este astfel concepută încât să-i aducă pe recruți cât mai aproape de standardele necesare pentru a trece testul de selecție. La baza pregătirii stă de asemenea și studiul individual pentru învățarea celor predate. Cursanții sunt antrenați și în activități „utilitare” cum ar fi: curățatul sectoarelor, pregătirea echipamentului pentru ziua următoare etc. Cine nu respectă programul va plăti. Instructorul decide dacă cel care încalcă programul de instrucție rămâne sau va fi dat afară⁷.

Astfel problema cea mai presantă pentru recruți pe timpul desfășurării instrucției este că ei știu că pot fi eliminați în orice moment. Pot însă și să renunțe în orice moment, dar vor plăti o taxă. Specialiștii arată că mulți părăsesc antrenamentul din cauza inadaptabilității la acest mod de pregătire.

În această perioadă de început a instruirii, cu durata de patru săptămâni, nopțile sunt pentru cursanți îngrozitoare. Ce poate să-ți pună mai mult nervii la încercare decât o noapte umedă, când recrutul doarme extenuat și este trezit la ora 02.00 în sunetul sirenelor, al simulatoarelor care imită zgomotul și vacarmul unei lupte și răcnetul instructorilor? Apoi urmează un marș rapid pe distanța de 16 km și se trece imediat la un exercițiu tactic de ofensivă.

După această perioadă, cei care au „supraviețuit” sunt considerați bine motivați pentru acest tip de meserie.

⁷ White T., *The Making Of The World's Elite Forces*, Sidgwich & Jackson Limited, London 1992.

Pregătirea fizică este o componentă de bază în cadrul centrului de pregătire Basic Wales. Antrenamentul în această bază urmărește dezvoltarea motivației prin efectuarea unor marșuri în viteză pe relief muntos al Țării Galilor, combinate cu antrenamente de neînchipuit pentru un om cu o profesie obișnuită. Se verifică abilitățile în executarea tragerilor de precizie după care în săptămâna a 12-a ("Săptămâna Test"), recruții sunt supuși probei "Steeplechase" (alergare cu obstacole) - un test de rezistență, efort individual și de îndemânare fizică. Pentru a merge mai departe, aceștia trebuie să parcurgă de două ori o pistă cu obstacole lungă de 1,3 km într-un timp mediu de 17,5 minute. Sunt supuși apoi unei probe de efort și de rezistență în echipă - "Log Race" (alergarea cu bușteanul). O grupă de opt oameni trebuie să care un buștean de mărimea unui stâlp de telegraf pe o distanță de 2,8 km, într-o zonă de dealuri nisipoase, în 14-15 minute. Recruții vor simți aceeași durere groaznică pe care ar produce-o recruta tunului antitanc Wombat de 120 mm. Abandonul în timpul acestei probe atrage două pedepse grele: eliminarea imediată a celui în cauză și disprețul colegilor, care vor fi nevoiți să continue fără el, adică să care kilograme în plus⁸.

Antrenamentul continuă în după-amiaza aceleiași zile cu câteva ore de "relaxare" (proba "Millig"). În acest timp recruții stau în cerc improvizând un ring de box și așteaptă să se înfrunte cu un oponent de aceeași talie și greutate timp de un minut. Nu există îngăduință față de adversar.

Ziua următoare începe cu un marș rapid de 16 km. Deplasarea o face fiecare militar cu o „povară” de 22 kg. Distanța este parcursă într-un timp de sub 105 minute ("satisfăcător"). Imediat urmează proba "block-spot". Aici recruta ajunge pe "trainasium" -o structură de stâlpi și pasarele cu o înălțime de 7-15 m - construită astfel încât să testeze nervii recruților și reacția lor față de ordine. După ce au sărit peste spațiile goale, după ce s-au mișcat încet peste sârme și au stat fără nici un sprijin pe "barele șovăirii” - la 15 m înălțime -, recruții trebuie să facă un salt peste un "gol" de 2,5 m. Fără a-și înfrânge frica nu se poate trece peste aceste obstacole.

După această perioadă de pregătire urmează efectuarea de marșuri suplimentare pentru mărirea rezistenței pe teren accidentat în munții de la Brecon Beacons din Țara Galilor unde plouă frecvent, iar vântul este rece și tăios.

Finalul acestor încercări îi va conduce pe cei care au „supraviețuit” la pregătirea pentru executarea salturilor cu parașuta și săriturile din avion, echipați pentru luptă, incluzând atât parașutări pe timp de noapte, cât și pe cele în condiții cât mai apropiate viitoarei zone de acțiune.

Terminând această perioadă de pregătire pe militari îi așteaptă o instrucție mai avansată cu marșuri, trageri și aplicații istovitoare din punct de vedere fizic și psihic.

Acest mod de pregătire și antrenament fizic poate fi întâlnit practic în orice armată modernă: franceză, spaniolă, italiană, olandeză etc. Tot timpul se pornește de la ideea că atunci când este greu la instrucție poate fi mai ușor în luptă.

⁸ Ibidem.

Antrenamentul fizic nu este niciodată întrerupt. Se execută permanent, este mereu adaptat câmpului de luptă modern și viitoarei zone unde urmează să acționeze. Cel mai grăitor în acest sens este succesul acțiunilor militare în conflictul Malvinelor. Condițiile de pregătire au fost aproape identice cu cele ale zonei de acțiune și asta s-a văzut în modul de desfășurare a conflictului. A urmat apoi Afganistanul și cele două războaie din Golf. Profesionalismul trupelor britanice și excelenta pregătire de specialitate, fizică și psihică au ieșit din nou în evidență. Pe bună dreptate se spune că forțele britanice sunt cele mai bine pregătite și fac față cu profesionalism oricăror misiuni care le sunt încredințate⁹.

Astăzi în toate armatele procesul de antrenament fizic este condus de specialiști în domeniu. Acestei forme de pregătire i s-a conferit un loc special în formarea militarilor din armatele moderne. Acestea consideră activitățile de educație fizică ca fiind prioritare și de o mare importanță pentru obținerea succesului în câmpul de luptă al viitorului.

Importanța acestui lucru poate fi identificată și din analiza următoare.

În ceea ce privește *existența instituțiilor militare de formare a specialiștilor*, cu excepția Luxemburgului, toate celelalte armate din statele membre NATO au școli sau centre speciale proprii pentru pregătirea militarilor care activează în domeniul educației fizice și sportului¹⁰.

Referitor la *nivelul studiilor și durata de școlarizare*, se poate spune că toate activitățile specifice educației fizice și sportului sunt conduse numai de specialiști în domeniu. De menționat că ofițerii și personalul civil care au pregătire universitară obținută în instituții civile trebuie să urmeze un curs la școala/centrul de educație fizică din armată. Durata pregătirii în instituțiile de educație fizică și sport ale armatei pentru obținerea calificării diferă de la o țară la alta. Pentru a deveni instructor cu pregătirea fizică sau de sport, școlarizarea durează între patru săptămâni (Canada și Germania) și 12 luni în majoritatea țărilor. Trebuie remarcat că peste jumătate (60%) din militarii care urmează aceste cursuri au funcția de bază “specialist în educație fizică și sport”, iar ceilalți (40%) îndeplinesc atribuțiunile funcției prin cumul¹¹.

Timpul alocat activităților educației fizice și sportului condus de specialiști în timpul programului este în medie de 60 minute zilnic pentru pregătire fizică și 3 ore pe săptămână pentru sport.

Din punct de vedere al *bazei materiale și finanțarea activităților* majoritatea instituțiilor care formează specialiști în domeniu, cât și unitățile din armatele țărilor membre NATO au asigurată din partea armatei baza material-didactică necesară. Aceasta se prezintă sub formă de complexe de pregătire fizică și militară, din care nu lipsesc: stadion, sală de jocuri sportive, bazin de înot, sală de pregătire fizică (forță, autoapărare), pistă cu obstacole, poligoane de călire fizică și psihică, echipamente și materiale sportive.

⁹ Vasile S., *Forțele Speciale, comandouri aeropurtate în acțiune*, Editura Ziua, București, 2002.

¹⁰ *Analiza sistemului de educație fizică și sport*, Congresul Internațional al Sportului Militar, Croația, 2002.

¹¹ Simpozionul “Sportul pentru toți”, Warendorf, Germania, 2002.

Finanțarea activităților educației fizice și sportului, în toate țările membre NATO, este asigurată de armată, iar în unele se realizează și prin sponsorizări.

Analiza informațiilor de mai sus ne duce la concluzia că formarea specialiștilor atât militari, cât și civili care activează în domeniul educației fizice și sportului militar se desfășoară sau se finalizează în instituții specializate ale armatei. Astfel se asigură competențele necesare specialiștilor, pentru dezvoltarea calităților motrice specifice militarilor în general și ale luptătorilor în special, contribuind la întărirea sănătății acestora și refacerea capacității de efort în timp scurt. În același timp se pune un accent deosebit pe întărirea coeziunii colectivelor militare și a legăturilor cu societatea civilă prin sport.

De asemenea, specialiștii cu pregătire universitară din aceste țări sunt cei care, pe baza experimentelor și a studiilor de cercetare, stabilesc legile, principiile, formele, metodele, procedeele, baremele și mijloacele de realizare a acestora. Conținuturile de specialitate se materializează de către aceștia în regulamente, ordine, dispoziții, instrucțiuni și manuale.

Și, nu în ultimul rând, putem afirma că specialiștii cu pregătire preuniversitară (cursuri de formare și specializare în pregătire fizică și sport cu specific militar) sunt cei care conduc nemijlocit toate activitățile din domeniu, prevăzute în programele de pregătire ale tuturor categoriilor de militari.

Sintetizând aceste concluzii, putem deduce următoarele: procesul instructiv-educativ este condus în majoritatea cazurilor de specialiști în educație fizică și/sau sport; specialiștii se pregătesc în instituții de profil (în cele militare mai mulți); importanța activității de educație fizică și sport pentru sănătate, recreere și bineînțeles pentru pregătirea personală, la nivelul cerințelor fiecărei funcții în parte; competițiile sportive reprezintă modalități de pregătire și formare a unor calități specifice câmpului de luptă: voință, curaj, inițiativă, spirit de echipă etc.; cadrul organizatoric trebuie să se bazeze pe o susținere corespunzătoare.

Armatele moderne știu să prețuiască valoarea exercițiului fizic, ca parte componentă a antrenamentului fizic. În centrele de instrucție, în poligoanele de călire fizică și psihică, pe terenurile de sport, antrenamentul fizic este executat cu rigurozitate, iar exercițiile fizice alese oferă militarului șansa de a fi în pas cu evoluția firească a societății și a fenomenului militar. Accentuez rolul central jucat de luptătorul modern în desfășurarea conflictelor actuale și de viitor, în ciuda tuturor achizițiilor ultramoderne pentru conducerea și ducerea acțiunilor de luptă. Ultimul cuvânt îl are întotdeauna factorul uman, luptătorul. Dincolo de aparența spectaculoasă a laserelor, bombelor și rachetelor de ultimă generație se află efortul fizic și psihic intens pe care îl depune luptătorul combatant cu cele 40 kg de echipament în spate.

BIOGRAFIA UNUI DICTATOR

Sorin-Ionel GRECU

This article presents some references about Saddam Hussein's destiny and his good influence on Irak's economy. This growing was maintained with fear and wars but he paid the price in the end.

În toamna anului 2005 a început la Bagdad, capitala Irakului, unul dintre cele mai importante procese ale istoriei contemporane, un proces poate la fel de important ca celebrul proces de la Nürnberg din 1945-1946 îndreptat împotriva căpeteniilor naziste ale celui de-al Treilea Reich german și, de ce să nu o spunem, un proces exemplu care ar fi trebuit să se desfășoare cam la fel și în România de după Revoluție în cazul Ceaușescu. Este vorba deci de procesul îndreptat împotriva fostului președinte al Republicii Irak, dictatorul Saddam Hussein.

Dacă despre conducătorii statelor democratice (fie că sunt președinți, regi, prim-miniștri) se cunosc mai puține lucruri, aceștia succedându-se la putere alternativ, în urma unor alegeri democratice (mai puțin regii), și păstrându-și funcția numai un număr limitat de ani, în cazul dictatorilor care au condus sau conduc țările lor zeci de ani, aproape toți locuitorii planetei noastre au auzit sub o formă sau alta de ei.

Câți oameni cunosc numele, hai să zicem al președintelui Finlandei, sau al primului ministru al Irlandei sau al regelui Norvegiei? Puțini, extraordinar de puțini. Căci ei vin, ei pleacă, totul se desfășoară normal, în liniște, în ordine, țările lor sunt stabile, dezvoltate, bogate. Când este vorba de dictatori, de șefi de state care au condus și conduc țările lor cu mână de fier mai multe zeci de ani prin teroare, suprimarea oricărei forme de opoziție, folosirea unui aparat de securitate / siguranță implantat în toate păturile sociale și-n toate domeniile de activitate, exacerbarea cultului personalității ș.a.m.d. lucrurile se schimbă.

Referindu-se numai la istoria contemporană, este oare cineva care să nu fi auzit de Stalin al Uniunii Sovietice, de Hitler al Germaniei naziste, de Mussolini al Italiei fasciste, de mareșalul Antonescu al României, de Kim Ir Sen al Coreei de Nord comuniste, de Mao-Tzedun al Chinei, de generalul Pinochet al Republicii Chile, de Ceaușescu al României comuniste, și... nu în ultimă instanță de Saddam Hussein? Sau chiar și de dictatori de mai mică

anvergură precum generalul Gadhaffi al Libiei, Pol-Pot al Cambodgiei, Idi Amin al Ugandei sau autointitulatul împărat Bokassa al Republicii Central-Africane (despre ultimul se zice că era de o cruzime cumplită – făcea spectacole ca-n Roma Antică unde opozanții erau aruncați – în fața lui și a oamenilor de rând obligați să participe – într-un bazin plin cu crocodili înfometati; vă dați seama ce urma!)

Majoritatea celor citați mai sus nu mai sunt în viață. Unii s-au sinucis, alții au fost executați, alții au murit de moarte naturală.

După cum este bine cunoscut, la circa doi ani de la spectaculoasa capturare a acestuia, a început la Bagdad marele proces prin care Hussein este acuzat de crime împotriva umanității, genocid, teroare, asasinate politice, încălcarea drepturilor omului, agresiune armată, cultul personalității și încă multe altele.

Toată lumea civilizată se întreabă cum au fost posibile toate aceste lucruri. Pentru români răspunsul este destul de simplu întrucât și ei au cunoscut o dictatură (poate nu atât de brutală ca cea din Irakul lui Hussein), deși trăiesc în Europa, deși înainte de instaurarea dictaturii bolșevico-comunisto-ceaușiste au cunoscut vreme de câteva decenii exercițiul democrației și parlamentarismului, deși nu s-au aflat nicicând într-o stare de înapoiere cumplită precum Irakul și alte state arabe sau africane.

Viața lui Saddam

Citindu-i biografia, se poate spune că, până la acapararea puterii totale și absolute în stat, a fost, ca și-n cazul altor dictatori, un om relativ normal, deși brutal și agresiv încă din copilărie și un fanatic ideologic înrăit (credea până la saturație în ideologia socialisto-panarabă, așa cum Hitler în ideologia nazistă, Ceaușescu în cea comunistă etc.).

Saddam Hussein s-a născut în satul Al-Awja, lângă Tikrit, într-o familie de crescători de oi. Mama lui și-a numit nou-născutul Saddam (ceea ce înseamnă *încăpățânatul* sau *cel care confruntă* în arabă). El nu și-a cunoscut niciodată tatăl, Hussein 'Abd al-Majid, care a murit sau a dispărut la 5 luni înainte ca Saddam să se nască. La puțin timp, fratele lui Saddam a murit de cancer. Mama lui (Subha Tulfat al-Mussallah) a refuzat să aibă grijă de el. Saddam a fost trimis la unchiul său, Khairalla Tulfah, până la vârsta de trei ani.

Subha s-a remăritat, iar Saddam a locuit împreună cu trei dintre frații săi vitregi. Tatăl său vitreg, Ibrahim al-Hassan, l-a tratat în general destul de rău. Ibrahim era un părinte abuziv și l-a forțat pe tânărul Saddam să fure.

La 10 ani Saddam a fugit din familie ca să locuiască cu unchiul său (un musulman sunnit foarte devotat) în Bagdad.

De mic copil era bătaios, neacceptând niciun sfat, neacceptând ca alții să fie mai buni ca el. După terminarea liceului își arată primele interese pentru politică deși urmează o școală militară de ofițeri activi. La vârsta de nici 20 de

ani execută deja, din fanatism, prima crimă politică – îl împuşcă pe un ofițer din unitatea lui care era un înverșunat comunist-stalinist. La procesul intentat reușește să scape stabilindu-se că se afla în legitimă apărare. În anul 1957 se înscrie în partidul extremisto-naționalist de dreapta BAATH (sau, cum era cunoscut în România, BAAS Socialist) cu care participă la o încercare nereușită de lovitură de stat în 1959 împotriva președintelui de atunci în funcție, generalul Abdel Al-Kassem. Ca să nu fie arestat și eventual executat, fuge în același an la Cairo, în Egipt, unde intră în anonim și începe un studiu de Drept la Universitatea din acel oraș. În 1963 are loc o nouă lovitură de stat militară prin care președintele Kassem este înlăturat de la putere și executat. Hussein se va reîntoarce în Irak unde va deveni membru de frunte în conducerea partidului Baas, care devine unul dintre cele mai puternice partide ale țării.

În 1968 partidul Baas, în urma unor alegeri mai mult sau mai puțin libere, preia puterea în stat sub conducerea secretarului general Al-Bakr și al cărui prim-secretar adjunct va deveni Saddam Hussein.

Consolidarea puterii

În 1976, Saddam a fost numit comandantul forțelor armate. Foarte repede a devenit centrul regimului, fiind conducătorul *de facto* al Irakului înainte să preia puterea formal în 1979. Cu încetul, el și-a consolidat puterea în guvernul irakian și partid. Cum președintele al-Bakr era bătrân și slab și din ce în ce mai mult nu putea să-și execute obligațiile, Saddam a luat un rol din ce în ce mai mare în guvernul Irakului, atât pe plan extern, cât și intern.

Al-Bakr a demisionat pe 16 iulie 1979. Saddam și-a asumat formal președinția. În timpul unei întâlniri cu conducătorii partidului Baas, pe 22 iulie, Saddam a citit o listă cu membrii care credea că i se opun, care au fost executați.

Modernizarea Irakului

Saddam își consolidase puterea într-o țară cu tensiuni profunde. Mult înainte de Saddam, Irakul era împărțit în linii sociale, etnice, economice și religioase: musulman sunnit – musulman șiiit, arab – kurd, șef tribal – negustor orășean, nomad – țăran. Deci, o conducere stabilă într-o țară împărțită după facționalism politic și conflict necesită condiții de viață mai bune. Saddam s-a preocupat personal de modernizarea Irakului, în centrul căruia stătea petrolul. Iată câteva din programele sale:

- exproprierea companiilor occidentale pe 1 iunie 1972 (odată ce prețurile petrolului au crescut în urma crizei din 1973, Saddam a putut să folosească profiturile crescânde pentru și mai multe programe de modernizare);

- „Campania națională pentru eradicarea analfabetismului” și campania pentru „Școlarizare obligatorie gratuită în Irak”;

- inițializarea școlarizării gratuite și spitalizării gratuite de către guvern (în mare parte sub recomandările lui Saddam);
- o revoluție în industriile de energie și în servicii publice, în urma cărora electricitatea a fost adusă în fiecare oraș din Irak;
- reforma agricolă împărțea domeniile deținătorilor de pământ țăranilor;
- crearea *cooperativelor* (pentru a preveni ce se întâmplase în URSS în perioada stalinistă sau în China maoistă) pentru antrenarea țăranilor necalificați;
- dublarea cheltuielilor pentru agricultură între 1974-1975;
- condiții mai bune de viață pentru țărani.

Este adevărat și nu poate fi de nimeni contestat faptul că pentru dezvoltarea Irakului, sistemul impus de Hussein a fost *oarecum* benefic. Irakul a reușit în circa un deceniu să iasă în proporție de peste 50% din starea înapoiată în care se afla. Datorită petrodolarilor obținuți din vânzarea bogăției naționale numărul unu – petrolul / țițeiul, Hussein a investit enorm în redresarea țării, în investiții civile, industriale, militare, sociale și de cercetare.

Este știut faptul că numeroase țări, printre care și România în perioada lui Ceaușescu, au participat în Irak cu bani, cercetare, tehnologie, investiții, armament, forța de muncă calificată și brută la crearea noilor valori ale țării. Se pare că și la ora actuală, unele state printre care și România ar mai avea de recuperat miliarde de dolari de la statul irakian. Dar acesta, aflându-se actualmente în starea deplorabilă în care se află, cine să plătească aceste datorii?

Ofensiva dictatorului Hussein

În anul 1980, fără nicio declarație de război, Irakul atacă statul vecin de la răsărit, respectiv Iranul (pe motive de contencios de graniță) care devenise după înlăturarea sahin-sahului Pahlawi Aryammer, în 1979, o republică islamică condusă de marele ayatollah Khomeini, liderul religios și concomitent președintele iranienilor. După circa 8 ani de lupte grele între Irak și Iran cu pierderi materiale și umane incommensurabile de ambele părți, se semnează un armistițiu în 1988. Irakul, statul agresor, nu a reușit să câștige în acest război nici măcar o palmă de pământ în plus, în mod practic aproape totul fiind inutil. Și totuși, ceva a fost câștigat și anume experiența dobândită de armata irakiană în condiții concrete de război. Astfel, armata irakiană devenise, printre puținele armate ale lumii, călită și pregătită în condiții reale, de război. De altfel, la începutul anilor '90, armata Irakului ajunsese, conform unor statistici militare de specialitate, cam pe locul al șaselea, după SUA, fosta URSS, Marea Britanie, R.P. Chineză, Israel, ca forță combatantă.

În anul 1982 are loc un atentat împotriva lui Hussein în localitatea Dujaail (atentat nereușit de altfel) pus la cale de opoziția irakienilor de religie islamică șiiită și de unii ofițeri ai armatei nemulțumiți de războiul irako-iranian, de vărsările inutile de sânge. Procesul împotriva lui Hussein a avut drept cap de acuzare tocmai teroarea dezlănțuită după acest puci împotriva

populației civile din acest oraș în special. Sute și sute de oameni sunt anchetați și torturați, circa 150 de civili și vreo 50 de ofițeri sunt executați.

Din cauza unui început de răsccoală în nordul Irakului populat în majoritate de kurzi (care sunt în Irak o minoritate națională, sunt tot de religie islamică, dar nu sunt arabi) în anul 1988, dictatorul hotărăște să înăbușe mișcarea prin cele mai brutale mijloace. Astfel, se folosește pentru prima dată în istoria lumii arma chimică împotriva civililor neînarmați, împotriva propriului popor. Numărul victimelor, în special în localitatea Saqlawya (devenită sinonim cu numele celebrei localități spaniole Guernica unde au murit mii de civili din cauza bombardamentelor din timpul războiului civil din Spania) se zice că depășește cifra de 2.000 de suflete, în majoritate copii, femei și bătrâni de origine kurdă.

Comunitatea internațională și ONU protestează vehement, dar Hussein își vede mai departe de treburile lui.

Afacerile externe

În afacerile externe, Saddam voia ca Irakul să aibă un rol major în Orientul Mijlociu. În 1972 Irakul a semnat un pact de ajutor cu URSS, care a trimis arme și sfătuitori. Totuși execuțiile comuniștilor irakieni din 1978 și comerțul intensificat cu Occidentul au rupt relațiile cu URSS.

Saddam a călătorit în Franța în 1976, întâlnindu-se cu Jacques Chirac și dezvoltând relații apropiate cu cercurile conducătoare franceze. Tot el a condus opoziția arabă față de acordurile din Camp David în 1979 (între Egipt și Israel).

Saddam s-a trezit după război cu o datorie de aproximativ 75 milioane de dolari, în mare parte datorată Kuweitului și Americii. Saddam a pus presiuni peste Kuweit să ierte datoria Irakului către Kuweit (aprox. 30 de milioane). Saddam mai cerea și diminuarea producției (Kuweitul pompa încontinuu petrol din instalațiile sale, ținând prețul mic, dar Irakul vindea petrol scump pentru a-și plăti datoria).

Pe 2 august 1990, irakienii ai invadat Kuweitul. SUA au construit rapid o coaliție internațională sub egida ONU și au impus embargo asupra Irakului. Pe 16 ianuarie 1991 au început bombardamentele asupra Irakului, iar în februarie armata aliată i-a forțat pe irakieni să se retragă.

Sfârșitul dictaturii

După capturarea sa de către armata americană, căci dictatorul irakian se ascundea într-o groapă într-un sat din regiunea Tikrit, Saddam a fost predat tribunalului penal irakian.

Intervenția președintelui american, George W. Bush, prin care a apreciat că fostului dictator irakian Saddam Hussein i s-ar cuveni pedeapsa cu moartea, se dovedește inoportună. Imediat după aceasta, Consiliul irakian de

guvernare va formula aproximativ zece acuzații împotriva lui Saddam, fiecare dintre ele fiind pasibilă de pedeapsa cu moartea. O ipoteză care împarte deja capitalele importante ale planetei.

Replicile partenerilor europeni, implicați în negocieri privind reconstrucția Irakului, au indicat o opoziție fermă față de pedeapsa capitală, interzisă de legislația internațională. "Nu cred în pedeapsa cu moartea, dar respect opiniile celorlalți", a declarat David Blunkett, ministrul britanic de interne, insistând pe ideea că fostul președinte trebuie să fie judecat de irakieni. O variantă văzută, de altfel, de către comunitatea internațională ca fiind calea cea mai scurtă către reconciliere și care ar evita iritarea și mai pronunțată a lumii islamice.

La rândul său, ministrul spaniol de externe, Ana Palacio, a declarat că procesul lui Saddam trebuie să demonstreze superioritatea "moralității" asupra barbariei, "un simbol al eticii", o retorică în termeni diplomatici, echivalentă însă respingerii pedepsei capitale. Guvernul italian se opune și el, pe fondul unei opinii publice foarte sensibile în chestiunea războiului din Irak și mai ales al consecințelor tragice pentru Italia. "Nu eu, dar marea majoritate a italienilor sunt contra pedepsei cu moartea. Nu sunt în măsură să fiu de acord ca decizia privind aplicarea acestei pedepse să aparțină puterii politice", a explicat ministrul italian al apărării, Antonio Martino. "Noi, politicienii, nu avem voie să spunem nimic în legătură cu o hotărâre pe care trebuie să o ia un tribunal", a criticat și ministrul suedez de externe, Laila Freivalds, intervenția lui George W. Bush. Guvernul danez a anunțat și el că se opune "de principiu" pedepsei cu moartea și în egală măsură pedepsei cu moartea în cazul Hussein. Tot în acest sens s-a pronunțat și purtătorul de cuvânt al ministerului francez de externe. De altfel, Uniunea Europeană a avut și ea o reacție fermă împotriva ipotezei exprimate de președintele american, explicând că se opune "de principiu pedepsei cu moartea, indiferent de gravitatea faptelor comise". Ministrul rus de externe, Igor Ivanov, a refuzat chiar să discute pe tema pedepsei pentru Saddam, apreciind ca "prematură" lansarea dezbaterilor politice sau juridice pe această temă.

Fostul lider irakian a fost supus unui proces care a vizat numeroasele atrocități comise în ultimii 30 de ani de regimul său și-aname: invadarea Iranului, în 1980, de către armatele irakiene, soldată cu moartea a cel puțin un milion de oameni; atacurile asupra kurzilor irakieni; invadarea Kuwaitului, care a fost urmată de răzburarea pe musulmanii șiiți din sudul Irakului, care se revoltaseră, la fel ca și kurzii; atacurile cu rachete Scud asupra Israelului. Au fost găsite dovezi despre existența a 270 de gropi comune în Irak, în care se pare că ar fi îngropați zeci de mii de oameni. De asemenea, Comisia ONU pentru Drepturile Omului a condamnat regimul irakian, în 2001, pentru "torturi sistematice și răspândite și menținerea unor decrete care recomandă pedepse crude și inumane pentru delict". Printre metodele de tortură

figurează spânzurarea, agresarea, violul și incendierea. În 1996, doi dintre ginerii lui Saddam Hussein au fost executați, după ce fugiseră în Iordania, cu un an înainte. Cei doi au revenit la Bagdad în februarie 1996, după ce au primit garanții de securitate. De la venirea lui Saddam Hussein la putere, în 1979, sute de membri de vază ai partidului au fost arestați sau executați.

Filmul procesului

Dupa ce Miloșevici a fost primul președinte judecat de Tribunalul ONU de la Haga pentru genocid și crime împotriva poporului sau, procesul lui Saddam continua linia care sugerează absența de acum încolo a impunității șefilor de stat pentru atrocitățile comise când au deținut funcția supremă. Procesul lui Saddam a început la 19 octombrie 2005, la doar 4 zile după ce milioane de irakieni au votat o nouă Constituție. Saddam și alți șapte oficiali din Partidul Baas sunt acuzați că au ordonat moartea a 148 de locuitori ai unei localități din nordul Bagdadului, Dujail, unde, în iunie 1982, a avut loc un atentat eșuat la adresa lui Saddam. Toți acuzații în frunte cu Saddam au pledat *nevinovat*.

Caracterul spectaculos al procesului și încercările de politizare ale apărării au transformat în ochii multora procesul într-o șaradă urmărită aproape cu religiozitatea cu care mulți urmăresc episoadele telenovelelor preferate. Colegii irakieni nu se dezlipeau de televizor în zilele când avea loc procesul, urmărind un Saddam sfidător. La șase luni după demararea procesului, interesul a scăzut însă. Nu numai irakienii nu se mai uită așa mult, dar și jurnaliștii asistă din ce în ce mai puțini la procesul ținut într-un loc secret din Bagdad. Saddam pare să fi obosit. La începutul procesului nici nu a vrut să își decline identitatea și a acuzat pe toată lumea: judecătorul nu are autoritatea să îl judece, procesul e o farsă, procurorul minte, acuzațiile nu sunt reale, iar Tribunalul Special din Irak este o creație ilegală a ocupatorilor americani. Primul judecător șef, din completul de judecată de cinci judecători, a anunțat în decembrie că nu va mai judeca această cauză. A fost înlocuit de un alt judecător în ianuarie. Acesta a fost acuzat că este părtinitor și s-a cerut recuzarea lui, ca și a procurorului. Doi dintre avocații apărării au fost asasinați în Bagdad. În urma răpirii și uciderii celor doi avocați, echipa apărării lui Saddam Hussein s-a plâns în nenumărate rânduri de probleme legate de paza și protecția lor și au cerut rezolvarea de urgență a acesteia. Îngrijorarea lor a fost susținută și de fostul Procuror General al Statelor Unite, Ramsey Clark, care a afirmat că tribunalul care îl judecă pe Saddam Hussein trebuie dizolvat, iar procesul trebuie mutat în Statele Unite.

Ramsey Clark, fostul ministru de Externe francez Roland Dumas și una din fiicele lui Gaddafi s-au alăturat unei echipe internaționale de 2.500 de avocați voluntari dornici să îl apere pe Saddam. Echipa era coordonată din Iordania de două dintre fiicele lui Saddam, care a ordonat în 1995 ca soții lor să fie omorâți. Familia a demis la un moment dat întreaga echipă de avocați ai

apărării, echipă ce a fost apoi refondată. Avocații apărării au cerut în repetate rânduri timp suplimentar pentru studierea elementelor din dosarul acușării. Saddam și ceilalți șapte acușai au boicotat ședințele de judecată. Au fost forțați să vină în sală. Saddam a fost evacuat din sală de mai multe ori, fratele său la fel. O parte dintre avocații apărării au fost și ei evacuați din sala de judecată. Saddam și o parte dintre acușai au declarat greva foamei pentru câteva zile. Fratele lui Saddam, Barzan, a apărut în fața judecătorilor îmbrăcat într-o pijama, semn al nerecunoașterii legitimității instanței și ca protest asupra modului în care sunt tratați. Barzan avea cancer și a cerut tratament special. Saddam a susținut că a fost bătut de americani în timpul detenției. A folosit momentul judecării să spună că americanii au minșit când au spus că Irakul are arme de distrugere în masă și au folosit pretextul ca să invadeze țara. Acușarea a adus în fața instanței mai mulți martori. O parte au depus mărturie asupra torturilor la care au fost supuși de anchetatori, printre care și de fratele lui Saddam. Cei mai mulți au preferat de frica unor represii să nu apară în fața camerelor și au compărut în fața instanței depunându-și mărturia dintr-o cabină de unde să nu poată fi văzuți. În cele din urmă, după ce acușarea a prezentat ordine semnate de Saddam aprobând condamnarea la moarte a celor 148 de areșai din Dujail, Saddam a declarat că nu vede nicio crimă în eliminarea celor care au vrut să îl ucidă pe șeful statului, mai ales că au fost anchetați și judecați potrivit legilor în vigoare la acea dată.

Fostul președinte irakian Saddam Hussein a fost condamnat la moarte prin spânzurătoare pentru crime împotriva umanității în dosarul Dujail, în care este acușat că a ordonat uciderea a numeroși săteni și iți după o tentativă de asasinat din 1982.

Procesul lui Saddam Hussein a fost marcat de haosul audierilor, înlocuirea președintelui instanței, răpirea și uciderea unora dintre avocați și acțiunile de protest ale acușaiilor și membrilor echipei apărării.

Momente importante ale procesului

19 octombrie 2005 - Saddam este inculpat pentru crime împotriva umanității, în cazul uciderei a 148 de și iți, în urma unei tentative de asasinat comisă împotriva sa la Dujail, în 1982. Procesul începe la Bagdad, în fața Tribunalului Special Irakian (TSI), iar fostul președinte pledează *nevinovat*.

20 octombrie - Saadoun Janabi, avocatul unui coacuzat în proces, fostul judecător Awad al-Bander, este răpit din biroul său și omorât.

8 noiembrie - Indivizi înarmați deschid focul asupra mașinii în care se află avocații fratelui vitreg al lui Saddam Hussein, Barzan al-Tikriti, și vicepreședintelui Taha Yassin Ramadan. Adil al-Zubeidi este ucis, iar Thamer Hamoud al-Khuzaiie este rănit. După atentat, Khuzaiie părăsește Irakul.

9 noiembrie - Colectivul de apărare a lui Saddam Hussein contestă legitimitatea TSI, redenumit Înaltul Tribunal Irakian. Saddam Hussein este expulzat în mai multe rânduri din tribunal și refuză, uneori, să apară.

28 noiembrie - Un fost responsabil depune mărturie împotriva fratelui vitreg al fostului președinte, Barzan al-Tikriti, acuzat că ar fi organizat o operațiune nemiloasă la Dujail.

5 decembrie - Doi martori povestesc despre arestările, torturile și crimele de la Dujail.

7 decembrie - Saddam Hussein nu se prezintă la audiere, după ce în seara precedentă adresase injurii tribunalului.

10 ianuarie 2006 - Președintele tribunalului, Rizgar Amin, demisionează.

16 ianuarie - Curtea îi cere adjunctului lui Amin, Sayeed al-Hamashi, să îl înlocuiască. Două zile mai târziu, o comisie de epurare a aparatului de stat de membrii fostei administrații, conchide că Hamashi a fost membru al partidului Baas și nu poate prezida instanța. Acesta neagă acuzațiile.

23 ianuarie - Raouf Abdel Rahman este numit temporar președinte al instanței, iar Hamashi este transferat la alt tribunal.

29 ianuarie - Procesul este reluat într-o atmosferă haotică. Barzan este expulzat din sala de judecată după ce refuză să tacă și proferează injurii la adresa instanței. Saddam și avocații săi părăsesc sala în semn de protest. Saddam revine la tribunal la următoarea audiere, în data de 13 februarie.

14 februarie - Saddam intră în sala de judecată scandând sloganuri și declară că el și coacuzatii săi sunt în greva foamei de trei zile.

28 februarie - Avocații lui Saddam părăsesc sala după ce cererea lor de amânare a procesului și recuzare a președintelui instanței este respinsă. Procurorul prezintă o copie a unui ordin de condamnare la moarte a 148 de săteni semnat de Saddam Hussein.

1 martie - Saddam recunoaște că a comandat procesele care au dus la executarea a zeci de șiiți în anii 80, dar spune că a acționat conform legii. "Care este crima?" întrebă el.

15 martie - Saddam Hussein îndeamnă irakienii la rezistență. Barzan neagă orice responsabilitate în masacrul de la Dujail.

4 aprilie - Curtea anunță că Saddam va fi judecat și pentru genocid în cazul Campaniei Anfal, în cadrul căreia au fost uciși mii de kurzi în anii 80.

5 aprilie - Saddam susține că a aplicat legea condamnând la moarte 148 de persoane.

17 aprilie - Experții concluzionează că semnăturile lui Saddam de pe documentele prin care este comandat masacrul sunt autentice.

15 mai - Saddam refuză să pledeze vinovat sau nevinovat când este acuzat oficial că a ordonat torturarea și uciderea sătenilor șiiți.

24 mai - Fostul vicepremier Tareq Aziz depune mărturie în favoarea lui Saddam, declarând că tribunalul ar trebui să îi judece pe liderii din prezent pentru atacurile din anii 80.

5 iunie - Avocații lui Saddam încearcă să dărâme cazul procurorilor, afirmând că zece dintre cei 148 de șiiți pe care este acuzat că i-a ucis sunt încă în viață.

19 iunie - În pledoariile finale, procurorii cer condamnarea la moarte a lui Saddam Hussein, Barzan, Ramadan și Bander. Procesul este suspendat până în data de 10 iulie, când apărarea va prezenta ultimele probe.

21 iunie - Khamis al-Obaidi, adjunctul șefului echipei de apărare a lui Saddam este răpit și ucis. Corpul său este găsit la Ur, zonă de la nord de Bagdad. Saddam intră în greva foamei, a doua zi, iar această formă de protest va dura 18 zile.

26 iulie - Avocații atribuiți din oficiu, în urma boicotului avocaților lui Saddam, își susțin pledoaria finală.

21 august - Saddam Hussein este inculpat într-un al doilea proces, pentru genocid în cadrul campaniilor antikurde Anfal, din 1987 și 1988, operațiuni ce s-au soldat cu peste 180.000 de morți, potrivit acușării.

Executarea lui Saddam Hussein

Saddam Hussein, președinte al Irakului vreme de 24 de ani, a fost executat prin spânzurare, într-un loc necunoscut din Bagdad, pentru crime împotriva umanității.

Potrivit televiziunii irakiene, execuția a avut loc sâmbătă dimineață, 30 decembrie 2006, cu puțin timp înainte de ora locală 06.00 (05.00 ora României).

Știrea a fost confirmată pentru BBC de către ministrul adjunct de externe al Irakului, Labeed Abawi.

Inițial, mass-media din Irak relatase că și doi colaboratori ai fostului președinte fuseseră executați împreună cu acesta.

Însă consilierul pe probleme de securitate națională din Irak a declarat ulterior că numai Saddam Hussein a fost executat.

Televiziunea de stat irakiană l-a descris pe fostul președinte drept un criminal, subliniind că execuția lui Saddam Hussein marchează sfârșitul unei perioade întunecate din istoria Irakului.

Reacții în Irak

Un membru al echipei de avocați care l-au reprezentat pe Saddam Hussein a condamnat procesul și execuția fostului lider irakian precum și rolul Statelor Unite în evenimentele care au determinat situația prezentă.

"Este o zi tristă pentru lumea arabă și musulmană fiindcă o forță ocupantă a executat un președinte al unei țări arabe și musulmane pe nedrept și fără un proces. Ce ați văzut în trecut nu a fost un proces", a declarat avocatul Essam Gazzawi.

Ministrul adjunct de externe al Irakului a declarat la BBC că în opinia sa situația din Irak se va îmbunătăți acum, după executarea lui Saddam Hussein.

"Majoritatea oamenilor vor fi satisfăcuți de moartea lui Saddam Hussein. Milioane de familii irakiene sunt fericite acum fiindcă mulți și-au pierdut fii în timpul regimului Saddam Hussein. Viitorul va fi acum mai liniștit", e de părere ministrul adjunct de externe al Irakului.

În schimb ministrul petrolului, deși a pus și el accent pe bucuria familiilor care au avut de suferit pe vremea lui Saddam Hussein, nu crede că execuția fostului lider irakian va avea vreun impact major asupra securității din Irak.

"Susținătorii lui Saddam Hussein vor realiza că acesta este acum un capitol închis și că nu au cum să-și readucă liderul la putere. Poate că asta le va submina moralul. Dar personal nu cred că va avea un impact mare asupra violențelor care macină acum Irakul", a conchis ministrul petrolului.

Reacții contradictorii în rândul populației

Reacțiile în rândul populației irakiene față de execuția lui Saddam Hussein sunt de asemenea contradictorii.

În satul său natal, oamenii sunt mânioși.

"Cred că situația se va înrăutăți", spune o localnică.

"A fost un proces rapid și o execuție grabnică. Nu ar fi trebuit să fie așa având în vedere starea proastă în care e țara".

"Saddam Hussein a fost executat, dar este o onoare pentru noi și toți irakienii. A fost un erou istoric și istoria îl va aminti ca pe un conducător care a ținut piept ocupației și americanilor", spune un alt sătean.

Dar spre deosebire de atmosfera din satul natal al lui Saddam Hussein, la Kerbala oamenii au ieșit pe străzi sărbătorind și strigând lozinci anti-Saddam după aflarea veștii că fostul lider irakian a fost executat.

Un locuitor al orașului a declarat că este o zi de mare bucurie pentru toți irakienii și că soarta lui Saddam Hussein este un avertisment pentru toți tiranii lumii, iar un polițist din Kerbala a spus cu bucurie că Saddam Hussein și-a primit pedeapsa pe care o merita.

Bibliografie

Anne Carol, *Dicționar de istorie a secolului XX*, Editura All

<http://ro.wikipedia.org>

<http://www.bbcromanian.com>

<http://www.romania-libera.ro>

<http://www.evenimentul-zilei.ro>

RĂZBOI ȘI PACE ÎN CĂRȚILE PENTATEUHULUI (partea I)

Pr.lect.dr. Mihail TEODORESCU

God wanted to create a world in which love and peace would bring happiness to His creatures. But evil crept into the world and contaminated the humans. Crime unaffected by reason became an attack on the most beautiful gift given by God, the gift of life offered to this world. Even if the evil contaminated the human, God perpetuated life knowing that the human being is capable of good not only evil. In the context of the evils presence, in the humans existence, crime became a usual factor, but unfortunately determinative for humans and nations.

God allowed the existence of war as a method of judgment and punishment of some nations among others, not only with the intention to punish evil but especially with the wish to educate the humans to appreciate, love and peace as much as possible.

Dumnezeu a creat universul și viața pentru a construi o lume a fericirii în care dragostea și pacea să caracterizeze coexistența transcendentului și imanentului, a divinului și a umanului, materia înconjurătoare (regnul mineral, vegetal și animal) oferind suportul necesar unei asemenea intenții.

Din cauza influenței răului venit din afara acestei conviețuiri fericite începută în grădina Eden, Adam și Eva, protopărinții neamului omenesc, și-au pervertit natura spirituală ajungând să cunoască nu doar binele ca până atunci, ci și răul. Dacă simpla cunoaștere doar a binelui determina (din partea omului) săvârșirea acestuia în mod natural, firesc, pornit din inimă, ceea ce provoca deplină armonie și pace între oameni și cu Dumnezeu, cunoașterea răului a provocat o schimbare ireversibilă în natura omului ce devine de acum înainte dual în sufletul său, putând săvârși nu doar binele, ci și răul, în funcție de libertatea opțiunilor sale determinate copleșitor de interesul personal.

În această pervertire a naturii umane, intenția de bine nu se mai concretizează întotdeauna, iar „binele”, dobândește sensuri restrânse tot mai mult la sfera existențială a individului, neglijând sau chiar înfruntând colectivitatea în detrimentul atmosferei comunitare de până atunci.

Primele contradicții umane

După „contaminarea” cu răul, Adam și Eva se schimbă radical în sufletul lor, având tendința fiecare de a se orienta doar către propria existență, ignorând imediat ceea ce îi ținea împreună, comuniunea paradisiacă bazată pe dragoste și pace.¹ Acest aspect se remarcă în faptul că se văd cu alți ochi, înțeleg ce înseamnă goliciunea trupului, atracția fizică, și se rușinează, căutând să-și facă haine din frunze de smochin (Facere 3, 7). Însuși faptul că Eva a mâncat prima din pomul interzis, fără a se consulta mai întâi cu Adam, dovedește existența tendinței de individualism și opoziție², stare antagonistă celei promovată de dragoste și pace, ceea ce naște conflict și război. Perturbarea comuniunii lor vizează și relația cu Dumnezeu, pentru că omul este schimbat în sufletul său, mintea i se întunecă și crede că se poate ascunde de teamă și de rușine de la fața lui Dumnezeu printre pomii Raiului (Facere 3, 8 – 10).

Separarea dintre ei se adâncește în momentul în care trebuie să-și justifice atitudinea manifestând nu pocăință, dorință de îndreptare, sau chiar intenție de a-l proteja pe celălalt, în virtutea comuniunii deosebite pe care au avut-o,³ asumându-și întreaga vină, ci Adam dă vina pe Eva, iar aceasta pe șarpe, fiecare manifestând tendințe individualiste și egoiste datorită îndepărtării lor de Dumnezeu⁴. Comuniunea, dragostea și pacea s-au risipit prin ceea ce simte de acum înainte fiecare, o simțire individualistă, perturbată de rău, opusă celuilalt, dacă este nevoie.⁵

Lupta pentru supraviețuire în cadrul naturii înconjurătoare, perturbată și ea de consecințele răului comis, îi unește totuși și îi face să rămână împreună, dar pentru a nu manifesta un individualism excesiv ce poate duce la eliminarea celuilalt, dacă interesul cere, Dumnezeu creează o ierarhie între ei, pentru a stinge orice focar de conflict. Eva, cu toate urmașele ei, va fi supusă bărbatului nu doar fizic, datorită unei conformații mai puțin robuste, ci și sufletește, prin faptul că va fi „atrasă” și în consecință stăpânită de acesta (Facere 3,16). Așadar nu dominație fizică, ceea ce ar fi dus la o continuă tendință de răsturnare a raporturilor, ci dependența sentimentală și spirituală, femeia fiind cea care va avea posibilitatea să zămislească copii. Opoziția dintre ei a fost stinsă printr-o ierarhizare nu socială, sursă a numeroase conflicte, ci spirituală. Echilibrul instabil a fost consolidat printr-un sentiment uman ce aduce pace și liniște.

Următorul conflict uman, consemnat în Sfânta Scriptură, este un conflict ce va deveni clasic în istoria umanității, conflict între ceea ce

¹ Ieromonah Serafim Rose, *Cartea Facerii, Crearea lumii și omul începăturilor*, Ed. Sofia, București, 2006, p.119.

² *Sf. Efrem, Tâlcuire la Facere 3*, p.113, apud ibidem, p. 129.

³ Pr.prof. Athanase Negoită, *Istoria Religiei Vechiului Testament*, Ed. Sofia, București, 2006, p.36.

⁴ Petre Semen, Ilie Melniciuc- Puică, *Așteptând mântuirea*, Ed. Trinitas, Iași, 1999. p. 79.

⁵ Ieromonah Serafim Rose, *op. cit.*, p.130.

Dumnezeu nu a subordonat, ci a lăsat într-o deplină egalitate în intenția ocrotirii binelui individual care ar trebui să ducă, prin amplificarea conștientă a acestuia, la binele colectiv.

Cain și Abel sunt bărbați și frați în același timp. Ceea ce îi deosebește este starea spirituală,⁶ relația lor mai mult sau mai puțin doxologică cu Dumnezeu.

Existența dragostei în această relație verticală între om și Dumnezeu permite răsfrângerea ei și într-o relație orizontală, de la om la om. Cain devine dușmănos pe fratele său, văzând că acesta are o relație mai bună decât el cu Dumnezeu și în consecință va fi binecuvântat. În sufletul lui se dă o luptă între bine și rău, între ceea ce simte, răutate, invidie⁷, ură, dorință de revanșă și ceea ce raționează conștiința, că este fratele său, născut din aceiași părinți, având viața în dar de la Dumnezeu. Cunoscându-i frământarea, Dumnezeu îi vine în ajutor îndemnându-l la bine prin înfrângerea păcatului, care vrea să-i acopere sufletul (Facere 4, 6-7), dar lipsa de statornicie în bine datorită lipsei comuniunii cu Dumnezeu⁸, oferă libertate răului concretizat de acum înainte și în crimă (Facere 4,8).

Dumnezeu condamnă crima și orice agresiune împotriva persoanei umane. Deși Cain merită să fie nimicit, Dumnezeu „nu-l pedepsește pe loc”⁹ și îi pune semn ocrotitor pentru viața lui „...ca tot cel care îl va întâlni să nu-l omoare” (Facere 4, 15). Crima va deveni cu timpul o constantă a existenței umane lipsită tot mai mult de dragoste și pace, o existență ce se va considera adesea liberă total și deplin puternică, pentru a face ceea ce dorește. Acest avânt al unei omeniri însingurate va ajunge să considere crima și războiul ca pe un aspect normal al existenței umane¹⁰, chiar dacă anumite conștiințe vor resimți faptul că a lua viața unui om constituie un act deosebit, cu implicații. Lameh spunea femeilor sale „...am ucis un om pentru rana mea și un tânăr pentru vânătaia mea” (Facere 4,23), ceea ce poate indica regret pentru comiterea unor acțiuni atât de grave¹¹, comparativ cu răul provocat de alții, sau dimpotrivă, mândrie, simțindu-se mai violent decât alții¹².

După potop, omului i s-a permis să mănânce și din carnea animalelor (Facerea 9,3-4). Pentru a nu se crede că viața omului are egală importanță cu cea a viețuitoarelor, Dumnezeu avertizează pe om în privința unicității persoanei și a valorii deosebite pe care o are viața umană, încercând să tempereze și chiar să oprească astfel orice tentativă de crimă. „Căci Eu și sângele vostru, în care e viața voastră, îl voi cere de la orice fiară; și voi cere

⁶ Petre Semen, Ilie Melniciuc- Puică, *op. cit.*, p. 80.

⁷ Ieromonah Serafim Rose, *op. cit.*, p.145.

⁸ Petre Semen, Ilie Melniciuc- Puică, *op. cit.*, p. 80.

⁹ Josephus Flavius, *Antichități iudaice*, I, 2, 1, Ed. Hasefer, vol I, București, 1999, p.13.

¹⁰ Petre Semen, Ilie Melniciuc- Puică, *op. cit.*, p. 83.

¹¹ Ieromonah Serafim Rose, *op. cit.*, p. 149.

¹² Petre Semen, Ilie Melniciuc- Puică, *op. cit.*, p. 80.

viața omului și din mâna omului, din mâna fratelui său. De va vărsa cineva sânge omenesc, sângele aceluia de mână de om se va vărsa, căci Dumnezeu a făcut omul după chipul Său.” (Facere 9, 5-6).

Germenele răului din firea umană continuă să lucreze perturbând iarăși pacea și armonia acestui *nou început* al omenirii. Datorită păcatului săvârșit de Ham împotriva părintelui său, seminția lui Canaan, nepotul lui Noe, a fost blestemată să fie subordonată celorlalte seminții ce vor apărea pe linie colaterală din Sem și Iafet (Facere 9, 25-27). Subordonarea implică război, pierderea libertății și moarte, aceste aspecte devenind un fapt obișnuit de-a lungul secolelor, pentru umanitate. Lipsa dragostei și a comuniunii dintre oameni a provocat o îndepărtare crescândă a acestora față de Dumnezeu, care, în virtutea dragostei divine ce-L caracterizează, iubește pe om atât de mult încât îl și respectă în libertatea sa. Faptele acestuia, însă, au omorât pacea pentru a o înlocui cu războiul.

Oamenii nu au păstrat o imagine clară a divinității, ajungând curând să treacă de la monoteismul lui Noe la politeism, îndepărtându-se tot mai mult de cinstirea corectă a lui Dumnezeu și de coordonatele morale ale unei viețuiri bineplăcută Acestuia. Dumnezeu nu s-a îndepărtat de oameni, ci le-a rămas un veghetor și călăuzitor¹³, în ciuda anarhiei religios-morale care îi caracterizează. Pedepsele survenite au intenționat întotdeauna eradicarea răului.¹⁴

Începuturile poporului Israel

În istoria acestui popor, patriarhul Avraam are o poziție deosebită, el fiind persoana cheie căruia Dumnezeu îi promite înmulțirea urmașilor săi ce vor deveni un popor numeros ca stelele cerului și nisipul mării, binecuvântare divină asupra acestui neam, oferirea unui pământ pentru desfășurare socială și chiar binecuvântarea celorlalte popoare dacă vor respecta și ele credința în El (monoteismul) și îi vor asculta poruncile moralizatoare.¹⁵

Pentru credința neclintită a lui Avraam în cuvintele lui Dumnezeu, toate aceste promisiuni s-au îndeplinit, nu însă, privite dintr-o perspectivă strict analitică, fără război și vărsare de sânge. În acest context înțelegem că războiul face parte incontestabil din istoria umanității, o umanitate însă îndepărtată de Dumnezeu, care vrea să-și abordeze singură problemele cum crede că este mai bine, dar o umanitate care nu este părăsită de Dumnezeu, ci dimpotrivă, flancată continuu în căutările ei de un Dumnezeu prezent în cadrul ei, unde nu intervine spectaculos cu manifestări divine, decât dacă împrejurările o cer. Dumnezeu lucrează conform rațiunilor sale divine, într-o perspectivă istorică largă, influențând evenimentele provocate de oameni în

¹³ Pr. Prof. Athanase Negoită, *op. cit.*, p. 36.

¹⁴ Petre Semen, Ilie Melniciuc- Puică, *op. cit.*, p. 120.

¹⁵ Pr. Prof. Athanase Negoită, *op. cit.*, pp.40-41

funcție de planurile Sale sau dimpotrivă, influențând oamenii pentru a provoca evenimente. Astfel, oamenii pot acționa în conformitate, sau contrar intențiilor divine, ceea ce determină pe Dumnezeu să intervină sau nu, imediat sau în timp, pentru îndeplinirea planurilor Sale, sau pentru a-și manifesta latura Sa de judecător al lumii, care acționează în scop pedagogic chiar prin calamități.¹⁶ Ceea ce poate părea adesea haotic, la întâmplare și total ieșit de sub controlul lui Dumnezeu, poate fi o acțiune divină concretă și finală, sau doar o etapă într-un plan măreț, care vizează binele umanității, o mică vâltoare în direcționarea sau redirecționarea lucrurilor către un anumit sens, întotdeauna cel de mântuire a lumii. Dumnezeu este cel care dirijează popoarele (Amos 9,7).

Pentru început, în secolul 19 î.Hr.¹⁷, Avraam ascultă chemarea lui Dumnezeu și vine în țara Canaanului¹⁸, pe care nu trebuie să o cucerească pentru a locui în ea. Este de ajuns o atitudine pașnică, îngăduitoare, pentru ca prezența sa să nu tulbure pe nimeni într-o țară cu cetăți-stat, care oferă spații largi vieții de nomad în acea perioadă¹⁹. Conviețuirea lui cu canaanii este pașnică, respectuoasă. Singura atitudine războinică pe care o manifestă este determinată nu de dorința de înavuțire, sau de glorie militară, ci de intenția de a salva pe nepotul Lot din robia provocată de cinci regi, care au jefuit și au dus în sclavie pe locuitorii cetății Sodoma.

Practica coalizării mai multor forțe pentru a cuceri un obiectiv cu potențial uman și economic, era aplicată de mult în istoria unei umanități dominată de păcat²⁰.

Așadar Avraam nu este un războinic, ci un locuitor pașnic al Canaanului. Doar conjunctura istorică îl poate determina să-și manifeste latura războinică în care se dovedește a fi un bun organizator și un om neînfricat în acțiune. Înțelepciunea lui era călăuzită de Dumnezeu și tocmai de aceea acțiunea militară întreprinsă a fost încununată de succes. El eliberează nu doar pe nepotul său, ci pe toți prizonierii luați din Sodoma și dovedește lipsă de interes material, când refuză oferta făcută de regele Sodomei, de a-și opri prada jefuită din acel oraș și abandonată de cei învinși (Facere 14, 15, 21-24).

¹⁶ Petre Semen, Ilie Melniciuc- Puică, *op. cit.*, p. 83

¹⁷ Raymond, E. Brown, Joseph A. Fitzmyer; Murphy E. Roland, *Introducere și comentariu la Sfânta Scriptură*, Vol.I, Ed. Gutemberg, 2005, p. 9; Petre Semen, Ilie Melniciuc- Puică, *op. cit.*, p. 75.

¹⁸ *Spațiul geografic dintre actuala Sirie, Nil, râul Iordan pe toată lungimea lui, Marea Moartă în continuare până la golful Aakaba de la Marea Roșie*. Conf.dr. Petre Semen, *Arheologia biblică în actualitate*, Ed. Trinitas, Iași, 1997 p.53.

¹⁹ Raymond E. Brown; Joseph A. Fitzmyer; Murphy E. Roland, *op. cit.*, p.396.

²⁰ La acel moment, orașul natal al lui Avraam – Ur-ul Caldeii, oraș sumerian, fusese deja cucerit de civilizația elamită (2004 î. Hr.), pentru a fi recucerit (c. 1763 î. Hr.), de către regele Hammurabi al Babilonului. Horia C. Matei, *Enciclopedia Antichității*, Ed. Meronia, București, 1995, pp. 191,335.

După o urmărire tacită pe o distanță îndelungată, va avea abilitatea să atace atunci când inamicii săi se așteptau mai puțin să li se întâmple ceva²¹. Cu 318 oameni, într-un atac de noapte, pentru a beneficia de factorul surpriză și pentru a contrabalansa inegalitatea numerică în care se afla, biruiește o coaliție de forțe venită din nordul Canaanului (Facere 14, 14-15) „dovedind astfel că biruința nu se dobândește prin mulțimea sau prin droaia de soldați, ci că prin luptă îndârjită și prin vitejie poți învinge o mulțime oricât de mare”²². Promisiunea lui Dumnezeu „Nu te teme Avraame, că Eu sunt scutul tău” (Facerea 15,1), și-a verificat valabilitatea deoarece El nu „rămâne indiferent față de rău, ci este un Dumnezeu sfânt”²³.

Fiul lui Avraam, Isaac, a avut o viață lipsită de conflicte militare în contextul unei antichități plină de războaie, crimă și suferință. Climatul social era obișnuit cu vrăjmășia dintre oameni, acapararea de bunuri necuvenite, sclavie și omor. Binecuvântarea părintească primită de soția sa, Rebeca, a vizat și acest aspect al contradicțiilor interumane cvasicunoscute „...să stăpânească urmașii tăi porțile vrăjmașilor lor.” (Facere 24,60).

Iacov, fiul lui Isaac, a trăit și el după aceleași principii ale înaintașilor săi. Respect (Facere 23,7,12) și pace în relațiile cu vecinii (Facere 23,4), pentru o viață liniștită, în contextul unor neamuri canaanite ce au deja un teritoriu delimitat. Doar fiii săi manifestă înclinații războinice cânducid toți bărbații cetății Salem din ținutul Sichem (Facere 33, 18; 34, 25-29), răzbunând onoarea pătată a surorii lor, Dina. Răzbunarea (ceea ce la popoarele semite constituia o adevărată lege)²⁴, a implicat nu doar crimă, ci și jefuirea caselor și robirea femeilor și a copiilor cetății. Fapta nu a fost aprobată de părintele lor, Iacov „adânc tulburat de gravitatea faptei”²⁵, care știa că o acțiune de acest gen provoacă consecințe, atât în atitudinea amicală de până atunci a conlocuitorilor Țării Canaan, care îi vor privi de acum cu răceală și suspiciune, cât și în atitudinea celor de același neam cu cetatea jefuită, care vor dori răzbunarea sângelui vărsat, principiu oriental de respectare a demnității personale afectate. Iacov spunea: „Mare tulburare mi-ați adus, făcându-mă urât înaintea tuturor locuitorilor țării acesteia, înaintea Canaaneilor și a Ferezeilor. Eu am oameni puțini la număr, se vor ridica asupra mea și mă vor ucide și voi pieri și eu și casa mea”²⁶ (Facere 34, 30). Armele din acea perioadă sunt caracteristice etapei denumite Bronzul Mijlociu²⁷.

²¹ Josephus Flavius, *op. cit.*, X, 10, 1, p.34.

²² Ibidem, p.35.

²³ Pr. prof. Athanase Negoită, *op. cit.*, p.48.

²⁴ Ibidem, p.50.

²⁵ Josephus Flavius, *op. cit.*, I, 21, 2, p. 62

²⁶ „Canaaneii (= zeloși, negustori) populație hamitică locuind pe coasta mării și prin văi... ferezeii (=locuitorii câmpiei, împrăștiați, călăreți) se pare că erau o populație băștinașă, instalată în Palestina înaintea canaaniților.” – Pr. Ioan Sorin Usca, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți. Iosua*. Editura Christiana, București, 2004, p.24.

²⁷ Raymond E. Brown; Joseph A.Fitzmyer; Murphy E. Roland, *op. cit.*, p. 396.

Totuși, Dumnezeu ca unic conducător al lumii a purtat de grija descendenților lui Avraam (Facerea 35,5), încât conflictele s-au stins repede în această etapă incipientă a poporului Israel, care avea nevoie imperios de pace pentru dezvoltarea sa.

Din Egipt în țara Canaanului

Timp de patru secole evreii au locuit în Egipt²⁸, în ținutul Goșen din Delta Nilului, perioadă în care s-au dezvoltat foarte mult, ajungând un veritabil popor. Statutul lor de locuitori ai Țării Egiptului s-a modificat radical de-a lungul timpului. La început au fost ocrotiți și favorizați de conducătorul țării, ca răsplată pentru marile beneficii aduse de Iosif, fiul lui Iacov. Cu timpul, aceste merite s-au uitat, conducerea țării s-a schimbat datorită unor mutații politice radicale. Conducătorii de până atunci ai țării erau din neamul hicsșilor, popor semit ce a stăpânit țara Nilului timp de aproape trei secole²⁹, începând probabil pe la 1730³⁰, sau 1720 î.Hr.³¹, pentru a fi ulterior alungați de revenirea în forță a egiptenilor³² în anul 1567 î.Hr.³³, sau 1580-1550 î.Hr.³⁴. Orice străin instalat în țară nu mai este binevăzut, iar evreii sunt declarați sclavi și siliți să depună munci obligatorii în folosul statului. Numărul mare al evreilor aflați într-o „explozie demografică”³⁵ (Ieșire 1, 7), făcea din ei un potențial uman deosebit, capabil de mari realizări în funcție de întrebuintarea lui. Faraonul motiva astfel atitudinea sa: „veniți dar să-i împilăm ca să nu se mai înmulțească și ca nu cumva la vreme de război să se unească cu vrășmașii noștri și bătându-ne, să iasă din țara noastră” (Ieșire 1, 10).

Nefiind preocupați de arta războiului, neavând o practică și un antrenament în acest sens, evreii se supun necondiționat, resimțind statutul lor de străini în Egipt, într-o perioadă în care această țară atinge apogeul prosperității, perioadă numită Imperiul Nou³⁶, (1570 -1085)³⁷. Obiectivul principal urmărit de faraonul țării este consolidarea autorității statale în

²⁸ Josephus Flavius, *op. cit.*, II, 9, 1, p 99.

²⁹ Horia C. Matei, *op. cit.*, p.163.

³⁰ Isidor Epștain, *Iudaismul*, Ed. Hasefer, București, 2001 p.14.

³¹ Ovidiu Drîmba, *Istoria culturii și civilizației*, Vol. I, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1985, p. 113.

³² Horia C. Matei, *op. cit.*, p. 119.

³³ Ovidiu Drîmba, *op. cit.*, p.114.

³⁴ Raymond E. Brown; Joseph A.Fitzmyer; Murphy E. Roland, *op. cit.*, p.396.

³⁵ Petre Semen, Ilie Melniciuc- Puică, *op. cit.*, p.84.

³⁶ Gen.(r.) prof.dr. Vasile I. Mocanu; col.(r.) conf.univ.dr. Emil Ion, *Istoria militară a lumii (campanii, bătălii, lupte, asedii)*, vol. 1, Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006, p. 13.

³⁷ Horia C. Matei, *op. cit.*, p. 119.

această zonă.³⁸ De aceea, construirea unor cetăți puternice se impune de la sine. Evreii sunt folosiți tocmai în acest scop, cerându-li-se, conform tehnicii egiptene³⁹, confecționarea continuă a cărămizilor de lut amestecat cu paie tocate, pentru zidirea cetăților: Pitom, Ramses (Numeri 33, 3) și On (Iliopolis), probabil în timpul mai multor faraoni, cel mai important fiind Ramses al II-lea (1304 – 1237 î. Hr.), care a construit într-adevăr un oraș nou în estul Deltei, numit Pi – Ramses și care a rămas neidentificat până astăzi⁴⁰.

Starea de sclavie provoacă o atmosferă încordată în care constrângerea și crima (inclusiv pruncuciderea) sunt elemente cotidiene ale existenței umane în contextul temerilor egiptene față de potențialul militar pe care l-ar reprezenta numărul atât de mare al evreilor⁴¹. În această conjunctură, pacea de altădată considerată binecuvântarea lui Dumnezeu asupra descendenților lui Avraam, Isaac și Iacov, devine o dulce nostalgie și în același timp, amintirea ei trezește o însetată dorință de schimbare a unui statut social depreciat.

Chemarea divină a lui Moise de a elibera poporul evreu în vederea întoarcerii în țara Canaanului, a constituit punctul de cotitură a unei istorii seculare devenită tristă pentru un popor nou-născut. Fără pacea de care s-au bucurat patru secole⁴² și ocrotirea egipteană în fața oricărei agresiuni, alături de bunăstarea oferită de pământul Goșen, cele 75 de persoane componente ale familiei lui Iacov la migrarea în Egipt (Facere 46, 27) nu ar fi putut alcătui un popor în doar câteva sute de ani.

Reprezentanții poporului – bătrânii triburilor israelite - au primit vestea eliberării lor de către Dumnezeu cu o însetată și nesperată bucurie, supunându-se indicațiilor lui Moise (Ieșirea 4,29-31). Dumnezeu urma să facă din ei poporul său⁴³, oferindu-le un spațiu geografic pentru desfășurare; „Întinde-voi hotarele tale de la Marea Roșie până la Marea Filistenilor (Marea Mediterană) și de la pustie (pustiul Paran din nord-estul peninsulei Sinai), până la râul cel mare al Eufratului” (Ieșirea 23,31).

Pentru că evreii nu dezvoltaseră arta războiului⁴⁴, plecarea lor din Egipt trebuia să se facă cu acordul conducătorilor țării, în pace, fără conflict militar cu o armată disciplinată și exersată (Ieșire 5, 1 – 3; 6, 13), ceea ce s-a

³⁸ „Este o forță mult mai chibzuită strădania pe care ți-o dai să dobori puterea dușmanului înainte ca ea să-și înceapă ascensiunea, decât s-o împiedici mai târziu să se dezvolte, când ea sa consolidat între timp.” Josephus Flavius, *op. cit.*, III, 2, 1, p 133.

³⁹ Ovidiu Drîmba, *op. cit.*, p.116.

⁴⁰ Horia C. Matei, *op. cit.*, pp. 268, 269.

⁴¹ Petre Semen, Ilie Melniciuc- Puică, *op. cit.*, p. 85.

⁴² În acea perioadă Palestina a fost frământată de un război de independență de sub suzeranitatea egipteană, căruia faraonul Tutmes al III-lea i-a rămas învingător prin bătălia de la Kadeș din 1469 î. Hr.. Gen.(r.) prof.dr. Vasile I. Mocanu; col.(r.) conf.univ.dr.Emil Ion, *op. cit.*, pp. 17-21.

⁴³ Raymond E. Brown; Joseph A.Fitzmyer; Murphy E. Roland, *op. cit.*, p. 9.

⁴⁴ Petre Semen, Ilie Melniciuc- Puică, *op. cit.*, p. 117.

și întâmplat, faraonul oscilând între încuviințare și opoziție (Ieșire 7, 2 – 7; 8, 25 – 32; 9, 27 – 35), iar egiptenii ocupându-se în final cu înmormântarea întâilor născuți din fiecare familie (Numeri 34, 4).

Timpul celor 40 de ani petrecuți în pustie constituie o perioadă de reformare a poporului evreu fie pe plan religios, prin focalizarea spiritualității pe calea monoteismului (Ieșire 18, 1-5), fie pe plan social, prin reorganizarea principiilor de viață bazate acum pe o nouă formă de conducere – teocrația (Dumnezeu este conducătorul absolut)⁴⁵. Generațiile care au cunoscut Egiptul, s-au schimbat cu o nouă generație ce manifestă deplină credință în Dumnezeul Care îi guvernează și încredere în destinul promis lui Avraam, strămoșul lor și confirmat din nou lui Moise, cel care îi conduce acum (Ieșire 6, 2 -8). Dumnezeu Își făcea resimțită prezența în mod zilnic prin modul de călăuzire atât noaptea (stâlp de foc), cât și ziua (stâlp de nor, Ieșire 13, 21 – 22), cât și prin faptul că le oferea hrană zilnică, (mană din cer, Numerii 11, 7 – 9), alături de săvârșirea a numeroase minuni (Numeri 20, 8 – 11). Pentru evrei, în acea etapă a istoriei lor, binecuvântarea divină implica și posedarea bunurilor pământești.⁴⁶

Aceste aspecte au condus la dezvoltarea unei încrederi depline într-un destin măreț, generând o forță psihologică deosebită, absolut necesară într-un conflict militar. Dacă Dumnezeu era cu ei, cine putea să le stea împotrivă, sau cine putea să-i înfrângă. Dumnezeu Însuși îi numise „...oștirile Mele, ...poporul Meu” (Ieșire 7, 4) Într-o asemenea dispoziție spirituală, evreii s-au putut angaja în câteva conflictele militare pe care le-au avut pentru a se apropia de frontiera țării Canaanului, participând pe lângă forța armelor și cu o încredere deplină că trebuie să învingă⁴⁷.

Dependența lor de Dumnezeu era totală, orice abatere de la legea primită trebuia sancționată pentru a-i disciplina în ascultarea poruncilor. Orice acțiune a lor, pornită din proprie inițiativă, fără acordul și în consecință ocrotirea lui Dumnezeu, era sortită eșecului, pedeapsa venind prin sabia dușmanului ca o sancțiune pentru tendințele anarhice manifestate (Numeri 14, 41 – 45), pentru insubordonare față de cei care îl reprezintă pe Dumnezeu pe pământ⁴⁸, conducătorii lor strategici pe plan religios, social și mai ales militar. Pedeapsa avea atât rol pedagogic, cât și stimulat, pentru a înțelege că doar prin Dumnezeu vor putea reuși⁴⁹.

⁴⁵ Conf.dr. Petre Semen, *op. cit.*, p.113.

⁴⁶ Pr.prof. Athanase Negoită, *Teologia biblică a Vechiului Testament*, Ed. Credința noastră, București, 1992, p.143.

⁴⁷ „În urma victoriei, evreii s-au bizuit mai temeinic pe vitejia lor, au dobândit mai mare încredere decât până atunci în propriile puteri, precum și în însușirea lor de a face față mereu eforturilor, căpătând convingerea că pot să-i biruie pe toți.” Josephus Flavius, *op. cit.*, III , 2, 4, pp 135-136.

⁴⁸ Ibidem, IV, 1, 2, p. 182.

⁴⁹ Petre Semen, Ilie Melniciuc- Puică, *op. cit.*, p. 93.

Arta războiului implică un antrenament îndelungat pentru o forță militară populară, practicat sub îndrumarea unor persoane cu experiență pe câmpul de luptă, persoane care și-au exersat atât starea emoțională într-un conflict, cât și abilitățile necesare mânăuirii unor tipuri diferite de armă.

Evreii nu dispuneau de astfel de persoane, mentori ai abordării limbajului armelor. Ei aveau încredere în Dumnezeu lor Care le oferă o moștenire teritorială, o binecuvântare divină care-i însuflețește și-i ocrotește și mai aveau încredere în propria lor forță armată, destul de neinstruită și neexperimentată, dar conștientă în privința dimensiunilor ei datorită recensământului făcut de Moise, acțiune care a pus în valoare numărul crescând al potențialilor purtători de armă. Dumnezeu poruncise: „Numărați toată obștea fiilor lui Israel după semințiile lor, după familiile lor și după numele lor, om cu om. Tot bărbatul de la douăzeci de ani în sus, tot cel ce poate ieși la oaste în Israel, să se numere de tine și de Aaron și să se rânduiască în tabăra lui.” (Numerii 1, 2 – 3). Numărătoarea aceasta poruncită în pustiul Sinai, s-a făcut doar în privința celor „de la 20 de ani în sus, toți cei *buni de oaste* (Numerii 1, 20, 22) rezultând un total de 603, 550 de bărbați gata de luptă, o cifră impresionantă pentru orice armată din Antichitate⁵⁰. Această forță trebuia organizată, soldații grupându-se conform rânduielii lui Moise, în funcție de tribul de care aparțin. Pentru o ușoară orientare triburile vor folosi steaguri specifice și vor delega conducători (pe cei mai bravi dintre ei, așa cum obișnuia Antichitatea), pentru comanda forței militare a fiecărui trib (Numerii 2, 2 – 32). Putem presupune că steagurile triburilor erau de fapt și steagurile corpurilor de armată formate de acestea, folosirea stindardelor, al portdrapelului fiind deja în uz la alte popoare, inclusiv la egipteni⁵¹.

Deși neexperimentați în vreun conflict militar în ce privește strategia mișcării trupelor, a acțiunilor de învăluire, observate la armata egipteană⁵², a metodelor de sprijinire reciprocă a celor din aceeași linie de bătaie sau a rândurilor succesive, totuși evreii pot fi cunoscători în tehnica luptei individuale, prin mânăuirea diferitelor arme datorită a două considerente.

1. Armata egipteană din perioada Imperiului Nou avea practica folosirii mercenarilor în trupe auxiliare și chiar în garda faraonului.⁵³ Este posibil ca unii evrei să facă parte din aceste trupe ajungând să cunoască arta militară la acel nivel. În ansamblu, egiptenii fiind mici de statură (bărbații aprox. 1,63 m) și pașnici, fără înclinații războinice, chiar aveau nevoie de mercenari⁵⁴. Iosif Flaviu îi evaluează ca fiind „voluptoși și delăsători în muncă.”⁵⁵

⁵⁰ Faraonul Tutmes al III-lea a folosit 10.000 de oameni la Kadeș în 1469 î.Hr., iar Ramses al II-lea a avut ceva mai mult de 30.000 de oameni în campania de la Kadeș, din 1294 î.Hr., Gen.(r.) prof.dr. Vasile I. Mocanu; col. (r.) conf.univ.dr. Emil Ion, *op. cit.*, pp. 17, 25.

⁵¹ *Ibidem*, p. 13.

⁵² *Ibidem*, p. 20

⁵³ *Ibidem*, pp. 12-13.

⁵⁴ Ovidiu Drîmba, *op. cit.*, pp. 110, 127.

⁵⁵ Josephus Flavius, *op. cit.*, II, 9, 1, p 99.

2. Atmosfera de nesiguranță socială ce domina acele timpuri determina fiecare tânăr să exerseze mânuirea armelor pentru a fi capabil să-și apere familia din care face parte și apoi familia pe care și-o va întemeia, el trebuind să fie un exemplu de bărbăție, de încredere, o sursă de protecție și de apărare. În Egipt, deși statutul lor de sclavi nu le permitea să se organizeze din punct de vedere militar, totuși fiecare tânăr evreu trebuia să cunoască oarecum mânuirea armelor și fiecare bărbat era obligat să aibă propriile arme în casa sa. La plecarea din Egipt, armele elementare (săbii, pumnale, sulite, prăștii), au constituit un bagaj obligatoriu, dar evreii erau departe de a constitui o forță militară în adevăratul sens al cuvântului. Armele lor de proveniență egipteană (ceea ce va inspira armamentul tuturor popoarelor din Palestina, Fenicia și până în Siria)⁵⁶, aveau doar o valoare defensivă individual deocamdată și un efect psihologic pozitiv, oferindu-le o anumită încredere în forțele proprii, pentru a porni la un drum ce se anunța plin de conflicte și primejdii. Tocmai de aceea și Dumnezeu, cunoscându-le capacitatea de luptă și starea psihologică, nu i-a condus pe drumul cel mai scurt (dar și foarte circulat)⁵⁷ către țara promisă, pentru că ar fi trebuit să-i treacă pe lângă fortărețele egiptene de la granița țării cu Canaanul⁵⁸; dar și prin ținuturile filistenilor, popor venit în etape din Asia Mică, insulele Egee și Creta⁵⁹ deosebit de exersat în arta militară⁶⁰, ce a amenințat Egiptul alături de celelalte „popoare ale mării” în sec. 14-13 î.Hr. și care a rămas pe malul Mediteranei între Egipt și Fenicia⁶¹, „...Căci a zis Dumnezeu: <Nu cumva poporul văzând război, să-i pară rău și să se întoarcă în Egipt>. Ci a dus Dumnezeu poporul împrejur, pe calea pustiului, către Marea Roșie. Și fiii lui Israel au ieșit în bună rânduială din pământul Egiptului.” (Ieșirea 13, 17-18).

Primele conflicte militare

Călătoria prin Sinai i-a adus în locul numit Rafidim (= lărgime)⁶² (Ieșirea 17,1) în apropiere de un popor nomad ce locuia în pustiul Sinai⁶³, numit „Amalec” (= războinic, lenevie)⁶⁴, descendenți din Isav (Edom, Facerea 36,12,16). Simțindu-se amenințați în libertatea teritorială, amaleciții, „cei mai

⁵⁶ Gen.(r.) prof.dr. Vasile I. Mocanu; col.(r.) conf.univ.dr. Emil Ion, *op. cit.*, pp. 11, 17.

⁵⁷ Raymond E. Brown; Joseph A. Fitzmyer; Murphy E. Roland, *op. cit.*, p.402.

⁵⁸ Petre Semen, Ilie Melniciuc- Puică, *op. cit.*, p. 86.

⁵⁹ Pr. prof.dr. Dumitru Abrudan; Diac. prof.dr. Emilian Cornițescu, *Arheologia biblică*, Ed. IBM al BOR, București, 1994, p. 106.

⁶⁰ Conf. dr. Petre Semen, *op. cit.*, p.55.

⁶¹ Horia C. Matei, *op. cit.*, p. 261, Conf. dr. Petre Semen, *op. cit.*, p.55.

⁶² Pr. Ioan Sorin Usca, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți. Ieșirea*, Editura Christiana, București, 2002, p.85.

⁶³ Pr. prof.dr. Dumitru Abrudan; Diac. prof.dr. Emilian Cornițescu, *op. cit.*, p.114.

⁶⁴ Pr. Ioan Sorin Usca, *op. cit.*, p.85.

războiniciei dintre neamurile învecinate⁶⁵, reacționează și vin să se lupte cu evreii pentru a-i alunga din ținutul lor.

Pentru prima dată în istoria lor, evreii sunt puși în situația de a desfășura efectiv o luptă. Ei posedă armamentul necesar, dar nu și-au mai încrucișat vreodată armele cu alt popor. Starea lor spirituală este bună, au încredere în Dumnezeu lor care i-a condus până aici și cred cu tărie că trebuie să învingă dacă își vor da toată silința. Moise a delegat un conducător al luptei, un „general” temporar, pentru a conduce operațiunile militare în persoana lui Iosua⁶⁶ spunându-i: „Alege-ți bărbați voinici și du-te de te luptă cu Amaleciții! Iar eu mă voi sui mâine în vârful muntelui și toiagul lui Dumnezeu va fi în mâna mea” (Ieșirea 17,9). Toți luptătorii poporului evreu sunt pedestrii folosind armele obișnuite ale soldatului egiptean, sabie încinsă la șold (Ieșirea 32,27), praștie, scut de apărare (obiect indispensabil pentru ocrotirea vieții fiecărui luptător) și lance (Numerii 25,7).

Ei nu au arsenalul bogat folosit de infanteria grea egipteană și nici specializarea infanteriei ușoare observată la același popor, dotată cu arcuri sau topoare de bronz⁶⁷. Evreii sunt echipați cu ceea ce au putut lua la plecarea din Egipt, alcătuind o infanterie de mijloc, dotată cu săbii, în general. Chiar și egiptenii și-au îmbunătățit armamentul preluând piese din arsenalul hicsosilor, inclusiv utilizarea calului și a carului de luptă⁶⁸. Tehnicile militare folosite deja în armate bine disciplinate, deplasări bruște și compacte ale unor corpuri de armată, asigurarea protecției etanșe prin poziționarea simultană a scuturilor la comanda conducătorului, așa cum puteau face egiptenii⁶⁹, le sunt totuși străine.

Evreii nu au încă grupuri de soldați specializați în mânăuirea unei anumite arme și grupați în contingente, pentru a fi utilizați cu maximă eficiență la momentul potrivit, ci sunt obligați să fie buni mânăuitori ai sabiei, praștiei ca și aruncători ai lancei. Pentru coifuri de protecție, armuri în solzi, pieptare, apărătoare la picioare, zale, adică mijloace avansate de protecție individuală, este prea devreme în acea armată neexersată a evreilor. Ei nu folosesc care de luptă cum au văzut în Egipt (Ieșirea 14,9) și nici nu au cai pentru a folosi șarje de cavalerie utile în acțiuni strategice. Atacul se bazează pe disciplina și forța liniei de bătaie, unde fiecare luptător este flancat, încurajat⁷⁰ și asigurat totodată în lateral de tovarășii săi. Inamicul se află doar în față, avântul liniei de bătaie se bazează pe forța fiecărui luptător, pe

⁶⁵ Josephus Flavius, *op. cit.*, III, 2, 1, p. 133.

⁶⁶ „un bărbat nespus de viteaz și rezistent la eforturi, foarte hotărât și în gândire și în vorbire, care îl cinstea mult pe Dumnezeu, bucurându-se de o deosebită prețuire în rândul evreilor.” Ibidem, III, 2, 3, p. 134.

⁶⁷ Gen.(r.) prof.dr. Vasile I. Mocanu; Col.(r.) conf.univ.dr. Emil Ion, *op. cit.*, p. 12.

⁶⁸ Ibidem, p.13, Ovidiu Drîmba, *op. cit.*, p. 113.

⁶⁹ Gen.(r.) prof.dr. Vasile I. Mocanu; Col.(r.) onf.univ.dr. Emil Ion, *op. cit.*, p. 13.

⁷⁰ Josephus Flavius, *op. cit.*, III, 2, 4, p. 135.

abilitatea, încrederea în forțele proprii și pe setea de a învinge. Un luptător căzut trebuie înlocuit imediat de altul din linia a doua pentru ca linia de bătaie să nu se frângă, ceea ce ar produce derută, învâlmășeală, demoralizare și regres al întregii linii de contact. Avântul militar și forța acestei linii mută frontul către tabăra ce începe a pierde teren, ceea ce creează treptat demoralizare, dezorientare, elan scăzut al luptei, trecerea de la ofensivă la defensivă, o cât mai slabă apărare și în final ruperea frontului pentru a scăpa cu viață. Acesta este tiparul clasic consemnat în „anale” egiptene pentru multe lupte în care inamicul s-a retras panicat.⁷¹ Cei rămași în urmă, încercând să facă față dușmanului, deveneau luptători izolați, cuprinși curând de slăbiciunea oboselii și inevitabil de moarte (Deut. 25, 17-18). Forța militară (tradusă în forță fizică, rezistență și abilitate în mânăuirea armei) și factorul psihologic, constituie aspecte decisive în lupta corp la corp a pedestrimii unui popor lipsit de experiență militară din sec. 13 î.d. Hr., când a avut loc exodul evreilor⁷².

Tocmai de aceea Moise îl sfătuiește pe Iosua: „Alege-ți bărbați voinici și du-te de te luptă cu Amaleciții! Iar eu mă voi sui mâine în vârful muntelui și toiagul lui Dumnezeu va fi în mâna mea” (Ieșirea 17,9). Ceilalți soldați au rămas să păzească tabăra cu femei și copii. Evreii se pregătiseră toată noaptea⁷³. Deși factorii de bază ai bătăliei erau asigurați pentru dobândirea victoriei, totuși abilitățile militare ale luptătorilor evrei mai aveau de progresat pentru a birui prin propriile forțe pe amaleciți, „luptători bine conduși și înarmați cum se cuvine”⁷⁴. Cunoscând aceste curențe ale luptătorilor săi, Dumnezeu a intervenit cu forța sa divină pentru a-i sprijini pe evrei chiar și prin factorul psihologic, făcându-i să înțeleagă faptul că însuși Dumnezeul lor se luptă pentru ei (Deut. 1,30), un Dumnezeu puternic, războinic hotărât împotriva celor care Îl provoacă și Căruia nu-i poate sta nimic împotriva. Când Moise ridică pe munte brațele sale, în semn de invocare divină și rugăciune stăruitoare⁷⁵, ținând toiagul cu care despicasse apele Mării Roșii și izvorâse apă din piatră (Ieșirea 14, 21; 17,6), atunci evreii se îmbărbătau și luptau cu mai mult elan⁷⁶, împingând linia frontului spre tabăra amaleciților. Când Moise obosea în această poziție (ceea ce reflectă timpul îndelungat în care sorții bătăliei înclinau spre o anumită parte) și cobora brațele pentru a se odihni, și brațele războinicilor săi slăbeau în intensitatea loviturilor. Lipsa de experiență în lupta îndelungată, de antrenamente războinice sau în exersarea nervilor supuși presiunilor, își spunea cuvântul în fața mulțimii amaleciților.

⁷¹ Gen.(r.) prof.dr. Vasile I. Mocanu; Col.(r.) conf.univ.dr. Emil Ion, *op. cit.*, p. 20.

⁷² Raymond E. Brown; Joseph A.Fitzmyer; Murphy E. Roland, *op. cit.*, p.9; Petre Semen, Ilie Melniciuc- Puică, *op. cit.*, p. 75.

⁷³ Josephus Flavius, *op. cit.*, III, 2, 3, pp. 134-135.

⁷⁴ Ibidem, III, 2, 2, p. 133.

⁷⁵ Petre Semen, Ilie Melniciuc- Puică, *op. cit.*, p. 86.

⁷⁶ Pr. Ioan Sorin Usca, *op. cit.*, p. 86.

Doar intervenția lui Dumnezeu a adus victoria evreilor, Aaron și Or sprijinind continuu brațele ridicate ale lui Moise pentru a insufla curaj, forță și consecvență în acțiune. „Și au stat mâinile lui ridicate până la asfințitul soarelui. Și-a zdrobit Iosua pe Amalec și tot poporul lui cu ascuțișul sabiei.” (Ieșirea 17, 12-13). Victoria a adus evreilor o pace temporară și o creștere a prestigiului între celelalte neamuri care au început să se înfricoșeze. Tabăra amaleciților a fost abandonată evreilor, care au adunat tot ceea ce putea fi de folos, aur, argint, bronz, țesături, animale „și unelte care însoțesc îndeobște o oaste în marșul ei”⁷⁷. Conform obiceiului Antichității, cuceritorii dezbrăcau pe cei morți pentru a le lua și hainele pe lângă arme, evreii putând avea de acum înainte și o infanterie grea,⁷⁸ păstrând ce jefuiseră, pradă de război, răsplată meritată a războinicului biruitor (Deut. 2,34-35).

Mergând spre țara promisă, evreii vor proceda asemenea unor armate organizate, trimițând iscoade înaintea lor⁷⁹, pentru a culege informații în teritoriu despre locuitori, dimensiunile orașelor, a zidurilor de apărare și armament (Numerii 13). Ei trebuiau să treacă prin ținutul Edomului, o populație ce locuia teritoriul muntos dintre Marea Moartă și golful Aakaba de la Marea Roșie, în sudul Canaanului⁸⁰. Evreii doreau să treacă în pace prin acest ținut, fără să angajeze un nou conflict militar, care ar fi fost inutil din moment ce nu îi interesa acapararea de bunuri materiale sau teritoriale. În plus, evreii au altă viziune despre importanța vieții umane pe care o consideră valoroasă în contextul unei antichități bazată pe legea talionului, „ochi pentru ochi”⁸¹ (Levitic 24,17-23). Scopul legilor primite de la Dumnezeu prin Moise viza îmbunătățirea vieții religioase, morale și sociale în intenția de a o forma „în acord cu voia divină”⁸². Raporturile umane interpersonale devin deosebit de importante în viziunea poporului Israel, pentru că Dumnezeu le-a interzis prin porunca a șasea a Decalogului, săvârșirea crimei împotriva oricărui om. Astfel, pentru poporul evreu, viața omului dobândește o importanță deosebită, necunoscută și neglijată de contextul Antichității. Uciderea, cu sau fără intenție, nu numai că provoca pierderea vieții, ci aducea și o stare de întinare spirituală a săvârșitorului din moment ce se atinge de un mort (Numeri 5,2), obligat în legea mozaică să traverseze o perioadă de izolare față de comunitate și un ritual de curățire integrală⁸³ (om, veșminte și obiecte personale - Facerea 35,2; Numerii 31,19-24). Războiul, a devenit pentru ei o realitate regretabilă dar impusă, în cazul agresiunilor sau refuzării păcii.

⁷⁷ Josephus Flavius, *op. cit.*, III, 2, 4, p. 135.

⁷⁸ Ibidem, III, 2, 5, p. 136.

⁷⁹ Gen.(r.) prof.dr. Vasile I. Mocanu; col.(r.) conf.univ.dr. Emil Ion, *op. cit.*, p.17.

⁸⁰ Pr. prof.dr. Dumitru Abrudan; Diac, prof.dr. Emilian Cornițescu, *op. cit.*, p.114.

⁸¹ Pr. prof. Athanase Negoită, *Istoria Religiei Vechiului Testament*, Ed. Sofia, București, 2006, p.76.

⁸² Petre Semen, Ilie Melniciuc- Puică, *op. cit.*, p. 78.

⁸³ Josephus Flavius, *op. cit.*, IV, 4, 6, p. 194.

Evreii au trimis soli la regele Edomului, care au evocat atât istoria tristă a poporului lor, ajuns rob al egiptenilor, cât și faptul că sunt frați, descendenți din același părinte Isaac, care a avut doi fii, pe Isav „care se mai numește și Edom”(Facere 36,1), părintele poporului edomit, și pe Iacov, părintele poporului evreu. Dumnezeu părinților lor i-a scos din robia Egiptului și i-a condus până aici la hotarele Edomului. Evreii cer doar îngăduința „să trecem prin țara ta, că nu ne vom abate pe la ogoare și pe la vii, nici apă nu vom bea din fântânile tale; ci vom trece pe drumul împărătesc (care era drumul principal al caravanelor ce făcea legătura dintre Egipt și Gaza cu Arabia)⁸⁴ neabătându-ne nici la dreapta, nici la stânga, până vom ieși din hotarele tale” (Numerii 20, 17).

Deși condițiile trecerii erau deosebit de favorabile edomiților, pentru a nu se simți păgubiți sau amenințați, totuși aceștia se opun evreilor amenințând cu război. Evreii reînnoiesc solicitarea oferindu-se să plătească chiar apa pe care o vor bea oamenii sau animalele, deoarece apa constituia un factor vital al unei țări cu o climă subtropicală⁸⁵, unde precipitațiile sunt foarte puține în cursul anului.

Edomiții și-au adunat trupele și le-au adus la granița lor spre tabăra israeliților, pentru a face față oricărei reacții, dar evreii au preferat pacea, îndepărtându-se de Cadeș în direcția muntelui Hor (Numerii 20,20-22). Evreii nu au vrut să se lupte cu frații lor edomiții, după cum le poruncise Dumnezeu (Deut. 2,4-8), chiar dacă pe aceștia nu-i impresiona relația lor de sânge cu evreii. Neavând pe unde să intre în țara promisă din cauza opoziției edomiților, evreii au fost nevoiți să aleagă o altă cale. Ocolind ținutul acestora pe la vest, s-ar fi apropiat de țărmurile Mediteranei controlate de egipteni și de zona filistenilor, aliați și uneori chiar supuși ai egiptenilor⁸⁶, ceea ce ar fi creat un război de proporții, susținut, cu un dușman dublu și consecvent în urmărirea intereselor sale.

A doua variantă a fost cea mai bună, ocolirea edomiților pe la est, dincolo de Marea Moartă prin ținutul Amoreilor, Moabiților și Amoniților. De aceea poporul evreu a pornit de la muntele Hor pe direcția est, spre Marea Roșie, pentru a merge apoi spre nord, pe la estul Mării Moarte.

Auzind de trecerea evreilor înapoi spre Marea Roșie, regele cananeean al cetății Arad îi consideră slab înarmați și înfricoșați și face o incursiune asupra triburilor israelite. Beneficiind de factorul surpriză obține o mică victorie și ia ca robi pe unii evrei. Cananeii erau un trib al populațiilor canaanite, așezate în Palestina mai înainte de mileniul 4 î.Hr.⁸⁷, locuind asemenea celorlalte neamuri în „sătulețe cetăți”⁸⁸, aflate sub conducerea unui anumit „rege”, deși spațiul „guvernării” sale se putea întinde, în funcție de

⁸⁴ Pr. prof.dr. Dumitru Abrudan; Diac. prof.dr. Emilian Cornițescu, *op. cit.*, p.71.

⁸⁵ Ibidem, p.57.

⁸⁶ Horia C. Matei, *op. cit.*, p. 134.

⁸⁷ Raymond E. Brown; Joseph A.Fitzmyer; Murphy E. Roland. *op. cit.*, p. 394.

⁸⁸ Conf. dr. Petre Semen, *op. cit.*, p.54.

propria autoritate, nu doar asupra cetății sale și a spațiului vital înconjurător, ci și asupra localităților mai mici locuite de membrii aceluiași trib.

Reacția organizată a evreilor a fost promptă. Dumnezeu i-a ajutat să îi învingă repede pe canaaniți, copleșindu-i cu numărul lor, să le cucerească orașele și să le distrugă, în intenția de a reteza orice tentativă de agresiune asupra „poporului ales”. Poziția lui Dumnezeu de a încuviința distrugerea unor popoare, trebuie înțeleasă ca o atitudine față de fărădelegile acestora și ca o dorință de dreptate în respectarea promisiunilor Sale făcute lui Avraam, Isaac și Iacov (Deut 9,5). Din păcate, textul biblic nu oferă detalii în privința acestei campanii, desfășurată la aproximativ 100 km sud-vest de Marea Moartă⁸⁹, ci o sumară cronică de război, cu precizarea victoriei copleșitoare a evreilor asupra dușmanilor, deoarece au numit locul acela „Horma: adică nimicire” (Numerii 21,3). Probabil că reacția atât de violentă a evreilor a fost determinată de o acțiune total lipsită de principii împotriva lor. Agresiune prin surprindere, fără motiv declarat, fără atitudine de onoare prin anunțarea războiului, doar în intenția de a dobândi bunuri nemeritate, oameni și valori materiale acaparate prin forța și joshnicia armelor (Numerii 21,1). Campania militară s-a desfășurat rapid, neavând cetăți de asediat îndelung, ci doar localități mai înstărite, orașe ale canaaneilor nepregătite să facă față unui atac furibund, a sute de mii de soldați, chiar mai slab dotați militar, însă dornici de răzbunare și nimicire a unor oameni care nu merită să trăiască.

Succesul militar le-a crescut încrederea în sine, în forța armelor și în capacitatea strategică, ceea ce îi face să creadă că ar putea cuceri Canaanul bazându-se doar pe glasul armelor⁹⁰. Această prea mare încredere în forțele proprii îi determină pe unii să cârtească împotriva hotărârii de a se îndrepta iarăși pe direcția de unde au venit, îndepărtându-i de zona proaspăt cucerită unde se puteau hrăni din roadele pământului aceluia. Insubordonarea lor a atras pedeapsa lui Dumnezeu venită prin șerpi veninoși „...care mușcau poporul și a murit mulțime de popor din fiii lui Israel” (Numerii 21,6). Doar rugăciunea lui Moise către Dumnezeu și confecționarea șarpelui de aramă a adus îndepărtarea pericolului morții, după ce mulți dintre ei au plătit cu viața lipsa de subordonare față de liderul lor (Numerii 21,5-9), ca pedeapsă, exemplu și mijloc pedagogic.

⁸⁹ XXX, *Septuaginta*, Vol. I, Ed. Polirom, 2004, p. 483.

⁹⁰ Josephus Flavius, *op. cit.*, IV, 1, 1, p. 181.

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE
"CAROL I"**

Redactori: *Ioan GRECU*
Laura MÎNDRICAN

Tehnoredactor: *Gabriela CHIRCORIAN*

ISSN 1453-4967

Bun de cules: 03.09.2007

Hârtie copiator: A3

Coli tipar: 12,875

Bun de multiplicat: 28.09.2007

Format: A5

Coli editură: 6,437

Lucrarea conține 206 pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare "Carol I"

Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

e-mail: buletin@unap.ro

Tel./Fax 319.59.69; 319.48.80/0215; 0307